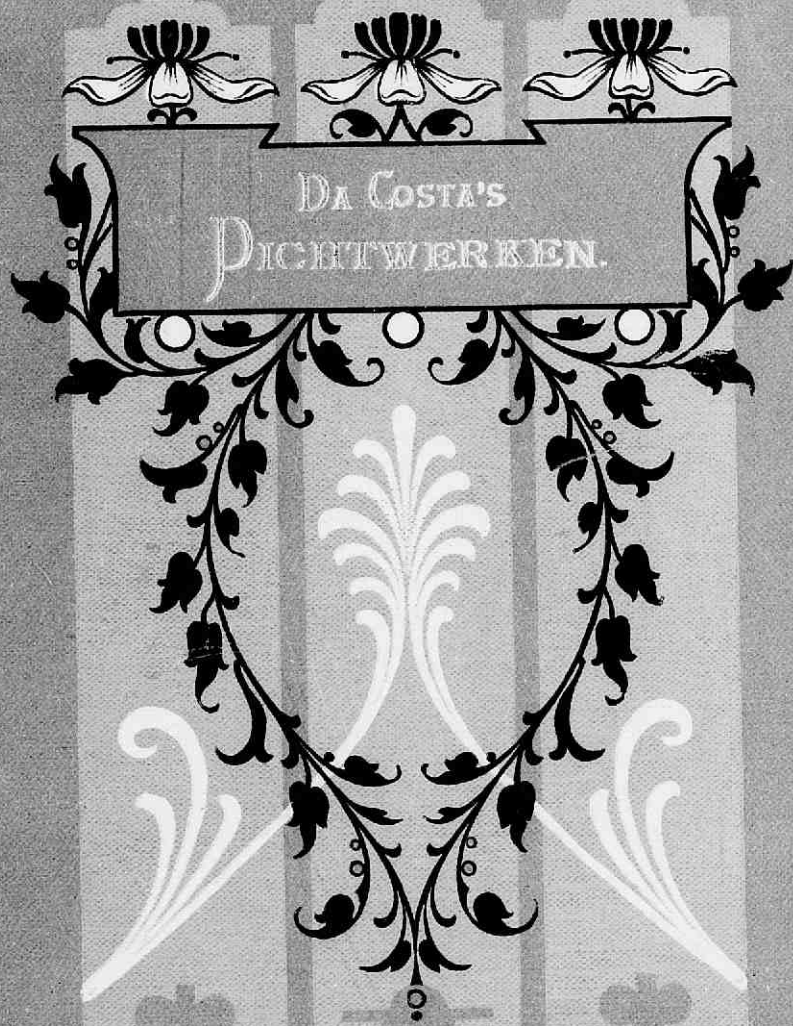

Da Costa's Kompleete dichtwerken

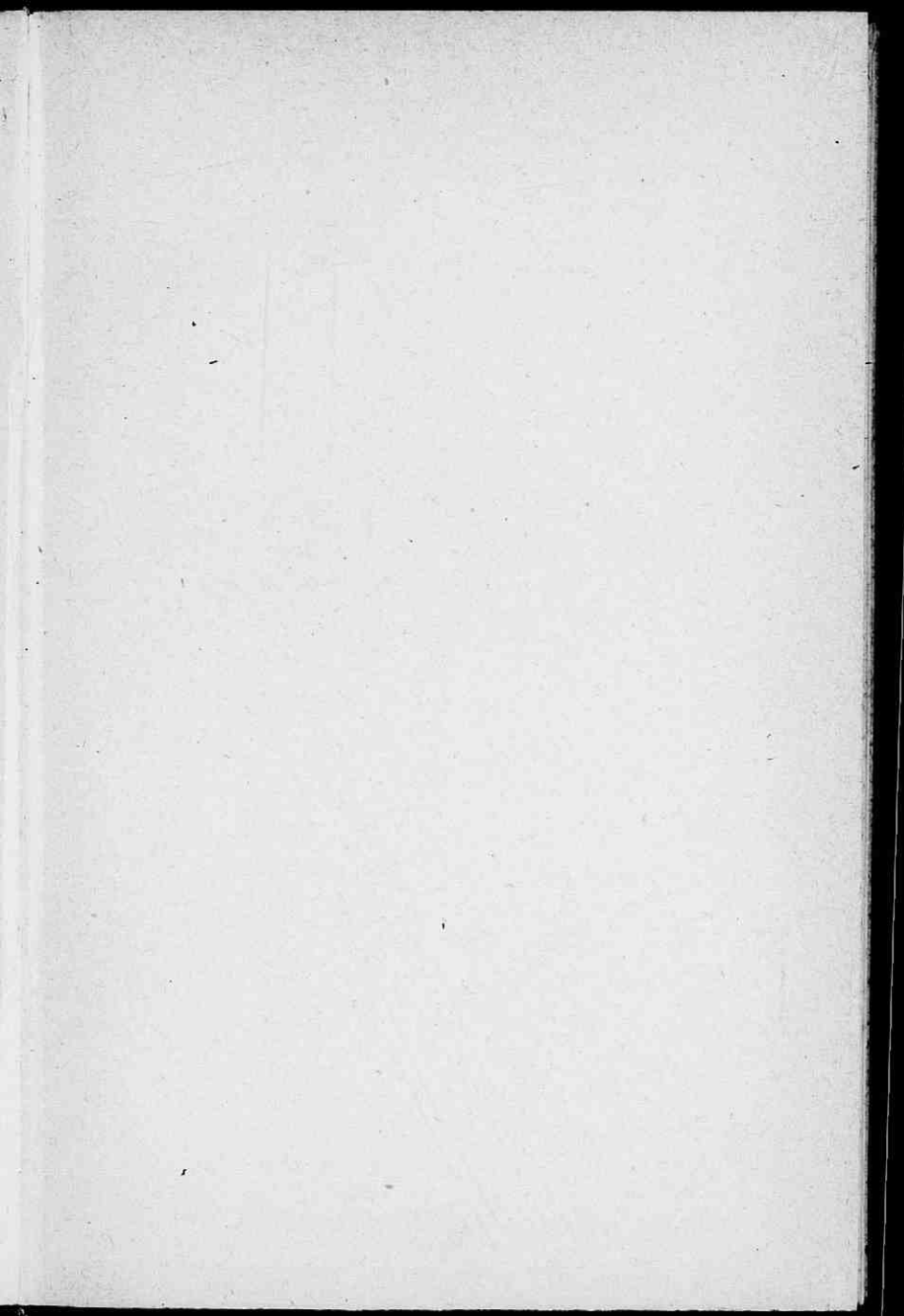
<http://hdl.handle.net/1874/322491>

Vak 151

58

DA COSTA'S

KOMPLEETE DICHTWERKEN.

K

DA COSTA'S

Vak 151

56

KOMPLEETE DICHTWERKEN

UITGEGEVEN

DOOR

J. P. HASEBROEK.

Achtste Druk.

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF.

EEN

III.

WACHTER! WAT IS ER VAN DEN NACHT!

EEN LIED DES TIJDS, VOORGEDRAGEN IN DE HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN
FRAAIJE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, OP 13 DECEMBER 1847.

Men roept — Wachter! wat is er van den nacht?
Wachter! wat is er van den nacht? De Wachter
zegt: de morgen is gekomen en het is nog nacht.

Jes. XXI: 11, 12.

De wereld onzes tijds, met weten ingenomen
zoo als geen vroegere ooit, zuigt in haar dorst by stroomen
de vrucht der drukpers in, die gistend tot ons komt
en hoofd en hart om strijd of prikkelt of verstompt.

Geen boeken evenwel die deze dorst verzaden!
Neen! op der stormen vlerk, gelijk de orakelbladen
der Pythonis, gevoerd, of liever, over volk
aan volk van uit den schoot der bliksemzwangre wolk
by vlagen neêrgedaald, brengt Kennis en Beschaving,
ons menschedom, uur aan uur, in 't Vlugschrift versche laving!

Een breede plas van licht, die de oogen scheemren doet!
Een even snel vergaan als weêr gewassen vloed!
Een zee van letters, waar, by 't zweepen van de winden,
steeds vreemder schaduwen op rijzen en verzwinden
in allerhande vorm, — en dan 'op eens één beeld
(het uwe, o Geest des tijds!) zich afdrukt en herteelt
vollediger, dan of Daguerre 't onder 't zweven
bespied had, aangelokt en op zijn vlak doen kleven.

Is 't waar? en wordt bij 't zweet der rustelooze pers
door Vlugschrift en Journaal naar 't leven steeds en versch
het beeld, de stem des Tijds herbaard? zijn zin, zijn pogen,
beloften, dreigingen, vermeten en vermogen,
ons ieder dag verhaald? van ieder nieuwen stap

die ter volmaaktheid voert, verslag en rekenschap gebracht? zoo sta het vrij die godspraak te ondervragen! Ja, by het kreost der Pers zich met de vraag te wagen, die uit het binnenst roept: „Wat is er van den nacht, o Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?”

't Is licht, 't is schittering, waar oog of oor zich wende!
't Is overschittering van wat leemte ook of ellende
door glans en gloed van Kunst, betoovring en Muziek,
triomfgeschal van Rede en Wijsgeerte en Kritiek
en Wetenschap, wier hand Natuur in 't jok geslagen,
en aan de luim eens kinds, eens stervlings welbehagen,
dienstplichtig houdt. 't Is roem op werkelijkheid en — schijn,
't is onafhankelijk, zoo nog niet onsterflijk, zijn!
Bezweering, zoo nog niet bemeestring aller kwelling!
't Is voortgang, die zich-zelf vooruitstreeft; 't is versnelling
des levens, met de vaart waartoe de stoompers prest; —
beweging, onverpoosd, naar Zuiden, Oost en West,
met spoed steeds aangezet, indien nog niet op pennen
van Dédalus door 't ruim, of met vertrouwbaar mannen
van 't golvend luchtpaard door de wolk. 't Is ongeduld,
getergd door 't geen den wil 't zij hindert, 't zij vervult; —
straks, proeving van een kracht tot maatschappijontwrichting,
zij 't ook onmachtig nog tot stichting of herstichting, —
't Zijn banen steeds verwijd, tot kennis, grootheid, eer!
't Zijn goden allemaal, — zoo niet die Godheid meer,
die Edens onschuld schiep, Wiens Wet op Horeb straalde,
Wiens liefde op Golgotha verzoenend zegepraalde, —
toch goden, mild van gunst, en niet te streng van tucht
voor wie zich-zelf ten god wil zijn, noch voor die zucht
naar goud, nog immer, dat — voor ijzer afgewogen
of door een strook papier vertegenwoordigd — oogen
betoovt, zwaarden temt, en de Aarde wetten geeft.

En toch? hoe hoog, hoe stout de Tijdgod zweeft en streeft,
een vruchtloos jagen naar bevrediging! een stemming
van onvoldaanheid by 't bezit! een zielsbeklemming
op 't steeds bekorte pad naar de einden van onze aard,
by 't vorschen naar het doel dier teugellooze vaart!
En toch! by elken stap van vordring in de streeling

van trots en zinlijkheid, dat schrikgedrocht: Verveling! Zy, dochter van de Weelde, en Wanhoops moeder, om wier greep (of aanblik zelfs) te ontkomen, wellesom gegroet wordt elke zweem van nieuwe lustverfijning en puntverscherping van den prikkel, by verdwijning van Schaamtes laatsten bloes in 't droomen van genot of grijpen naar een schijn van schitterender lot! Ja, welkom elk geweld gepleegd aan hooge wetten van spraak of kunstsmaak zelfs, niet strafloos om te zetten voorheen, maar thands vertrapt, zoo slechts des Kunstnaars stift zijn beelden scherp genoeë in 't weerloos harte grift. Getuig het Poëzy des Tijds! die om nog scharen te schokken, aan 't argot van rauwe moordenaren een nieuwen hefboom dorst ontleenen, en die les tot op de sophas bracht van hertog en prinses. Als of, — wen door Parijs met moord vertrouwde straten de keten rammlend schuift van 't schuim der onverlaten. — geen naamloos roofgebroed alleen gewaarschuwd zijn. maar ook de zaal der Pairs weergalmen moet: „Praslin!” Ha! dochter van de Pers, die d'adem dus doet trillen en schokken in de borst, is reeds dat aaklig rillen een antwoord op de stem: „Wat is er van den nacht, o Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?”

Een chaos! oud en nieuw in gisting met elkander! verandering, wat ook vall'! behoud, wat ook verander'! De Omwentling in haar kiem gekoesterd — in haar vrucht verafschuwd! 't Bijgeloof belachen — en geducht, hetzij met Ongeloof hier kampend, dáár verbonden! 't Geloof, zoo 't mogelijk waar', in twijfel van zijn gronden! Het Recht niet heilig, dan als noodzaak of geweld, de zeden losgesnoerd, de liefde klein geteld, de kennis wijd verspreid, 't zij tijdig of ontijdig, maar, door miskenning van den zusterband, éézijdig en vaak verbrokken door het missen van een doel van hooger aart, voor 't minst, dan eindloos stoomgewoel en fluitend spoorgesnor. En toch! die stoom geeft wetten van ijzer, die weldra des werelds stand verzetten. Die stoom is de adem van een nieuwe Heerschappy, wier onbegrensde kracht elke andre werpt op zij'.

Een kracht, niet langer thands om 't woedend samenhorten der raderen gevreesd, maar om het nederstorten van bergen zilver in den afgrond dien ze ontsluit. Voorts — trillingen alom, als met een dof geluid van Titans, onder de aard hun ketenen beklagend, of aan die ketenen met woeste wanhoop knagend: vertwijfelende Armoê, die geen God meer aanroept, Roof en Opstand, Burgerhaat om Wan- en Ongeloof, en 't honderdarmig kroost van Staatsveranderingen, het menschedom teisterend terwijl ze elkaâr verdringen. Wy hoorden reeds van ver na- tegen nagebuur en bondgenoot in 't veld, en — de Alpen spogen vuur! Een chaos: strijd alom van worden en ontworden, van duisternis en licht, van stilstand en wanorden! Orakels van den tijd! Wat wordt er van dien nacht? en Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?

Wat dageraad breekt aan voor volkeren en kroonen? Voor u (het eerst), voor u, mijn Vaderland? Betoonen de teekenen dezes tijds zich gunstig voor 't bestaan van 't plekje duin en wier, den Westeroceaan ontworsteld? o! Wat oord van 's hemels welbehagen weleer! wat plek van God gekoesterd, in de dagen van 't Hem gevallen pleit, met Spanje tachtig jaar, met Frankrijk keer op keer, gekampt! Toen elk gevaar, ja! dreigende ondergang dees natie werd ten teeken, dat God stond aan haar zijde om 't heilig recht te wreken der vrijheid van 't Geloof, — der vrijheid door 't Geloof! En is dat pand nog 't uwe, o Neêrland? of een roof der Wijs- en Vrijheid van gantsch andre dan die tijden, toen al de vogelkens des hemels zich verblijdden en by u nestelden in schaduw van den boom geplant in martlaarsbloed by d'Evangeliestroom? o Volk, in vroeger eeuw Hervormings Eerstgeboren! wat werdt, wat zult gy thands? Wien wilt gy toebehooren? den God des hemels en des Bijbels — of der Eeuw? Van waar verwachten wy 't ontwaken van uw Leeuw? den geest dier Vaderen, betemmers van de baren, en, met Oranje aan 't hoofd, van aartsgeweldenaren? Van waar herleving? Ach! zal 't baten of de Wet,

die Vorst en Volk verbindt, herzien wordt en verzet,
 en Voortgang en Behoud hun eisch doen? zal het baten....
 zoo Voortgang en Behoud het eens zijn in 't verlaten
 van 't geen de rotsgrond was, waar Neêrlands Staat mee stond:
 het met der Heeren Heer betracht geloofsverbond?
 Zal 't baten? zoo het volk (de kleinen met de grooten)
 der Vaadren erfenis laatdunkend blijft verstoten, —
 ach! in wat school gevormd, wat leering opgevoed!
 van schriften, druipende van walgend slijk en bloed!
 van dagblaân, uitgeleerd in waarheids schijn of lastring,
 hun feuilleton gericht op zede- en zielsverbastring, —
 van schouwtooneelen, steeds tot lager peil gedaald!
 van gruwelen vertoond! van walglijkheên verhaald!

Hoe? is voor 't lichaam reeds in aanleg, bouw en krachten,
 wat in den stroom zijns bloeds de voedingstoffen brachten
 door menging en gehalt bestemmend? zoo onthoud
 dan ook des menschen geest geen spijs, die voedt! Geef zout,
 geen gif, geef brood, geen drank, gestookt in helledampen!
 Of gaat ook voor ons volk de Tijd niet zwaâr van kampen,
 waar de oude geestkracht by ter proef komt? Toont die tijd
 voor Staten, klein van rang, zich vriendlijk? Is de nijd
 van England uitgedoofd? Gaat Frankrijks hart niet langer,
 zoo ver de Rijn zich strekt, van de oude ontwerpen zwanger?
 Dat Frankrijk, dat nog steeds van d' eigen bloedlust zwelt,
 't zij de aandrift Koningen of Hugenoeten geldt, —
 't zij in den Barthelsnacht by bruiloftstoortslicht Guise,
 of voor 't Septemberfeest Marat zijn offers kiezel!
 En slaat ook Duitschland niet op Neêrlands Noordzeezand
 en blik bewondrend en belust? en biedt de hand
 van broederschap met minder dwang; en vindt het landschap
 beminlijk toch! en wenscht den band van stamverwantschap
 gehandhaafd op 't gebied van Spraak, Philosophie,
 Muziek en Wetenschap en Vaart en Industrie;
 ja, wil tot d' Oceaân één zelfde Kunstvereering,
 één Duitsche Vaderland, één zelfde Lichtregeering!
 Maar in dat Duitschland-zelf — wat is er van den nacht,
 o Wachter! welk een dag wordt aan de kim verwacht?

Neen! de eeuwen zijn niet meer, toen Zendeling en Herder
 in daaglijksch lijfsgevaar zijns Konings rijk steeds verder

in 't woest Germanje bracht, en 't eeuwenheugend woud
 tot steden, rijk bevolkt, tot velden, dicht bebouwd
 herschiep; ja naar Gods woord: luthoven uit woestijnen!
 Nog min wellicht de tijd, die Luthers zag verschijnen,
 gevolgd en voorgegaan van 't eêlste kennislicht,
 maar dienstbaar, met dat licht, aan 't Waarheidsrijk, gesticht
 op de eeuwge liefde Gods en zijn gerechtigheden! —
 De tijd, toen voor Euroop, bij psalmen en gebeden,
 die leer ontsluiert werd, dat Woord herlevendigd,
 waarvoor en duisternis en waanlicht eindelijk zwicht!!...
 't Zijn nieuwe Apostlen thands, Spinosaas graf ter glorie!
 't Zijn Strauss en Krause en Baur, herscheppers van historie
 uit eigen Rede en Wil, en — goden van hun goôn!
 't Is Gutzkow, Duitsch Pindaar en Fransche Omwentlingszoon
 der leus van Diderot (*). 't Is Heine, uit de eigen menging,
 van Fransch en Duitsch vergif op heel den Duitschen Bond
 vuurschichten slingerend als uit Voltaires mond.
 Ach! Duitschlands diepten meê gaan zwanger: zwarte wolken
 vergaaden; en ook dâar ontroeren zich de volken.
 Aloude wijsheid van het Weener Kabinet,
 aan al wat is getrouw, ook zelfs aan Mahomet!
 zult gy ze stillen?... of zult gy het, Pruissens Koning!
 door al wat Christen was ten dage van uw krooning
 met weemoed toegejuicht, als gy 't belijden dorst:
 „Mijn schepter en mijn volk zijn van der Vorsten Vorst"...
 Of vond by koningen of volken deze stemming
 een weêrklank? Alles zweeg! in toorn of hartbeklemming.

Uit Frankrijk roept de stem: „Wat is er van den nacht,
 o Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?”
 De Julijtschepping staat. 't Zijn achttien zomerzonnen
 van dat de lëlie knakte in 't stambuis der Bourbonnen, —
 Hoe zaagt gy dus van ouds, Bourbon en Orleans!
 (twee staken van één stam, niet meer hereenbaar thands!)
 elkander dreigend aan, op 't wonderlijkst veroordeeld
 elkaâr ten ban te zijn, ten vijand, en ten voorbeeld?

(*) Het bekende: Et des boyaux enz. in welken geest Gutzkow nog onlangs
 een vers schreef, van geen dabbelzinnige beteekenis.

o! Schuldloos zeker, toch ontzettend stond reeds dáár
Philips van Orleans by 't half gesmoord misbaar
aan 't hof van Lodewijk den Trotsche, om Frankrijks Kindren
op één na weggesnoeid; — rechtvaardig, in 't verhindren
van 's Konings jongsten wil by Frankrijks Parlement,
zat dáár, een nieuwen tijd ten teeken, de Regent. —
Eerlang.... o! ziet gy hen?.... op de eigen bloedzeegolven
gaat Orléans Bourbon naar 't moordbijlwerktuig volgen!
Philippe Egalité en Lodewijk Capet!....
God van gerechtigheên! 't Is Uw vergeldingswet.
En straks! de Omwentlingskolk door 't Keizerszwaard verslonden,
het Keizerrijk ontstaan, het Keizerrijk ontbonden!
En weér een Orléans geplaatst naast den Bourbon!
en weér Bourbon gedaald, en de Orléansche zon
gestegen! welk een zon, omschitterd van wat stralen!
All' koningskinderen: Joinville en Aumalen,
Nemours en Montpensiers, en -- Orléans?.... verdween!
Graaf van Parijs! zult gij uws Grootvaêrs plaats bekleên?
Of, — schept Bordeaux nog moed, — zult gy, van Orléannen
omstuwd, gelijk weleer de Leenvorst van zijn mannen,
de Fransche Julijkeus gestand doen? tegen hem?
en Bonapartes schim? en — de oude Omwentlingsstem,
weér brullend uit haar graf? Hoor, luider dan de wetten,
heel de oppervlakte langs van Frankrijk, met banketten
den weêrgalm toegejuicht, en 't daverend onthaal
van Robespierres leer in Lamartines taal!

Moet dan de vraag in! bloed weér opgelost? de twisten
die in de Wetenschap als in de boezems gisten,
door 't vallen van de bijl weér, doorgehakt? — die vraag
zoo diep, zoo roerend, en ontroerender gestaâg,
der Maatschappij gesteld: Wat wordt er van uw Armen? —
Het Evangelie roept; Eens Heilands vol erbarmen!
Het Communismus eischt: Door my het evenwicht!
De Revolutie dreigt: Aan my het eindgericht!
En op dien laatsten galm rinkinkelen de ketenen
der moorders in hun hol, volvaardig te verrekenen
met heel de maatschappij, en vragende inkt en bloed
voor de aanklachtsacte, die zy voeren in 't gemoed.

Want aan den wortel van uw wonderboomen groeit
een worm, en knaagt een vuur aan dieper kolk ontgloeid.]
Niet Ierlands honger slechts, met aaklig knarsetanden
haar levenden en doën uitwerpende op uw stranden!
Niet Londens armoë zelf, beklagelijk gedrocht
met kronkelende pijn zich wentlend in zijn krocht!
Neen! Londens grootheid eer, zich-zelve steeds ontzwellend,
zich-zelf geen andre grens dan half een wereld stellend!
Weldra geen England meer dan Londen, dien abyss
van ontucht-, valsheid, roof- en bloedgeheimenis,
die zich in nacht omhult, of wel, met Satansgrootheid,
zich toont in 't openbaar, en al haar diepten bloot leit.
Ziedaar de felle slang, die aan den wortel wast,
van 't gadeloos Brittanje! o Bergen opgetast
op bergen! goud op goud! gebouwen op gebouwen!
Wie durft de schittring van uw koepelglans vertrouwen?
De zwaarte van uw top, die reeds de wolken raakt?
Diep is der Weelde slaap, en toch — ook zy ontwaakt
en schrikt by wijlen van haar koets op, als de stoffen
van gaz, van stoom, van trots, reeds hier en daar ontploffen, —
als bank- op bankbreuk met den aardschok die ze baart
de pijlers van de Beurs doen siddren, — als de Aard
door Englands dagbladpers de vraag hoort overwogen:
„Is England rijk of arm? Dat reuzig volksvermogen
een sterkte op rots gebouwd, of op bezwijkend zand?“
En dieper schuilt het vuur, en feller dreigt de brand.
Uit Oxford is een stem, niet fluistrend meer, vernomen,
die naar den voorhof roept van 't afgezworen Romen! (*)
en dan, Brittanje! en dan? Wat wordt er uit dien nacht,
o Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?

America daagt op, bewelkomd steeds met kreten,
maar andre, als toen Columb, van golf op golf gesmeten,
in 't eind haar kust omhelsde, en 't hem verschenen land
verzekerde aan de Kerk en Koning Ferdinand!
Onze eeuw, sinds tachtig jaar, ziet aan die Westerstranden
met heilverlangend oog, met uitgebreide handen,
een andren glans van roem, een andre ster van hoop

(*) Het Puseyisme

voor 't oude en afgetobde en overvolle Euroop!
 Des werelds loop keerde om. Dat Westen werd ons 't Oosten
 eens heiltijds, die onze aard van al de smart moet troosten,
 geleden eeuw aan eeuw van de oude Dwinglandij!
 Daarheen! van waar het eerst die versche klank van „Vrij”
 Euroop doordaverde. Daarheen! wie lucht en leven
 behoeft, wie boven stof en maatschappij wil zweven,
 op meiren oeverloos, op bergen sterrenhoog,
 op velden, eindloos vlak en 't onbeneveld oog
 door geene oneffenheên beleedigend. Daarhenen!
 Wie van historie en ruïnen zich kan spenen
 voor enkel menschheid en natuur; — wie arbeid wil,
 't zij voor een bete broods, die slechts den honger still',
 hetzij om overvloed en schat. Rukt uit de pinnen
 van de Europeesche tent, wie God en vrijheid minnen!
 de vrijheid van de Kerk, en vrijheid van den Staat,
 der pen, der pers, des wils, naar ieders lust of baat! —
 maar naast die vrijheid, — hier, de Lynchwet (de Inquisitie
 dier wereld) (*), daar de kreet van: dood aan de Abolitie!
 en, naast dien volkswil en haar meesterenden blik,
 in stelsel en praktijk de heerschappij van 't Ik, —
 voor recht, de ontwikkeling van den enkling, — samentrekking,
 van Staat- en zielskracht op dit hoofdoel, deze strekking!
 Ach! de appel ook aldaar meer d' oogen dan den mond
 voldoening schenkend, en meer blozend dan gezond!
 De driften, ook aldaar als in Europa gistend,
 het schepsel ook aldaar met zijn Formeerder twistend!....
 En toch! America! dat u geen Christen smaadt!
 geen Protestant miskent! Een zaad, een kostbaar zaad
 van Godsvrees, Christendom, Geloofstrouw, hebt ge in dagen
 van vijandschap ten bloede uit England meêgedragen;
 een zout, een licht, een kracht, door 't Waarheidswoord dat sticht
 Dat zout werd op uw grond niet zoutloos, en dat licht
 niet uitgedoofd; die kracht bleef aan uw kroost gedijen,
 niet krachtloos ooit gemaakt, zelfs door geen dweeperijen
 als door de weligheid uws bodems voortgebracht.
 Welaan, gy andre helft van 't Britsche voorgeslacht!
 wat aardsch of volksbelang uw kindren nog moog scheiden,

(*) Het Amerikaansche Volksgericht zonder vorm van proces.

voor 's werelds hoogst belang waak' 't heilgeloof van beiden!
Volhard, America! in 't brengen van de stem.
des Redders aan de doên in 't droef Jerusalem,
en voorts, van pool tot pool, van 't Westen tot het Oosten,
om hoogten te vertreen en needrigen te troosten.
En nu! de tijden spoên! Wat is er van den nacht,
o Wachter! welk een dag wordt aan de kim verwacht?
Zal 't jonger werelddeel Europa blijven leeren
om vrijheid, orde en licht naar 't Westen zich te keeren?
Werd voor ons nakroost dáár de vrijheidseeuw gebaard?
Of zal 't, een vrijheid wars, te ras in dwang ontaard,
eer vluchten in zijn angst by d' Arend van het Noorden,
waar, by het somber licht der scheemrende IJszeeboorden,
de zoon der Westerkust den Oosterling ontmoet,
en 't vrije America 't vrijmachtig Rusland groet?

Wie zou uw greep weêrstaan? wie zal uw vlucht beperken?
Tweehoofdige Adelaar, die met uw breede vlerken
twee werelddeelen dekt! ontzachlijk, 't zij ge uw blik
op Polen neêrslaat of den Caucasus! Uw schrik
klopt in den boezem nog dier schaars getemde Gallen,
wier legers gy het eerst deelt waggelen en vallen.
Geen Westermogendheid, maar Oosterheerschappij
spreekt uit de ontplooiing van uw Keizersmantel! Gy,
sints Moscow, niet gewoon dan aan triumpfen vieren.
Gy, waar gy 't schreeuwen hoort der Revolutiegieren,
gereed te dalen uit de hoogten van uw nest,
en de aard te zuiveren voor 't minst van deze pest!
Wat is 't dat u weêrhoudt? — O! de Eeuwegeest kent zijn krachten
en gy spilt de uwe niet, te krachtiger door wachten,
te zekerder door kalmte en eedle matiging,
als toen van Balkans kruin uw blik den Othman ging
vernien. . . . en zich wendde! (*) — o Grootheid, opgewassen
nog sneller, zoo 't kon zijn, dan in onze IJmoerassen
't genie van Peter-Baas ze dacht! En wat zult gy
in dezen barensnood of wisslend zeegetij
van tijden? wat zult gy beslissen voor de vragen,
der menschheid opgeleid in deze wondre dagen?

(*) A^o. 1829.

Gy, met uw honderden van stammen, tot één kracht
 in de onderworpenheid vereenigd aan één Macht?
 Gy, met uw duizenden steeds versch gevonden bronnen
 van legers, vloten, goud, — by wijsheid, diep bezonnen?
 Wat gaat ge ons zijn? een rots die schaduw geeft en laaft?
 of — in zijn holligheên een werelddeel begraaft?
 Europe, wie nog pas van uit het strenge Noorden
 de slaking werd gebracht uit Dwangzuchts hardste koorden
 moet nog een tweede maal dat Noorden opgewekt
 ter wraak, door 't tergen van een Vrijheid, overdekt
 met bloed, en ras verkeerd in louter tijgerwoede?
 En dan — niet langer meer ter redding, maar ten roede, —
 ten oordeel, — dan wellicht om niet het mom alleen
 van vrijheid, maar haar-zelf voor altijd plat te treên,
 ja, Asië op Euroop ten zondvloed los te laten.
 Moet dit nog 't einde zijn der Europeesche Staten
 na eeuwen Christendom, Beschaving, Overmacht? —
 Vreest, Volken! vreest den God des hemels, en veracht
 het woord der Almacht niet, die tot dit Heden spaarde!
 En ook gy koningen! gy goden dezer aarde!
 aanbidt den Zoon! Heil u en ons, zoo ge in dien naam
 en recht en vrede zoekt! Wee u en de aard te zaam
 van hoog- en overmoed! Hy laat zich niet bespotten!
 't zij 's werelds Mogendheên, 't zij volken samenrotten.
 En dringend wordt de stem: „Wat is er van den nacht,
 o Wachter! welk een dag wordt aan de kim verwacht?”

Doch ook het Zuiden nog toont teekenen van leven!
 Wat seinen zijn van daar den volkeren gegeven?
 Wat vreemde trilling des Vesuvius! Hoe dus?
 regeert in 't Vatikaan een nieuwe Julius?
 Een krijgsman, onderricht by Bonapartes vanen?
 Een kerkhoofd, opgestaan voor 't recht der Italianen?
 Neen! aangeboden met den naam van Liberaal,
 om overleggingen op nog veel grootscher schaal
 dan ooit de twistzaak stond van Guelf en Gibellijnen?
 Zijn lof doorgalmt het Zuid, ja, over Appennijnen
 en Alpen, 't vaderland van Luther, Ronge en Strauss,
 en — Groot-Brittanje hoort de hymne van den Paus.
 Hoe nu! uit Romes lucht het lichtwoord van Hervorming?

Welaan des! geen geweld als van kasteelbestorming!
 't Is Staatsverbeetring, 't is herstel van orde en recht!
 Maar dan ook aan de Kerk haar zuivring niet ontzegd!
 Maar dan ook aan het licht ten onvergankelijk leven,
 aan 't woord der Godheid-zelf, haar hoogen eisch gegeven!
 Maar dan ook op die stem niets wankelends, niets flauws,
 en... 't Pausdom langs dien weg vernietigd door den Paus?..
 Of wel, geldt deze roep, by Zuiderdriftenkoeling,
 slechts dienstbaarheid aan de Eeuw, slechts aardsche vrucht-
 [bedoeeling,
 slechts doornen? ja, misschien by alles wat hy baart
 voor 't Ongeloof een vaan, voor 't Bijgeloof een zwaard?
 Spreek, Wachter! welk een tijd ligt in den tijd verborgen?
 Maar, blijft de duistere nacht, o! zeg ons ook den morgen!

Van 't Oosten komt de zon. Dáár is, o Adams kroost!
 uw bakermat. Van dáár het licht! van dáár de troost!
 Maar ach, dat Oosten!... Van zijn Godgewijde streken,
 van al zijn wereldmonarchijen, is geweken
 de wortel met den tak, het leven en de zon.
 't Werd vormloos als onze aard, eer dat de Geest begon
 te broeden over 't Ruim. 't Zijn huilende ruïnen,
 paleizen voor schakáls en stroopende Bedwienen.
 Het zaad van Japhet nam de tenten in van Sem...
 Het Oosten spreekt niet meer. Alleen Jerusalem, —
 ook zy een tombe.... maar Prophetenadems zweven
 en lispelen om dat graf: Uw dooden zullen leven!
 Wie zijn ze, die dit puin met lijkmisbaar en klacht
 sinds achttienhonderd jaar beleegrend dag en nacht
 in 't slavenkleed, met hartverscheurend kleederscheuren,
 dien negenden van Ab onafgemat betreuren,
 waarop de Tempel viel? — 't Is Israël, bekend
 door ballingschap en ban van 's werelds end tot end
 't Is 't volk, door d' eigen smart verworplijk en verheven;
 't volk, dat den volkeren een Redder heeft gegeven,
 en — voor zich-zelfen derft, tot Gods gezetten stond;
 het volk, der Heidnen smaad, maar dat des Christens mond
 met deze taal begroet, met deze zegenzegging:
 „Uw Jesus is mijn Heer! De krachtigste weêrlegging
 „van 't machtigst ongelooft is ons uw voortbestaan!

„Ons heil, wat Abraham geloofd heeft, gy misdaan!
 „Een zon van heerlijkheid zal 's werelds nacht doorbreken,
 „wanneer gy knielen zult voor wien gy hebt doorsteken!
 „Uw Koning, de onze, komt. Herleef, Jerusalem!”
 Reeds oopen ooren zich en harten voor die stem,
 en vallen schellen ook aan Israël van de oogen!
 En voorts! daar is een strijd; een worstelen en pogen
 naar 't geen weêr de Eeuwgod toont van uitgelezen gunst
 aan Rijkdom en Vernuft, aan Wetenschap en Kunst!
 Een worstling, om den berg van tweemaal duizend jaren
 zich af te schudden van den hals! Wat zal zy baren,
 die worstling? en ook hier: Wat is er van den nacht,
 o Wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?

De Wachter antwoordt: Hoort het woord des Heeren Hee-
 ren! (*)

De dag breekt aan, dat ziet! een Koning zal regeeren,
 een Rots, een Schuilplaats voor den hoogen waterstroom!
 En Hy zal zijn een Scheute uit d' afgehouden boom
 van Jesse, die den troon van David zal bekleeden
 en richten Jacobs huis met heilgerechtigheden.
 Hem staren als hun Hoop de verre Heidnen aan.
 Met d' adem van zijn mond zal Hy de boosheid slaan,
 het jok verbrijzelen van 's werelds aartstirannen,
 de Macht der duisternis in 't eeuwig duister bannen,
 en vestigen op aard zijn eeuwig koninkrijk
 van Waarheid, Recht en Rust. Daar zal geen ongelijk
 noch haat zijn. Ephraïm zal Juda niet benijden,
 geen volken meer elkaâr, geen wolf het lam bestrijden.
 Aan alle plaatsen zal Gods kennis zijn en vreê,
 en overdekken de aarde als wateren der zee.
 Een nieuw Jerusalem gaat van den Hemel dalen,
 van waar op al wat leeft de Heerlijkheid zal stralen:
 een meer-dan-Paradijs, van uit den Liefdestroom
 der hemelen gedrenkt, — met d' eeuwgen Levensboom,
 wiens blaadren voor altoos der volken smart genezen!
 God-zelf zal daar het Licht, zal daar de tempel wezen,
 daar zal geen vloek meer zijn, geen zonde meer, geen nacht.
 De Morgenster gaat op! Hy, Wortel en Geslacht

(*) Jes. XI. Openb. XXI en XXII.

van David! — Vredevorst, naar wien Gods schepslen zuchten
Hosanna! 't is Uw rijk! 't zijn van Uw bloed de vruchten; —
van al wat de aarde leed sinds de eerste zonde-ellend,
van al wat de aard misdeed, de ontkenning en het end!

1847.

DE STEM DES HEEREN.

VIER EN TWINTIG FEBRUARI 1848.

De stem des Heeren is op de wateren, de God
der eere dondert. — In zijnen tempel zegt hem
een tegelijk eere. — De Heer heeft gezeten over
den watervloed, ja! de Heer zit, koning in eeu-
wigheid. Ps. XXIX: 3, 9, 10.

De Eeuw hernam het geen zy gaf,
Orléans naar alle kanten
schudt zijn koningsdiamanten
als onrijpe druiven af!
By het zwijgen der kanonnen
voor den schorren vrijheidsschreeuw;
by den weekreet der Bourbonnen,
en de snikkingen der Weeuw;

by het baldrend handgeklap
en der gram geworden volken
en der hoogst gevierde tolken
van Vernuft en Wetenschap;
by het staren van den Christen, —
wien de orakels van zijn God
van het einddoel vergewisten, —
op de gangen van het lot.

God is koning! de aarde beeft.
Bergen slonken, dalen rezen,
alle wereldhoogten vreezen, —
God is 't, die gedonderd heeft!
die de breed getakte boomen
van den Libanon verplet!
die bevel geeft aan de stroomen
of de branding nederzet!

God is koning! de aarde dreunt.
Ziet! een Machtige is gevallen,

hoop en steun der duizendtallen
 door tienduizenden gesteund.
 Maar het Godsuur had geslagen,
 en de menschenschepping viel!
 't Zij gy roem of rouw moogt dragen,
 menschheid! schouw het aan en kniel!

God is Richter! de aarde wacht.
 De aarde ontroert en staat verwonderd,
 als de God der eere dondert
 en den dag verkeert in nacht.
 Over de opgedreven waatren
 wandelt Zijne koningstem!
 Zeeën schuimen, scharen schaatren, —
 en de storm verheerlijkt Hem.

En te midden van d' orkaan
 geeft Hij vrede aan wie gelooven!
 Hierbeneden en daarboven
 in Zijn tempel bidt Hem aan!
 Tusschen al die onweêrsgalmen
 rollende over berg en rots.
 ruischt het dáár verlossingspsalmen,
 dáár genadewegen Gods!

Zanger (*), eenmaal opgevoed
 by gewijde Bijbelwoorden,
 straks, door kracht van taalakkoorden,
 tot een heerscher op 't gemoed,
 tot een heerscher over scharen,
 die ge op één gegeven stond
 op doet bruischen en bedaren
 naar 't bezweeren van uw mond!

Wat gy waart en wat gy deedt,
 toen ge op eens uw idealen
 in het leven af deedt dalen,
 en een troon in duigen smeedt,
 toen Gy meer dan koningsplichten
 op uw schouders overnaamt, —

(*) Lamartine.

zal de God der waarheid richten,
die des aardworms waan beschaamt.

Dichter! Volksheld! Wie ge ook zijt,
roekloos Wet- en eedverbreker,
of van God verwekte Wreker,
vloek of redder van uw tijd!
'k Wil geen glorie u betwisten,
slingren op uw hoofd geen blaam:
maar de toekomst hoort den Christen, —
gy, maakt ge aanspraak op dien naam?

[Dichter! Volksheld! en gy vict! (^)
voor een andren rosbeklemmer,
voor een driester monstertemmer
zaagt ge straks dat volk geknield.
Als de vrijheidswaaten holden
over Frankrijks paradijs,
klonk een stem, en ziet! zy stolden,
en de stortvloed keerde in ijs.

Is 't op nieuw des Aadlaars tijd?
Is Napoleon herrezen
met die vlucht die ze allen vreezen? —
Consul! Keizer! wat ge ook zijt!
k Zal geen stoutheid u betwisten,
' werpen op uw hoofd geen blaam;
maar de toekomst hoort den Christen, —
maakt gij aanspraak op dien naam?]

Wie dien voert, hy gaat te raad
met geen wijsheid dezer aarde!
't Woord dat God eens openbaarde,
is de rots, waarop hy staat.
Tegen de Eeuwleus: „zelfvolmaking!”
[tegen Romes Schriftverzaking]
antwoordt zijn banier: „Gena!”
aller wereldsmerten staking
gaat hem op uit Golgotha!

(*) De tusschen twee teksthaakjes geplaatste coupletten, mitsgaders de zesde regel van het daaropvolgende, zijn ingelascht na den 2den Dec. 1851.

Ja! op Golgotha onthuld
staat ook 't raadsel dezer dagen!
op den bodem aller vragen
ligt des werelds zondeschuld.
Waart ge in staat die weg te dragen,
mensenkindren, aardsche goën?
Zoo bestijgt den zegewagen —
maar zoo niet, aanbidt den Zoon!

En verwacht het heil van Hem,
grooten, kleinen, zondaars, volken!
In dat kraken Zijner wolken
dreigt een oordeel, roept een stem.
Dat Hem alles hulde geve,
hymnen brenge, knieën buig'!
Hem, den Richter! de aarde beve!
Hem, den Koning! de aarde juich'!

Plascht het tranen, ruischt het bloed,
dondren woede en lasterkreten?
God als koning is gezeten
over d'opgezetten vloed.
Wederkaatst door hemelpsalmen,
antwoordt uit het heiligdom,
midden onder de onweërgalmen,
't jongste woord Zijns Woords: Ik kom.

1 6 4 8 E N 1 8 4 8.

UITGESPROKEN IN DE

OPENBARE VERGADERING,

DER TWEEDE KLASSE VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT
VOOR WETENSCHAPPEN, LETTEREN EN SCHOONE KUNSTEN,
OP DEN 25ten APRIL 1848.

Op dat men wete van den opgang der zon en van den
ondergang, dat er buiten My geen God is. Ik ben de Heer
en niemand meer. Ik formeer het licht en schep de duis-
ternis, Ik maak den vrede en schep het kwaad. Ik de Heer
doe alle deze dingen. Jes. XLV: 6, 7.

Zestienhonderd acht en veertig!

Doorgeworsteld was de kamp, —
en ten eind de schriktafreelen
van een dertigjaar'gen ramp.

en vergaan de laatste vonken
 van den tachtigjaar'gen brand!
 Vrede! Vrede! galmde Europe, —
 vrede, Duitsch- en Nederland!
 Uit de graauwe kruidampwolken
 steeg een koesterende zon!
 Nieuwe tijden zijn voldragen,
 en een nieuwe loop begon.
 Achttienhonderd acht en veertig
 en de band der Staten sprong,
 en de dam werd doorgebroken,
 die de Omwentlingszee bedwong!
 Oorlog! oorlog! daverd de aarde,
 oorlog! de oorlog, schier verjaard,
 lang door weeën aangekondigd,
 thands in vollen dosch herbaard!
 In d' orkaan van Februarij
 werd gebluscht de Julijzon!
 en daar rezen nieuwe tijden
 en een nieuw Euroop begon.

Te midden van 't rumoer van omgeworpen troonen,
 paleizen neêrgehaald, en aangegrimde kroonen,
 't gedeun der volkeren, in gramschap opgestaan,
 den knal van glansen, uur aan uur te niet gegaan,
 en 't openbersten van den vuurberg, die de kimmen
 der toekomst dekt met rook, of als van bloed doet glimmen, —
 heeft Duitschland, heeft Euroop, heeft Nederland nog voor
 herinneringen uit een vroeger dag gehoor?
 Zoo zij 't voor dezen galm: de vrede van Westfalen!
 Geschiedkunst op dien naam wijst hemelwaart. Haar zalen
 slaan open, waar vergaârd een talloos voorgeslacht
 de wanden overdekt met daden, lang volbracht,
 van eedle koningen, van aartsgeweldenaren,
 van helden, wijzen of regenten, martelaren,
 of wrekers, natiën en stammen. Osnabrug
 en Munster keeren hier op de eb des tijds te rug;
 onsterflijke aardplek, waar twee vuurrivieren stolden,
 die in elkaâr gevloeid reeds zoo veel jaren holden,
 wijd over berg en dal de gronden zegend! Ziet

de sporen van hun loop in 't eindeloos **verschiet** van wegen, dicht bezaaid met blanke beendren, — steden, verpletterd of ontvolkt by duizend ijslijkheden; hier Naarden, Haarlem en Ostende, of waar verwoed de Spanjaard afstuit op een uitgevasten stoet, — ginds, gruwzaam boven al wat ooit kronyken meldden, den moord van Maagdenburg! maar links en rechts uw velden, o Nordlingen! uw' kamp, o Leipzig! en den slag dien, Maurits! Nieuwpoorts zon u winnen hielp en zag. Ha! op dat bloedig zand, die platgeschoten muren, wat scheemring, weemlend van ontzachtelijke figuren, krijgshoofden, aan elkaâr in stoutheid en genie gewaagd, maar ongelijk in grootheid! daar, Tilly en Weimar, — Wallenstein, nog wijzende op de wonde ontvangen op geen bed van eer, maar op zijn sponde in nachtelijk geheim! en, óver hem, de Held van 't Noorden, in den arm der zegepraal geveld! Hier, tegen Spinola en Alva en Farnese, het Graaflijk twintigtal, in hunnes Heeren vreeze tot aan den jongsten snik uw krijgsdevies getrouw, vliesridder Engelbrecht! „Ce sera moi, Nassau!”

Maar in geheel die rij, wier schaduwen hier zweven, wie achtbaar meer dan Gy, wie nevens u verheven, doorluchtig Prinsenhoofd! wien na driehonderd jaar dit Neêrland nog vereert, als d' eêlsten martelaar der vrijheid, die 't u dankt? Beleid- en krachtvol Krijger en éénig Staatsheld! diep maar ongekunsteld Zwijger en zielvol spreker! in wiens nooit bekrompen borst één zelfden adem schept de Volksvriend en de Vorst! — Wat vijanden, zoo koen, die hem de kroon betwisten van Staatsbezieler en bevrijder? Maar de Christen eert eindloos meerder nog in hem; in hem dat hart, zoo sterk in eigen leed, zoo week voor andrer smart; dat hart, ten worstelkamp met Karels zoon bewogen het eerst door deernis met verdrukten, mededoogen met bloedgetuigen van Gods Woord! Straks greep dat Woord hem-zelfen in de ziel. Ach! voor die zaak doorboord, was ook zijn laatste zucht een bede van ontferming voor 't volk, in allen nood, van hoogere bescherming dan aardsche mogendheên verzekerd door zijn mond.

Gedenk, God van genade, aan dat geloofsverbond!
 Gedenk het nog, kan 't zijn, hoe ook van onze zijde
 geschonden en verbeurd! Gedenk het 't allen tijde,
 't zij Dwangzucht persende van boven ons bedreig',
 of opdage, even snood, van ondren! Neig, o! neig
 het hart van Vorst en volk, om raad by U te vragen
 voor d' eisch, de schuddingen, de krankheên onzer dagen!
 De wijsheid, die Uw gunst aan d' Eersten Willem gaf,
 strale op het moedig hoofd eens Tweeden zeggend af!

⁂ Zijn viermaal vijftig jaar. — Oranje had zijn leven
 aan 't diep geworteld werk groothartig prijs gegeven;
 zij 't bloed, zijn goed, zijn zaad! Twee nieuwe Wrekers treên
 roeroovrend in zijn plaats! Een kroon van vijftig steên
 lankt Utrechts Unie aan hun zwaard. Hun zegepralen
 voltooit, of stuit veeleer, de vrede van Westfalen.
 De Maagd van Neêrland hief haar hoofd op, en zag rond!
 Wat zag zy? enkel puin op uitgeblaakten grond
 door Spanjes steeds op nieuw als opgeschoten horden?
 Of wel — den lavastroom reeds vruchtbaar veld geworden?
 Neen! onder 't barnen zelf van 't tachtigjarig wee
 een Staat volwassen, en reeds Mogendheid! de zee
 ontzagvol deinend voor den donder van die vloten,
 die 't ijs des Noorderpools haast hadden doorgestoten,
 maar straks langs zeekrer weg der Oceanen kloof
 doorsnelden, om Filips zijn Portugeeschen roof
 te ontscheuren, ook in de Oost geen Spanje te gehengen,
 en Javaas Paradijs een nieuwe wet te brengen.
 De Maagd van Neêrland hief het hoofd op; ja! zy zag,
 lang nog vóór d' eersten straal van Munsters vrededag,
 den wereldhandel met zijn honderden haar steden,
 vóór 't stormen onvervaard des oorlogs, ingetreden;
 Antwerpen, Lissabon, Venetië, aan het IJ
 verplaatst, dat sinds omgord met zijn vierdubbele rij
 (het Raadhuis volgde eerlang) van prinselijke grachten,
 de wonderen dier eeuw nog zegt den nageslachten —
 den zegen van een grond, die d' armen voedszaam brood,
 den arbeid overvloed, den balling 't welkom bood!
 De Maagd van Neêrland looft. Gods wateren besproeien
 haar zevenvoudig erf, en al haar velden bloeien

in schaduw van de rots der vreeze van Zijn naam!
De krachten des Vernufts gaan met dien bloei te zaam:
de kunst, die 't water keert of d' uitweg aan zal wijzen;
de kunst, die 't klei bezielt, die 't marmer op doet rijzen; —
het doek van Rembrandt,forsch en somber; 't bruischend lied
van Keulens Zangzwaan met zijn vlammend koloriet,
zijn vollen orgeltoon. Maar ook de Wetenschappen
beraamden hier alreeds haar stoute reuzenstappen,
om nieuwe werelden te ontdekken of te ontleën
in d' ether boven, in den waterdrop beneën.

Een trits van Scholen, bron en brandpunt van beschaving,
(ook zy, by krijsalarm geplant!) stort licht en laving
aan al wat kennis zoekt op 't aardrijk wijd en zijd,
die kennis bovenal, die van de zonde vrijdt.

De Kerk van Christus slaat dees tijden dankend gade,
en geeft haar Koning de eer, — Zijn Vrijmacht, Zijn genade!
Neen! roept ze, Uw gangen zijn als de onze niet, o Heer!

uw wegen boven de onze en hoog en heerlijk, meer
dan boven dit ons stof en d' aardklomp, waar we op weemlen
de glans en majesteit van Uwer heemlen heemlen!

Wat menschlijk overleg zou hebben toegedacht
aan vredesjaren, lang en koesterend en zacht,
dat voert uw wijsheid uit door tusschenkomst van schokken,
die uit de sombre wolk den malschen regen lokken!

Hoe nu? de krijg voortaan niet vreeslijk meer den mensch?
Geen kalme vrede meer zijn uitzicht en zijn wensch? —

't Zij ver! Maar 's menschen geest, verslingerd aan deze aarde
heeft vaak ook deze gaaf en wat haar weldaad baarde,
gemisbruikt en miskend, de rust verkeerd in lust,
ten doodelijken slaap zich-zelfen ingesust,
of wel den stroom des bloeds, die vrij en frisch moet bruizen,
bevroezen laten of vermoddren in zijn buizen.

Neen, meer! des menschen ziel in eigen wil verstrikt,
in 't zondenet verward, moet somtijds opgeschrikt
van Boven, om den God der heerlijkheid te vreezen,
te zoeken! Is dan 't hart nog vatbaar voor genezen,
dan zijn die schuddingen behoudend, zelfs de krijg,
het zij der volken of der geesten, op dat zwijg'
begoochling, — opengaan gewetens, — afgoôn vallen,
Gods Woord zijn werking doe door 't kruis, — den duizendtallen

der opgeschrevenen ten leven, tot een stof
van aller eeuwen loop doordaverenden lof!

Dan eerst, als van haar ban deze aarde zal bevrijd zijn,
de menschheid aan den Heer, die haar herschiep, gewijd zijn,
geen zee meer wezen zal, waaruit de zonde welt,
Geweld en Onrecht in hun eeuwen boei gekneld, —
dan eerst zal 't vrede zijn, waaraan geen wormen knagen,
dan eerst is, naar den raad van 't hemelsch welbehagen,
geen strijd meer noodig. — maar Gods heil te zien, de lust,
en in alle eeuwigheid Zijn werk te doen, de rust.

Zestienhonderd acht en veertig!

en doorworsteld was de kamp, —
en ten eind de schriktafreelen
van een dertigjaar'gen ramp,
en vergaan de laatste vonken
van den tachtigjaar'gen brand!
Vrede, vrede! galmde Europe —
Vrede! Duitsch- en Nederland!
Achter graauwe kruidampwolken
stijgt een koesterende zon!
Nieuwe tijden zijn geboren,
en een nieuwe loop begon!

Achttienhonderd acht en veertig

en de band der Staten sprong, —
en de dam werd doorgebroken,
die de Omwentlingszee bedwong!
Oorlog! oorlog! davert de aarde,
oorlog! de oorlog, schier verjaard,
lang door weeën aangekondigd,
thands in vollen dosch herbaard!
Onder ging de zon van Julij
in den loeienden orkaan!
en daar rezen nieuwe tijden
en een nieuw Euroop brak aan!

't Was vrede, wat Euroop sints tweemaal negen jaren
(zij 't mogelijk blozend soms!) zich voornam te bewaren,
als waar 't een talisman en waarborg van behoud,
geroemd, gevierd, gekust, — toch! in 't geheim mistrouwd.

't Was vrede, zwoel en zwaar, als wen by zomerdagen een straal, van tijd tot tijd, en doffe donderslagen het onweer spellen aan de zwoegende natuur, en dan op nieuw de lucht verheldert, maar het vuur des dampkrings mensch en dier belaad met dubbele zwaarte. 't Was vrede, maar die vrede een waggelend gevaarte, met elken nieuwen steen zijn storting nader by! Dan, neen! zoo lang de staf van Frankrijks heerschappij gevoerd wordt door het Hoofd der wakkere Orléannen, geen nood! Dus meent de vrees zich-zelfen te vermannen. Die vrede (Algiers alleen meldt nog van krijgsgeweld!) broedt menigten alom, met klimmende angst geteld, slechts hier en daar gedund door koene landverhuizing, en voorts, by zwermen, met van onrust zwangre zuizing verstikkend opgetast in vesten, Babelhoog.

't Is spanning, dreigende als de spanning van een boog! want aan die menigten, om werk en brood verlegen, benijdt het werktuig, aan des menschen plaats gestegen, den arbeid en zijn loon. De Maatschappij gevoelt haar evenwicht gestoord. Haar lichaam kwijnt en woelt by beurten: 't is de plaag van kankrend pauperisme, onredbaar evenzeer voor breinloos Communisme, als voor Bespiegeling, die in fijn gewezen taal verdooving, sussing, maar geen heeling brengt der kwaal.

Verlichting middlerwijl vervolgt haar loop veroovrend ook zy ontdekkend meer dan heelend, en meer toovrend dan stovend, — zy, die naam en schittring al te vaak, eenzijdig en ontrouw, ten dienst leende aan de zaak van heilloos Ongeloof, natuur of menschvergodend, of 't menschedom openlijk tot vleesch- en stofdienst noodend, — hoe 't zij, de volken eer vervreemdend van den God, de ontkenning van Wiens woord en éénig goed gebod van ouds de welbron was van 's werelds diepste ellenden!

't Was vrede! vrede, wien te storen of te schenden geen Mogendheden meer bestonden in dees tijd, maar onder wiens fluweel, of donzig moschtapijt de brandstof tot een kamp broedde in verborgen hollen, een kamp veel schrikbrer dan met Hunnen of Mongolen, als de aarde teisterden in dagen lang verleên, — de krijg (verhoed hem nog, God van weldadigheên!

en keer den vloed die wast voor reeds geschokte dijken!) de onoverzienbre krijg der Armen en der Rijken.

Parijs, de polsslag steeds van Frankrijk en Euroop, spelde in dees laatsten tijd der krankte een nieuwen loop.

Napoleons gebeent vond by zijne Invaliden

de aloude geestdrift nog wellicht! De Franschen bieden

in 't eind geen hulde meer zoo daavrend aan dat lijk,

noch aan de gloriën van 't machtig Keizerrijk,

zoo aangebeën weleer. 't Is de oude Revolutie,

die thands de harten trekt, — de Auroor der Constitutie,

wier vlekken men vergeet, wier weldaën alles prijst,

wier weërglans de oogen boeit, en die als jong verrijst.

Een Staatsman, rijk omstraald van dichterlijke glorie,

staat op, en kiest zich-zelf de veder der historie,

om Frankrijk, om heel de aarde, een groote heerlijkheid

te melden, schoon in draf van gruwlen voorbereid.

Hy zingt: den moed, den kamp, den dood der Girondijnen,

den stalen burgerzin der starre Jacobijnen!

Hy zingt: de donderkracht der stem van Mirabeau,

de stoutheid van Danton, de smarten van Vergniaud,

Jean Jacques ideaal, de diensten van Voltaire,

de woede van Marat, de deugd van Robespierre!

Heel Frankrijk luistert toe (reeds trilt de troon!), hy spreekt:

„De Omwentling! — min het bloed, dat de aarde heeft doorweekt!

„De Omwentling! min de schuld der woede van haar vrienden!

„ziedaar wat de aarde rust en grootheid zal doen vinden!

„De heilvolkaan die, heeft ze vroeger vuur gebrakt,

„thands — tot beregening met enkel vrede ontwaakt!”

Vermeestle, die den storm al spelend dus ontketent,

en, reeknende op den mensch, geen driften mederekent,

geen zonde! — ach! al te zeer dien kunstenaar gelijk,

die, ingespannen op het brengen in praktijk

eens werktuigs ingericht op eeuwig zelfbewegen,

zich de eischen van de wet der slijting had verzwezen.

Beklagenswaardige veel meer nog, voor wiens oor

de stem des Levenden in d' Eeuwigod ging te loor!

Ach! die op d' eigen grond met martlaars en profeten

van 't kruis, den Bijbel van uw moeder hadt vergeten!

Maar Lamartine spreekt, en Frankrijk luistert toe!

Lichtzinnig weggesleept, of diep bewogen? hoe

het zij, de zee zette op, en 't werd een hoorbaar ruischen
der waatren, 't is eerlang een onheilbarend bruischen!
En ziet! één nacht, één uur, één oogenblik, één schot!....
gevallen is de slag! geworpen is het lot!
De stam der Orléans, de troon der barricaden,
by barricaden of verloren of verraden,
is weggevaagd, en by het siddren van den grond
een Fransch Gemeenebest op nieuw aan de aard verkond!

Geheel Euroop ontvangt den schok; de kreet der volken
gaat op, gemengd van schrik en gramschap tot de wolken.
De kracht der legers zwicht, de band der Staten springt!
Sicielje is ver reeds van Itaalje, Itaalje wringt
van Oostenrijk zich los. Heel Duitschland door ontladen
zich bliksemschicht op schicht, van Holstein tot aan Baden,
van Keulen tot Berlijn; ja — 't wonder steeg ten top, —
de stille wateren van Weenen bruischten op!
Straks of 't een Keizerrijk of een der Republieken
zal zijn, vraagt Duitschland zich by stervende fabrieken,
geschonden Overheën, en sloten afgebrand.
Eén legerkamp weldra wordt half het Vasteland,
terwijl aan de overzij Repealers en Chartisten
hun echo mengen aan den roep der Communisten. —
Maar Neêrland (zie 't, o God, met zeegnende oogen aan!)
houdt aan zijn Koning vast, en de oude Oranjevaan!

En wederom een stap gevorderd tot de ontknooping.
Het einde werd voorzgd. Met de algeheele slooping
van 't rijk der duisternis, Uw rijk aan de aard beloofd,
Verlosser, Leeuw en Lam! der schepping Hoop en Hoofd!
De Christen weet dat eind, maar ook de weeën, 't lijden,
ten teeken meê voorzgd van 't rijpen dezer tijden!
Hy weet, dat eer de zon zijns vredes op zal gaan,
een Mensch der zonde aan 't hoofd der wereld nog moet staan.
Hy voelt by iedren schok van 't woelend Anarchisme
de wegen voorbereid van 't gruwzaamst Despotisme.
De Christen wacht, maar loopt die tijden niet vooruit.
Hy weet, dat elke dag, die nog den voortgang stuit,
elk uur, elk oogenblik van uitstel voor onze aarde
by God zijn oogmerk heeft, voor ons zijn doel, zijn waarde,
zijn vragen en zijn strijd, zijn roeping en zijn plicht.

Ook hy, schoon starend op een hooger vergezicht,
gaat voor het volksheil uit naar beetring, naar hervormen,
ja zoekt, te midden juist van dezer tijden stormen,
de stem te erkennen van behoeften, waarheen, recht.
Zij voor dien eisch aan de eeuw zijn bijstand niet ontzegd!
Toch mag hy met haar geest niet in 't beginsel deelen,
noch voor die dubbele leus zijn afkeer ooit verheelen:
„gelijkheid van nature en Oppermacht van 't Volk!”

Gelijkheid, ijder spook dan 't schijnbeeld van de wolke!
u zoeke, wien het lust, waar de opgewroete graven
hun lijken leveren den gieren en den raven, —
op 't puin van wereldsteenen, in assche neêrgelegd,
of, liever, met de ploeg tot enkel niet geslecht!
Nooit dáár, waar heerlijkheid, beweging is, of leven!
Niet by dier zonnen heir, die aan de heemlen zweven,
niet by het grasgebloemt, door 's wandlaars voet betreden,
niet (hoe veel minder nog!) in 't samenstel dier leen
van 't lichaam, die, bestemd elkander te onderschragen,
elkander dienst te doen, elkanders last te dragen,
hun roeping door 't verschil vervullen. — Wie u roemt,
gelijkheid! roemt den dood. — Maar wie u waanzin doemt,
hy late een andren eisch, dien onze tijd doet hooren,
te meerder ruimte toe, en wacht' zich dien te smoren!
Toenaadring eischt Gods orde en dezer tijden nood.
Toenaadring (waar ze ontbreekt) van vorsten volk, van groot
en klein, van arm en rijk, van standen en belangen!
God wilde 't onderscheid van gaven, rijkdom, rangen, —
maar ook dat onderscheid beheerscht Zijn Woord en Wet,
Zijn Wijsheid! en ook hier is 't voorbeeld ons gezet
in de ordning der Natuur, waar zich twee krachten paren
die, strijdig slechts in schijn, het Wereld-al bewaren
van in te storten of, verspat, uit één te slaan....
Eén zelfde wijs beleid stoot van zich en trekt aan!
Dus ook de maatschappij in 't tijdperk ons verschenen.
Waar Orde op afstand plaatst, moet Liefde op 't naauwst veréenen.

Ga, Staatsman! ken uw tijd! doe elke vordring recht
op vereenvoudiging, op vrijheên, nog ontzegd!
zoo ver die eisch niet strijdt met Wet en Woord des Heeren!
Dat Woord — het kan u veel en groote dingen leeren
van volksplicht beide en recht, van volksstem, invloed, keus!

maar geen gemeenschap met een lasterlijke leus!

Hoe hoog de hoogheid rees van d' Eeuwgeest en zijn tolken,
de Machten zijn uit God! — en de Oppermacht der volken?
Historisch is ze een waan, den Christen is ze een ban,
waarvan geen menschlijk woord een land ontheffen kan.

Neen, Neerland, op geen ban wilt Ge u een Grondwet stichten
maar de oogen allereerst naar 's hemels bogen richten, —
dan, vorschend nederslaan op uw historierol,
een rol, van zoo veel heil, van zoo veel wondren vol,]
als God hier wondren deed in 't midden van uw plassen,
en vastigheên gebouwd in schuddende moerassen: —
een vrijheid, bloei en roem, als zelden de aarde zag,
by 't hemelsch Waarheidslicht, hier schitterend als de dag! —
voor Godsdienst, vrede en recht, en tegen aartstirannen,
Oranje 't puik, door God, van vroome vrijheidsmannen! —
Neen! Neerland! zonder Hem, die u dees weldaân wrocht,
(hoe de Eeuwgod smale of spott') geen Staatswet onderzocht!
Maar als uw Vaadren weêr met al uw duizendtallen,
voor d' onbevleken troon aanbiddend neêrgevallen! —
die in Zijn hand het lot van Staat en Maatschappij,
het hart, het recht, de macht der Machten houdt, — is Hy
de God van Isrel en der Christnen! — Zijn er troonen
geveld? zy werden 't niet, dan om aan de Aard te toonen,
dat, waar een hooger raad der volken toorn gehengt,
die kracht geen recht bewijst, maar slechts een straf volbrengt.

o Koning! by den galm der doorgebroken tijden
treedt Gy, — met dat voor- God- behoefte- en- schuld-belijden
van ouds den Vaadren zoo gezegend, vorstlijk voor!
En dring' die stem heel 't land als met bazuinkracht door!
zoo keere op u (het eerst!) uw hart, uw huis, uw wegen,
de aan 't vragen naar Zijn wil steeds vast verbonden zegen!
Euroop zie op uw kroon verdubbeld neêrgedaald
den glans, die, nooit getaand, uw krijgszwaard heeft omstraald
't Zie, — by uw Vorstenmoed, die aller moed steeds wekte, —
uw blik, die steeds zoo wis 't beslissend punt ontdekte
waar zich de zegepraal op 't slagveld grijpen liet,
voorspoediger dan ooit gericht op 't Staatsgebied,
om met dien blik, dien moed, niet twijflend te onderscheiden!
waar handlen wordt vereischt, voorkómen, of verbeiden!
wat losgelaten moet, — omdat het God gebood!

of, naar de Oranjeleus, gehandhaafd tot den dood!

Tot in den dood? o! dat met Neerland Nassau leve!
 Maar welk een stikdamp ook den tijdloop nog omgeve,
 wat toekomst ons bedreig', daar is voor Nederland
 een roeping, voor Oranje een aangewezen stand
 te midden van den schok, waarby de troonen trillen.
 Ja, vrijheid zal het zijn voor die Gods waarheid willen
 ja, vastigheid voor die Hem vasthoudt! Loope 't Lot
 zijn banen! geen ding zal ons tegen zijn — met God!

Zestienhonderd acht en veertig!

doorgeworsteld was de kamp, —
 en ten eind de bloedtafreelen
 van den langen oorlogsramp!
 Met aanbidding, met ontzetting,
 zag de Maagd van Neerland om!
 Hoe ze als opwaakte uit een droombeeld,
 hoe de aanbidding hooger klom! —
 't Had geschuimd op al die waatren,
 't had gedonderd en gestormd!
 maar by 't kraken der kartouwen
 was het Handelsvolk gevormd!
 en het nestjen was behouden
 van de Oranje-Halcyon
 op het hobblen van de baren,
 by het koestren van de zon!
 en het Hollandsch visscherscheepjen,
 onder vlag op vlag behoed,
 was de haven ingeloopt
 zinkend, — maar van overvloed!

Achttienhonderd acht en veertig!

en de band der Staten sprong, —
 en de dam werd doorgebroken
 die de Omwentlingszee bedwong!
 Legioenen volksvertreders
 zijn gewapend opgestaan!
 Troonen vielen, Vorsten' vloten,
 schatten smolten en vergaan.

Dreigend blik op 't aardrijk neder
 't rood der ondergaande zon!
 't Menschdom vraagt zich, welk een toekomst
 by dien blik haar loop begon?
 O! die toekomst — door den Christen
 wordt zy glorievol verwacht!
 „Als de God der eere dondert
 „en den dag verkeert in nacht,
 „antwoordt onder de onweërsgalmen
 „diep van uit het heiligdom,
 „by een koor van hemelpsalmen,
 „'tjongste woord Zijns Woords: Ik kom!”

A A N R O Y E R ,

IN ANTWOORD OP ZIJN TREFFEND GESCHENK VAN EEN BORSTBEELD VAN
 WILLEM DEN EERSTEN.

Waar Staatslist en Geweld wanhopend op bezweken,
 vermocht Uw kunst, Royer! Gy deedt den Zwijger spreken.
 1848.

A A N M I J N Z O O N A B R A H A M ,

BIJ ZIJNE AANNEMING TOT LID DER WAALSCH E GEMEENTE,
 MET EEN BIJBEL.

Mijn zoon! van d' eeuw'gen God werd deze schat gegeven
 aan 's werelds volken t' zaam met Jacobs nageslacht.
 Heb in dat woord ook gy uw heul, uw heil, uw leven.
 Geen zilver of geen goud haalt by zijn duur en kracht.
 Zoo vestig oog en hart steeds op dat Boek der boeken,
 doorgondt zijn diepen zin in eenvoud en gebeden,
 en leer' der vaadren God u dáár Hem-zelven zoeken,
 Die 't eerst ons heeft gezocht in Zijn barmhartigheên.
 U laat ons ouderhart voor schat of kostbaarheden
 het somber uitzicht slechts op een geschokten tijd!
 Is Jesus en Zijn liefde het uwe eens ingetreden
 zoo zegge u, o mijn zoon! dit Boek — hoe rijk gy zijt.
 Uit mijn eigen Fransch.

DE LEEUW UIT JUDA.
KRUISLIED.

O Hoofd, om 's werelds zonden
met bloed en zweet gesprengd!
Hoofd, overdekt van wonden,
die U een spotkroon brengt!
Om onze schuld gebonden,
aan 't kruis geofferd Lam!
hoe zijt ge ook daar bevonden
de Leeuw uit Koningsstam!

Hoe blonk, by al die smarten,
by al dien smaad en spot,
by 't breken zelfs Uws harten,
en 't verr' zijn van Uw God, (*)
Uw zalving en Uw krooning,
Uw hoogheid en Uw eer,
als Gods verloren Koning,
als aller schepslen Heer!

In diepten neergezonken
van waatren zonder grond,
aan 't vloekhout vastgeklonken —
dàár heeft Uw bleeke mond
van Gods heropend Eden
vrijmachtelijk beschikt,
en Uw: „Voorwaar, nog heden!”
des boetlings ziel verkwikt. (†)

O Liefde zonder gade,
die, daar Gy 't al volbrengt, (§)
den moordenaar genade,
den vriend Uw moeder schenkt! (**)
Die, waar ze Uw lippen laven
met snerpand edikvocht,
des Geestes levensgaven
voor Uwe haters zoekt! (††)

(*) Matth. XXVII: 46.

(†) Luc. XXIII: 40.

(§) Joh. XIX: 30.

(**) Joh. XIX: 26, 27.

(††) Joh. XIX: 28.

Die in der moordren midden,
 en aan des kruises voet,
 voor Israël blijft bidden,
 de schuld des gruwels boet! (*)
 O Hoofd, bedekt met wonden!
 o Hoofd, van 't doodzweet klam!
 hoe zijt Ge ook dus bevonden
 de Leeuw uit Judaas stam!

Dat Koningshoofd — het boog zich!
 het lei zijn leven neêr! (†)
 Gebergte en rots bewoog zich.
 't Graf gaf zijn dooden weêr.
 Hergeeft ook gy uw dooden,
 O Isrel, op Zijn stem!
 en val, o zaad der Joden!
 aanbiddend neêr voor Hem.

Hosanna! all' gy volken,
 met Israël te zaam!
 tot boven 's hemels wolken
 roept uit dien wondernaam:
 De Leeuw, die overmocht heeft,
 uit Jesse voortgebracht! (§)
 Het Lam, dat ons gekocht heeft,
 voor onze schuld geslacht!

ZIT AAN MIJNE RECHTERHAND.

H Y M N E.

De Heer heeft tot mijnen Heer gesproken: Zit aan mijne rechterhand, tot dat Ik Uwe vijanden zal gezet hebbben tot een voetbank Uwer voeten. Ps. CX: 1.

Nadat Hy de reinigmaking onzer zonden door Zich zelven te weeg gebracht heeft, is Hy gezeten aan de rechter der Majesteit Gods in den hoogen. — Voorts verwachtede tot dat Zijne vijanden gesteld worden tot een voetbank Zijner voeten.

Heb. I: 3. X: 13.

Een psalm! — Gesproken heeft de Heer tot mijnen Heer:
 „Zit aan mijn rechterhand, o Koning! en regeer.”

(*) Luc. XXIII: 34.

(†) Luc. XXIII: 46.

(§) Openb. V: 5, 6.

Gy zijt gestegen uit het graf! Gy zijt gevaren omhoog, waar U de zang van duizend Engelscharen bewelkomde en aanbad! De grendelen der hel verbraakt Gy, sterke God en Held Emmanuël! Het Allerheiligste tradt Ge in. Apostlen loofden, nastarende dien gang met opgeheven hoofden, tot waar de wolk zich sloot, Gy uit hun oog verdweent, en — heerlijker dan ooit sinds in hun zielen scheent, dat de opperzaal niet dan van vreugde langer galmde, en in den Tempel zelf 't hart Uwer jongren psalmde (*).

Sjeb Limini! (†) het woord van ouds U toegebracht! Gy hebt U neêrgezet ter rechter van Gods kracht! Dáár naamt Gy rust! dáár, in de Vaderlijke woning, gehuldigd Engelenhoofd en Hoogepriester Koning, o van alle eeuwigheid Gods eengeboren Zoon! en wat Ge aan 't kruis volbracht, voleindigt Ge op dien troon! Van daar stondt Ge op weldra om d' Eerstling te begroeten (§) die, komende uit den strijd, de kroon legde aan Uw voeten! van daar daalt Ge eenmaal af by 't jongst bazuingeschal, den schepter heffend, die ons aardrijk richten zal.

Sjeb Limini! Gy zette U neder in Uw glorie, en aarde en hemel deelde in 't vieren der viktorie, behaald op zonde en dood. De kerker werd uw buit, en Gy, Volheerlijke! Gy deeldet gaven uit op menschenkindren, wederhoorigen, verlorenen, maar door Uw kruissmert wederlevenden, herborenen! Gy deeldet gaven uit. 't Was olie neêrgevloeid, 't was regen stroomende van Boven. Zie, hoe bloeit de dorre woestenij naar 't Woord! (**) De kreuplen springen, de stomme ont/angt een mond, om Uwen naam te zingen, de blinde ziet U en de doove hoort Uw stem. Een nieuwe heerlijkheid doorstroomt Jerusalem! Gy doopt met Geest en vuur. Verdeelde tongen dalen en golven over 't hoofd der Jongren. De talen

(*) Luc. XXIV: 53.

(†) De twee Hebreuwsche woorden (Ps. CX:2) beteekenende: Zit aan mijne rechterhand.

(§) Hand. d. Apost. VII: 56.

(**) Jes. XXXV.

geboren uit de twist van Babel, worden één in 't lofverkondigen van Uw grootdadigheên aan 't Pinkstervierend volk te Sion. Welke krachten, gewrocht sinds dezen stond, die ook uw moorders brachten tot de ondervinding, in het omgezet gemoed, der heekracht van Uw naam, der heikracht van uw bloed! Vervolging woedt vergeefs. Hy zal geen vlammen doven, die storm! maar drijven ze eer nog schitterender naar boven, en breiden ze uit op aard veroovrend wijd en zijd. Ha! martlaar Stephanus! schoon was uw levensstrijd voor Christus, rijk in vrucht van Evangeliezege; maar (groot is onze God, en wondervol in wegen!) (*) nog vruchtbrer was Uw dood. Der weërpattijden haat had aan Uw bloeddooft zich gekoeld, het levenszaad van uit Jerusaleem als weggevaagd, — dáár vielen de korrels met de kracht, die ze eenig kan bezielen, op Samaria en het omgelegen land! Hoe breidt het zaad zich uit! Hoe klemft de liefdeband, veërkrachtig uitgerekt, ze saam! ja, met die beiden, Samaritaan en Jood, eerlang Romein en Heiden! Hoe zien de heemlen-zelf hun zaligheid vermeêrd, om ééne zondaar tot eens Heilands naam bekeerd! Want voor zijn haters had de Martelaar gebeden, — en ook voor Saül had des Martlaars Heer geleden, — daar rijpt het uur! Daar stort de wolf ter aard voor 't Lam, en huldigt Benjamin den Leeuw van Judaas stam.

Sjeb Limini! Gy waart ter rechterhand verheven der Majesteit! de kleine kudde zaagt Gy beven, en 't woeden van den wolf uit Tarsus, d' ijveraar, verdrukker van Uw volk en van U-zelf. (†) Van waar die wrevel, dat geweld, gepleegd aan weereloozen, in samenspanning met het raadsgestoelt der boozen, in samenspanning met luchtharte Sadduceên, door dezen stuggen spruit van Phariseên? (§) Neen! Geen huichlarij is hier, — in naam van Godvereeren, geen menscheneerbejag, — geen onmeêdoogend teeren op 't huis der weduw onder schijn van lang gebed! (**)

(*) Hand. d. Apost. VIII:1, 4 en volg.

(§) Hand. d. Apost. IX:1, 2, XXIII:6.

(†) Hand. d. Apost. IX:4.

(**) Matth. XXIII:14.

(*)

't Is plichtvolvoering, 't is volmaaktheid naar de Wet, gerechtigheid gezocht in eigen deugd en daden, verdienen van Gods gunst op zelfgekozen paden, — wat dezen Jongling, aan de voeten opgevoed van Rab Gamaliël, dus drijft! Geen dorst naar bloed is eigen aan dat hart, dan waar in bloed te plesschen hem nood werd als in 't spoor dier oude Pinehassen, (*) waarin ook hy voor God behaaglijk meent te gaan, gelijk hy zonder blaam by menschen weet te staan. Zoo streeft hy tegen 't volk, dat Israels Heer en Herder zich eizende, aangegord, en ach! van God al verder verwijderd en verdwaald, naar dat hy in zijn woën den God der vaderen meer waant een dienst te doen; (†) het zij op Stephans dood met woeste blikken starend, en van zijn moordenaars de kleederen bewarend als in gemeenschap met den gruwel God ter eer! 't Zij, opgetrokken straks Judéa op en neêr, de lamm'ren, waar zijn haat er slechts een uit mag vinden, verwondend, bindende, — hy zal ze eerlang verbinden!

Zoo, doodslag snuivende en vervolging, streeft hy voort, en Syrië ingestormd, bereikt Damascus poort weldra! ook daár by macht de aloude Synagogen te ziften, en geen plant van Christus te gedogen, waar hy den voetzool zet. — Gy zaagt van op den troon dien Saül! Gy stondt op, o Davids Heer en Zoon! en — donders ratelden, om d' overste Uwer haatren te treffen? Neen! een stem als 't ruischen veler waatren daalde uit uw hemel neêr: „Waarom vervolgt gy My?....” De ontombre wetzeloot legt af zijn razernij! „Wat wilt Gy dat ik doe, o Heer!” is aan Uw voeten zijn antwoord. Hy gelooft. Gods heiligen begroeten het nieuwe voorwerp van Uw zegepraal, o Held, verwinnaar door Uw dood, Uw lijden, geen geweld! Zoo rijd voorspoedig op Uw waarheidswoord! Uw schichten, o Koning! raken 't hart der vijanden, (§) die zwichten en loven! Saül leeft by 't licht uit Nazareth. Hy boog. Hy bidt. Hy kent voor kracht, voor heil, voor wet,

(*) Numeri XXIV

(†) Joh. XVI: 2.

(§) Ps. XLV: 4—6.

't geloof voortaan in U; niets buiten die genade!
 Haar slaat van oord tot oord de wereld in hem gade;
 haar brengt hy wijd en zijd den Heiden, haar den Jood;
 met haar bezegelt hy zijn leven en zijn dood;
 met haar die erfenis van onvergankbre letteren,
 wier bliksems eeuw aan eeuw de hovaardij verpletteren
 van wetgerechtigheid, die 't offerbloed verzaakt,
 van zelfvolmaking, die de volheid ijdel maakt
 eens Goëls! Ja, genâ steeds door genâ vervangen;
 dit 's Paulus, dit zijn 'leer. o God! Zie daar Uw gangen!
 't Kruis uitgeroepen door den lasteraar-voorheen, —
 de wet der vrijheid door het hoofd der Phariseën, —
 der Heidnen licht, gelegd in 't Twaalfstal uitverkoornen,
 ter middagzon verhoogd in dees hun jongstgeboornen!
 Looft, hemelheiligen! met harp en stemakkoord
 uw Heer! en antwoord gy met Saulus eigen woord, (*)
 klein kuddeken op aard! „o Diepte, o wonderwegen!
 o Rijkdom! Wie, o God! is immer opgestegen
 tot de onnaspeurlijkheên van Uw aanbiddren raad?
 of heeft de baan bepaald, waar langs Uw oordeel gaat?
 of heeft het pad voorzien, waar langs Uw zegens kwamen?
 Uit U, door U, tot U zijn alle dingen. Amen.”

Sjeb Limini! Gy waart gezeten, Zoon en Heer,
 aan 's Vaders rechterhand, en blikte op Patmos neêr,
 op 't schraal en eenzaam strand, waar, om Uw woord verwezen
 de Jonger U verbeidt, steeds brandend als voordezen
 en groenend, schoon hy thands na tienmaal zeven jaar
 zijn Boanergeshoofd met zilverglans voor hair
 om hoog heft, — die van ouds in Uwen schoot gelegen,
 geheimenissen uit de wondren van Gods wegen
 werd ingeleid, en in de diepte van wiens ziel
 uw stem met kiemen steeds van openbaring viel!
 Lang heeft hy aan de zij van Jonaas zoon gestreden, —
 met heel de Apostelschaar gebeden en geleden, —
 naast zich en Stephanus en Paulus op zien staan,
 getuigen, en de rust zijns Heeren binnengaan,
 Jacobus onder 't zwaard zien vallen der Heroden, —

(*) Rom. XI: 33—36.

Jerusalem omringd van legers, en de Joden
 geslagen met den ban, eens door Uw heiligen mond
 van op de hoogten des Olijfbergs hen verkond.
 Thands, tot des levens grens verlangend voortgetreden,
 thands, op die naakte kust van 't kuddeke afgesneden,
 de jongste vreugde op aard zijns ouderdoms, verlaat
 o Jesus! Gy hem niet, die daar verlaten staat.
 Maar schenkt de Trooster (Hy, de kracht uit U gevloten)
 in 't hart des ballings geestverjeugdigend geschoten,
 de vlucht hem weder van den aadlaar, — en hy schrijft,
 terwijl zijn geest U ziet, terwijl Uw geest hem drijft,
 zijn Evangelie neêr: des Woords in 't vleesch gekomen,
 der zonde op 't Lam gelegd en van ons afgenomen!

Daar stondt Gy vóór hem in Uw hemelmajesteit,
 Gy-zelf! bazuïngeluid Uw tegenwoordigheid
 verkondend van naby. Hy zeeg als dood ter neder.
 Want ja, Gy waart het! U, den Meester, zag hy weder,
 den Leidsman zijner jeugd, den Heer die hem bemind
 en uitverkoren heeft ten heilgezant, ten vrend!
 U, zoo als d' aanblik geen verganklijken vermogen
 te dragen, U met heel- uw- Godheid-vlammende oogen,
 de doorgeboorde hand almachtig uitgebreid,
 de voeten gloeiende van loutre heiligheid,
 doorwandlende allereerst de zeven kandelaren! (*) —
 U, straks, by 't lofgeschal der hemellegerscharen
 de Leeuw uit Jesses stam, het Lam van God verklaard,
 die met zijn bloed ze kocht tot koningen der aard! — (†)
 U, op het witte paard der zegepraal gereden
 in bloedrood heilgewaad, de macht van 't Beest vertreden,
 der heiligen heir, gerijpt ter wereldheerschappij,
 in 't blank gewasschen kleed U volgende in de rij! — (§)
 U, eindlijk, Vredevorst op aard, voor alle volken
 gerechtigheid en heil gebieden uit de wolken,
 by 't nederdalen van een nieuw Jerusalem,
 en 't wederleven van Gods dooden op Uw stem. (**)

Zoo zag, zoo hoorde van uit Patmos aakligheden
 de Apostel is den geest U Davids troon betreden,

(*) Openb. I:13—15.

(†) Openb. V:5—10.

(§) Openb. XIX:11—16.

(**) Openb. XX:11—15.

en zegepralen in den hemel en op de aard.
 Voorts, eer der eeuwen loop dien heilstond heeft gebaard,
 aardschuddingen van uit den afgrond, — bliksemslagen
 en ijssteenkloppen, — pest en oorlog, — felle plagen
 als van 't aloud Egypte op 't later Babylon, —
 verduistring van het licht der sterren en der zon, —
 by hemelstengeluid de zegelen gebroken,
 fiolen uitgestort, bazuinen opgestoken, —
 rook, sulferdamp en vuur, in bloed verkeerde zeën, —
 verschrikking, angsten en niet uit te spreken weën,
 van Logen en Geweld Godslanderende akkoorden!
 Dat alles opgelost, by 't ruischen van Gods woorden
 en 't zuchtend wachten van geheel het schepselendom,
 in één, een éénig woord van uitkomst: „Kom, ja kom!”

Sjeb Limini! Gy zijt verheerlijkt in het midden
 van al Uw vijanden, die veinzend U aanbidden!
 Ja, tegen U vereend, bracht Jood en Heiden t' zaam,
 U smaad en haat en dood! Straks de Uwen, om Uw naam,
 vertredend, nam de Stad op 't Capitool gezeten
 de plaats dier andere in, vervolgster der Propheten.
 De Cesars folterden met scherp verfiynd vermaak,
 wie uitkwam voor Uw woord, wie vast stond voor Uw zaak.
 Heel Rome's volk riep uit: „De Christnen voor de leeuwen!”
 en zy, in Uwe kracht, zy zegenden. — Drie eeuwen!
 daar wierp zich Rome, moê geworsteld, voor het kruis,
 en Christnen noemde zich haar Keizer en zijn huis;
 was 't Staatkunst, (Gy, o Heer! Gy weet het!) en geen waarheid?
 hoe 't zij, daar bogen zich met glansrijke openbaarheid
 des werelds Machten voor des werelds Ergernis,
 des Nazareners naam! De Capitoolgod is
 gevlucht met heel d'Olymp van zijn bespottte altaren!
 de leer van 't kruis dringt] door by West- en Noordbarbaren
 en ook aldaar weldra plaatst zwaard en koningskroon
 zich onder 't needrig kruis. Vorstinnen, van haar troon,
 o Jesus! voedsteren de Kerk, naar U geheeten.
 De wereld-zelve tracht Uw smaadheid te vergeten
 en gaat U achterna, wien ze eenmaal heeft geslacht!
 Straks keert ze, in weêrwraak van de hulde die ze bracht,
 tot gruwelen te rug, nog naauwlijks afgezworen:

de goôn van 't heidendom verschijnen als herboren
by beeld- en doodendienst! en bijgeloovigheên,
als eenmaal Israël met Juda zinken deên,
bedekken 't licht der zon met zwarte sprinkhaanzwermen,
of binden 't leven af in geestverstikkende armen.

Sjeb Limini! van om uw vuurvlamwitten troon
gaan ook de donders uit, die gruwelen ten loon.
Het Oosten zag de straf van zijn verbastring rijpen:
het kroost van Ismaël naar boog en pijlen grijpen,
hem eerlang de oppermacht belovende der aard!
De Koran triomfeert by 't zwaaien van een zwaard,
Gods Evangelie niet, maar dwazen menschenvonden
te sterk! en wederom leedt van des schepsels zonden
Gy, Heiland! Gy den smaad! waar de Islam met zijn sneeuw
(licht!) kiemen overdekt, bestemd voor beter eeuw.

Dus zonk de Christenheid in 't Oosten; maar ook 't Westen
zag menschencheppingen zich op den grondslag vesten
der eeuwen! Gy zaagt neêr, o Koning! de afgrond beeft,
de grafrots scheurt, en zie! Uw waarheidswoord herleeft,
gelijk Gy-zelf eens, uit den dood. In slaap gezonken
en nachtdamp hoorde de aard een stem! daar wederklonken
gewetens, en Gods Geest gaf zijn getuigenis,
dat in geen naam dan de Uwe, o Jesus! leven is,
gerechtigheid en kracht; en 't heilbevel van boven
geen werk eischt als der Wet, maar in Uw naam gelooven!
En 't was een stem op nieuw des roependen: „Bereid
den weg des Heeren en verbeid Zijn heerlijkheid!
Bekeer U tot den God des hemels van de goden
der aarde, — tot Zijn' wil, van menschlijke geboden!”
Maar nog was 't einde niet! de wonde toegebracht
aan Rome heelt zich, en daar rijst een nieuwe macht
(des Ongeloofs!) die meê haar tijden moet doorloopen,
tot dat Uw toekomst beider Babelbouw zal slopen!

Sjeb Limini! Gy zijt gezeten op den troon
des hemels! maar op de aard bewegen zich de goôn
der wereld en der hel met versch beproefde woede.
De zonde wreekt zich aan de zonde, die haar broedde,
de omwentlingstoortsvlam op de middeleeuwsche nacht.

De menschheid by dien gloed rijst op en proeft haar kracht
 aan werken des gewelds, aan werken der ontbinding!
 Verlichting zonder U, wat wordt zy dan verblinding,
 o Licht der wereld, Zon van waarheid en van heil!
 Of 't menschedom 's hemels ruim of 's afgronds diepten peil',
 en beiden ondervraag om 't Godsgeheim te weten,
 het moge Uw woord, Uw naam, Uw rijk, Uw komst vergeten!
 die komst zal dáár zijn als de nachtdief, onverwacht!
 dat Rijk zal komen als de bliksem, ongedacht!
 die Naam zal heerschen en dat Woord zal overmogen!
 en reeds bewegen zich de krachten uit den hoogen,
 en woelt in heuveln en gebergten barens smart,
 en grijpt die schok des Werelds Machtigen in 't hart.
 De volken duizlen van zich-zelf. De Wijzen vragen
 elkander naar het eind van deze vreemde dagen.
 „Is dit de morgen, die ons aanbreekt, van een tijd
 aan volksbevrijding, menschvergoding toegewijd?
 Of keeren we eer te rug ten bajert der verwarring?
 En is dat somber licht, die vlam, slechts de opensparring
 een hollen afgronds, ter verslinding toebereid.
 van al wat ordning heet, en recht, en menschlijkheid?”

Sjeb Limini! — Hy is ter rechterhand gezeten
 der glorie, wien van ouds de schaar der Godspropheten
 als Israels Koning aan heel 't aardrijk heeft beloofd!
 Wat natie, Israël! als gy? van God ten hoofd,
 straks om uw misdrijf tot een staart gesteld van allen! (*)
 Toch zal er van Gods woord geen stip ter aarde vallen,
 dat, o vernederd volk, waar eenmaal 't heil uit sproot!
 door U herstelling spreekt, ja, 't leven uit den dood! (†)
 Gy werdt verstrooid. gy wordt geschud. Geschud als koren?
 Zoo gaat geen korrel voor den grooten oogst verloren!
 Verstrooid als schapen? Die u ziet en kent by naam,
 brengt uit de streken der vier winden u eens saam!
 Hoore Israël! en hoort, gy volkeren! de woorden
 der Zienders, ons bewaard, 't Gezicht, dat aan de boorden
 des Chebars Buzis zoon (§) voor oogen stond, en dat

(*) Deuteron. XXVIII:44.

(†) Rom. XI: 15.

(§) Ezechiël I:1. 3 en XXXVII.

(*)

gy, Daniël! vernaamt in 't hart der wereldstad. (*)

„De hand des Heeren was op my. De geest beroerde het merg in 't binnenste mijns lichaams, en Hy voerde my over in het dal der dooden. 'k Zag het vol aan beenders, lang verdord; en 't was of de aarde zwol om haar begravenen aan 't zonlicht weêr te geven. Toen sprak Hy: Menschenkind! zal dit gebeente leven? En 'k zeide: Gy-alleen, Gy weet het, Heer mijn Heer! Toen sprak Hy wederom, en zeide: Propheteer, en zeg in Mijnen naam, dat deze dooden leven! Want zie Ik zal den geest des levens in hen geven. bekleedend hun gebeent met zenuw, vleesch en huid. En 'k deed en sprak alzoo: en met een vreemd geluid verbonden zich allengs de beenderen te zamen (maar nog geen geest was dáár om 't lichaam te beâmen!) en 'k zag de zenuwen zich vlechten, vleesch en bloed zich weven, de opperhuid van 't hoofd tot aan den voet zich strekken; en ik riep: Waak op, o Geest des Heeren! en doe de levenskracht in deze dooden keeren! En ziet! Hy kwam. Hy blies. Een onafzienbre schaar van levenden stond op. Hy sprak: Die dooden dáár, zijn 't huis van Israël. Ging niet hun heilverwachting te loor? Werd niet hun hoop tot wanhoop en verachting? En liggen niet verstrooid hun beenderen? — Maar Ik, 'k zal oopnen, o Mijn volk! uw graven, Ik beschik u 't leven, Ik het land gewaarborgd aan uw vaadren! Ik zal uw stammen van des werelts einden gaadren, en geven Israël en Juda zonder end van dagen Mijn' Gezalfde uit David. Ja, ik ben 't, de God der krachten, die de dooden op doe rijzen, en Israël de trouw van Zijn ontfermer prijzen!”

Aldus Ezechiël! hem antwoordde in de rij der Zienders Beltsasar (†) met droom en prophecy, als zijn verhelderd oog in verre nachtgezichten vier wereldrijken zag verrijzen, straks zag richten, — den troon des Eeuwigen, een vonkend vuur gelijk, des Schrikdiërs hoorn ten val (§) zich zetten, — 't koninkrijk den Zoon des Menschen en Zijn heiligen gegeven, —

(*) Dan. VII:1.

(†) Dan. IV:18.

(§) Dan. VII:8—27.

der Goddeloozen macht het aardrijk uitgedreven,
verstrooid, verplet, verteed, — by Goddelijk gericht
den Draak (*) geketend en het Vrederijk gesticht!

Sjeb Limini! Gy leeft, wiens naam de hoge plaatsen
van hemel beide en aard lofzingerde weërkaatsen!
Gy heerscht, Gezalfde Gods en, vóór alle eeuwen, Zoon!
Sjeb Limini! Gy zijt gezeten op den troon,
dien Ge eenmaal dalen doet op een gelouterde aarde!
Het Godsbestuur, van voor des werelds grondslag, baarde
de volheid van dat woord, van eeuw tot eeuw herhaald,
terwijl de hater woedt, terwijl de spotter smaalt!
En zeggen zal men 't, dat en heuvelen bezweken
en bergen slonken, ja, dat heemlen-zelve weken,
maar aan 't Sjeb Limini, dat eens de Vader sprak,
geen enkle heerlijkheid van eeuw tot eeuw ontbrak!

Of hoogten slingren heen en weër,
of de aarde-zelf van plaats verander',
by elementen keer om keer
in bond of gisting met elkander, —
daar blijft een licht, een kracht, een pand,
wat ook onvall', gegeven,
dat Woord: „Zit aan mijn rechterhand
en dat Uw haters beven!”

Gy spraakt het, God van Isrel! uit,
en de oude harppropheten psalmden
by Sions tempelkoorgeluid,
wat later eeuwen dus weërgalmden:
„Houdt Christus Zijne kerk in stand,
„dan moog de hel vrij woeden!
„Gezeten aan Gods rechterhand,
„zal Hy haar wel behoeden!”

Die Koning van Gods heerlijkheid
blijft heerschen zonder eind van dagen!
En gy, o volk, dat Hem verbeidt!

(*) Openb. XX: 2.

Hy ziet u worstlen, lijden, klagen.
 Houd moed, klein kuddeke! houd moed!
 't Heelal is hem gegeven!
 En Hy, Hy gaf voor u Zijn bloed;
 Hy leeft, en gy zult leven.

Hy heeft voor u den dood geproefd,
 voor u den vloek getorscht der zonden,
 voor u in 't doodendal getoefd!
 Voor u is zonde en graf verslonden!
 Herleven gaat gy op Zijn stem?....
 Neen! Wie in Hem gelooven,
 reeds zijn zy levende met Hem,
 met Hem gezet daarboven! (*)

Toon' dan der kruisbestrijdbren macht
 zich in dees sombren tijd steeds driester!
 Gesproken blijft het woord in kracht
 tot dezen Koning-Hoogepriester
 naar Melchisédeks ordening:
 „Gantsch versche legerscharen
 „zal tot een laatste worsteling
 „de dageraad U baren!” (†)

Door lijden wordt het heerlijkheid
 Licht, eerst na middernachtlijk duister!
 Bezwijk, mijn ziel! niet, maar verbeid!
 Hy zal verschijnen vol van luister.
 En reeds bestraalt een morgenster
 het onweër dat zich gadert,
 en reeds vertoonen zich van verr'
 de teeknen, dat Hy nadert!

Maak' berg op bergen opgetast
 den zoon van Babel dan vermetel!
 Sjeb Limini! die berg staat vast,
 en vast staat Sions Koningszetel!
 En vast, o Christnen! ook uw kroon,
 en vast gantsch Israëls herleving!

(*) Eph. II: 6.

(†) Ps. CX: 3-5.

Alleen! blijf staren op den zoon,
met juichende overgave en beving!

1848.

UIT PALESTINA.

Zy hebben my dikwijls benaauwd van mijne jeugd af, zegge nu
Israël; zy hebben my dikwijls van mijne jeugd af benaauwd.
Ps. CXXIX.

Het was de tijd, toen edelhuis by huis
zijn mannen zond, den schouder onder 't kruis.
Des Keizers vaan, met Frankrijks lelieglansen,
met Englands leeuwen gingen voor, — de lansen
der Ridders zich verbroedrend in den stoet
met Bisschopsmuts en breedden pelgrimshoed.

Toch was 't de tijd niet meer dier eerste kreten
vernomen door de volgers der Propheten
met schrik en spot, by beurten, uit Euroop! —
In rook vergaan was menig stoute hoop
op glorie, op veroovring in die streken,
waar, heimweekrank, reeds duizenden bezweken
onovertroffen sedert, en geen zon
meer opging over Godfrieds van Bouillon.

Diep was, na hem, de Christenheid verbasterd,
en fel, om haar, de Christennaam gelasterd
in de overheerde woningen van Sem.
De toon van Clermont was gedaald. Jerusaleem
droeg nog wel hoog de kruisvaan op haar muren,
(hoe ook verbaasd een schepter te verduren
naar leenrecht uit het West!) en frisch en fier
stond in haar midden steeds de Tempelier,
het zwaard op zij, verplegende haar zieken.
Toch meer en meer begon de tent der Franken
te schudden in dat verre Morgenland,
onveilig en ontbloot. Want aan den kant
van 't Noorden was Edessa reeds ontvallen;
en wel had weêr Euroop zijn duizendtallen
geleverd, maar geen taal zelfs van Bernard
vermocht, die te bezielen met een hart

genoegzaam tot herovering van rijken.
Weldra — en zelfs de hoofdstad gaat bezwijken.

De Olijfberg in die dagen zag zijn top
bestegen door een Dichter. Hy zag op.
De weduwstad lag voor hem, — hy versteende,
en schiep weêr aâm, en riep het uit, en weende!
Wat tranen, eeuwen in en eeuwen uit,
bevochtigden dien grond al! Wat geluid
van weegeklaag, van onweêrhoudbaar, snikken,
werd daâr niet al gehoord, by de eerste blikken
op Sions overschot. Wat borst, zoo fier,
wat hart van ijs of ijzer, dat niet hier
brak en versmolt en smart had van zijn zonde,
en daden van den God der goên verkondde?

De Vreemdling op d' Olijfberg stapte voort.
wie was hy? van wat maagschap? uit wat oord?
Geen trots hier, als des krijgsmans, is te lezen
in oog of tred. Geen pelgrim kan hy wezen, —
met rozenkrans noch kruis aan hals of hand, —
geen vreemdeling, maar eigen zoon van 't land!
De donkerbruine huid, het vuur der blikken,
deed d' Arabier herkennen zonder wiken,
sprak niet wat anders nog op dat gelaat,
dat, neen, geen kroost van Ismaël verraad,
maar stamverwant. 't Zijn de onmiskénbre trekken
die langs heel de aard den Isrelliet ontdekken.

Dat was hy! van zijn tweeden moedergrond,
van Spanje, kwam hy, om waar Sion stond,
in heerlijkheid sints eeuwen uitgeschenen,
te aanschouwen met zijn oogen, en te weenen.
't Was zijner jeugd gelofte lang geweest.
Thands dult zijn geest geen' uitstel meer, bevreesd
of mooglijk hem voorkwam de ban der jaren;
want, vóór den tijd, besneeuwden hem de haren
en weefden voor zijn oogen reeds een wolk
de droefheid over 't noodlot van zijn volk, —
de studie in den doolhof der Rabbijnen, —
de dichtgeest, die ook sterken weg doet kwijnen.

Dáár treedt hy van den bergtop af, en voort!
Daar staat hy voor de Benjaminsche poort.
Daar zal hy Salems straten in gaan treden.
Maar neen! hy trekt te rug de vlucht der schreden.
Hy wil nog meer genieten van zijn smart,
nog eerst van rouw verzadigen zijn hart
by d' aanblik van die moeder der Propheten,
die stad, des grooten Konings eens geheeten.
Hy wil de dorheid proeven van dien grond,
waarover de Aard al haar geweldnaars zond,
en kust dien grond, hem als in de armen knellend,
en drinkt de bittre wateren, hem wellend
uit hart en oog, en wentelt zich in 't stof,
en rijst weêr op, om Gode een lied van lof, —
een lied der klacht als voegt aan bannelingen, —
voor d' ingang van de weduwstad te zingen!
Het was dat lied, gelijk hy-zelf, vermaard,
in Spanjes Synagogen lang bewaard,
en aangewend waar immer Joden zwerven
of by der vaadren graven komen sterven.
De Maagd van Sion klaagt er 't onderscheid
van toen het uit Egipte werd geleid,
gehoeë door haar van God gezonden mannen,
of — toen de haat dier meer dan aartstirannen:
Nebucadnezar. Titus. Hadriaan,
voor eeuwen Israels zon deed ondergaan:

„Een vuur, een vuur gloeit in mijn aadren,
wanneer ik opvoer in mijn lied
dien blijden uittocht mijner Vaadren
uit Pharaos verbaasd gebied! —
Een koorts van schaamte verwt mijn wangen,
De krachten weigren zich mijn stem,
wanneer ik meld in rouwgezangen
mijn uitgang uit Jerusalem!”

„o Lied, door Moses aangeheven,
by Mirjams rinkelbom en trom,
toen ik Egipte mocht begeven
en zijn verworplijk godendom! —
Ach zangen, druipende van tranen,

op Jeremias harp gesproeid,
toen 'k heentrok onder vreemde vanen
de handen smadelijk geboeid!"

„Hoe vriendlijk wenkte me uit de wolken
de glans des vuurkoloms by nacht,
toen me uit de hand der vreemde volken
de hand mijns Gods had uitgebracht! —
Maar by 't bestormen van den tempel,
wat zwarte wolken van rondsom, —
met wat verfoeisels op den drempel
van Gods ontheiligd heiligdom!"

„De wateren der Schelfzee ruischten
op dat ontzachlijk uitgangsuur,
de wateren der Schelfzee bruischten....
straks rezen ze op my tot een muur. —
Ach waatren slechts, die overstelpen,
met stekend zout, met stikkend zand,
geen golven langer om te helpen —
toen 'k balling uitging 'uit mijn land."

„Van uit den hemel — mannaregen,
verkwikkend bronnat uit de rots;
toen ik mijn vrijheid had herkrege
by 't tusschentreden mijnes Gods! —
Absinth en gal en bittere waatren,
toen ik ter naauwernood ontkwam,
by 't hoongeschater mijner haatren
om Salems stad- en tempelvlam."

„Toen ik Egipte was ontkomen,
met Moses staf en heilgebed,
zag 'k eerlang Horebs top omzoomen
van 't volk, verbeidende Gods wet. —
Ach samenscholing by de stroomen
van 't onmeedoogend Babylon,
toen my de vrijheid was ontnomen, —
mijn lange vreemdlingschap begon!"

„Des Heeren zwaard, het oog verblindend,
ging ter bevrijding voor my heen,

mijn trotsche vijanden verslindend,
toen 'k uit Egipte ben getreên! —
Dat zwaard, ach! tegen my gegrepen,
ach! tegen mijne borst gewet,
toen ik mijn kindren heen zag sleepe
van Sions hoogten, wreed verplet."

„o Feesten, Sabbaths, wonderteekenen,
toen 'k uit Egipte was geleid!
ach vasten, tranen, ijzren keetnen,
my in de ballingschap bereid! —
o Jubel-, rust- en vredejaren,
my na Egiptes dwang beloofd!
ach felle ellenden en bezwaren,
sints Sions onheil, op mijn hoofd!"

„o Kamp van strijdbare Isrellieten,
na dat Egipte ons vrij zag zijn,
en heilig dienstwerk der Levieten!
hoe heerlijk zag u Sins woestijn! —
Maar toen wy Judaas erf verlieten,
beroofd van uitzicht en van troost,
ach heir van smalende Edomieten!
ach koopers van mijn kermend kroost!"

„Ach pijnigend verschil van namen! —
toen Pharóos woede ging te loor,
hier, Moses en Aäron t' zamen
ons weidend in Jehovaas spoor,
en daar (o schrik) Nebucadnezar,
straks, met my minder nog begaan,
Tiberius en Cajus Cesar,
Pompejus, Titus, Hadriaan!"

„o Heiligheid der heiligheden!
o Hoogepriesterlijke kroon!
o Wierookoffers en gebeden,
op gouden schalen aangeboden!
o Reinigende waterplassen
waarin, naar de ordening der Wet.
mijn volk gantsch zuiver werd gewasschen
van heel Egiptes smaad en smet!"

„Ach gruwlen en afschuwlijkheden
 en enkel spot met Gods bevel!
 Ach beeldendienst en snoode zeden,
 afgoderij en overspel!
 Ach, by verdrukking, ergernissen
 ontmoet, verduwd by elken stap!
 Sints ik Jerusalem moest missen
 in steeds gerekte ballingschap!”

„Waak op, o God der legerscharen!
 Keer tot ons weder, — (ach, hoe lang?) —
 als in die ver vervlogen jaren,
 als, eenmaal, by Egiptes dwang.
 Keer tot ons weder, God der vaadren!
 hoor weêr naar 't klagen onzer stem,
 en wil eerlang Uw volk vergaadren
 in een hersteld Jerusalem.”

De Dichter had zijn lied voleind. Hy zweeg.
 Zijn stem, zijn geest scheen uitgeput. Hy zeeg
 bewegingloos ter aarde, als in bezwijming
 door 't smerten van de diepe zielsdoorvljiming, —
 of — nog in overpeinzing en gebeên,
 als waar hy met zich-zelf hier steeds alleen!
 Alleen? neen! op de plek, dus ingenomen,
 wasforsch en norsch een krijgsman afgekomen,
 een ruiter, die van op zijn trapplend paard
 den treurig neêrgeslagene ter aard
 bespieden bleef. 't Was een dier Beduïenen,
 de schrik niet slechts der eenzame ruïnen,
 maar in hun stouten strooptocht in het rond
 zich wagens vaak op dicht bevolkten grond.
 „Spreek op (dus riep en spotte hy!) wie zijt gy?
 „Verworpen Jood of Kelb! Zoo niet, belijdt gy
 „ook Allah en Mohammed zijn Propheet
 „met ons? Wat dreef u hier? dat ik het weet!
 „En brengt gy goud voor Frankische gestichten
 „of Jodenbuurt, 'k zal u den last verlichten!”
 En zwijgend en als doof voor 't geen hy hoort
 maar in 't verstand niet opneemt, gaat hy voort, —
 de Dichter, — zich steeds dieper in gedachten

te domplen, — schijnt de toespraak te verachten,
 en slaakt op eens dien galm met veegen mond:
 „Hoor, Israël!” De Beduiën verstond!
 „Zoo sterft gy, basterdkind der Wet, rechtvaardig,
 „niet door mijn hand, — uw bloed waar de eer onwaardig
 „het edel staal te verwen van dit zwaard, —
 „maar als de worm, vertrapt!” Hy rukt zijn paard
 naar achter met den toom, dat beide hoeven
 van 't steigrend ros hun kracht in 't vallen proeven
 op 't hart des vreemdelings. Het brak. Ai zie!
 zoo (zegt men) vond zijn eind de dichter Hallewi.

Zy hebben, zegge Isrel, van ouds my gekweld,
 benaauwd van der jeugd aan, geploegd als een veld.
 Toch hebben zy tegen my niet overmocht.
 Maar rouw blijft mijn deel en mijn leed onbezocht.

Neen, antwoordt het Godswoord, dat nimmer vergaat,
 niet altijd blijft Isrel der volkeren smaad.
 Voor hem bad zijn Koning aan 't smadelijk kruis.
 Haast komt de Verlosser tot Israëls huis.
 1848.

TER GELEGENHEID DER
 JUBEL-FEESTVIERING
 VAN HET
 ZENDELING-GENOOTSCHAP
 DER
 ENGELSCH-EPISCOPALE KERK.

Daar is een jubeltoon gehoord!
 Zijn weërgalm reikt van oord tot oord.
 Dat al wie God vreest en Zijn woord
 zich voege by het feestakkoord!

KOOR.

Looft den Heer! want Hy is goed.
 Alle volken, tongen, talen,
 moeten Zijnen roem verhalen!
 want Hy kocht ze met Zijn bloed.

De mensch geschapen naar Gods beeld,
heeft zijns formeeiders eer gedeeld
met zon en maan, met dier en plant,
ja, 't maaksel van zijn eigen hand.

KOOR.

Looft den Heer, enz.

Sints kende 't Heidendom geen God,
geen heilige Wet, geen heilgebod.
De zonde leeft by 't Godsgemis,
de hel regeert by duisternis.

KOOR.

Looft den Heer, enz.

Maar in de diepte dier ellend
heeft God zich tot den mensch gewend.
Het woord van redding werd bekend
tot aan des werelds uiterste end.

KOOR.

Looft den Heer, enz.

Zijn Heilgezanten gingen uit.
Geen spraak, waarin hun stemgeluid
aan duizenden den naam niet bracht
van 't Lam voor hunne schuld geslacht.

KOOR.

Looft den Heer enz.

De Heer wrocht meê. Zy gingen uit,
naar 't Noorderijs, — naar 't schroeiend Zuid, —
van waar de Zon in 't Oosten straalt,
tot daar ze in 't Westen nederdaalt.

KOOR.

Looft den Heer, enz.

Gewijde schaar! ga uit, ga voort.
En all' gy Heidnen! hoort het woord.
Brengt thands Uw eerstelingen aan;
eens zal de volheid binnen gaan!

KOOR.

Looft den Heer, enz.

Eens zal Uw volheid binnengaan!
 Bidt, aardsche volkeren! bidt aan,
 met Isrels stammen eens te zaam
 één kudde, één kerk, één volk, één naam!

KOOR.

Looft den Heer, enz.

ROEM DER HOPE.

(GEZANG CCLXXXIII DER HERST. EV. LUTH. GEMEENTE).

Jesus, mijn Verlosser, leeft!
 en ook ik zal met Hem leven,
 daar waar Hy zijn zetel heeft.
 Wat zou my dan nog doen beven,
 nu het Hoofd, reeds opgewekt,
 al de leden tot zich trekt?

Door een onverbreekbaren band
 ben ik aan dat Hoofd verbonden;
 mijn van God gegrepen hand
 worde in Zijne hand gevonden;
 en vergeefs grijnst dood en hel:
 'k zie op Jesus! 't is mij wèl.

't Geen ik afleg is de ellend;
 't geen ik wachte, kracht en leven;
 't leven, hier nooit recht gekend,
 wordt my eeuwig dan gegeven:
 de aardsche korrel wordt gezaaid,
 't hemelsch lichaam wordt gemaaid.

'k Zal dan wonen by mijn Heer!
 Dit is mijn geloofsvertrouwen —
 ik zal Jesus in zijn eer,
 in zijn koninkrijk aanschouwen;
 ik, ik-zelf, verlost van 't vleesch
 vrij van zonden, vrij van vrees.

Richt uw geest dan hemelwaart,
 heft uw zielen op naar boven,
 van de lusten dezer aard

tot waar ge eeuwig wenscht te loven;
woont met hoop en hart en zin
thands reeds by uw Heiland in!

ROUW EN TROUW.

En de gantsche Vergadering maakte een
verbond in het huis Gods met den Koning,
en hy zeide tot hen: Ziet, de Zoon des
Konings zal Koning zijn, gelijk als de Heer
van de Zonen Davids gesproken heeft.

2 Chron. XXIII: 8.

Het klokgebom van oord tot oord
plant voort het zielloorvlijmend woord:
„Aan de overzij van den Moerdijk
daar ligt des Konings dierbaar lijk!”
De doodklok dreunt, heel Neêrland weent,
en om het Delftsche grafgesteent
pleegt het den TWEEDEN WILLEM rouw,
zweert het den DERDEN WILLEM trouw.

Een donder, plotsling afgekomen,
heeft Neêrlands hoogsten boom geveld.
De kroon is van ons hoofd genomen!
Gevallen is der helden held!
De dag der smart is aangebroken;
gesproken heeft der heeren Heer!
Wy krommen 't hart, van leed doorstoken,
wy buigen 't hoofd verslagen neêr.

Geen Fransche heirschaaar in slagorde,
tuk op verplettende overmacht,
geen bloed- en oproerdronken horde
had ons die wonde toegebracht;
geen kogels, langs de heuveln fluitend
of d' ijzren monden uitgebraakt,
doch op den stouten oogblik stuitend
van 't heldenhoofd, door God bewaakt!

En waar dan hy is aan bezweken,
de Oranje, dien ons hart betreurt?
Hoe is de levensgeest geweken?

Hoe 't stoffijk hulsel afgescheurd? —
 Ach! banden klemmend om het harte,
 ach! leed door zelfbedwang vergroot,
 ach! Vaderrouw by Koningssmarte,
 zijn wapens te over voor den Dood!

En, of het waar, het uur voorziende,
 lei hy de hand nog op zijn kroost,
 en zorgde teêr voor wie hem diende,
 en schikte d' arme nog zijn troost.
 Daar zonk hy neder op zijn sponde,
 daar gaf hy, worstlensmoê, den geest.
 Zij God Almachtig in die stonde
 zijn Herder en zijn Licht geweest!

Het klokgebom van oord tot oord
 plant voort het zieldoovlijmend woord:
 „aan d' oeverzoom van Maas en Rot,
 daar voert men 's Konings overschot.”
 De doodklok dreunt, en Neêrland weent,
 en roept by 't Delftsche grafgesteent:
 „De Koning stierf! aan 's Konings Zoon
 behoort ons hart by staf en kroon!”

Weemoedvol ziet Gy het, Dochter der Czaren!
 nevens u knielend by 't lijk van zijn Vorst,
 beelden herroepen uit de ebbe der jaren,
 laafnis maar voedsel voor 't leed dat Gy torscht!
 Vroeg werd uw weg in den zijnen geweven,
 spâ blonk uw ster op zijn stormige baan,
 zuster des Czaars, onzen Nassau gegeven,
 waardigste prijs voor roemruchtige daân!
 Zagen wy, sedert, de kimmen betrokken?
 Rezen de golven der volksheerschappij?
 Wat ook Oranje bestond by die schokken,
 ANNA PAULOWNA stond vast aan zijn zij!
 Nederlands zonen, Nederlands vrouwen,
 smaken een bittere zoetheid in 't leed,
 met Haar te treuren, met Haar te rouwen,
 met Haar te gaan in het nachtzwarde kleed.
 Konden zy troost voor Haar zielesmart vinden!....

IJdel vermeten! machtlooze wensch!
 God heeft geslagen! wie zal verbinden?
 God wil genezen! zwijge de mensch!
 Aardsche vertroosting wordt distel en alssem;
 stemmen van Boven fluisteren zacht:
 „CHRISTUS op Golgotha! dáár is de balsem!
 CHRISTUS is opgestaan! dáár is de kracht!”

Het klokgebom van oord tot oord
 plant voort het zieldoorvljmend woord!
 Daar roept een stem plechtstatig af,
 dat TWEEDE WILLEM daalde in 't graf!
 De doorklok zwijgt, maar Neerland weent
 en roept by 't Delftsche grafgesteent:
 „De Koning stierf. De Koning leef!”
 en dat hem God Zijn zalving geef!”

Nederland ontfangt zijn Koning uit die Vaderlijke hand,
 door wier weldaad sints drie eeuwen hier de Oranjeboom geplant
 voor de goudkleur zijner vruchten 't bloedrood aller tirannij
 deed verbleeken, deed verschieten, tot der zeeën overzij!

Neerland heet zijn Koning welkom, dubbel welkom van dat strand,
 waar een andre DERDE WILLEM uit het hart van Nederland
 met de vrijheid van 't geweten al die vrijheên overbracht,
 ongelijkbaarste aller glories van het Nassausch Voorgeslacht!

Nederland begroet zijn Koning, by 't gebrul van beider Leeuw,
 als den spruit dier vijftig Helden, die elkander eeuw aan eeuw
 steunend, volgend, of vervangend aan de spits van Neerlands kroost
 streefden, sneefden, kaupten, duldden, onvermoeid en onverpoosd.

Nederland begroet zijn Koning als het Hoofd thans van dien stam
 die, gerukt uit onzen bodem, ziel en welzijn met zich nam,
 maar geworteld in de harten, maar gegrondvest in de Macht,
 steeds ten teeken was en werktuig van bevrijding, uitkomst, kracht
 't Vaderland ontfangt zijn Koning als diens Zwijgers stamverwant.
 die, Ontwerper, Kweeker, Vader van 't verbonden Nederland,
 voor dat Neerland en zijn vrijheên, onder God door Hem gewrocht,
 heeft geleden, heeft gebeden, tot zijn jongsten ademtucht, —
 als den zoon des fieren Veldheers, die bij Quatrebras gebod,
 en by Waterloo den eindstrijd met zijn gudsen bloed begoot,
 en, niet enkel op het slagveld in der volken oogen groot,

ook als Vorst bezielend daárstond tot aan d' oever van zijn dood.

All' dier Helden, Vorsten, Vaders Naneef, Plaatsbekleeder, Zoon!
 Stijg by 't heil- en welkomjuichen onzer duizenden ten troon,
 met het oog op hen geslagen, op hun onverwelkbre faam,
 onvergeetbre zelfverzaking, onbevleken Riddernaam, —
 met het hart van ijver blakend voor een natie, wier geluk
 u het loon zij van der zorgen zielsmoed-oefenenden druk, —
 met de knie voor Hem gebogen, van Wien alle gave daalt,
 alle kracht en wijsheid afkomt, alle macht en luister straalt.
 Koning! neem Uw staf in handen, naar 't op nieuw bezworen recht
 dat weldadig nog zal wezen, zoo slechts biddend neêrgelegd
 op den grondslag der Geschiednis, op 't beginsel van Gods Woord
 ja, ten overstaan dier Almacht, die de weêrzijsche eeden hoort,
 en den meined van de volken en des dwingelands geweld
 plotsling tusschen beide tredend in gerechtigheid vergeldt!

Heer! behoud den DERDEN WILLEM! schenk Hem uw gerechtigheid!
 Geef Hem koningskracht in zachtheid, — by oprechtheid wijs beleid!
 Keer in gunst tot loutre blijdschap zijn' in rouw begonnen loop!
 Voor de Gade hem ter zijde, voor zijn Spruiten, Neêrlands hoop,
 voor geheel het Nassausch Stamhuis, voor gantsch Nederland te zaam,
 overstort zijn hoofd met zegens in de vreeze van Uw Naam!
 Onder zijn regeering blijve tot aan 't uiterste der aard
 't plekje grond bevoorrecht heeten, steeds zoo wondervol bewaard, —
 bloeie wijsheid, kennis, Godsvrucht, die door liefde, recht en plicht,
 de eerplaats heilige der grooten, en der mindren last verlicht', —
 rijke hoog de Oranjestandert, — breng' de Nederlandsche vlag,
 van het verste Westen wapprend tot aan d' Opgang van den dag,
 handelschatten, welvaartsbronnen onze havens in en uit,
 en den Heidnen, verre en heinde, 't Evangelieheilgeluid!

Heer behoed met Neêrlands Koning heel het Nederlandsche volk!
 En verzwaart zich om ons henen de opgepakte donderwolk,
 die verwoesting dreigt en sloping aan 't aloude Vasteland; —
 onze schuddende moerassen, met Oranje steeds beplant,
 zijt Gy machtig, God der Vaadren! te doen vast en veilig staan!
 Dat alleenlijk, wat onze oogen ooit zien worden of vergaan,
 deze bede nooit van Neêrland onder Nassaus schepter wijk'!
 „Worde uw naam, o God! verheerlijkt! kome, o Heer! uw koninkrijk!”

E L I S A B E T H.

De dochter Arons (*) zit en treurt. Zy zit verslagen, zy zucht in de eenzaamheid. De middag harer dagen, zoo vreedzaam vroeger in de vreeze van haar God, zoo zalig in Zijn dienst en lieflijk heilgebod, (†) is met een nevel van onoverkoombre smarte en tranen overfloersd, die nooit een vrouwenharte in Isrel heeft gewraakt, Aan haar volzalige echt werd de onuitspreeklijke eer der vruchtbaarheid ontzegd! De moedertitel is uw' ooren vreemd gebleven, Elisabeth; als uw ten avond neigend leven van 't afgesmeekte zaad reeds 't kroost had kunnen zien, zacht koestren aan uw hart, en zeggen op uw kniën. Ach! tusschen vrees en hoop ontsnellen u de dagen, tot van den ouderdom 't beslissend uur geslagen uw lang gerekte zucht onmogelijk maken moet! .. Neen! ook dan nòg leeft Isrels God, die wondren doet!

De zoon uit Aron, aan haar zijde, staart met de oogen naar Boven, beurtling, en op tijden lang vervlogen. Hy denkt zijn voorgelacht van vijftien eeuwen na, — hy slaat den rijkdom van hun breeden stamboom gâ, de ontelbre schaar dier aan Jehovaas huis gewijden, die zonder onderscheid van wisselende tijden, sints Moses in Gods plaats zijn' broeder overgoot met olie, (§) — 't heilgdom bedienden, en den dood der millioenen millioenen offerdieren (onnootle lammeren of vlekkelooze stieren) (**) ten waarborg brachten van dat éénig offerbloed, dat in de volheid van Gods tijden heeft geboet. Ach! moet in hem dan een dier vier en twintig orden, (††) in haar volledigheid nog niet gestoord geworden, vervallen? ondergaan? als kleefde een ban van God ook op Abiaas huis, en de uitroep: I k a b o d! (§§)

Zoo peinzen zij te zaam, by 't klimmen hunner jaren,

(*) Luc. I: 5. (†) Luc. I: 6 (§) Levit. VIII: 2—13.

(**) Hebr. IX: 13. X: 4. (††) Luc. 1: 5. 1 Chron. XXIV: 10.

(§§) 1 Sam. III: 10—14. IV: 21—22

en 't lang nog vóór den tijd verzilvren hunner haren,
 van zielssmart om hun smaad in Israël. Maar met
 die zielssmart wisselt af — neen! huwt zich — zielsgebed
 opklimmend dag en nacht uit worstelende harten
 naar Hem, die zaligheên uit jammer schept en smarten, —
 die 't licht doet opgaan uit stikdonkre duisternis, —
 wiens naam van eeuw tot eeuw Raad en Ontfermer is, —
 die Hanna hoorde, toen zy, leed- en levensmoede,
 geloften uitgoot, die geen Heli zelf bevroedde,
 en straks in de eigen tent te Silo aan den God
 der eere d' eerstling bracht van haar veranderd lot, (*) —
 naar Hem, die op de rots (†) Manóach en zijn gade
 het schier bezwijkend hart van hemelvreugd verzaadde
 in 't uitzicht op den spruit, aan leeuw en Philistijn
 tot in zijn jongsten stond bestemd ten schrik te zijn, —
 naar Hem, die Abraham op reeds verstorven jaren
 een' schoot, verstorven als hy-zelf, dat volk deed baren
 ontelbaar als het zand aan d' oever van de zee,
 en onverdelgbaar ook door eeuwenwegend wee!

Zoo klemmen zy zich vast aan al die wonderwegen
 beschreven in Gods woord, het schild van ouds en tegen
 des ongeloofs geweld, en tegen wat in 't oog
 van menschen zekerst schijnt, ja lang beslist omhoog.
 Zoo kampt het zielsgebed dier onbezweken vroomen,
 als de arm des zwemmers, die door branding heen en stroomen
 hem naar de haven der behoudnis paden baant,
 te rug gedreven, beurt om beurt, wanneer hy waant
 de kust te grijpen, die reeds toelacht, of, de slagen
 herhalend, door den vloed als in triumpf gedragen!
 Maar ook de krachtigste arm wordt worstlensmoede en mat
 de moedigste houdt stand voor de overmacht, tot dat
 't bereik des adems faalt. Ja, ook van worstelingen.
 vaak machtig van Gods trouw een teeken af te dwingen,
 als Jacob worstelde by Jabboks eenzaam veer,
 en overwinnaar werd geprezen van zijn Heer, (§)
 zal 't eind bezwijken zijn, indien geen Geest van Boven,
 geen nieuwe kracht van tegen-hoop-op-hoop-gelooven,

*, I Sam I. II: 1—21.

(†) Richteren XIII: 19.

(§) Gen XXXII: 21—30.

wordt ingestort. — Ach! zal het God-behagend paar,
 in d' ongelijken kamp steun zoekend by elkaar
 stand houden? wen om strijd verwarrende gedachten
 't gemoed belegeren met saamgezworen krachten. —
 wen in des harten diepst de twijfel overmag,
 niet of Jehova kan, maar of Hy telken dag
 wel zal de onvruchtbaarheid van droeve Hannaas wenden,
 of aan Manóachs troost door godlijke Englen zenden.
 Of was, wat Abraham te beurt viel, in Gods raad
 niet eenig? Zal op nieuw, zal voor een doelloos zaad
 de weg, verweigerd door natuur, op smeekgebeden
 van menschen opengaan: Is: wondren in dit heden
 verbeiden, geen bestaan vermetel eer dan goed
 in de oogen van dien God, die ook zijn wondren doet
 naar de orde door Hem-zelf Zijn' wegen voorgeschreven?
 Neen, liever van die hoop de stoutheid opgegeven,
 en uit de hoogten van een al te koen gebed
 zich-zelf in lager kring beschaamd te rug gezet!

Dus stormt het in de ziel dier fel bestreden vroomen,
 in de uwe, Elisabeth! het minst. Want ziet, zy komen
 de dagen, als de vrouw in nooit gekenden glans
 verhoogd zal worden voor het aangezicht des mans,
 in krachten van 't geloof den man zal overtreffen,
 ja, voor der heemlen oor lofgalmen aan zal heffen
 meer hemelsch eindloos dan Debóraas oorlogslied,
 maar, als dat lied, ontstaan op Zienders-grondgebied.
 Gy zult, Elisabeth! van hoog verheven dingen
 eerlang de dorpels van uw woning op doen springen,
 terwijl uw gade zich in roekloos ongeloof
 de tong gebonden voelt, de twijfelende ooren doof.

Jerusalem! eer dat de dagen zich vervullen
 van 't oordeel, dat vast spoedt, — eer Romes aadlaars zullen
 te zamen scholen by het aas, hun toegedacht
 in 's hemels ongenâ op een verdwaasd geslacht,
 om naar des Heeren woord het heiligdom te ontwijden,
 dat eens des Heeren was! eer dat de nacht dier tijden
 uw stad, uw volk, uw heerlijk Huis, verslinden zal,
 moet nog die stad, dat volk, moet ook dat Huis vooral

een reeks van wondren zien, nog niet aanschouwd op aarde,
 een reeks van teeknen, die der eeuwen volheid baarde, —
 den Godmensch, wien Gods volk eerlang aan 't vloekhout slaat,
 ten voor- en achterhoede. En ziet! hun dageraad
 gaat op voor 't reukaltaar, waar Zachariaas handen
 den wierook, by den galm der voorhofzangen, branden
 in 't statig avondofferuur. Wat godlijk licht
 verrast zijn oog en schokt zijn ziel? Wat aangezicht
 van meer dan menschlijk schoon bestraalt hem? — 't Is verblijding
 van Boven, 't is van God een Engel met die tijding:
 „Verhoord werd uw gebed!” — Ga, Zacharias! ga
 in de opgelegde stilte uw twijfel boeten, ja!
 maar ook verbeiden 't uur, waarop gy uit zult breken
 in lof, en met de stem, u weergegeven, spreken,
 op een na eeuwen voor het eerst herleefden toon,
 van 't geen dat kind zal zijn, die schier ontgeven zoon. —
 uw' gade een Samuel, der wereld een Elias!
 van onder moeders hart heraut van Gods Messias!

Van onder moeders hart alreede! WIEN GEEN DING
 ONMOOGLIJK ZIJN ZAL sprak — de onvruchtbre vrouw ontving.
 Vijf maanden zwijgt zy van het zielsheil haar beschoren;
 de zesde rijpte, en o! wat groet verrast hare ooren?
 wat wel bekende stem? — Het is uit Nazareth
 de Maagd, aan Davids huis ten teeken eens gezet,
 thans als op vleugelen der duiven heengedragen
 naar Hebrons bergland, — thans verschijnend voor haar magen, (*)
 als Bruid des erfgenaams van David! — neen, veel meer!
 als de ongelijkbre in genade by den Heer!
 Want de ure sloeg, — des Eeuwgen woord vertoeft niet langer,
 de kracht des Eeuwigen kwam af! de Maagd is zwanger,
 volbracht de ontzachlijkste der aartsverborgenheên,
 en vleesch geworden 't Woord. Maar wien dan Gode alleen
 was 't heilgeheim bekend? Ook niet aan u, Maria!
 Wellicht! Voor 't minst nòg niet, toen 't echtpaar uit Abia
 den tred uws voets vernam, en straks, o diepten! uit
 zijns moeders ingewand een half voldragen spruit
 het sein gaf van de komst des Heilgen, — als, gedreven

(*) Luc. I: 36—40.

door d' eigen geest van God, reeds aan het kind gegeven,
 de moeder 't uitriep tot de moeder: „Heil is U!
 omdat gy hebt geloofd, Gebenedijde! En nu —
 hoe is het, dat tot my de moeder komt mijns Heeren?”
 En beurtlings stijgt de lof ten hoogen ethersfeeren
 uit beider moeders dankbaar samensmeltend hart,
 tot Hem, die nederzie op needrigheid en smart,
 geringen opheft uit het stof, en wie vermetel
 op sterkte of rijkdom bouwt, ter neêr stoot van zijn zetel, —
 met Zijner heemlen spijs den hongerige voedt,
 en ledig wegzendt wie zich baadt in overmoed, —
 aan Jacobs zaad getrouw, aan Abraham gedachtig
 in eeuwigheid. Zijn naam is Heilig en Vrijmachtig (*)

Loof, loof, Elisabeth! den Hoorder der gebeên,
 die eindloos meerder gaf, die niet uw smaad alleen
 heeft afgewenteld, maar uw moederlijk behagen
 in d' overdierbren spruit, in eigen schoot gedragen,
 zoo eindloos hooger voert — om 't geen die andre schoot
 omvat voor Israël, voor heel een wereld. Groot
 zal voor Zijn aangezicht dat kind zijn, dat uw gade,
 ten zegel van door God verwaardigde genade,
 op d' achtsten dag, naar 't oudvoervaderlijk verbond,
 het woord bevestigend vernomen uit uw mond,
 Johannes noemen zal. (†) Gy zult van de eerste jaren
 der kindschheid in zijn geest een groote sterkte ontwaren,
 een sterkte in 't lichaam meê, doch van geen wijn ontleend,
 (waarvan hy naar den wenk des Engels blijf' gespeend!)
 maar uit den Heiligen Geest, wiens drijving hem zal voeren,
 van menschenstemmen ver en wereldsche rumoeren,
 naar de afgelegen paân der zwijgende woestijn,
 om eenzaam met zijn God en 't woord zijns Gods te zijn!

o! Zult gij leven, of van verr' slechts en in droomen
 aanschouwen 't oogenblik, wen de opgetogen stroomen
 aan de oever des Jordaans zijn grootheid zullen zien, —
 wen, met zijn doop gedoopt, de Godmensch op de kniën
 den boog der heemlen zal zien scheuren voor Zijne oogen,

(*) Luc. I: 46—55.

(†) Luc. I: 57—80.

den Geest gelijk een duif neërschieten uit den hoogen
 en blijven op dat Hoofd, door 's Wegbereiders mond
 als 't Lam voor 's werelds zonde aan Israël verkond?
 En te dien dage zal het zijn, dat aartstirannen,
 op erflijke eierzucht slechts en wellust ingespannen,
 de stem des roependen vernemen en ontzien,
 ja, voor een korten stond gedwongen hulde biën; (*)
 tot dat Herodias zijn bloed en hoofd zal vragen
 ten loon voor wulpschen dans en schendig welbehagen,
 en in de duisternis eens kerkers met het zwaard
 de Vriend des Bruidegoms (†) wordt afgemaaid van de aard,
 om op te gaan ter plaats, waar Moses met Elias
 't getuignis huldigen huns Goëls en Messias:
 dat, onder heel 't geslacht met Evaas schuld besmet,
 geen grooter opstond dan uw zoon, Elisabeth!
 1849.

AAN MIJNE EGADÉ
 OP HAAR VERJAARFEEST.

Wederom, geliefde Gadé!

wordt de luister van een dag,
 waar het hart van die u lief heeft,
 God op nieuw voor danken mag,
 dan getemperd door een onweêr,
 over huis en land gebracht,
 maar, wat zielesmart ons drukke,
 door uw leven my verzacht!
 Ja! wy loven in de tranen,
 onder 't somber van een tijd,
 ernst- en jammer-, schoon ook hoopvol
 in zijn teeknen wijd en zijd. —
 Ja, wy zwijgen en aanbidden
 by 't herdenken van een zoon,
 ingegaan na bange worstling
 in de rustplaats van Gods doên, —
 van een zoon, die, was zijn leed ons
 lang een bron van zielsverdriet,
 in dat woord: „Hy is mijn Heiland!”
 ons zoo vol een troostbron liet, —

(*) Marc. VI: 20.

(†) Joh. III: 29.

van een zoon, die, door uw zorgen
 vier en twintig jaar gekweekt
 om volzalig te herleven
 in uwe armen is verbleekt! (*)
 Ja, wy zwijgen en berusten
 by 't ontvallen van een Vorst, (†)
 van wiens leven onze liefde
 zich zoo veel beloven dorst
 by verwachting en verzuchting,
 thands verijeld hier beneên, —
 nooit vergeefs toch neêrgeworpen
 voor den Hoorder der gebeên.
 Midden in den diepen weemoed,
 in den dubblen harterouw,
 geeft ons God nog feest te vieren,
 Uw verjaarfeest, dierbre vrouw.
 Weder dan een jaarkring verder
 op dees doornenteelende aard,
 onder wiss'lend leed en vreugde
 voor het lievend hart gespaard
 van het teder, aan uw zijde
 zich steeds vaster klemmend kroost,
 van den gade, wien uw aanblik
 steeds bemoedigt, staâg vertroost,
 lieve levensgezellinne
 naar een hooger levensdoel!
 Ach! tot kwijting van 't aandoenlijkst,
 hartvervullend vreugdgevoel,
 wat beteekent keur van woorden,
 wat, geschenken rijk en schoon,
 ter erkenning van die liefde,
 of die moederzorg ten loon,
 (neem dit luttel feestvereering
 toch met welgevallen aan!)
 by een enkle zucht des harten
 door het uw' zoo wel verstaan, —
 by een enkle zucht des harten
 tot den Gever alles goeds,

(*) Onze oudste zoon, Willem Daniel, ontslapen 5 Dec. 1843.

(†) 17 Maart 1849.

tot dien Gever van Zich-zelfen
 en van alle vrucht Zijns bloeds?
 Zulk een zucht, geliefde Gadé!
 rijst op dezen vreugdedag.
 rijze op elken dag des levens,
 die ons hier beschijnen mag,
 by de dankstof onzer zielen
 uit mijn binnenst op tot God!
 't zij wy leven, 't zij wy sterven,
 kalm of stormig zij ons lot,
 vast te blijven, wat ook schudde,
 met elkander, met ons zaad,
 in den Heiland, die ons vrijkocht.
 en wiens liefde nooit vergaat.

2 April 1849.

AAN MARGARETHA ELIZABETH DE CLERCQ.

TER HERINNERING AAN HARE AANNEMING EN BEVESTIGING.

Margaretha, (*) wat uw doopnaam in de taal des Bijbels zegt,
 zij de keuze, reeds uw jonkheid van den Hemel toegelegd!
 Ja, de parel groot van waarde, maar verkrijgbaar slechts om niet
 by wier nederige blankheid 's werelds hoogste gloed verschiët,
 wil het deel zijn der Mariaas, door wie eenmaal recht begeerd,
 nooit de gave tot den Gever als herroeplijk wederkeert,
 maar een schat blijft, by de wentling van het leven, van het lot,
 in des harten binnenst veilig, onder 't zegel zelf van God!

1849.

U I T P O R T U G A L.

„Naar Afrika, naar Afrika!”
 sprak Don Sebastiaan,
 „aan d' overkant van 't middelmeir
 „Plant' Portugal zijn vaan!
 „Mijn adel, op! weêr 't zwaard aanvaard,
 „waarmeê van 't Moorsch gebroed
 „uw voorgeslacht en 't mijn van ouden
 „vervlieten deed het bloed!

(*) In het Grieksch: Parel.

„Nog moet op Marokkaansch gebied
 „ons schildenvijftal staan!
 „Voor 't bloed waarop dit wapen wijst,
 „bezwijm' de Halvemaan!”

De ridderkreet vervangt zijn taal:
 „Heil, vorst Sebastiaan!
 „En wee, en wee, en wee, en wee,
 „en wee de Halvemaan!”

Die kreet doordavert Portugal —
 des Konings moeder meê,
 wier somber voorgevoelend hart
 spreekt van een dieper wee:

„Gy delft u-zelf, uw ridderschap,
 „uw koninkrijk een graf,
 „mijn vorst, mijn zoon! Wat vleie of lokk',
 „sla 't doodlijk opzet af.

„Wat trekt uw brandend heldenhart
 „naar 't dor en dorrend Zuid?
 „het bloeiend West en Oost der aard
 „bood verscher roem en buit!

„Maar beter, in dit tijdsgewricht,
 „dan buit en krijgsgeschal
 „wacht van het kroost van Manuel
 „'t bevoorrecht Portugal.

„Het smeekt, by schittring, duurzaamheid
 „voor 's Konings heerschappij!
 „'t Wenscht, wie 't in hoop reeds welkom juicht,
 „een bruid aan 's konings zij.” —

„Ik acht mijn hand, mijn hart, mijn kroon
 „geen koningsdochter waard,
 „voor dat in 't ongeloovig bloed
 „gebaad hebb' dit mijn zwaard!

„Voor dat op eigen moedergrond
 „de Muselman bezwijk'!
 „voor dat ook daar in d' aanvalskrijg
 „ons kruis de meerdere blijk'!

„Tot zoo lang, eedle Koningsweeuw!
„voegt Portugal geen rust,
„zijn' fieren ridders geen bestand,
„aan mij geen levenslust.”

De Koning spreekt, de Koning staat,
onwrikbaar vast van zin!

De Weduw snikt, de hofzaal zwijgt,
de ridderkreet valt in:

„Naar Moorenland! naar Moorenland!
„en leef' Sebastiaan!
„En wee, en wee, en wee, en wee,
„en wee de Halvemaan!”

Daar voert men 's Konings moeder weg,
bezweken aan zijn kniën!

Haar oogen zullen voor het minst
den jammerdag niet zien. —

Wie ondertusschen zet het pleit
voor de eigen voeten voort,
schoon bevend van der jaren last,
vol vuur in blik en woord?

't Is in 't scharlaken kerkgewaad
de Infant van Portugal,
't is, die den kinderlooze, als hy,
een wijl vervangen zal.

Het is van Koning Mannel
de laatst gebleven zoon,
de laatste meester, uit diens heup,
der Lusitaansche kroon!

„Ik weet, o Vorst en hoofd mijns stams!
„het kenmerk van ons bloed:
„d' in 't ijveren voor kerk en kruis
„onbluschbren riddermoed.

„Ook gy hebt, sints uw vroegste jeugd,
„naar uwer vaadren aart,
„Oriques roemrijke erfenis
„met vroome drift aanvaard!

- „Maar leeft Alfonsus zegepraal
„op d' ongedoopten Moor
„in volkskronijk en volksgezag
„der jaren volgrij door, —
- „Een zelfde vijand roept niet steeds
„ons stambuis op ten strijd,
„en nieuwe plichten, nieuwen kamp
„baarde ons een nieuwe tijd!
- „Wat blikte ge, o Koning! Zuidwaart af,
„daar 't onweert uit den Noord,
„waar 't losgebroken oproervuur
„zich voedt aan 't kettersch woord?
- „Wat laat ge uw Oom van Oostenrijk
„in dees zijn kamp alleen?
„en snelt niet met uw duizenden
„naar 't muitend Neerland heen?
- „Of zien wy van ons wettig deel
„aan dezen kruistocht af?
„Men vreez' voor 't minst het overwicht
„ook hier van Spanjes staf!
- „En o! dat niet ons Portugal,
„zes eeuwen glans ter wraak,
„uit d' Africaanschen gloriedroom
„Spaansch wingewest ontwaak'!”
- De Kerkvoogd zwijgt, de spanning stijgt
een siddering gaat rond!
De Koning hoort, de Koning spreekt,
een glimlach om den mond:
- „Eerwaardste zoon van Portugal!
„'t woord, dat gy spraakt, is waar!
„Verwarren we, in 't belang des rijks,
„geen tijden met elkaer!
- „Nee! tusschen Spanje en Portugal
„in eeuwigheid geen twist!
„De wederzijdsche onwinbaarheid
„werd overlang beslist!

„Hen waarborgt Toroos zagepraal,
„Algibarrota ons,
„en verder! staan wy t' zaam voor 't heil
„ééns vaderlandschen gronds!

„En verder! dat voor 't ijvrend zwaard
„van beider stam verdwijn'
„de ketter op ons grondgebied,
„de Muselman op 't zijn'!

„Met koning Philips van Oostenrijk
„ga 'k deze deeling aan:
„de ketter van het Noord aan hem,
„aan ons de Halvemaan!”

En wederom weërgalmt de zang:
„Leef' vorst Sebastiaan!
„En wee, en wee, en wee, en wee,
„en wee de Halvemaan!”

Maar weder, op dien luiden kreet
bracht nog een derde stem
voor 't oor der helden tot den Vorst
een dreigend woord met klem:

„Wat richt ge uw vloot naar 't Zuiderland,
„o Koning, zoo gerust?
„daar ligt een ban voor Portugal
„op de Africaansche kust, —

„De ban om Isrels kinderkens,
„geslingerd van dit strand
„naar de eilanden der Westerkust
„en 't Barbarijsche zand!

„Gedenkt men nog den gruwel wel?
„En vreest niet dat de wraak,
„de wraak, verdiend aan Israël,
„uit Ismaël ontwaak?”

De Koning stampet in ongeduld,
des Konings oog schiet vuur,
en vaster dan het immer stond
staat zijn besluit dit uur.

„Wie neemt hier 't pleit op voor den Jood,
„als voor onschuldig bloed?
„Zoo vaak zijn trots voor 't kruis zich buigt,
„zij hem mijn scepter goed!
„Maar koestert hy, verstaald van zin,
„de bloedschuld van zijn stam,
„zoo wachte hem met Ismaël
„één doem, één zwaard, één vlam!
„En nu! trots vrouwlijk angstgeschrei,
„trots ingebeelde ban,
„mijn adel! op! den kamp aanvaard!
„het geldt den Muselman!”
En dweepend keert het antwoord weêr:
„Leef' vorst Sebastiaan!
„En wee, en wee, en wee, en wee,
„en wee de Halvemaan!”

Uit Lisbon steekt de vloot in zee,
met de eer bevracht van 't land,
met wat het fierst en vorstlijkst heeft
ter kwader uur bemand.

Straks biedt het Spaansche zusterrijk
uit Cadix haar zijn groet,
en met dien groet een schaar ter hulp
van zijn doorluchtigst bloed.

Daar drijft zy de Oceaanbaan af
met eedlen zwanentrots,
ter zij Trafalgars voorgeberg't,
ter zij Gibraltars rots.

Met galmen van den oorlogsdeun
en van de scheepsklaroen, —
met glansen van metaal en kleur
van 't ridderlijk blasoen:

Der Silvaas leeuw gevat in groen
Almeidaas adelaar,
de sterren van Coutinhoos huis,
der Sousaas wassenaar,

Der Costaas zilvren beenderen,
Pereiraas kruis van keel,
en menig schild van vorstenrang
met streep of barensteel; —

Maar 't wapen van den Koning-zelf
op de ongerepte vlag,
bekend van de uiterste avondkust
tot d' opgang van den dag!

Daar treedt hun, dondrend toegejuicht,
Arzila in 't gemoet.
Haast zet des Konings heldenstoet
op Moorsch gebied den voet.

Haast hoort heel Moorenland den kreet
van: „Leef Sebastiaan!
„En wee, en wee, en wee, en wee,
„en wee de Halve maan!”

Reeds schudt er half het kustland van...
maar 't luchtazuur betreft;
der sterren goud wordt met een gaas
van dampen overdekt.

Een vreemde trilling stoort de rust
der breede waterbaan;
en bloedig rood schijnt op haar af
het volle rond der Maan.

Te Lisbon zag de zomermaand
des Konings wil vervuld, —
de herfstmaand zag in zwarten rouw
heel Portugal gehuld!

Gevallen was de zware slag,
geplengd de bloedrivier,
en weggemaaid de bloem des rijks
by Alcazarkebier!

Geworsteld was van wederzij'
met leeuwenwoede en moed!
maar overmacht hield de overhand,
en waanzin werd geboet.

En aan 't verlaten roer van Staat,
bestookt door wind en weër,
zat, nog een somber oogenblik,
de veege Kerkvoogd neër.

Plaats zal hy ruimen, eer het jaar
zich tweemaal heeft herbaard,
voor 't recht van Vijfden Karels zoon,
bepleit door Alvaas zwaard.

Ach! kampte en bleef de ridderschaar
met eer, met glans, met zwier, —
Toch had de Moor gezegevierd
by Alcazarkebier!

Hoe was 't in dat noodlottig uur,
hoe met het Hoofd gegaan?
in 't midden der gevallenen,
met vorst Sebastiaan?

Men had hem, van zijn dapperen
omgeven — straks ontbloot,
aan 't Moorsche zestigduizendtal
zien weër biën tot den dood, —

In 't eind, van wonden overdekt,
met opgelicht visier,
ter neër zien storten in den slag
van Alcazarkebier!

Men had het lijk herkend, geschouwd,
in 't woonhuis van den Jood,
dat aan den vorst van Portugal
een laatste rustbed bood!....

Toch bleef van eeuw tot eeuw de maar,
bewaard van mond tot mond,
dat Don Sebastiaan den dood
in Africa niet vond!

Dat Don Sebastiaan bestaat,
en eerlang keeren zal,
hersteller of heroveraar
van 't oude Portugal.

Sints, of de Spanjaart 't land regeert
en weder ruimen moet,
of na eens Keizers ondergang
Miguel verrijst en woedt, —

Een zelfde woord leeft fluistrend voort,
ontrefbaar evenzeer
door spot en Inquisitievuur:
„Sebastiaan keert weêr!”

Dus toont van ouds een volk zijn trouw,
die trouw haar bijgeloof,
voor elke tegenrede blind,
voor elken twijfel doof? ...

Neen! dieper is der Sage zin
en hooger heen gericht,
omwoeld van wondre vreemdigheên
als vaak een waarheid ligt!

Wat in dien waan verborgen leeft
van 't suffend Portugal,
is, — aller volken voorgevoel
van Één, die komen zal!

Die van den hemel keeren zal,
die op Zijn wereldtroon
de aard van haar ban ontheffen gaat —
de mensch geworden zoon!

Werpt, volkren! by die naadring weg
uw goên van hout en steen,
met opgedrongen waangezag
en schijngerechtigheên!

Want brengen komt die Koning u
gerechtigheid en vreê!
Maar By-, maar On- maar Wangeloof
en Waanverlichting wee!

TER ZILVEREN BRUILOFT

VAN DEN

Wel Eerw. Heer J. B. H. BRUINIER en Vrouwe BONEBAKKER.

MET EEN EXEMPLAAR VAN MESSCHERT'S „GOUDEN BRUILOFT.”

In zachte zielevreugd, bevoorrecht echtlijk paar!
vervult zich op dees dag uw zilvren bruiloftsjaar.
Moog' zich die zilverglans tot gloed van goud verhoogen,
op kroost met kroost van kroost uw dankbre grijsheid bogen,
aartsvaderlijk gestemd tot hooger bruiloftsdisch,
waarop wie Jesus eert van Hem genoodigd is.

1849.

FEESTZANG

TER GELEGENHEID DER VIERING VAN HET VIJFTIGJARIG HOOGLEERAARSAMBT VAN
MR. D. J. VAN LENNEP.

De jubelstonde sloeg! De beker, opgeheven,
bracht aan 't bedwongen hart het sein zich lucht te geven.
Zoo ge immer van het mijn de tolken zijt geweest,
mengt, zilvren snaren! mengt uw weërgalm aan het feest!

Bekoorlijk langs den arm der pas ontboeide stroomen
en opwaart tot de spits der blanke popelboomen,
is, lente! uw lachend groen, het beeld van hoop en]jeugd,
van eedlen mannenroem en reine levensvreugd!
Maar schoon ook, over 't vlak der kaalgeschoren velden,
wier schatten, ingebracht, des landmans zweet vergelden,
is 't oogverblindend blank van 't sneeuwveld zonder vlek,
waaronder, 't zij de beek zich met een ijskorst dekk',
of aan het gure zwerk de winterstormen loeien,
een nieuwe lente rijpt en nieuwe herfst en broeien!
En schoon vooral, de twee vereenigd: sneeuw en groen, —
van Noordschen den of spar een altijd versch plantsoen,
uitkomend op een veld in zwanendons herschappen;
of — om de in 't perk van eer met wit bestrooide slapen
een breede lauwerkroon, die afvalt noch verdooft,
gelijk Uw grijsheid ons die voorstelt, achtbaar hoofd!
Neen! wie zich van den druk der grijsheid moog beklagen,

gy niet! wiens vlug gemoed, bij 't lengen uwer dagen,
niet daalt maar opziet, en, by kalmte, niet verkoudt.
Uw groen behield zijn gloed, uw zilver, zie! werd goud.

De jubelstonde sloeg! De beker, opgeheven,
bracht aan 't bedwongen hart het sein zich lucht te geven!
Zoo ge immer van het mijn de tolken zijt geweest,
voegt, gouden snaren! ook uw trilling by dit feest!

't Zijn vijftig jaren dan, sints met beschroomde stoutheid
uw jonkheid zich omgordde, om de eêlste vrucht der oudheid
aan d' Amstel gâ te slaan met zijner zonen bloem.
ja, buit te maken voor den schat van Neêrlands roem!
Sints smolt de helft der Eeuw! Een wereld om u henen
veranderde niet slechts, maar is, of 't waar, verdwenen
in schuddingen der aard by 't woën van dwinglandij
en oproer, — straks, nog meer, by vredes heerschappij,
in nieuwe scheppingen en staêge wisselingen,
waar de oude vastigheên by schokten of vergingen.

Doch dankbaar looft uw hart! Te midden van een loop
van jaren hachlijk vaak voor Neêrland, voor Euroop,
wat stroom van weldaân u van Boven toegevloten:
in huis, met gade en kroost, en kroost van kroost genoten!
In 't perk van wetenschap, van kunst en poëzij!
Als vaderlander mede en voedsterzoon van 't IJ!
Gy zaagt dat vaderland, verslonden en verloren,
na bange ellende en druk als uit het graf herboren!
Gy zaagt de Vrijheidsmaagd geboeid, getrapt in 't slijk,
de nieuwe Republiek, straks Hollandsch koninkrijk,
in 't keizerrijk vergaan met Hamburg en met Rome!
Oud Neêrland door het schuim van slaven ingenomen!
Te 's Hage en Amsterdam de Celles en Stassart
de moeders folteren en wroeten in het hart!
Maar eindlijk in het Noord 't verlossingsuur geslagen,
uit Spanje en Engeland Oranje reddend dagen,
als voor de aloude leus aan Neêrlands volk zoo dier,
de doodschrik in het hart, Prefect en Douanier
verzwond, als op de stem en 't sein der Hogendorpen
met daverend gejuich het jok werd afgeworpen,

als onder schrikgerucht van Woerdens sombre vlam
 gy mede uw post betreft aan 't roer van Amsterdam!
 En later, toen de toorn der opgeruide Belgen
 zich vleide, een oogenblik, ons Neêrland te verdelgen,
 verlaten op dat pas van 's werelds Mogendheên,
 ontzag uw grijsheid niet gewapend op te treên
 voor de eer van 't Vaderland en van de Oranjevanen,
 de leeuw van uw geslacht vast schuddende zijn manen,
 als denkende aan de schand, door 't Hollandsch voorgeslacht
 aan Vlaamschen overmoed by 't Manpad toegebracht.

De jubelstonde sloeg! Van Staats- en oorlogszaken
 te veel reeds! 'k Wensch van nu een andren toon te slaken!
 Zoo ge immer van mijn zucht de tolken zijt geweest,
 zingt, gouden snaren! zingt van dichtkunst op dit feest!

Hoe ruischt hier in ons oor de nagalm van die zangen,
 met daavrend handgeklap sints vijftig jaar ontvangen,
 in 't rijke Nederlandsch, in 't statelijk Latijn,
 wedijvrend wie van beide u grooter lof zal zijn,
 Van Lennep! 't zij uw stem met huivrend welbehagen
 de schim van Hannibal uit de Alpen op deed dagen,
 dat de echo van dien naam vervulde berg en dal,
 en 't Sparen op zijn beurt weêrgalmde, Hannibal; (*) —
 't zij 't bloed, dat Waterloo voor Neêrland zag vergieten,
 met zooveel sterker stroom uw feestzang uit deed schieten; (†) —
 't zij rijper leeftijd u dat lied gaf in 't gemoed,
 door zooveel lieflijkheên in Hollandsche ooren zoet,
 dat duinlied, (*) in wiens maat of 't waar de nachtegalen
 van Floris Vooglenzang de zielsgeneuchten malen
 des vaderlanders by den aanblik van zijn land,
 verdedigd en gevoed door golvend stuifzeezand.
 Straks werd, hoog in die lucht, op nieuw een galm vernomen, —
 het lied des grijzaarts aan de lommerrijke boomen
 zijns erfgronds (*) in een taal, voor meer dan zestig jaar
 door 't knaapjen afgezien aan Romes dichtrenschuur, —

(*) D: Herder op 't Slagveld van Cannae.

(†) Neêrland hersteld, 1814.

(§) Duinlied.

(**) Ad arbores villae Manpadicae.

het lied des grijsaarts nog niet zat van levensdagen,
 toch met een zacht gevoel van vrede en welbehagen
 met zacht gebogen hoofd, by 't leunen op zijn staf,
 zijn weg bewandelend den blik gericht naar 't graf!
 Zegt, Manpads eiken, Manpads beuken, Manpads linden!
 Zegt! is er voor dees dag met d' adem van de winden
 geen lichtglans in uw loof verkwikkend afgestraald?
 Geen fluistrend antwoord in uw toppen neêrgedaald,
 die, weêrgalm op zijn lied, daar 't hart en ooren boeide,
 den Dichter dankte voor den toon die hem ontvloei-
 de, en, na drie vierden van een eeuwkring, sprak van rust,
 als ook den wakkre voegt, zich-zelv' den tijd bewust?
 Maar neen! van hooger af is 't antwoord neêrgekomen,
 van hooger dan de wind die ritselt door de boomen. —
 Dat, zilvren snaren! u een andre toon vervang!
 De jubelstonde sloeg. Ik hoor bazuïngeklang!

Als in Palestinaas steden, onder 't volk uit Abraham,
 van de zeven Sabbathweken 't jongste jaar zijn aanvang nam,
 vierde 't land en zijn bewoner voor Jehovaas aangezicht
 een verheven, buiten Isrel ongekende, hoogtijdspllicht.
 Heel het zespaar zijner stammen hoorde 't loeien der bazuin,
 op wiens wonderdoende slagen eens de Palmstad viel in puin.
 Heel het zespaar onzer stammen, op dien dag, vernam een toon,
 als op Sinai eenmaal vóórging de overgaaf der Wetgeboën!
 Maar geen wet op nieuw der werken, wet van zwaren last op last,
 in de dagen dier bedeeling d'Israëller opgetast,
 lag by 't feest der vijftig jaren in die schallende trompet.
 Blijder, ruimer, voller, zaalger, was het doel der jubelwet.
 't Was bevrijding, 't was ontheffing, 't was herleving, 't was herstel,
 wat de beeldspraak hield besloten van het Godlijk feestbevel.
 't Was aan de oude voorgelachten d' Evangelieklank gespeld,
 die gevangnen vrijheid predikt en verlossing van 't geweld, —
 die den levendigen troost brengt en het leven aan de doën,
 by 't bazuinen des Archangels en 't verschijnen van Gods Zoon!

Heil den zondaar, in wiens ooren deze toonval lieflijk klinkt:
 heil den stervling, in wiens boezem deze boodschap binnendringt.
 Wie op tollenaarsgenade zich den Redder overgaf,
 wie behagen leerde voelen in Zijn Herdersstok en staf;

wie voor 't aangezicht der wereld Hem als Heer en God belijdt,
 wie met bevend zielsverlangen zich aan Hem wenscht toegewijd:
 grooter voorrecht is hem wachtend dan 'een kalme levensrust:
 andre zaligheên dan de eêlste, dan de teêrste levenslust,
 in het koninkrijk diens Heilands, die, ten dage van zijn strijd,
 van zich-zelv' als van /zijn Vader heeft getuigd: Ik werk altijd.

Achtbre Grijzaart, met wiens lessen in uw mannelijke jeugd
 mijn nog ongewisse jonkheid als met kinderlijke vreugd
 d' eersten indruk mocht ontfangen van de waarheid van dat woord,
 dat uit Isrel door de volken van heel de aarde werd gehoord; —
 de eerste zelfbewustheid voelde van de roeping van mijn stam;
 de eerste trekking (licht!) mijns harten tot den God van Abraham.
 o! By 't woord dier hoogste waarheid, zielsverlichting, heilgenâ,
 op wier noodiging ten leven ook Uw ziel zegt: Amen, ja!
 By den nagalm van een feeststond, die van 't eeuwig jubelfeest
 u het voorbeeld, u de voorsmaak, u de waarborg zij geweest!
 Wandel lang nog aan de zijde van een ongeziën God,
 onder Manpads eikenlommer, Hem den nazaat en diens lot,
 Hem uw eigen geest bevelend, en, het oog op kroon en kruis,
 Hem verbeidend in den voorhof, tot gy ingaat in het Huis.

19 November 1849.

B I D D E N.

Des harten binnenst overleg,
 gezegd, gezucht, gedacht!
 Het trillen van een stille vlam
 die naar de wolken tracht.

Het slaken van een ademtocht,
 het vallen van een traan,
 de blik naar boven van een oog
 door God-alléén verstaan.

De eenvoudigheid, het kunstloos waar
 der kinderlijke taal,
 maar aan wie plaats gegeven wordt
 by 't Englenlofkoraal.

Des Christens kracht, des Christens lust
des Christens levenslucht
zijn levenskracht in 't uur des doods,
by dood en hel geducht.

Des zondaars eerste stemgeluid,
die Jesus valt te voet.
By aller heemlen vreugdgejuich
door 't: ziet hy bidt! begroet. (*)

Tot 's Vaders eer, tot lof des Zoons,
in zin en wil en woord
het door den Heiligen Geest gewrocht
volzalig zielsakkoord!

Want bidden doet geen hart alléén,
één Geest dringt ze allen door;
en op zijn Priesterlijken troon
gaat Jesus-zelf ze voor.

Gy-zelf, de Waarheid en de Weg!
ziet biddend op ons neêr,
hebt biddend onzen strijd volstreên, —
leer Gy ons bidden, Heer!

Naar 't Engelsch.

BIJ EEN AFBEELDING

VAN

HET GRAF VAN VOLTAIRE.

Ik hebbe gezegd: — „gy zijt goden. —”
Nogthands zult gy sterven als een mensch

Ps. LXXXII: 6, 7.

Wat komt ge op deze plek? bewondren of beklagen? —
Een toonbeeld was de god, wiens rif dit graf verslond,
der grootheid, aan het stof, bestemd Gods beeld te dragen,
by d' aanvang ingestort met d' adem van zijn mond.
Een toonbeeld van de keus, gegund aan slijk der aarde,
God met de ontfangen gaaf te dienen of te smaân, —
met de Englenschaar te zijn, die Zijn gebod bewaarde,
of tegen Zijne kroon met Satan op te staan.
Ach! in dien weidschen dosch van rijk verscheiden kennis,
dat toovren met de pen, dat vonklen van genie

*) Hand. der Apost. IX: II.

en —'t wijden dezer drie aan wulpsche heiligschennis,
wat dichtervorst was ooit Voltaires evenknie?
Bedenkt het by zijn graf, waar dampen uit verreezen
verpestender dan gif, dat slechts in 't lichaam woedt, —
bedenkt, en leert den God, door wien gy ademt, vreezen,
gy goden van de kunst, beheerschers van 't gemoed!
Neen! door wat stoutheid ooit Gods maaksel overtrede, —
geen lastring zoo ontaard als 't lastrend dichterwoord!
Krijg in den naam der rede aan de Allerhoogste rede, —
geen wanklank die zoo raauw het lied der Schepping stoort.
Wien van zijn heerlijkheid de wormen hier ontkleeden,
heeft eens dien krijg verklaard aan Christus en zijn zaad,
met schuim van geestigheên, met zout van beestlijkheden,
met tot den laatsten snik nog uitgebraakten haat.
Wat kiest ge op deze plek? den spotter en zijn glorie, —
of die het voorwerp was van zijn verwoeden spot?
Op een verlicht geslacht des Ongeloofs viktorie,
of — d' aan 't miskend Geloof beloofden dag van God?
Kiest! maar geen midden meer om de uitersten te weeren
van licht en duisternis! — Kiest! maar van tweeën één:
de wijsheid van den mensch, of de ergernis des Heeren!
aan Jesus of Voltaire een stellig ja of neen!

1849.

„MEN ROEPT VAN GROENLANDS BERGEN.”

Men roept van Groenlands bergen,
men roept van 't Indisch strand,
van Africaas woestijnen
en geel geblakerd zand,
van stroomen, ver gelegen,
van velden, wijd gespreid,
om bijstand ter bevrijding
uit doodsche donkerheid.

Wat keur van specerijen,
doorgeurende 't azuur.
wat rijkdom van tooneelen
der prachtigste natuur,
zal Ceylons eiland baten
by 's menschen gruwzaamheên.

zoo lang hy, blinde heiden,
zich buigt voor hout en steen?

En wy, wier zielen leven
by 't Godslicht van omhoog,
wy zouden 't licht onthouden
aan 't naar ons starend oog!
Bevrijding, ja, bevrijding
in des Gezalfden naam, —
die brenge aan alle volken
ons aller stem te zaam!

Voert, winden! op uw vlerken
dat Evangelie meê,
tot dat het de aard bedekke
gelijk een diepe zee.
Eens komt aan alle volken
het Lam, voor ons geslacht,
als Goël, Schepper, Koning,
zich toonen in zijn kracht.

Naar 't Engelsch.

FEESTWENSCH.

AAN MIJNE DIERBARE VROUW OP HAREN VERJAARDAG

18:50.

Voor ieder jaar Uws levens,
my in Gods gunst gespaard, —
voor elken dag en stonde
van onzen band op aard, —
voor iedere ademhaling
der moeder van mijn kroost,
der trouwe Gezellinne,
naast God mijn steun en troost. —

Voor ieder straal van vreugde —
voor ieder teug van smart,
te zamen opgevangen
in 't saamgestrengeld hart, —
voor ieder van die weldaân
aan leven, ziel en huis,
gevloten uit zijn volheid
ten prijs des bloeds van 't Kruis, —

Voor elke nieuwe leiding,
 genoten op het pad,
 dat onder licht en duister
 ons voert ter hemelstad, —
 zij onze God en Heiland
 met hart en mond geloofd,
 en moge een verse zegen
 beregenen Uw hoofd!

Wy heffen jubelvierend
 den dank- en feestkelk op,
 geliefde gade en moeder!
 en dat by ieder drop
 ons hart die liefde proeve,
 die ieder liefdeblijk
 wil heiligen tot een voorsmaak
 van Zijn gezegend rijk!

TER NAGEDACHTENIS VAN MIJN JONGEN VRIEND

HERMAN GILDEMEESTER,

IN DRIE EN TWINTIGJARIGEN OUDERDOM VAN OP DE BAREN DES OCEAANS
 OPGENOMEN IN DE RUST ZIJNS HEEREN.

Een frissche en fiksche jeugd, in wier beminlijk schoon
 van een rechtschapen hart de kloekheid lag ten toon!
 Een ziel in 't oog van God door reinigende plassen
 van Christus dierbaar bloed van allen smet gewasschen!
 Een liefderijken zoon, een bruidegom, een vriend,
 die van wat God hem gaf zijn broedren heeft gediend! —
 Ziedaar wat van eene aard, vol schuddingen of doornen,
 Gods vrijmacht afriep tot de rust van Zijn verkoornen!
 Voor schreien, zielsstrijd, zelfverloochning, welke stof!
 Voor lange droefheid, ja! maar ook voor eeuwgen lof! —
 Weent, Gildemeesters! weent! en wilt geen tranen sparen,
 om met verhelderd oog uw voorrecht aan te staren.

1850.

AAN ISRAELS VERSTROOIDEN.

(TOEËIGENING VAN HET WERK: „ISRAEL EN DE VOLKEN.”)

Wien biede ik ze aan, dees bladen vol geschreven
 van smart en smaad, en wederwaardigheên,

onpeilbaar diep, toch wonderhoog verheven? —
 Wien buiten u, mijn volk, mijn vleesch en been?
 Ja, Israël! aan u, Gods eerstgekende,
 sints, toonbeeld van Zijn toorn, van land tot land,
 by 't schetsen van wiens lange, lange ellende,
 mijn broedren! schier verstijfd waar' deze hand,
 bezwemen 't oog, dat onze ban aanstaarde,
 bezweken 't hart, dat de oorzaak overdacht,
 stond over u, verstotenen der aarde,
 niet nog een woord der toekomst uitgebracht:
 „zy zullen zien, Wiens wet, Wiens hart zy braken, —
 (verbreken doet Hy nimmer Zijn verbond!)
 „en kussen zullen ze eens, Wien zy doorstaken!”
 Genade komt ons tegen uit de wond.

AAN EEN VRIEND MIJNS ZOONS,

BY ZIJN VERTREK NAAR EEN VERAFFGELEGEN LAND.

MET EEN BUNDEL POEZY.

U geleide langs de sporen van het hobblend pekelveld
 Hy, Wiens alziend oog de droppels van zijn baren heeft geteld
 en de hairen van ons hoofd!
 Blijve op 't deinen van die golven, blijve aan 't oostereind der aard
 't beeld en voorbeeld van een moeder in uws harten diepst bewaard,
 die gezocht heeft en geloofd.
 En vertrouwt ge soms een heilgroet aan de vleuglen van den wind,
 geef van de eigen keus een teeken aan den zanger, aan den vrind,
 die dit bondelken u biedt,
 niet tot streeling van de zinnen door een weeke melodij,
 maar om 't woord dier hoogste waarheid, die zijn deel en 't uwe zij,
 en het doel was van zijn lied.

ZENDELINGSLIED.

In nachtelijke droomen
 werd eens de stem' gehoord:
 „Wil tot ons overkomen,
 en help ons met het Woord!”
 En, uit Euroop vernomen,

toen nog in nacht gehuld,
heeft de overzij der stroomen
den nooddruft straks vervuld!

Thands komt in alle richting
de noodkreet tot Euroop.
En 't woord der Godsrijkstichting
neemt uit het West zijn loop
naar de Africaansche zanden,
naar Groenlands langen nacht,
ja, naar die morgenlanden
wier kroost het tot ons bracht.

Die 't alles kunt vervullen,
o Trooster, vol genâ!
help Gy, die helpen zullen,
en met wie Ge uitzendt, ga!
opdat met 's hemels wolken
Zijn weêrkomst word' verbeid,
die 't Licht is aller volken
en Isrels heerlijkheid.

BY DEN DOOD VAN HET JONGSTE KIND VAN ONZE VRIENDEN

GREGORY PIERSON-OYENS.

Verhuld in 't kleed
van ziekte en leed,
trad in een godgeliefde woning
een Engel, vragend voor den Koning,
een zijner schaapjes, dier gekocht.
Hy waarde rond in 't huis; hy zocht —
hy zocht en vond.... een kind dat vroeg reeds had vernomen
de stem des Herders: Laat de kleinen tot mij komen.

En de Engel kwam
en naar den lusthof van het Lam
nam hy den kleinen heemling mede —
ondanks eens vaders sterke bede,
eens moeders vast geloof in worstelende smart!

Is Jesus hard?
en in zijn hemel nog niet heden
de hoorder van Jairus smeekgebeden?

Zijt stille en hoort
 de stem des troosters in het woord:
 Geschokte moeder, en gy diep bedroefde vader,
 in 't hart gegriefden, maar bevoorrechten te gader:
 Dat het vleesch zich verlooehen', de geest zich verblij!'!
 Mijn genade is met u, en uw kind is met My.
 1850.

TER GEDACHTENIS

VAN

PRINS WILLEM FREDERIK MAURITS ALEXANDER HENDRIK
 KAREL DER NEDERLANDEN.

Het Neêrlandsch volk, op nieuw met tranen langs de wangen,
 verzelt den stoet van ver naar 't graf, dat zich ontsluit,
 ach! om uw overschot thands in zijn schoot te ontvangen,
 beminlijk Koningskind en teedre Oranjespruit!
 Gy, slechts een oogenblik voor onze hoop verschenen, —
 een vriendelijke ster aan Neêrlands horizon, —
 toch met uw schoonen naam niet uit ons oog verdwenen,
 voor dat uw lief gelaat nog harten voor zich won!
 Rust zacht, geplukte bloem! in 't midden van de helden,
 aan wier roemruchten stam gy pas ontloken waart.
 En moge omhoog uw geest den lof van Hem vermelden,
 die ook van daár zich kiest de kleinen dezer aard!
 Zij voorts uw droef gemis, met buigend hoofd geleden,
 met lijdzame overgaaf in tranen nabetracht,
 voor Nassaus huis een bron van vruchtbre hartgebeden,
 in dezer tijden drang, in dezer dagen nacht!
 Dat op uws Vaders hoofd de kroon, van God gegeven,
 blijv' vast staan in Zijn gunst, moog' blinken tot Zijne eer!
 Dat in uws Moeders wonde een versche zalf ten leven
 moog' druppelen uit het woord van een gekruisten Heer!
 Dat in uws Broeders hart diens Heeren vrees moog' wonen,
 die moed geeft in den storm en rust schenkt op den troon;
 en hem, de plaats voortaan vervullend van twee zonen,
 God, zijner vaadren God, met dubblen zegen kroon'!
 Julij 1850.

AAN JONKVROUWE ESTHER CAPADOSE.

Een Esther, voor haar volk besloten 't al te wagen,
 vond by den koning gunst en deernis met haar smart,
 volle oorlof gaf hy haar te spreken en te vragen
 uit de allerbinnenste bekommring van haar hart.
 Eerlang! en van dat hart werd smart en angst genomen
 de duisternis in licht, en de asch verkeerd in glans,
 in 't uitzicht op den dood, tot 's Heerschers troon gekomen
 was leven en behoud haar psalm- en danklied thands.
 O jeugdige vriendin! in honderd voorgeslachten
 van Abigaïls kroost nog volks- en naamgenoot!
 een hooger Vorst voor u had zaalger vreêgedachten.
 dan die aan Esther eens den scepter reikend bood.
 U noodigde en ontvangt aan Zijn doorboorde voeten
 die koning die, getrouw tot in de nacht van 't graf,
 aan wie als Sions vorst Hem boetende begroeten
 geen helft eens koninkrijks, maar heel Zich-zelfen gaf.
 Blijf aan diens Konings dienst uws levens lente wijden,
 steeds toevend aan Zijn deur tot ge ingang by Hem vindt!
 en mag Zijn dierbre gunst u dan de ziel verblijden
 denk aan uws vaders volk, denk aan uws vaders vrind.

1850,

B E D E.

O Vader der Lichten! ik roep om genade,
 uit mijn stikdonkren zielenood!
 Gy, slaat Ge in zijn vallen het muschken nog gade,
 o! weer van my den zondaarsdood!
 Gy regelt den loop van de dolende starren, —
 Gy kunt uit hun krijg de elementen ontwarren, —
 Uw sterremantel dekt het Al!
 O! wil my, by 't stilstaan weldra van mijn leven,
 mijn daden, mijn spreken, mijn denken vergeven —
 en, leer my hoe ik sterven zal.

Naar het Engelsch van
 Lord Byron.

HET WOORD TOT TYRUS.

(EZECH. XXVII.)

Hef aan een klaagzang (spreekt de Heer tot Zijn propheet),
op Tyrus hoogheid en zijn val een jammerkreet:

„Gy hooggezetelde op uw troonrots, wie de volken
als handelskoningin begroeten! tot de wolken
des hemels rees uw woord: „Mijn schoonheid is volmaakt.”
En wie die 't tegenspreekt of dees uw zelfroem wraakt?

„Uw bouwliën bouwden u van alles wat hun de aarde
in kostbaarheid en glans onvergelyklijkst baarde!
De boorden van Uw kiel zijn van cypressenhout, —
uw masten, ceders uit het Libanonsche woud, —
uit Basans eiken werd de roerriem u gesneden,
de banken uit ivoor, met busboomhout beneden
kunstkeurig ingelegd uit Chittim, en voor zeil
was 't fijnst Egyptisch doek uit byssus voor u veil;
terwijl de Grieksche kust, het land der Pelopiden,
voor 't weeldrig tentverdek u hun scharlaken bieden,
met hemelsblauw verzacht. Uw scheepsvolk is gemengd
uit kroost van Arvad en van Sidon, — Gebal brengt
u keur van timmerliën. Van stuurliën en van wijzen,
wiens handelsschranderheid des aardrijks volken prijzen,
voorzaagt ge op eigen grond u-zelve, machtig Tyr!
Soldaten, op de kracht huns zwaards en beuklaars fier,
beveelt ge uit het hart van Persië, of, in 't Westen,
van 't brandend Lybië. Uw wel versterkte vesten
bewaken onbezorgd voor krijgs- als zeegevaar,
de zoon van Arvad en uw kloeke jonglingschaar.
Van 's werlds einden, voor uw scheepvaart wijd ontsloten,
brengt machtig volk by volk zijn waren u by vloten.

„Zijn zilver, ijzer, tin biedt Spanje, — Griekenland
zendt schepen, rijk bevracht met kunstwerk, en bemand
met voor uw slavendienst geroofde menschenzielen.
De Cappadociër belast voor u zijn kielen
met muilnier beide en paard, waarvoor u Dedan schikt
zijn prachtig zadeltuig en dekken, rijk gestikt.

Een ander Dedan zendt zijn elefantentanden
 en glimmend ebbenhout. Het uiterste der stranden
 van 't blijde Arabië geeft ijzer gepolijst,
 en puik van specerij, die heel het aardrijk prijst,
 met, uit het binnenst des schiereilands, Kedars rammen,
 den rijkdom en den roem dier afgelegen stammen, —
 by pracht van kleederen en kostbaar lijfsgewaad, —
 by wat er weligst tiert aan Tigris en Euphraat.
 Uit Aram stroomt koraal met vonklende juweelen
 en 't fijnste druivenbloed, dat Chelbons hoven teelen,
 en blanke wol als sneeuw, in Tyrus haven saam;
 uit Isrels landpaal de eelste honig, waard haar faam,
 en 't geurig riekend zweet van Judaas balsemboomen.
 Wat half het aardrijk draagt, moet aan uw voeten komen...

Gy hebt het uiterste bereikt! — 't Is afgedaan.
 Uw roeiers voerden u te ver op d' Oceaan!
 De orkanen zijn ontwaakt, die u verbrijzlen moeten.
 Gy nesteldet u hoog; die hoogte gaat gij boeten!
 Uw wakkre krijgs- en scheeps- en stuur- en timmerliën, —
 men zal ze eerlang in 't diep der kolken storten zien.
 't Gejammer van hun stem zal de omgelegen kusten
 doen schudden. Al wat ooit uw rijkdom of uw lusten
 ten dienst stond, neigt ten val. Die van uw overdaad
 bestonden, staan op 't strand in asch en rouwgewaad,
 en strooien zich met stof de kaal gerukte hoofden,
 weeklagende over haar, wier glorie ze onlangs loofden,
 en handenwringende by 't roepen van hun: „Wee!
 Wie was, o Tyrus! wie als gy, vorstin der zee?
 die volken onderhieldt en koningen verrijktet,
 die de aarde omvadendet, en met haar schatten prijktet!
 Verbrijzeld, in den vloed der zee te niet gedaan,
 met uw bevolkingen in 't eind te grond gegaan,
 zal haast uw handel zijn. Te berge staan de hairen
 van schrikontsteltenis aan uw bewonderaren,
 terwijl de volken zich te goed doen by uw val
 en voor altoos uw rijk voorbijgegaan zijn zal.”

UIT MILTONS VERLOREN PARADIJS.

AANHEF VAN HET DICHTSTUK.

Van 's menschen eerst vergrijp, en van de vrucht
 van dien verboden stam, wiens heilloos sap
 den dood op 't aardrijk bracht, by ballingschap
 uit Eden, tot een tweede, een hooger Mensch
 ons 't all' herstell' en 't zalig hof herwinn',
 zing, Zangster, die op Sinais heiligen top
 of Horeb den doorluchten Herder leerdet,
 die voor 't verkoren zaad het eerst beschreef
 hoe in den aanvang Aarde en Hemel rezen
 van uit den chaos, — of heeft Sions heuvel,
 heeft, by de orakels van Gods heiligdom,
 Silóas beek uw voorkeur, schenk van daar
 uw bijstand aan mijn stout gestemden zang,
 om met een nieuwe vlucht zich onbedwongen
 ver boven Pindus top te wagen met
 een stof, in rijm noch onrijm ooit beproefd.

Of liever Gy, o Geest, die boven tempels
 van menschenhanden 't hart verkiest, oprecht
 en rein! leer Gy my, want Gy weet het, Gy,
 die by den aanvang tegenwoordig waart,
 met vleugelen van almacht als een duif
 broedend op d' onbegrensden afgrond, en
 het leven in zijn diepten rijpen deedt.
 Bewerk wat in my duister is tot licht,
 mijn laagte tot verheffing, naar den eisch
 van dit grootsch onderwerp, op dat, gesteund
 door U, mijn lied verheerlijke Gods raad,
 rechtvaardigend Zijn wegen met den mensch.

UIT MILTONS VERLOREN PARADIJS.

DES ENGELS VERHAAL VAN DE SCHEPPING.

't Besluit der schepping was vernomen uit Gods mond.
 Hoe juichten op dat pas de Hemelmogendheden,

lof, dank en heerlijkheid uitgalmend aan Zijn naam,
en welbehagen in den mensch, nog ongeschapen,
met vrede op 't aardrijk, hem ter woonplaats toegedacht.
Ja, lof weërgalmde 't en aanbidding, al de toegen
der ethersfeeren door, ter eer van Hem, wiens raad
zijn ondoordenkbaar GOED van uit der schepslen KWAAD
te voorschijn roept, wiens hand rechtvaardig uit den rang
der heiligen nederstiet de oproerigen, en thands
ging vormen in de plaats dier uitgevallen geesten
een ongekend geslacht van wezens, om zijn heil
aan eindlooze eeuwigheên en werelden te schenken.
Dit zongen, toen de stond der schepping aan ging breken,
de Morgensterren van Gods hof, de Hierachyen
daarboven, by 't gezicht van d' eengeboren Zoon,
omgord met almacht eu gekroond met gloriestralen
van majesteit, en liefde, en onbegrensd verstand,
waarmee Hy uitging tot het werk der wereldschepping, —
en heel de Godheid van den Vader blonk in Hem.

Straks gingen voor Hem uit, verzelden Hem en volgden,
by honderdduizenden, de Machten en de Krachten
en Troonbezitters van den Hemel, al te gaër
als waar 't ten strijd geschaard op wagenen van vuur,
gevlengeld als zy-zelf, en tusschen koopren bergen,
als in hun stallen, lang tot dezen dag bewaard,
maar thands gedreven door den Geest, die in de raderen
beweging blies. En ziet! de poorten sloegen open
van 't Heilige, by wier draai op hengersels van fijn goud
't heelal der hemelen van loutre harmony
trilde en doordaverd werd. De poorten sloegen open
van 't Heiligste, om den Heer der glorie plaats te maken
In zijn almogend Woord en levenszwangren Geest
afdalende om een nieuw, een aardsch heelal te stichten,
terwijl der geesten schaar, als van op hooger strand
op 't Godlijk grondgebied gerangschikt, in d' abys
nieuwsgierige oogen sloeg, — in dien onpeilbren baaiert,
waaruit een wereld stond te rijzen, maar die toen
nog enkel ledigheid en woestheid, donkerheid
en dwarling was, — een zee van wanorde en van slijk,
met golven door den wind, by doffe vlagen woedend,

van op den bodem opgejaagd naar boven om, of 't waar,
den burcht der Englen te bestormen, en de palen
der hemelsfeeren in heur afgrond te verzwelgen.

„Houd stand, gy dwarrelstorm! en zwijgt, gy diepten!” klonk
de stem van 't scheppend Woord, „en eindige uw verwarring!” —
En op de vleuglen van Zijn Cherubs hoog gedragen
zet Hy zijn gangen voort, in al Zijn heerlijkheid
den chaos naadrend, waar een ongeboren wereld,
zijn wenk verbeidend, ging ontkiemen voor het oog
der hemelscharen, die zich dringen om hun Heer!
Dáár nam Hy in Zijn hand den gouden passer uit
de schattresoren van Gods eeuwigheid, en schreef
het aardrijk zijn bestek en ruimte en omvang voor,
verzeeglend met Zijn woord: „Tot hiertoe!” 's werelds grenzen;
en als zijn hemelen, zoo was deze aard gegrond,
een stof nog zonder vorm, voor 't oovrig, en nog gantsch
van duister overdekt, maar langs wier oppervlakte
de Geest van God Zijn vleuglen broedend en bevruchtend
straks uit zou breiden, en in heel dien dooden klomp
beweging, levenskracht en levenswarmte wekken;
terwijl naar onderen in diep verholten kolken
teruggedreven werd der elementen draf,
een hel in 's aardrijks hart. Straks nam deze aardbol zelf;
omspannen van een gaas, uit lucht en damp geweven,
haar vlucht de ruimten door, zich slingrend om een niet.

En God Almachtig sprak: „Daar zij licht!” en daar werd licht.
Licht, eerstgeschapene aller dingen, uit de diepte
hervooft geroepen of tot golvende beweging
gewekt! de fijnste stof, indien zy stof mag heeten,
die door de ruimte speelt, beginnende haar loop
van 't Oosten en van daar als tot een etherdamp
te zaamgetrokken. Want de zon bestond nog niet;
maar in haar plaats bewoog zich 't pas ontwikkeld licht
als in een wolkenzuil. — En God aanzag zijn maaksel,
en prees het goed; en in twee helften over de aard
verdeelde Hy 't gebied van duisternis en licht,
en noemde Dag het licht en Nacht de duisternis.
Zoo was het avond en was 't morgenstond geweest

voor 't eerst, verwelkomd door het loflied aller Englen des hemels, die dit uur, geboortestond der wereld, begroetten met den galm van Goddelijke hymnen en gouden harpen tot huns Scheppers roem besnaard, en tot verheerlijking dier werken, nooit genoeg sints d' eersten nacht-en-dag gevierd en groot gemaakt.

En wederom sprak God: „Dat uitgespannen tusschen de waatren boven en de wateren beneën een vloebre ruimte zij, ontastbaar, klaar, doorschijnend, en over heel den bol zich welvende der aard!” Want op het kristallijn der zeeën had Zijn hand de vastigheên gegrond der wereld, toen de chaos bezielde werd en bewerkt, en zijn wanstaltigheden voor 't hooge machtwoord van Gods ordeningen weken. En hemel noemde Hy die uitgespannen tent. — Het koor der Engelen bezong den t weeden dag.

Het aardrijk was gevormd, maar als een kern nog eerst, naakt, onontwikkeld, en met windselen omwonden van waatren zonder tal. Want enkel oceaan was de oppervlakte van dit aardrijk by zijn wording. Doch ook die oceaan, bezielend en bevruchtend den diepen moederschoot met sappen, tot een kracht van wasdom en van bloei, straks openbaar geworden, als God ten derdenmale sprak: „Dat zich de waatren vergaadden onder 't blaauw des hemels in één plaats, één uitgeholde kom, en 't drooge zichtbaar worde!” En aanstonds op dat woord verhieven breede bergen hun naakte schouders en nog onbegroeiden rug omhoog, verstekende d' ontzachelijke kruin als in der wolken graauw, en tot naby de loopplaats der sterren. Breed en diep daartegen zonk de grond naar onder of het ware, en stortten zich de waatren met donderend gejuich in 't hen verbeidend bed. Dáár, tot één plas vergaërd, onpeilbaar, onafzienlijk, verdeelen zy zich weër met rijzen, vloeien, stroomen, en koken, eens voor al in eeuwige beweging door 't machtwoord Gods gezet, op wiens bevel zy ijlden als legerbenden (ik beschreef ze u in den strijd, die tusschen Lucifer gevoerd werd en Gods heiren!)

op één gegeven klank der klatrende trompet den standaard volgende, voor allen opgeheven. Zoo rollen ze onder de aard, of tusschen in, of over haar vastigheden, dan eens voorwaarts by miljoenen van golven, die elkaër als wandelende bergen voortstuwen op en af, of wel met kronkelingen als bochten van een slang, of als een zilvren gordel zich klemmende om het dal, dan weder van de hoogten van rots en heuvel, naar beneden deels zich welvend en deels verstuiwend in hun daverenden val, hier vonklend diamant, dáár spiegelglad kristal.

Zoo bleef het, sints Gods woord den grond bevolen had geen waatren buiten 't bed en diepten, hun gegraven, te dulden, en den naam gegeven had van aarde aan 't drooge, en dien van zee aan 't aardomzwalpend nat.

God zag het, en 't was goed. „Het aardrijk brenge thands,“ dus hoorden wy op nieuw de Godsstem, „groenend gras, en kruiden in wier zaad, en boomen in wier vrucht hun duur van eeuw tot eeuw verzekerd zij, te voorschijn!” En de aarde, tot dien stond onvruchtbaar, dor en bar, behing en tooide zich met groen van teder gras en frisch gebladerte van struiken, opgerezen met d' overvloed te zaam van allerhande kleur en geur van bloemen, overdekkende den grond. De ranke wijnstok hier, de hooge korenhalmen, gelijk een leger in slagorde, staken elders ten bodem uit, terwijl de koningen van 't woud de bergen kroonden met hun statelijke rijen, als tot den dans geschaard, — in eens volwassen stammen, bekranst met bloesems, of met vruchten rijk belast, en aan hun wortel, door den daauw der hemelwolken en de aan der bergen kloof ontspringenden fontein, of langs hun breeden voet zich wentlende rivieren, bevochtigd en gevoed. — Zoo werd dit aardrijk aan Gods hemel schier gelijk, een woonplaats Englen waard en heiligen, om in schaûw van 't ongerepte bosch, of over veld aan veld te mijmren en te aanbidden.

En ondertusschen had geen regen nog den grond besproeid, en evenmin had een geschapen hand den bodem omgewroet, maar over 's aardrijks vlak een blanke nevel slechts de planten in zijn schoot en de in het binnenste verholten kiem bewaasemd. God zag het en 't was goed! en de avond had voor uchtend ten derdenmale plaats gemaakt — de derde dag.

Op nieuw sprak God: „Dat in het uitgespannen ruim der heemlen, lichten zijn om tusschen nacht en dag het onderscheid voortaan door op- en nedergang te reeglen. en den loop van jaren en seizoenen!” En 't was alzoo! en aan 't azuren firmament hing God twee lichten op, en gaf de heerschappij aan 't ééne van den dag, en van den nacht aan 't andre. Het eerst formeerde Hy van alle hemelbollen de zon, uit etherstof; maar by de onmeetlijkheid haars omvangs in den stand, waaruit ze op aarde neêrziet, nog gansch ontbloot van licht. Straks volgde haar de maan bol desgelijks, en als met schaduwen van dalen en bergen zacht gevlekt, — in 't eind, als korrels zaad, in alle richting langs de breede hemelsporen gestrooid, de sterren. Van een vloeistofstroom des lichts verzadigde Hy toen de holligheid der zon, een zamelplaats voortaan en goddelijk paleis van overstelpend licht, waar andre hemelsfeeren als uit steeds versche bron uit putten en zich laven, en, onder dezen, ook die morgenster, wier hoornen, zoo zichtbaar in uw oog als die der zilvren maan, zich ledig beurt om beurt vertoonen en gevuld. Van uit den Oostertrans, met vlammen overgoten van goud en van robijn, begon de koning van den dag zijn fieren loop, gelijk een bruijom vrolijk, of als een oorlogsheld strijdlustig, voor hem heen de schaduwen des nachts en 't licht der zeven sterren by 't stijgen van den geur der morgenwinden drijvend; de maanschijf middlerwijl met haar geleenden glans in 't westen zinkend, om met wisseling van beurten weldra, gelijfstaffierd van duizend starrevonken, weêr op te gaan in 't Oost, beheerscheres der nacht. —

En avond was 't geweest en morgen wederom,
en nieuwe heerlijkheên van goddelijke schepping
verkondden wijd en zijd des werelds vierden dag.

God zeide: „Dat de vloed der watren een gewemel
te weeg brenge, overal, van ademende wezens,
en met ontploken vlerk en uitgespreide veedren
't gevogelte uit de lucht zich nestele over de aard.”
En op dat woord ontstond van levendige zielen
een wereld in den stroom der waatren en der lucht, —
der visschen menigte, 't gevogelt' groot en klein.
En God aanschouwde ze en Hy zegende ze en zeide,
„Weest vruchtbaar, en bevolkt de wateren der zee:
en in der heemlen ruim vermenigvuldigt u!”
En in de diepten van rivieren, zeeën, meiren,
tot in de holligheên van klippen, in de wieling
der kolken, overal waar waatren samenvloeiden
of tusschen de oevers van den bodem zich verdeelden,
verscheen de menigte dier wemelende zwermen
met roode vinnen en met schubben, blank en blaauw,
hier, sporen trekkend en doorwandeland de paden,
of glijdend over 't vlak, of onder 't zeegroen duikend;
daar, dartlend in de zon, die met het zilver speelt
der golf en met het goud des weefsels van hun vel.
Gy ziet ze grazen, nu verbroederd, dan alleen,
in 't wier, en dolen om in bosschen van koraal
en maken op hun prooi met scherpe blikken jacht,
aaneengeschakeld soms en met vereend beleid,
of wel, met kalme rust besloten in het eng
der parelblanke schelp, hun vochtig aas verbeidend
Weêr elders op 't gebied der zilten watervlakte
plascht zeekalf en dolfijn met omgebogen rug,
en zeilen, tusschen door, die reuzen, wier gevaart
in staat is als een storm de golven te beroeren,
de Leviáthan aan hun hoofd, die al wat leeft
in omvang overtreft, zich als een voorgebergte
uittrekkende over 't diep wanneer hy rust, of, in
beweging eens gebracht, een zwemmend land gelijk,
inslurpende de zee by beurten en ze brakend
in springfonteynen door de holten van zijn kop.

Op 't drooge, intusschen, kwam uit grotten, uit moerassen en langs alle oevers, met geen minder óvervloeiing van leven, uit het ei, dat onder 't woelen berst, gevogelte, in getal oneindig als in soorten, te voorschijn. 't Jong, eerst kaal, maar spoedig overdekt met vlerk en vederdosch, beproefde nu zijn pennen in luchtruim, met een kreet van welbehagen en triumf den vasten grond minachtende, en de wolken ten doelwit kiezend van zijn eersten levenstocht. En ijlings was op 't steilst der hoog gerezen klippen voord' aadlaar zijn kasteel, en in des ceders toppen voor d' ooevaar een huis, gevonden en bezet. Van de oovrigen begeeft een deel zich zonder plan naar alle hoeken heen des hemels; andren, met meer wijsheid, vormen zich tot ordelijke zwermen, steun vindend aan elkaers als aan hun eigen vleugels, waarmee zy 't wolkendons doorklieven en doorstreven, by karavanen in de blaauwe luchtwoestijn volbrengende hun reis met voor gevoel van streek en jaargetijde, daar hen de adem van de winden ver boven zee en zand naar verre landen voert. Een kleiner onderdeel gevleugelden betreft de bosschen en verrukt, van boom- tot boomtak huppend, 't oog door schakeeringen van kleuren honderdvoud, 't oor door de trilling van hun orgelende keelen de dagen door. Alleen in scheemring van den nacht maakt nog de nachtegaal aan haar welluidend klagen geen einde, maar gaat voort haar smeltend lied te slaan. Weér andren vatten aan de boorden der rivieren en zilvren meiren post, en baden in den stroom hun donzen kroppen. Boven allen heft de zwaan haar slangerigen hals bevallig naar omhoog, en drijvende over 't vlak ontplooit met majesteit den blanken mantel van haar wicken. Dan op eens het vloeibaar element ontstijgend, klappert ze in de lucht en schijnt van zins de wolken in te varen. Maar op den vasten grond bewegen zich weér andren; de roodgehelmdde haan, die de aankomst van den dag met schel trompetgeluid te kennen geeft, — de paauw, de duizend oogen van haar staart en regenbogen

met opgetogen waan uitspreidend in het rond.
En avond was 't geweest en morgen — lucht en water
verheerlijkten, bezielde, den vijfden scheppingsdag.

De zesde dag begon, der schepping laatste, by
het harpgetokkel aller Englen, als God zeide:
„Dat de aard by menigte bezielde schepsels bare!
Gedierten tam en wild, en kruipende gedaanten
van allerhande vorm.” En 't was zoo! aan 't bevel
gehoorzaam van Gods mond, ontsloot de schoot der aarde
haar vruchtbre diepten, en daar rezen op één stond
ontelbre, gantsch volmaakte en reeds volwassen schepsels,
beziel en levensvol als met een sprong te voorschijn
gekomen. 't Wild gediert' stond op van uit den grond,
als ware 't reeds zijn hol, en wandelde in het woud,
en over 't veldgroen heen, of in de schaûw der bergen,
naar de afgelegen grot, terwijl by gantsche kudde
het versch geschapen vee zich uitzette op de velden.
De beemden kalverden, de bosschen wierpen jongen;
en in hun diepten werd gezien de rosse leeuw,
ter halverlijf noch slechts erkenbaar, met zijn klauwen
den bodem splijtend om zich eindelijk los te wringen,
straks vrij en onverlet het hoofd naar boven heffend
en schuddend met gebrul zijn manen. Luipaard, losch
en tijger volgden straks als mollen uit den aardhoop,
doch met een forschen zwaai, waarby het stuift in 't rond.
Maar de oppervlakte van het weiland, te gelijk,
scheen als met wol begroeid van lammren, blatende en
by kudde opgestaan. Weêr elders boorde 't hert
zich met de scherpe punt der breed getakte hoornen
een uitgang door den grond, en wrong zich Behemoth,
de zwaarst geborene aller beesten, uit het stof, —
en welde, tusschen land- en stroomgebied onzeker,
het grof rivierpaard op en de ijzren krokodil.
En tegenover die gestalten, tegenover
heel 't wandlende geslacht, dat op vier voeten treedt,
bezielde en vormde zich een stofwolk tot insecten
en wormen zonder tal, de schakels van hun lijf
voortslepende in een spoor van kronkelende lijnen,
of zwevende in de lucht op naauwlijks merkbare vlerken.

maar schittringvol bespat met vlekken van azuur en purper, goud en groen, des zomers prachtlivrei.

In rang van kleinte, maar van kloekheid tevens, de eerste, verscheen de nijvre mier, ten voorbeeld nog wellicht aan 't menschedom van een vrij en wijs gemeenebest; — straks gonzend ook de bij, die met het sap der bloemen haar luien echtgenoot de kost geeft, en de cellen van haar welriekend wasch met vloeibren honing vult.

Niet allen evenwel van 't kruipende geslacht zijn by het wondre van hun kunstig samenstel zoo wonderklein te gaër; 't gewormte meer dan eens neemt Forscher vormen aan, ontzettender gestalten, het glibberige lijf met vleugels als begroeid.

Wat zal ik hun getal en namen u herhalen? Gy-zelf, gy kent hun aart; gy-zelve gaaft hun namen, ook aan die kromme slomme slang, wier brandende oogen en schrikbaar schrandre blik niet u verschrikken mogen, voor wien zy zwichten moet en onderdanig zijn.

De heemlen dan alsnu in al hun heerlijkheid den loop vervolgend, eens voor al hun ingedrukt, aanschouwden 's aardrijks vlak in vollen dosch gehuld van bloei en vruchtbaarheid en leven en, of 't ware, den glimlach op 't gelaat van schoonheids zelfbehagen. Want water, lucht en aard, 't werd alles thands doorwandeld, doorvlogen en doorwaad van levendige zielen. Een pronkstuk slechts ontbrak, des Scheppers meesterwerk, van heel de schepping kroon en einddoel en volmaking: een schepsel, dat alleen het voorhoofd opgeheven ten hoogen, — dat, begaafd met Goddelijke rede en zelfbewustheid, over de aarde heerschen mocht, en onderhouden met den hemel ommegang, en geven eer aan Hem, die al dees wondren schiep, die al dees gaven schonk, verheffende oog en stem met dankbre aanbidding en verheerlijkende spraak tot God d'Almachtige, God d'Allerhoogste, die hem stelde tot een hoofd en ondergod op aarde.

En wederom sprak God, en de Engelen vernamen het woord des Vaders tot den Zoon: „Laat ons den mensch formeeren naar Ons beeld en Godsgelijkenis! En dat zy heerschen op de visschen van de zee, en op de vogelen der lucht, en over 't vee en over al wat leeft, dat op het aardrijk woont.” Hy sprak; en uit het stof der aarde nam Hy stof, en vormde, o Adam! vormde, o mensch! u, in uw borst den adem blazende des levens, en gy waart, een levendige ziel, gelijkenis van God zelf. U schiep Hy, man! het eerst, en uit uw vleesch en been de vrouw uw wedergâ, om uit uw beider wezen de aard te overdekken met uw afkomst. En Hy zeide: „Weest vruchtbaar en vervult de wereld, en hebt macht op alles wat daar leeft en zich beweegt en is op de aarde, en in de lucht, en in der waatren kom.” Toen bracht Hy aan de plek, waar ge eerst geschapen werdt, u over naar dees hof, naar dit verrukkend Eden, beplant met boomen Gods, zoo prachtig van aanschouwing, als smakelijk van sap; en gaf u vrijheid om te nemen van hun vrucht en te eten onbepaald van alles wat u lust in dees volschoone dreven, — alleenlijk niet van 't ooft, wiens beet van goed en kwaad de kennis mededeelt. Gy zult daarvan niet eten! Ten dage dat gy daarvan eet, zoo zult gy sneven. Houd dan uw lusten wel in toom, opdat de zonde u niet verrasse, en haar bezoldiger, de dood.

Hy zeide, en overzag al wat Hy had gemaakt, en sprak daarover uit zijn Godd'lijk Tob Meod. (*) En op denzelfden dag (een avond en een morgen op nieuw, de zesde dag!) voer in Zijn heerlijkheid de Schepper naar omhoog, om uit der heemlen hemel dees nieuw geschapene aard, toevoegsel aan Zijn rijk daarboven, gâ te slaan, en lust te scheppen in dat werk, zoo schoon, zoo groot, zoo goed, waarin Zijn wijsheid het plan van eeuwigheid by aanvang had vervuld. Ten hemel voer Hy op by Engelengejuich

(*) Zeer goed, in het oorspronkelijk. Gen. I: 31.

en bij de akkoorden der tienduizendmaal tienduizend met trillend hemelgoud besnaarde Serafsharpen, waarby zich aarde en lucht (gy weet het, want geschapen alreede waart ge en u des aanzijns wel bewust!), waarbij zich aarde en zee met alle hemelsfeeren weërgalmend voegden, door elkander als beluisterd en met elkander in een zelfden kreet van lof en jubel saamvereend: „Ontsluit u, eeuwge deuren! en laat uw Koning in, laat in uw Schepper, daar Hy weërkeert van Zijn werk in volle majesteit. Ontsluit u thands en nog oneindigmaal na dezen! Want om de woningen van die Zijn rechten houden te zegnen, zal nog vaak Zijn engel nederdalen met mededeelingen van vrede, ja Hy-zelf 't verblijf bezoeken van den mensch, Zijn gunstgenoot.”

Zoo loofde, begeleid van aard- en hemelgalmen, de glorieijke stoet van Englen, die den Zoon, tot dat Hy op Zijns Vaders zetel plaats hernam, verzelden naar omhoog, dien breeden Melkweg op, dien we aan den trans van hier aanschouwen, een plaveisel van smeltend licht, een pad met louter goud bestrooid.

De zevende avond dekte de aard en Edens dreven thands met zijn schemerschijn; en ziet! de Almachtige sprak op dien zevenden der dagen zegen uit, waarmeê Hy rust nam van den arbeid Zijner handen. En heilig bleef die dag, maar tot geen ledigheid bestemd of zwijgen, gantsch integendeel! de harpen en wat al verder in de hemelen daarboven met instrumenten van ons aardsche feestmuzijk gelijknis heeft, begon zijn werk en werkzaamheid, en ondersteunde met zijn volle symphoniën de zangkorallen van het Engendom, terwijl de reukwalm opsteeg uit hun gouden wierookschalen.

Zy zongen: „Groot, o Heer! en heerlijk zijn Uw werken, en eindloos groot Uw macht. Wat uitspraak van de tong, wat denkbeeld van 't verstand kan Uw verhevenheid bereiken? grooter nog, dan toen Gy wederkeerdet

van 't slaan der Englen, die Uw hemelburcht bestormden, maar die Gy bliksemdet ten afgrond, toont Ge U heden, niet meer verdelgende, maar scheppende, en den raad dier wederspannigen beschamend door 't vervullen van hun verbeurde plaats met nieuwe aanbidders, die Uw grootheid zoo veel meer en glorieijker gaan verkonden! Ja, Gy werkt van uit hun zonde Uw goed! Getuige 't aan den voet van deze Uw hoogste heemlen, die nieuwe wereld, zelf een hemel, eindloos ruim met sterren overdekt, ook die bestemd wellicht om woningen te zijn van levendige wezens! Doch Gy-alleen, Gy weet de tijden. — In hun midden intusschen schiept Ge een grond, met oceaen omgord; ten koningszetel voor den mensch, Uw evenbeeld. Welzalig driemaal, o gy mensch en menschenkindren, dus van uw God gesteld, om Hem te aanbidden, Hem te dienen allereerst, dan tevens op uw beurt te schitteren onder Hem, en over al Zijn werken in aarde, zee en lucht te heerschen! Blijft alleen, o! blijft gelukkig, door te blijven onderdaan, en naar geen hooger staat, dan deez'uw rang te staan."

UIT HOMERUS ILIAS.

HET AFSCHIED VAN HECTOR.

Zy klemt zijn handen in de hare, en smeekt en spreekt: „Ach, overmoedige, wien haast die heldenmoed gaat voeren in den dood! ge ontziet daarby geen kind dat nog niet spreken kan, geen ega die weldra uw weduw wezen zal. Der Grieken overmacht, u overweldigend met saamvereende kracht, zal meester blijven; ach! my arme ware 't beter de eerste onder de aard te zijn. Voor my bestaat geen troost, geen heul meer, als gy sneeft! 'k Heb vader meer noch moeder. Mijn vader vond den dood in 't zwaard van Peleus zoon, die evenwel met eer zijn wapenrusting spaarde, en 't lijk den vlammen gaf in vollen krijgsmansdosch. Mijn zeven broeders, met my opgevoed in 't huis, zijn allen op één dag gevallen, door de hand

van d' eigen Peleuszoon, in 't midden van de kudden
 der ossen breed van voet en lammren zilverwit.
 Mijn moeder, nog gespaard en voor een grooten schat
 ten losprijs vrij gemaakt, deed straks Diana vallen
 met een dier pijlen, die zy afzendt ongezien.
 Gy, Hector! zijt my nu en vader beide en moeder,
 en broeder, gy mijn teedre en zielsgeliefde gâ.
 o! Heb dan deernis, en begeef u niet in 't veld,
 en maak uw kind geen wees, uw echtgenoot geen weduw,
 maar geef veeleer bevel aan Trojes oorlogsvolk
 dien post te sterken by den vijeboom, alwaar
 de wal het zwakste en onze stad beklimbaar is.
 'k Zag derwaart Ajax reeds en d' andren Ajax naadren,
 met Atreus zonen, Diomeed, Idomeneus,
 het zij een godheid hun dien raad gaf, of zy-zelf
 het merkten, dat aldaar de kans hun 't schoonste staat."

Haar antwoordt Hector: „Ach, ik weet het, dierbre vrouw!
 en my ook gaat uw vrees ter harte! maar wat zou
 heel Troje zeggen van uw gade, wen hy laf
 het slagveld schuwde? hy, gewend aan 't hoofd te zijn
 der dappren, tot een roem voor 't huis mijns vaders en
 my-zelv'! En toch! ik weet, ik weet het al te wel,
 daar komt, helaas! daar komt een dag, dat Troje zal
 bezwijken, en het huis van Priam moet vergaan.
 Maar wat is my die ramp, hoe fel ook? wat de smart,
 hoe grievend, van den Vorst mijn vader, en zijn gade
 mijn moeder Hecuba, en heel mijn broedertal,
 geliefdste! by uw leed, als een dier wreede Grieken
 u schreiend voeren zal naar 't land der slavernij,
 en gy in Argos wal aan 't weefgetouw zult zitten,
 of water dragen uit de bron voor Griekens vrouwen,
 slavin? — En als gy dan in tranen weg zult smelten,
 dan hoort gy licht een stem: „zie daar de vrouw van Hector,
 die aan der strijdren hoofd voor Troje heeft gestaan,
 toen 't door het Grieksche heir belegerd werd." Ja, dus
 zal 't woord zijn, dat gy hoort, en 't zal u versche smart zijn
 by 't missen van den man, die dit uw lot nog weerde!
 Maar eerder moet my de aard verbergen in haar schoot,
 dan ik uw' jammer zie, en deez uw' kreet verneem."

Zoo sprekend nam de held het kind op in zijn armen, dat krijtende zich buigt naar zijner voedster schoot, bevreesd voor d' aanblik van zijn lieven vader, om het glinstren van den helm en om de paardenmanen die van de helmkuif langs zijn schouders schrikbaar golfd. Het perst den vader en de diep bedroefde moeder een lach af, daar zy 't zien. En Hector zet zijn helm vast naast zich op den grond, en kust en koost den jongen, de goden biddend, dat van hem nog word' gezegd: „Hier ziet gy Hectors zoon, nog dapperer dan zijn vader.” Zoo sprekend, gaf hy 't kind der moeder weêr in de armen, en zy ontfangt het aan haar boezem, met een glimlach in tranen (*). Diep begaan zag Hector hoe zy leed, en strookt haar met de hand, en spreekt op nieuw haar aan.

DE KLACHT VAN HELENA BY HECTORS LIJK.

Hector, o mijner zwaagren de liefste, de trouwste, de braafste! ja, tot mijn schand heeft my Paris (o! waar' ik veel vroeger gestorven!) herwaart geschaakt en gevoerd reeds voor twintig rampvolle jaren. Ach! had een onweêr dien dag, toen mijn moeder my, heillooze, baarde, weg naar de bergen gevoerd, of gejaagd in de diepte der waatren! Maar uit uw mond heb ik nimmer een woord van verwijting vernomen. Neen! maar zoo iemand der zusters, of Hecuba-zelve by wijlen (Priam was altijd voor my in sparende goedheid een vader!) bittere woorden deed hooren, dan was het uw mond, die my troostte. Daarom betreur ik in u ook my-zelve, treurig verstootne! want in heel Troje voortaan zal niemand meer worden gevonden vriendlijk welwillend voor my! — van my hebben ze allen een afschuw.

UIT GOETHES TORQUATO TASSO.

DE AANBIEDING VAN DES DICHTERS „VERLOST JERUSALEM” AAN
DEN HERTOG VAN FERRARA.

TASSO.

Ik kom met schroom en schaamte dit mijn handschrift
u bieden, dat ik huivrend overreik.

(*) Het onvertaalbare: *Δακρύς γυελάσσα.*

Ik weet het, ach! voleindigd, blijft het onvolkomen; maar ook dus voor mijn gevoel waar' langer uitstel ter volmaking, slechts ondankbaarheid. Doch is 't een' mensch vergund te smeecken: „neem my aan gelijk ik ben!” zoo doet dit zelfde hier mijn dichtstuk thands, en spreek' tot u, zijn vriendlijke beschermers! „Hier ben ik! neem ook my aan en verschoon.”

DE HERTOG.

Met uw gewenschte gaaf verrast gy my, en maakt my dezen schoonen dag ten feest. Zoo tast ik 't dan, en klem het in mijn hand het lang verbeide lied, in zoo ver 't mijn, als mijn zijn dichter is. 'k Wensch ons geluk dat ge eindelijk het besluit genomen hebt, en tot uw strenger eischen spraakt: „genoeg!”

TASSO.

Voldoet mijn dichtwerk u, zoo is 't volmaakt. Want ja, aan u behoort het onverdeeld. Zie 'k op de moeite en tijd, daaraan besteed, zie 'k op de stift, die deze verzen schreef, zoo zoude ik zeggen kunnen: 't is het mijn. Maar zie ik op wat aan het dichtstuk-zelf zijn waarde en (mag het) waardigheid verleent, dan is het, dankbaar zij 't erkend! het uwe. Mij schonk Natuur haar dichtergave mild, maar weigerde te meer Fortuin haar gunsten. Van dat het oog des knaaps werd aangetrokken door 't schoon, werd ook zijn hart verknaagd door smart. Wat jammer trof mijne ouders niet alreeds! En openden mijn lippen zich ten zang, 't was treurigheid wat aan mijn lied zich opdrong: eens vaders ballingschap, eens moeders lijden.... Gy waart het, die my vrijheid van die banden, en met die vrijheid het bewustzijn bracht. Van daar, indien in zangerige tonen zich ooit mijn ziel mocht wedergeven, — en dit werk, voleind, u aangeboon mag worden. Nu hoort het u, ja! 't is geheel het uw.

DE HERTOG.

Gy maakt u dubbele hulde, o Tasso! waardig
en uw bescheiden taal vereert en ons en u.

TASSO.

o! Kon ik 't onder woorden waarlijk brengen,
hoe ik door u ontving wat ik u bied.
Ik, jongling zonder roem van heldendaden,
had ik mijn heldendichting van my-zelf?
Heb ik de kunst des oorlogs my geleerd?
of zelf bedacht de kloekheid van mijn Godfried
en mijner Riddren moed? Of, waar zich list
en waakzaamheid bekampen in mijn lied,
in wien zag ik het voorbeeld mijner helden
dan, dierbre Vorst! in u, mijn' genius,
behagen scheppend in mijn dichterwerk
een schaduw af te werpen zijns genies?

DE PRINSES (des Hertogs zuster).

Geniet nu zelf het werk dat ons verblijdt.

DE HERTOG.

En loone u aller braven bijval ruim!

DE PRINSES.

Ja, van geheel een nageslacht de lof!

TASSO.

Ik heb aan dezen oogenblik genoeg.
U had ik, u-alleen voor oogen; u behagen
was, daar ik schreef, mijn doel, mijn wensch en hoop.
Hy is onwaard dat hem de wereld kenn',
die in zijn vrienden niet een wereld heeft.
Hier is mijn vaderland, hier is de kring,
waarin mijn ziel en ademt en geniet.
Hier geef ik leerzaam acht op elken wenk.
Hier leeft voor my ervaring, wetenschap,
gevoel en smaak, en zie ik nageslacht
en wereld voor my staan vertegenwoordigd.
De menigte begrijpt den kunstnaar niet, en maakt

hem schuw veeleer. Alleen wie u gelijkt
verstaat en voelt hem. Van geen andren dan van dezen,
verlang ik òf het oordeel òf den lof.

DE HERTOG.

Welaan! zoo wereld hier en nageslacht
vertegenwoordigd zijn, zoo voegt ons ook
geen bloot ontfangen, maar vergelden evenzeer.
En nu! op 't standbeeld van uw grootsch model (*)
ontwaar ik 't eerloof dat den Dichter voegt,
ja, dat de krijgsheld zelf, die hem behoeft,
hem slingert om de slapen zonder nijd.
Hoe? heeft het toeval, of een eedle hand
die krans gevlochten en gebracht op deze plek?
't Is of tot ons de Mantuaan het woord richt:
„Wat huldigt gy de dooden! by ons leven
„weervoer ons loon en vreugde van ons werk.
„Vereert gy en bewondert gy ons streven,
„zoo geeft ook aan den tijdgenoot zijn deel.
„Genoeg reeds werd mijn marmren beeld bekranst.
„de groene lauwer past op 't levend hoofd.”

(DE PRINSES nadert TASSO met de krans.
hy treedt te rug.)

GRAVIN LEONORE.

Gy weigert! zie de hand, die u de krans,
de lofkrans der onsterfelijkheid aanbiedt.

TASSO.

o! Laat my hier vertoeven! Hoe te leven
na zulk een oogenblik begrijp ik niet.

DE HERTOG.

In 't vol genot van de eigenste eer en lof,
die in dit oogenblik u schrik verwekt.

DE PRINSES.

Gy gunt my 't zeldzaam voorrecht, Tasso! u
te zeggen zonder woorden mijn gedachte.

(*) Virgilius, wiens hoofd even te voren door de Prinses met een lauwer bekranst was.

TASSO.

Uit deze handen drukt de schoonste last min zwaar.
Kniebuigend neem ik aan wat zy my schenken.

GRAVIN LEONORE.

Zoo leve de voor 't eerst aldus bekrante!
Den nederigen staat het eerloof dubbel schoon.

DE HERTOG.

Het is nog slechts een voorsmaak van de kroon,
die op het kapitoel den Dichter wacht.

DE PRINSES.

Daar mogen luide kreten hem begroeten,
hier lispelt slechts de vriendschap haren lof.

TASSO.

o! Neemt haar van mijn hoofd terug, die krans!
Neemt haar te rug! zy brandt my op den schedel,
als waren 't stralen van een zon, die my de kracht
des denkens wegneemt en doet duizlen. 't Is
te veel! o, spaart my, spaart mijn onvermogen.

GRAVIN LEONORE.

't Zij ver! Veeleer bekoel' dit lauwerblad
het voorhoofd van den man, als gy geroepen
op 't pad des roems te wandlen en te kampen.

TASSO.

Ik ten 't niet waard een koeling te ondervinden,
die slechts om 't hoofd der helden waaien mag....

UIT GOETHES IPHIGENIA IN TAURIS.

DE GODEN DER GRIEKEN.

Ontzie toch de goden,
gy menschengeslacht.
Zy houden het noodlot
in de ijzeren hand,
en stieren 't vrijmachtig

naar eigene keus.
Wien ze eenmaal verhieven,
die vreeze vooral!
Op rotsen en wolken
zijn zetels geplaatst
voor sterflijke menschen
ten disch van de goën.
Maar rijzen er twisten,
't is uit met dien glans.
Daar storten de gasten,
gesmaad en gehoond,
in diepten des afgronds,
en wachten vergeefs
in duistere kerkers
een rechtdoend gericht.
De machtige goden
verblijven intusschen
gerust aan hun disch,
of laten van boven
langs bergen op bergen
grootmachtig zich af. —
Daar stijgt uit de diepte
der vijanden klacht
als offerandswierook
hun walmende toe....
Maar blikken die zeegnen
wendt immer hun oog
van alle geslachten
dier vijanden af,
als vreesden ze in 't kroost
een trek te hervinden
van wien zy beminden
in vroegeren tijd.
Zoo zongen de Parken. —
In nachtelijke diepte
hoort Tantalus toe.
En denkt over kindren
en kindren van kindren
hoofdschuddende na!

UIT TASSOOS VERLOST JERUSALEM.

DE EERSTE AANBLIK DER HEILIGE STAD.

Reeds was de dagbodin ontwaakt. De morgenkoelten verkondigden Auroor aan 's hemels grauwe kim. Zy-zelf verschijnt eerlang, het blonde hoofd versierd met rozen, versch geplukt in Eden. Maar het leger, voorlang ontwaakt en toegerust, gaf met een stem, welluidend luid, alreede 't ongeduld te kennen, waarmeê de schettring der trompetten wordt verbeid. Straks geven dezen 't sein met schaterende galmen.

De wijze Veldheer aan hun hoofd juicht toe, en tempert alleenlijk de eedle drift der helden. Die te smooeren waar meer onmogelijk geweest, dan van Charybdis de waatren in hun drang te keeren, of den adem van Boreas, wen hy den rug der Apennijnen doet trillen en op zee de kielien slingert in de diepte, door geweld te teuglen. Godfried slechts bestiert en ordent en geleidt, op dat de marsch wel snel zij en bezielt, maar ook geregeld tevens.

Elk krijgsknecht had dit uur aan hart en voeten vleugels zich-zelven naauw bewust de snelheid van den tred. En zie! toen nu de zon met volle lichtvuurstralen van uit den blaauwen trans het dorre veld beschoot, daar staat hun plotseling Jerusalem voor oogen! Daar wijzen zy elkaër met de uitgestrekte hand Jerusalem! daar groet de t' zaam vereende stem der honderdduizenden 't gewenscht Jerusalem.

Dus, wen een stoute groep van zeeliën, op de reis naar ver gelegene gewesten, de ontrouw moede van 't woelig element der wateren en van den wisselzieken wind, het lang begeerde land in 't oog kreeg in het eind, dan heft van op het dek een stormend vreugdgejuich zich opwaart, — dan, of 't waar uitzinnig, wijzen zy elkander op de plek, wier aanblik reeds alleen 't geleden leed vergoedt.

Maar op dat heilgenot van de eerste aanschouwing volgde weldra in Godfrieds heir een ander zielsgevoel, — verbreking, brijzeling van 't hart. vrees en ontzag,

vermengd met teedre smart en snerpend schuldbesef. Men durft ter naauwernood den blik meer richten naar de stad, waar eens de Heer gewandeld en geleerd heeft, aan 't kruis geslagen werd en uit het graf herrees.

Van daar, in 't plechtig uur van aantocht, in de rangen die mengling van gejuich en droefheid, van genot met zuchten en geweën en overstelpend snikken, bij krijgsliën lang gehard, maar uit wier midden thands een zacht gemompelen gefluister opwaart stijgt, als vaak vernomen wordt, wen tusschen 't loof der wouden de bergwind zachtkenks zucht of door de blaadren fluit, of — tusschen 't rotsig strand en de omgelegen klippen de zeegolf murmelend zich naar den oever spoedt.

Maar nu, ontbinden ze elk het schoeisel hunner voeten, om met ontblooten hiel den heiligen grond te raken. De aanvoerders gaan ook hier hun mannen voor, en geven het voorbeeld. Wat in goud en franje, zijde of pluimen gedoscht is, werpt het al dat oogenblik ter zij en van zich, om te zaam de grootscheit van kleedij en glinstrend wapentuig met die van 't hart te wraken. Men weent en zucht en klaagt en werpt zich snikkend neêr, en van zich-zelven verontwaardigd, klaagt zijn hart van ongevoeligheid, van marmren hardheid, aan. „Waar Gy (dus roept men 't uit), waar Gy, o Heer! met tranen met bloed in angst gezweet of van Uw kruis gedropen, den grond bevochtigdet, daar kunnen menschenoogen ophouden, van geweën steeds vlietende fonteinen te wezen? o Mijn hart! hoe zijt gy dus verhard, en smelt niet op de plek en, vloeit niet weg in rouw? Hoe zijt gy dus van staal, ja steen, en niet verbrijzeld? Wel mag, wie hier niet weent, eens weenen zonder einde.”

Maar van de zijde van de stad intusschen liet de wachter wijd en zijd zijn oogen over velden en hoogten gaan in 't rond, en werd een wolk gewaar gevormd uit stof, en uit de wolk van tijd tot tijd een weerlicht. Straks ontdekt en onderscheidt hy klaar van harnas en helm het vlammeende metaal, en op den fieren rug der trappelende rossen de ridders aan de spits van 't naadrend heldenheir....

DE CHAOS EN HET LICHT.

EEN HALVE-EEUWS-LIED.

Maak u op, wordt verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op. Want ziet, de duisternis zal de aarde bedekken, en de donkerheid de volken; doch over u zal de Heer opgaan, en Zijne heerlijkheid zal over u gezien worden. Jes. LX: 1, 2

De harpen trillen reeds. De wonder eeuw eerlang,
half pralend half bedeest, viert jubel, eischt een zang!
Het lied des Wachters, dra verwezenlijkt, ging onder
in vlam van volksgeweld, in damp van schutgedonder.
Een zang, op nieuw, een zang des tijds, die ons vertell'
zijn teeknen, die hun loop als op de maat verzell'
Geef, Dichter! geef ons dien. Neen! geef Uw' dienstknecht woorden
van trouwe waarheid, Heer! in zuivre dichtakkoorden.

De storm ging liggen. By een waterbleeke zon
(die vuurrood aan de kim haar trotschen gang begon!)
vertoont het oppervlak der nog ontroerde golven,
vertoont de vastegrond, nog half in zee bedolven,
de wrakken wijd en zijd des Staatsorkaans, — door één
geworpen kroonen en eerwaarde vastigheên,
naast kunst- by kunstgewrocht, en honderd welvaartsboomen
ontworteld of geknakt; — en op dezelfde stroomen
het recht der grooten en der kleinen weggespoeld,
met menig vrijheid, in verheevner zin bedoeld,
dan om den logengod van 't Volksgezag te dienen,
toch tusschen zee en rots verpletterd. Ach! ruïnen
alom voor scheppingen! een baaiert, by wiens poel
ontwakend zelfbedrog met vruchtloos pijngevoel
zich beurt om beurt verwijt in 't ondoordachte streven
te ver gegaan — of neen! te rug te zijn gebleven.

Van op zijn zegekoets, aan enkel lofgegalm,
vergoding allerwege en wolken wierookwalm
gewoon, ziet de Eeuwgeest, zelf by 't treurtooneel verbleekend
op aangezichten thands maar al te zeer welsprekend,
wier blik (als waar' 't een stem) hem 't: wreed te loor gesteld!
verwijt, — straks even nog, terwijl hy voorwaarts snelt,
een blos jaagt op 't gelaat met de enkele vraag: waarhenen?

Wat weet hy 't? — en beschaamd wendt hy den blik met éénen naar elders, en verdrinkt der volken jammerkreet in plassen van muziek en Meijerbeers Propheet!

Toch laat hem, hoe ook wuft, en onbedacht, en grillig, dat snijdend woord: „waarheen?” niet altoos onverschillig; — wat Macht, kan 't wezen voor de toekomst, die haar beidt? En de Eeuwgeest is een Macht, een hooge Mogendheid! — Welaan! indien by 't feest der volle vijftig jaren ook deze koning van zijn troon de wichelaren van Oud-Chaldeën riep, en vroeg ze naar het lot dier werken, waar hy hoog, gelijk een scheppend god, op roem draagt, — naar de vrucht van zoo veel kennisplanten, vervoerd van dag tot dag, verbreed naar alle kanten, — van zoo veel boeken, zoo veel bladen, vol van merg en moedwil, — naar den top van dien verheven berg: volmaking, — naar het eind dier trotsche samenhooping van wondren, vruchtbaar steeds in nieuwe wondren.... „Sloping! „zou 't antwoord wezen (roept een stem), of zaagt ge niet „de hand reeds aan den muur, die 't Europeesch gebied „ten prooi vervallen schreef aan 't oude Vandalisme. „als Meed en Pers vereend met bloedig Communisme? „Zaagt gy den vinger niet by 't feestbanket, die aan „den vier en twintigsten der Februarijmaan „het sein tot oopning gaf der sluizen? En beneden „uit d' afgrond spoten ze op om nooit te rug te treden, „de waatren van dien vloed, slechts voor een wijl gesust!.... „'t Is met beschaving uit en wereldorde en rust, „bedreigd, neen! thands niet meer door ridderhafte Gothen, „of ruiters uit de heup van Ismaël gesproten, „als in vervlogen eeuw de aard overstromden maar „ververschten; de eeuw des lights kent doodlijker gevaar „voor heel die maatschappij, in voorspoed lang volprezen, „voor 't afgeleefde Euroop, wien zijn verwoesters rezen „uit eigen schuim en slijk, uit eigen bastaardzaad, „de vrucht, de schand, de straf, van zonde en eigenbaat. „Neen! geen geschapen Macht kan 't dreigend onheil wenden „de kern verbrijzelend dier steeds herteelde benden, „waartegen schrootvuur en bebloede bajonet „slechts voor een dag vermag, geen menschelijke wet „is opgewassen, ja geen Godsdienst zelf bestand is,

„gelijk ze aan dweepzucht hier, dáár 't Heidendom verwant is,
„dáár 't Godswoord onderdrukt, en hier, in eigen schoot
„dat Pantheïsme voedt, der gruwlen bondgenoot.

„De Maatschappij vergaat? Zult gy den storm bezweeren,
„groot Frankrijk! of den slag van eigen schedel weeren?

„Gy, voor Europes oog Chiméras beeld gelijk,
„van voren Republiek, van achter Keizerrijk,
„in 't midden Anarchie, — in 't binnenst zat van stoffen,
„gereed op d' eersten vonk met helsch geknal te ontploffen
„en 't hoofd te treffen van den man Napoleon,
„uw pas gerezen en reeds ondergaande zon!

„Zal 't Deutschland, door het zwaard van zijn Radetsky's machtig?

„tweedrachtig overal, en meer dan ooit tweeslachtig,
„sints de éénheid, hoog geloofd, van al wat Duitscher heet,
„in leus van moord verkeerd, die bloedzee ruischen deed,
„uit de aderen gestroomd van burgers en soldaten,
„onnoozle dweepers of verleidende onverlaten,
„op 't slagveld neêrgelegd, ter slachtbank heengesleurd.

„De band der Staten als der stammen is verscheurd.

„De vete kankert voort, die, tusschen Israëller

„en Duitscher eeuwenoud, in vlammen zoo veel feller
„hervortbrak by den kamp van dezen jongsten tijd.

„De tusschen oud en nieuw ter dood bedoelde strijd,
„dien Overmacht vergeefs zich sterk dacht te bedwingen,

„woelt in de diepte voort, door duizend zendelingen
„gekweekt en aangehitst, tot dat de dag verrijst,

„die aan 't verschrikt Euroop met nieuw geweld bewijst
„wat sombre dweeperij uit nakroost van Germanen

„nog schrikbrer Seïds vormt dan Frankrijks Bergtitanen!

„En waan niet, allerweeg bestookte Maatschappij!

„dat England, in dien dag, een Pella voor u zij,

„door hoe veel golven ook en onverwinbre vloten,

„by d' Europeeschen brand, omheind en afgesloten, —

„door welk een geestkracht nog, terwijl de driften woën,

„in staat aan d' eisch des volks en vorstlijk te voldoen

„en mantijk weêr te biën. Maar de eens gezette tijden

„vermag geen hoogheid zelfs van Brittenland te ontmiiden,

„al stond geen Ierland haar ter zijde, al wierp geen rots

„van binnenlandsche schuld, van Palmerstonschen trots,

„van volks- en Staatsvergriip, geboekstaafd door historie,

„een schaduw over 't licht ook van des Luipaarts glorie,
 „zijn opgericht hoorn, zijn nooit vermoeid geluk!
 „De paalworm knaagt in 't end de hechtste balken stuk.
 „De pest ontziet geen klove of grenstol tusschen volken,
 „maar overschrijdt de zee, of kiest den weg der wolken.
 „Neen! in d' ontbreidelden Omwentlingsoceaan
 „zal heel de maatschappij, moet England meê vergaan; —
 „vergaan beschaving, licht, en kunst, en wetenschappen,
 „schoon vordrend dag aan dag by louter reuzenstappen,
 „schoon door begoochelingen, vertalrijkt uur aan uur,
 „het menschedom vleiend met een eindeloozen duur.
 „Helaas! als of de zon, die Babels doodsnacht vóórging,
 „met minder schittring toen het spoor der heemlen doorging.
 „En Babel viel, en op den bodem, waar zy stond,
 „daar huilen wolven thands en hupplen satyrs rond!
 „Zie daar uw beeld, Euroop! Barbaren en Vandalen,
 „van alle kant gereed uw hoogten om te halen!
 „Dat schittrend werelddeel, waar heel onze oovrige aard
 „zich in verbazing, eerbied, siddring, blind op staart, —
 „die bodem, overdekt van zoo veel wonderheden,
 „(Gewrochten dezer eeuw of erfnis van 't voorleden!)
 „waar Keulen met zijn dom zijn faam heft tot den trans,
 „Versailles zalen nog den naam van Orléans
 „weêrgalmen, Alberts wenk voor al de nijverheden
 „der aarde een renbaan schept in Englands stad der steden, —
 „'t moet al geëffend tot één barre woestenij,
 „één bouwval, waar geen kunst, geen wetenschap meer zij,
 „geen licht, geen geest, geen God, — maar roode Communisten
 „elkaêr de laatste buit, de laatste beet betwisten!”

„Neen! (spreekt een kalmer sterv ten antwoord) voor dien vloed
 „van Staatsomkeering, Volksverbijstering, hoe verwoed,
 „zal 't diep gegrondvest werk van eeuwen niet bezwijken.
 „Alleen men wake en sta! en wapene de dijken
 „met nieuwe kracht van glooiing', en bewijz'
 „dat weêrstand mooglijk is voor 't minst, noch geef' zich prijs
 „aan ingebeeld gevaar, aan panische verschrikking,
 „noch trede met den geest der woestaardij in schikking,
 „die wat hem heden half verleend werd, morgen gantsch
 „als 't zijne vordert! hy, door blooten naam en glans,

„door louter zelfroem sterk en waanzin, niet in 't wezen,
„maar zeker sterk het meest voor wie zijn sterkten vreezen.
„Wat schuwt men tegen hem den aanvalskreet: Te rug!
„als roekloos en barbaarsch, terwijl hy, stout en vlug,
„met elken nieuwen stap tot nieuwe rechtsverkrachting,
„tot nieuwe gruwlen voert van plundering en slachting,
„vernieling, algeweld? Wat dempt men van dat vuur,
„geboet met rampen reeds van onafzienbren duur,
„'t bedriegelijke licht, de valsche warmtestoving,
„door kracht van waatren niet, ter onherroepbre doving?
„Wat schaamt zich ons geslacht naar 't voorbeeld om te zien
„van dagen minder groot van schitterschoon misschien,
„maar eerbiedwaard voor 't minst door eerbied voor de banden
„van orde, herkomst, recht, die vastigheên der landen?
„Onschatbre schatten, niet te duur gekocht (kon 't zijn)
„voor dezer tijden roem op ijden vrijheidsschijn
„of (zij 't!) oprechten glans van kennis en verlichting, —
„neen, niet te duur zelfs voor mislukte vrijheidsstichting
„by diep beklaagden Pool of eedlen Madgyaar, —
„zelfs voor die vrijheên niet, de vrucht van tachtig jaar
„van worstling, met den Leeuw der gouden Nassauanders
„verwinnend doorgestaan door 't Volk der Nederlanders, —
„ja, voor geen voorrecht (moet het zijn!), aan heel deze aard
„by 't licht van Drukpers en Hervorming eens gebaard! —
„Ach! aan de uitsporigheên der zinnelooste factie,
„onze aard verwoestend door Omwenteling en Reactie
„(twee beulen, even hard, van vrijheid, rust en recht,
„by beurten), wordt vergeefs ons 't einde toegezegd
„door Constituties, nauw verschenen aan de kimmén
„of weêr in 't niet gedaald als wezenlooze schimmen.
„Ééne uitkomst bleef ons slechts, één toevlucht in 't; verschiët;
„de aloude rotssteen der alleenregeering. — Ziet!
„een Noorderlicht gelijk, dat met zijn purpen vlammen
„den nacht in dag verkeert, op honderden van stammen
„de kroonglans stralende van Ruslands Opperheer!
„Voor dezen, dezen slechts slaat Opstand de oogen neêr.
„Zie daar u 't ideaal, Euroop! van volksbeheering,
„de haven des behouds, het eind der Staatsomkeering!
„Één heerscher, één gezag voor wereld en altaar!
„Één Godsdienst, in de trouw belichaamd aan den Czaar!

„En in de schaduw van dien schepter, zoo ontzettend,
 „voor 't wangedrocht des tijds, zoo dreigend, zoo verplettend,
 „verdiensden, koninklijk erkend, — eens Keizers gunst
 „verzekerd aan 't belang van Wetenschap en Kunst; —
 „Siberië's woestijn, met al zijn koude en kommer,
 „en waar de schoonste naam zich oplost in een nommer,
 „ten hel gesteld (o ja!) voor wie met wenk of woord
 „de wet schendt des gezags, de rust des rijks verstoort; —
 „maar, waar zich verder 't oog des onderzoekers wende,
 „beschaving, vordrend en bevorderd, — voor de ellende
 „van allen, 't meelij van een Vaderlijke macht, —
 „een Staatskunst, die niet licht der zwakken recht verkracht,
 „maar rustig, waardig en rechtvaardig, in 't Verleden
 „haar vasten waarborg heeft voor 't glorierijke Heden,
 „ja voor een toekomst van nog grooter heerlijkheid,
 „die 't rijk van Peter, 't huis van Nicolaas, verbeidt! —
 „Dat de aarde, zoo zy hijgt naar vrede en heil en orde,
 „of Ruslands evenbeeld of Ruslands erfdeel worde!”

Een stem op nieuw, de stem, in Neerland wel bekend,
 dier wijsheid die de paan van 't midden houdt: „Hoe! 't end
 „uit zoo veel streven ons beschoren, Anarchisme?
 „Hoe! de eenge redding uit die klauwen, Despotisme?
 „'t Zij ver! Geen tijd van schijn- of wezenlijken nood
 „geeft tot die uitspraak recht, een vonnis tot der dood
 „gelijk! Onze aarde schudde, en dat haar slingeren
 „zelfs d' onverschrokkensten een kreet van angst ontwringen!
 „Ook van den felsten schok herstelt zich ras de grond.
 „De vuurberg koke, en brake uit d' opgesparden mond,
 „terwijl de hemel loeit, des afgronds hollen ronken,
 „die zee van gloeiend slijk, waar steden in verzonken,
 „met haar bevolkingen tot asch of steen vergaan....
 „eerlang! en lachend ziet de zon die voren aan,
 „door 't bergvuur zelf bevrucht, dat over de akkers holde,
 „straks in zijn vaart gestuit, tot gouden meststof stolde.
 „Der zee, die 't menschedom draagt op 't schijnbaar wrakke hout
 „zij zonder zoo veel angst de toekomst aanbetrowd!
 „Zy voert ons, wat ook dreig', de lang begeerde boorden
 „naby, de haven in, al spookt het uit den Noorden
 „by beurten en te rug, al loeit het even zwaar

„uit Oost en West om strijd, al worstlen met elkaer
 „orkanen om ons hoofd. Wy, hoe het vaarttuig slinger',
 „wy blijven naar de pool met onverwrikken vinger
 „het menschdom wijzen! wy, wat bloed er stroomen moog,
 „wat onrust onze rust gestaag te storen poog',
 „wat onspoed onzen spoed, — wy streven zonder zwichten
 „steeds voorwaarts, vinden uit, verbeteren, verlichten.
 „Wy richten niet alleen het scherp gewapend oog
 „op duizend werelden, aan onzen hemeelboog
 „haar dansen mengend naar door ons berekende orden,
 „of in de diepten van den Melkweg nog aan 't worden; —
 „wy domplen niet alleen in 't binnenste der aard
 „om uit te verschen in wat beenders, daar vergaard,
 „een ouder-eeuwvak spreekt dan 't vroegst ontstaan van menschen:
 „wy streefden niet alleen de stoutst gestemde wenschen
 „naar nieuwe wonderheên te boven, in de gaaf
 „van stoom, van spoor en van dien toovertelegraaf,
 „onzichtbaar langs zijn draad door lucht- en zeestroom borend
 „en de evenredigheên van tijd en plaats verstorend
 „met de onweerstaanbre vaart des bliksems, hem verwant; —
 „maar we oefnen ook den geest en spannen ons verstand
 „om 't overtalrijk heir der ondermaansche ellenden
 „te ontwaapnen, te verslaan, te mindren, af te wenden.
 „Men dreig' ons menschen vrij een kerker of een graf,
 „wy schaffen slavernij, wy krijg en wreedheid af.
 „Ons, vrij van weifling of oneedle moedverzaking,
 „blijft zelfontwikkeling, zelfregeering, zelfvolmaking
 „der volken, hoop en doel. Mag 't in geen rechte lijn
 „onafgebroken steeds en zonder buiging zijn?
 „Spiraalsgewijze dan en na miljoenen bochten, —
 „zoo slechts de zege des vooruitgangs blijft bevochten!"

Dus streeft in gissingen, uit blikken diep en waar,
 en — droomen saamgesteld, voorts strijdig met elkaer
 naar de onderscheidenheid van stelsel, vrees, vertrouwen,
 het menschdom t' aller tijd zijn toekomst te doorschouwen.
 Vergeefs en buiten 't perk, den stervling toegestaan?
 Of, als een kenmerk nog van hooge roeping, aan
 den zondaar, eens het beeld zijns Scheppers, bijgebleven?
 Ja Gy hebt onze ziel di n grondtrek ingeweven,

hoe diep verbasterd ook, ontheilgd en verkracht,
 zoo vaak Gy-zelf, o God! aan 't boetende geslacht
 uit Adam 't vergezicht der eeuwen niet ontvouwdet,
 en 't woord der toekomst aan geen Zienders toebetrouwdet,
 als die, wier naam, wier schrift, in Israël bewaard,
 met Israels ballingen nog meêtrekt over de aard.
 Ontsluit u, Godlijk woord! Propheten van den ouden
 maar nooit verònden dag, op wie de Apostlen bouwden!
 Verlicht ons, maar door hulp dier valsche Wetenschap
 (hoe hoog verheerlijkt) niet, wier waan by elken stap,
 terwijl zy 't Ongeloof met nieuwe flauwheên huldigt,
 zich-zelven nieuwen lof en lauwrên meent verschuldigd; —
 dier doode kennis niet, die ja! maar al te wêl
 met ijskoud oog en hand en scherp gewet scalpel,
 gelijk m' een lijk ontleedt, in 't Godswoord weet te wroeten
 maar dan ook in dat woord geen polsslag zal ontmoeten,
 geen levensadem meer, geen hemelharmony
 van waarheên, geen geheel volbouwd uit prophecy.
 Bestraal Gy-zelf ons, Geest van waarheid en van leven!
 die in den aanvang over d' afgrond wildet zweven
 en broeden, tot weldra, op 't machtwoord van Gods mond,
 van uit de duisternis 't bezielend licht ontstond, —
 en geef ons oogen voor de roeping van het Heden,
 de hoop der Toekomst en de raadsels van 't Voorleden.

God schiep Zijn eersten mensch, rechtvaardig, vlekkloos, goed;
 maar met de vrijheid in het ongekreukt gemoed
 om tusschen Gods gebod en Satans stem te kiezen.
 Hy koos. Gods uitspraak volgde. Ach! weinig was 't verliezen
 van Edens dreven en niet uit te spreken lust,
 en heerschappij der aard in onverstoorde rust, —
 by 't onafschudbre juk der eens ontfangen zonde,
 by 't rustloos dreigen van dien dood, dien God verkondde
 't weerspanning menschdom tot bezoldiging en loon,
 en Adam 't eerst doorstónd in 't sterven van een zoon.
 Van die weerspanningheid, die schuld, uit één tot allen
 gekomen, van dien doem op al wat leeft gevallen,
 ellende, tranen, dood, door alle tijden heen,
 is zonder onderscheid het wezen, de oorzaak, één.
 't Is de onverzaakte trek by alle stervelingen

naar onafhankelijkheid van die hen schiep te dingen, en, met of zonder God, ons-zelfen. hoe 't ook zij, ten God te zijn. Van daar, in heel de maatschappij als in den enklen zoon van Adam, die wanorden, die tegenstrijdigheên, steeds strijdiger geworden, naar dat het menschlijk kroost zich veroneindigde of ontwikkelde over de aard: Onkennis, ruw en grof, of, in verfijnder vorm, nog schuldiger onteering, van de Almacht, van Zijn wet en wezen en regeering, by 't beeld, het maaksel van Zijn Geest. — Geschiedenis der volken! daag, daag op! zeg gy het, wat er is geworden van Gods beeld, waar 't God geldt en Zijn kennis het eerst! het zij de Griek, in vrome heiligschennis zijn hoogen schoonheidszin, zijn ongelijkbre kunst aan schepsdienst verpand, afsmeeke de gunst en zingende den lof van schendige godinnen en goddelooze goën, de slaven hunner zinnen; het zij de Egiptenaar zijn wijsheid, hoog vereerd, in dwaasheids toppunt, ja waanzinnigheid verkeert, kniebuigend voor een os en voor een huiskat vastend, 't zij voor zijn Godsdienstzin naar hooger voorwerp tastend, de Perser uitziend naar de werken der natuur, zijn tempels afbreekt en aanbidder wordt van 't vuur, terwijl Chaldeen rookt voor sterren en planeten, 't zij Israël (o God! Uw Israël)! Propheten en vaderen ten hoon, den nabuur één voor één zijn Astaroths benijdt of Thammuz vuiligheên, — 't zij straks de Christenheid, in Israels plaats getreden, ook zy dien God ontrouw, haar bijgeloovigheden, verval en afval, beeld- en zelfdienst, ja! in 't end haar Algodisterij, der afgoën afgod, kent.

Zie daar dan, — de eeuwen door van mensch- en volkshistorie, met hoe veel glansen ook van allerhande glorie omwoeld, — die ééne kwaal, in talloosheden van verschijnselen, beide mensch en menschlijkheid ten ban: des menschen scheiding van zijn God, des menschedoms zonde. Wat zoeken wy dan nog voor de onverheeldbre wonde van de in haar smerten half bezweken maatschappij in heulsap, die slechts dooft, genezende artseneij? Voor zelfontwikkeling, zelfregeering, zelfvolmaking,

(ach! holle galmen voor steeds nieuwe Godsverzaking!)
was nooit de redding van of mensch of menschedom veil.
Hereeniging met God! daar slechts is beider heil.

God wil ze. Ja, Hy sprak van vrede, van verzoening.
Zijn wijsheid in den weg van volle rechtsvoldoening
vond voor Zijn liefde een werk, waarvoor by beurten stijgt
of van bewondring en aanbidding zwichtend zwijgt
der Englen loflied in den tempelhof Daarboven!
Gods Eden hoorde reeds dien Menschenzoon beloven,
der menschheid Wreker en Verlosser, die de wet
van zonde en dood ontbindt en Satans kop verplet, —
dat zaad van Abraham, door al de nageslachten
uit Adam als hun Licht en Zaligheid te wachten, —
dien spruit uit Juda, Rijske uit Jesse, Heer en Zoon
van David, afgebeeld in Israels wetgeboën
door offerdienst en bloed en in voorspiegelingen
van hooge, reeds volbrachte en nog aanstaande, dingen: —
dien Heiland, uitgedrukt in 't Goddelijk akkoord
van aller Zienders en Psalmisten waarheidswoord,
als Leeraar, die Gods wet vervullen komt en leeren,
als Koning, door Zijn dood bestemd te triomfeeren,
als Hoogepriester, die met eigen smetloos bloed
voor de ongerechtigheid van heel een wereld boet.
Hosanna den Propheet uit Nazareth! den Koning
op 't jong der ezelin in stille machtbetooning!
Hosanna 't Gods-Lam, dat Zijn haters niet verklaagt,
maar voor Zijn moorders bidt, en hunne zonden draagt!
Ja! ook ons Pascha is geslacht! kom, volk der Joden!
en vier het met ons mede in de ongezuurde brooden
van vrede in waarheid. Dat ons feest zich aan het uw,
uw Paaschvreugd zich aan de onze in dankbre aanbidding huw'!
het beiderlei verbond, alle onze herinneringen,
van wederzijde elkaer omhelzen en doordringen!
Neen, wy vergeten niet, hoe met een sterke hand
en uitgestrekte arm God uit Egypteland
u uitvoerde en door 't pad van zee en wildernissen
in Jacobs erfand bracht naar Zijn beloftenissen.
Gy dan, ai! ken dien Heer, naar 't vleesch uw Stamverwant,
den Goël, dien gy wacht! Aanschouw die sterke hand,
ach! die zoo menigmaal herstel gebood en leven,

ter naagling aan het kruis den Heidnen prijs gegeven!
 dien arm, zoo onvermoeid tot zondaars uitgestrekt
 in liefde, om dees Zijn liefde aan 't vloekhout uitgerekt!
 Waan niet, dat in dat kruis de kroon van uw Messias, —
 die kroon, met zoo veel glans in 't lied der Jesaïas,
 den psalm der Ethans (*) u getoond — zij opgegaan.
 Neen! Smadelijk gedood, maar vorstlijk opgestaan,
 wacht Hem de Christenheid, naar 't woord van Zijn getuigen,
 ten dage, die ten laatste u rouwend zal zien buigen, (†)
 straks jubelzingen, voor den glorieijken troon
 van d' over Sions berg ten Vorst gezalfden Zoon
 van d' over alle vleesch van dáár beloofden Koning,
 ten dage van zijn komst in hemelkrachtbetooning
 om de aard te zuivren van haar ban en van haar wee,
 en 't rijk te vestigen der onverstoorbare vreë!

Hoort, volkeren der aard! hoor, nakroost der Hebreëuwen
 't gezicht door Daniël voor zes en twintig eeuwen
 vernomen en verklaard aan de oevers van d' Euphraat: (§)
 der Wereldmachten lot en volgreeds naar den raad
 des Allerhoogsten! tot de dag zal zijn voldragen
 dier vijfde Monarchij, waaraan geen eind van dagen
 en heerlijkheid zal zijn, 't Rijk van den Menschenzoon,
 die de aard ten voetbank en de wolken heeft ten troon!

Het groote Babel sliep of zwelgde, als in zijn droomen
 een schrikgestalte door den Koning werd vernomen:
 een beeld, het menschenbeeld gelijk, groot, fors gebouwd,
 en schoon, — het edel hoofd van uitgelezen goud,
 de borst en armen van rein zilver, de ijsren beenen,
 die 't koper van den buik en dijen steun verleenen,
 op voeten rustend deels van ijzer, deels van aard.
 En 't bleef, tot dat een steen, als in de lucht gebaad,
 op eenmaal nederkwam om 't alles te vernalen
 tot verr' verstuvend kaf: het beeld, zijn vier metalen
 en kleistof! maar de steen, gehouwen zonder hand,
 werd over de aard een berg, voor de eeuwigheid bestand.

De Koning zag den droom. De Geest der Godspropheten
 deed Zijn verheven zin aan die Hem vreezen weten.

Ps. LXXXIX.

(†) Zach. XII: 10-14.

(§) Dan. II en VII.

Dat hoofd, van goud gewrocht, en schitterend als de zon,
 was Nimrods erfrijk-zelf, 't ontzachlijk Babylon.
 Het zilver was de macht der Persen en der Meden,
 met minderenden glans in Babels plaats getreden,
 dien nacht van Beltsasars verschrikking, toen de Euphraat
 door Coresch en zijn heir verrast werd en doorwaad.
 Maar ook dat zilvren rijk moest wijken voor een ander
 (het koopren), door het zwaard gesticht van Alexander,
 wiens monarchij, weldra ontbonden en verdeeld,
 voor Rome ruimte maakte, in 't ijzer afgebeeld,
 als ijzer sterk en hard, — sints, voor een deel verdwenen,
 doch voor een ander deel voortlevende in — (de teenen
 van 't beeld!) — ons oud, ons nieuw, ons tusschen vrees en hoop
 by 't stormen dezes tijds reeds waggelend Euroop.
 Maar de afgehouden steen, die ze allen zal verpletten,
 die over 't aardrijk onbegrensd zich uit zal zetten,
 wie is, wie kon die zijn, dan gy, gezegend Hoofd!
 der wereld uit een Maagd, geen zaad eens mans, beloofd
 van ouds! — dan Gy, de steen, die door de tempelbouwers
 verworpen, by 't gejuich der hemelsche beschouwers,
 uit al uw smaadheên van de kribbe tot aan 't kruis
 gezet werd tot den Hoofd- en gevelsteen van 't Huis! —
 dan Gy, die ('t is Uw woord!) eerlang zult nederdalen,
 der zonde heerlijkheên tot stuivend stof vermalen,
 en heerschen met Uw volk op heel dit wereldrond,
 den op den Heldraak met Uw bloed herwonnen grond.

En nu! de Toekomst sprak, de raadsels van 't Verleden
 onthulden zich! zeg ons de roeping van het Heden,
 o Dichter! geef een woord, dat in de duisterheên
 der vragen van den dag een leiddraad onzer schreên,
 een vastigheid moog' zijn by zoo veel slingeringen,
 waar duizend volks- en Staats- en heilsbelangen dringen
 om antwoord op 't gebied van handeling en plicht....

Met te allen tijd het oog op 't Godlijk vergezicht,
 zich door geen Tijdgeest en zijn dwaallicht laten leiden,
 doch van den Tijdgeest steeds den tijdloop onderscheiden!
 Met dezen aan Gods hand vertrouwend medegaan,
 maar d' andren in Gods kracht weêrspreken en weêrstaan!
 En voorts! daar is een stem voor die Zijn rijk verbeiden,

een roeping om den weg des Konings te bereiden.
 In 't allerbinnenste des harten allereerst!
 (Zijn komst is welkom slechts, waar Zijn genade heerscht.)
 Van daar dan welgemoed naar buiten uitgetreden!
 Eens Heilands naam en woord verkondigd en beleden!
 Betuigd, van ver en van naby, het woord van God:
 Aan Neger en Javaan, Bramien en Hottentot,
 aan die ten leven uit de dooden uitverkoornen,
 thands afgedreevnen nog, gevangenen, verloornen!
 Gord, Christen! gord u! ja, schiet ijzervleugels aan
 om, op uws Heeren stem, naar de einden op te gaan
 der aarde, of met uw hart, uw schatten, uw gebeden,
 den dienstknecht van uw Heer in liefde op zij' te treden,
 te dienen, ja, of 't waar, van verr' naby te zijn, —
 't zij 't kroost, van Zinzendorf uit Groenlands ijswoestijn
 naar 't heet Guiana trekt, om zielen te bevrijden
 ook dáár, en aan den slaaf zijn vrijheid toe te wijden, —
 't zij Gutzlaff, ongedeerd door moord- en zeegevaar,
 zich wegen opent tot Japanner en Tartaar.
 en inrukt met Gods woord op Chinaas millioenen,
 des Tarsers bede in 't hart: „laat u met God verzoenen!” — (*)
 't zij elders Casalis, bezielde door Pinkstergloed,
 zijn tent bouwt in 't bereik van brullend roofgebroed,
 en de Afrikaansche kaap op 't hart van kannibalen
 het woord des kruises, dat Hy sprak, ziet zegepralen!
 Of wilt gy uaderby? betoon aan Jacobs zaad
 uw uitzicht op de Hoop zijns voorgelachts, en laat,
 vernomen uit uw mond, het onderscheid der tijden
 van zijn Messias rijk, van zijn Messias lijden,
 klaar worden voor zijn oog! — Gun aandacht aan de stem.
 van Wichern uitgegaan met de onmiskembre klem
 dier herderliefde, die in helen en in hoeken,
 nog nooit bezocht misschien, 't verdwaalde schaap gaat zoeken —
 Bouw scholen, in wier schoot het Evangeliezout
 uit By- en Ongeloof een dierbre jeugd behoud!
 Aan 't roer van Staat, in Staats- en Raadsvergaderingen
 geroepen, in de rij van die den troon omringen
 geplaatst, of op de baan van wetenschap en kunst,

*) 2 Cor. V: 20.

verloochen voor Gods zaak der menschen lof of gunst
 Ontdekt 't ongoddelijk en onhistorisch woelen
 van wie, met half verward of reeds bestemd bedoelen,
 de bron verplaatsende van Recht en Majesteit,
 Gods ordning omkeert en de natiën verleidt.
 Op alle 'hoogten, alle sterkten, alle bergen,
 wier stoutheid in onze eeuw den hemel schijnt te tergen,
 plant, op geen voorrecht meer dan Christus smaadheid fier,
 met onbezweken trouw alom Zijn heilbanier!

Schenk ons, onmachtigen, o God van Alvermogen!
 de krachten des geloofs, Uw geest van uit den hoogen,
 by 't daavren van de stem, terwijl Uw rijk genaakt:
 „Ontwaakt, gy slapenden! en, reeds ontwaakten! waakt.”

1850.

AAN DR. K. GUTZLAFF.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθύγγος αὐτῶν,

Rom. X: 18.

Neem aller Christnen zegebede,
 by d' afscheidsdruk der broederhand,
 van 't moederlijk Europa mede
 naar 't aangenomen Vaderland!
 En moog' het liggen in Gods wegen,
 dat onder 't daar hervatte werk,
 't gebed uit Neêrland meê gestegen
 uw hart verkwikke, uw handen sterk!
 Dat voorts Zijn Englen u geleiden
 naar 't uiterst eind op nieuw der aard,
 om Hem de wegen te bereiden,
 die reeds Zijn heir ten strijd vergaart.
 Neen! dank dien koning, dien wy vreezen
 door onuitspreeklijke genaê,
 uw arbeid zal niet ijdel wezen;
 gy zult zijn vrucht zien, vroeg of spaê,
 maar zeker op dien dag der dagen,
 waarheen Gods woord en weg ons wijst,
 als de oogst zal rijp zijn en voldragen,
 het lang verkondigd uur verrijst,
 dat, onder licht- en kennis-stroomen,

bazuingeschal en Englenstem,
de Zoon van God zal nederkomen,
en 't nieuw Jerusalem met Hem!

1850.

AAN EEN GEDOOPTEN ISRAELIET

MET EEN BIJBEL.

Van Gods onfeilbaar Woord dit afschrift aangeboôn
aan d' in zijn Goëls naam gedoopten Abrams-Zoon,
met deze uit aller hart gevloten zegenbede:
Genade zij uw deel, barmhartigheid en vrede,
by 't lichten dezer lamp op 't enge levenspad,
dat over Bergen heen voert naar de Hemelstad.

1850.

OP EEN AFBEELDSEL VAN BILDERDIJK.

IN 1787.

Onorate l'altissimo poeta.

DANTE.

Geef eer den Strijder, in den vroeg verwoesten bloei
zijns levens, toen met God en Nassaus recht in 't harte,
zijn onverschrokken geest, by 't dreigend stormgeloei,
de omwentlingsdwinglandij en heel den Eeuwgod tartte.
't Is 't beeld van Bilderdijk, eer Ondank en Geweld
hem uitwierp van dit strand en prijs gaf aan de baren;
straks op den moedergrond, hem weder vrijgesteld,
een krans van smaadheen vlocht voor zijn vergrijsde hairen.
En hy, hy wreekte zich met lauwrn, in zijn leed
gekweekt voor 't Vaderland; ja, met dien oogst van zangen,
wier onafzienbren schat hy Neêrland erven deed,
met hoeveel flauwheid ook door Neêrland vaak ontfangen.
Om al dier zangen wil, om al dier lauwrn glans,
vergeeft hem 't ongelijk, zoo in zijn kamp op aarde
des Dichters vlammeend zwaard, zijn afgerichte lans,
zijn scherp gewette pjl, geen hoogheen miste of spaarde
van drieste willekeur in 't rijk van kunst of taal, —
van aangematigd recht op ongestaafde glorie, —
van brallend ongelooft in ijle woordenpraal, —

van afgoôn op 't gebied van Godsdienst of historie! —
 Vergeeft hem 't ongelijk! reeds dekt sints twintig jaar
 het Haarlemsch kerkverwulf zijn afgetobd gebeente.
 O! spreek' geen vreemdling, spreek' geen nageslacht aldaar,
 met weemoed stilgestaan by zuil en grafgesteente,
 dees strenge erinnring uit, der dooden recht ten zoen:
 „Op Dante tot der dood stiefmoederlijk verbolgen,
 „kwam by zijns Dichters lijk Florence boete doen; —
 maar Bilderdijk ontsliep, en Neêrland bleef vervolgen.”

GELUKWENSCH

AAN ONZE HOOG GESCHATTE VRIENDEN
 DEN HEER J. BOSBOOM

EN

MEJONKVRUW A. L. G. TOUSSAINT,
 OP DEN DAG HUNNER ECHTVERBINDTENIS.

Geen roem aan roem gehuwd, geen stoute schildergeest
 aan schildrend dichtgenie in naam der kunst verbonden,
 zou hier aan d' eisch voldoen van 't zalig huwlijksfeest,
 wiens fakkels louter heil voor hart en huis verkonden.
 Neen! hooger steeg de wensch en dieper reikte uw zucht,
 en gelden deed uw hart hier veel verheevner rechten
 dan te oogsten onverdeeld een dubblen glorievrucht,
 of tot ééNZelfde krans uw lauwwren saam te vlechten.
 Waar liefde 't hart beheerscht, smelt liefde ziel aan ziel
 te zamen in een vlam, die verder wil dan d' aarde;
 en ook de hoogste kunst, waar deze liefde viel,
 biedt slechts haar diensten aan, vergetende eigen waarde.
 Toch blijft er nog één plaats voor hooger gloed en goed:
 de plaats die Hy-alleen kan heiligen en vervullen,
 die wijn uit water schiep te Cana, uit Zijn bloed
 het niet vergankelijk heil op Golgotha. Zy zullen
 van deze zaligheid, by 's levens hoogst genot,
 by 's levens bangsten strijd, al roemende getuigen,
 die hongerend naar vrede en dorstende naar God,
 voor Christus ééngen naam des harten kniën buigen!

Met dezen zij uw deel, o Bruidegom en Bruid! —

Van Oosterzee, dees dag by plechtige orgelgalmen,
gezuus van stil gebed, en roerend psalmgeluid,
legt in zijns Meesters naam met uitgebreide palmen,
dien zegen, zegnend, op uw hoofd! —
Aanbidt alleenlijk en geloof!

1851.

DAVID.

2 SAM. XXIII:1. David de zoon van Isai zegt, en de man,
die hoog is opgericht, de gezalfde des Gods van Jacob en de
liefelijke in psalmen Israëls zegt:

'k Ben jong geweest, 'k werd oud. Uw goedertierenheden,
o God! zijn in' mijn hart, de toekomst en 't voorleden
omvattend. 'k Zal ze t' zaam tot aan mijns levens end
verhoogen. Maak' mijn tong ze stervend nog bekend
aan 's werlds laatsten dag, aan 's aardrijks verste perken!
'k Zong, jongeling en man, de grootheid van Uw werken,
de wondren van Uw arm, Uw schepping, Uw gebod, —
Uw heilgeheimenis, o mijner vaadren God!
Naar U mijns harten dorst, o Hoorder der gebeden!
Uw wegen, by het licht van Uw weldadigheden,
Uw paden in den nacht van rampspoed, smart en schand.
o! Laat in d' ouderdom, laat, galmend van den rand
des grafs, mijn jongste lied nog van Uw daden spreken
en koninklijke gunst, nooit van mijn hoofd geweken
van dat Gy zegendet mijn slinger en mijn zwaard,
en deze harp vooral, my meer dan schepters waard.

Ik leerde vroeg Uw naam, o God mijns levens! loven.
Grootvader Obed wees mijn kindschheid reeds naar Boven,
met de onvermengde melk en honig van Uw woord
my lavende op zijn kniën. 'k Heb uit zijn mond gehoord
het eerst — straks naverteld, hoe op Uw woord de gronden
der wereld, op Uw wenk de aloude bergen stonden, —
hoe ge Adam vormdet tot een levendige ziel,
gelijknis van zijn' God, en hoe hy, schuldig, viel.
Maar, ook gevallen, had Uw hand hem niet begeven,
in 't Zaad der vrouw doet Gy zijn heerlijkheid herleven!
Daar komt een Goël voor het kroost uit Abraham,

der volkren Silo in een Leeuw uit Judaas stam,
als dit Ephráta meê, zy onder Judaas vlekken
de kleinste, (zy, kan 't zijn?) der volkren oog zal trekken. —
En ik, ik overdacht in de eenzaamheid Uw wet,
'k vernam haar diepen zin by kinderlijk gebed,
en — licht en troost en moed en onbeschrijfbre krachten
doorstroonden me uit die bron, als allerlei gedachten,
vermenigvuldigd in mijn binnenst, vaak de rust
verbanden van mijn sponde, — als op Uw dienst belust
mijn hart zich wegen dacht om zich Uw volk te wijden,
voor de eer mijns Gods, voor de ark mijns Konings, smaad teljden
getroost, verheugd. — Wat hoorde ik, om die droomen, van
mijn broeders niet al schimp? Ach! als mijn Vader dan
(ook hy!) den driesten knaap te rug wees naar de weide
der schapen met een wenk, — ja, als my vader beide
en moeder tegen was, ontging uw oor mijn klacht,
en Gy, ten antwoord, gaaft my psalmen in den nacht.

Dan zong ik — van een glans ver boven deze heemlen
waarin de maanbol drijft en gouden sterren weemlen,
den glans dier grootheid, die zich inlaat met onze aard
en uit der zuigelingen mond zich lof vergaart.
Heer, onze Heer! Uw liefde, Uwe almacht, kent geen palen.
Gy doet ze aan al wat leeft door al wat is verhalen.
En wie zijn wy? wie zijn Uw menschenkindren, dat
ons gadesla Uw zorg, Uw gunst ons waardig schatt'
een lot en heerlijkheid, slechts voor een wjl beneden
uwe Englen, straks verhoogd voor glansrijke eeuwigheden
ver boven 't Engendom. — Gy hebt dat Koningsrecht
hem in de verten van Zijn toekomst toegezegd,
wien Ge over 't maaksel van Uw handen hoog zult zetten,
wen, aan de voeten van dien Menschenzoon, Zijn wetten
zal eeren al wat leeft en ademt en bestaat,
van waar de zon ontwaakt tot daar zy ondergaat. (*)

Ik zong, en 't was my vaak of 'k Englen hoorde luisteren
en over Bethlehem by harpgetokkel fluisteren

(*) Psalm VIII naar de opvatting van den Apostel Hebr. II:6—9 en 1 Cor. XV: 27.

in wondren weërgalm op mijn tonen: „Vrede op aard!”
En ziet! op eens — ik had mijn oogen moè gestoord
op 't lichtend firmament, by beurten, en de kudde
mijn zorgen toebetrouwd! — daar ritselde 't en schudde
in 't naastgelegen woud, en 'k zag — een ruigen leeuw
zich duikend storten op het oolam, met een schreeuw
die me opdaagde als de kreet der wakkre dagherauten
den landman, of gelijk Gods helden zich verstouten,
by 't knallen der bazuin van krijgsmoed overstort.
Mijn hart sprong op, ik voelde op eens my aangegord
met Simsons wonderkracht! en dees mijn armen braken
(de sterkte is Uwe, o Heer!) de wijdgearde kaken
des roovers, tot hy lag. Straks op gebogen kniën
den God der krachten, die Zijn heil my had doen zien,
aanbiddend, riep ik uit: „o! Wie voor Israels schapen,
wie voor Uw kudde, o God van Jacob! eens te wapen
geroepen, in dien strijd met meer dan leeuw en beer
zich meten mocht, en aan de spits staan by het heir
van Judaas duizenden! of dienst doen hem ter zijde,
wien van uit Benjamin Uw heilige olie wijdde!
Ja, wie van Saul mocht een wapendrager zijn,
en onder zijn banier verwaten Philistijn
en wreeden Ammoniet nog helpen nedervellen,
of zijner zonen een' op tocht aan tocht verzellen!”
Dus sprak ik in een vlag en mengeling van smart
en dankbaarheid en hoop. En 'k zweeg, diep in mijn hart
bewarend, met nog meer mijns zielsgeheims te zamen,
mijn zege op leeuw en beer — tot dat Gods tijden kwamen!

Zy kwamen — met wat eer en schittring nooit gedacht,
wat Godlijk trouwbetoon aan Boëz nageslacht! —
Op my, van Boëz huis den minste, herdersjongen
nietswaardig in het oog van allen, en doordrongen
van nog veel dieper niet in eigen oog, voor God, —
op my, wien naast mijn harp en herdersstaf geen lot
begeerlijk scheen, dan ja! een zwaard hanteeren,
om slavernij en smaad van Jeschurun te keeren,
maar niet met koningen, met grooten in den Staat
mijn deel te hebben of te zitten in hun raad.
En toch! het was aldus, het bleek Uw welbehagen

weldra, dat David eens de herderskroon zou dragen
en weiden in Uw gunst, — gelijk de schapen van
zijn vader, — zoo Uw volk van Berseba tot Dan.

Hoe staat die wondre dag nog voor mijn scheemrende oogen,
toen op het eenzaam veld, aan aller blik onttoogen
en zuchtende tot God mijn Rotssteen, Jesses hand
my t' huiswaart wenkte op eens ter plechtige offerand
en feestmaal, straks verbaasd tot Romaas Ziender leidde;
en 'k hoorde als in een droom zijn woorden als hy zeide:
„De Heer heeft dezen zich verkoren uit uw zaad.” (*)
Daar stond ik voor den man, Uw dienstknecht, — zijn gelaat
den worstlaar teeknend, die met tranen en gebeden
genâ zocht nacht by nacht voor de ongerechtigheden
van 't volk dat hem verstiet, — den Richter zonder blaam,
wien Ebenezer prijst en Gilgals hoogten t' zaam. (†)
En hy, hy zag my aan met vaderingewanden
of 't waar, en strekte lang de palmen zijner handen
omhoog en over my. Toen zalfde hy mijn hoofd
met olie, in den naam zijns Zenders hoog geloofd,
met zalf, niet slechts mijn baard en kleederzoom besproeiend,
maar, als des Hemels daauw van Hermons toppen vloeiend,
des harten binnenst overstelpend met een zacht
en zalig zelfgevoel als van des Heeren kracht; —
en 'k kende me op dien stond volwassen man en koning,
doch koning, tot geen glans vooreerst van machtbetooning
geroepen, maar tot kamp en menig zuren gang
in lange ballingschap en doodsnood jaren lang, —
tot dat me, o Heer! Uw trouw en Godlijk alvermogen
als Uw gezalfden knecht op Sion zou verhoogen.

Tot Bethlem middlerwyl kwam menig vreemd verhaal
van Saûls somberheên en ondoorgrondbre kwaal
en boozen kwelgeest, die de plaats had ingenomen
van heldenblijdschap als zijn hart plach te overstroomen
in 't barnen van den strijd, of wen met dankbren groet
de stammen al te zaam hem juichten in 't gemoet,
voor wiens gevelde spies hun haters bevend vloten.

(*) I Sam. XVI: 12.

(†) I Sam. VIII: 8—12 en XI: 15, XII: 1—5

Doch welk een oogenblik op nieuw, als koningsboden
 verschenen in ons vlek en Jesses jongste spruit
 bevel kreeg in der ijl te volgen! Harpgeluid
 en zang (dus spelde een stem aan 's konings hof) zou de ooren
 des lijdens voor een wijl verkwikken en bekooren
 niet enkel, maar zijn leed bemeestren, en den nacht
 gevallen op zijn ziel doen wijken voor de kracht
 van 't loflied God ter eer. En 'k ging, meer opgetogen
 van stille blijdschap dan verbaasd, dat dees mijn oogen
 den Koning zouden zien in 't midden van zijn stoet.
 Ja 'k ging, de vreugd der hoop in 't biddende gemoed,
 verzekerd, o! dat op den toongalm van mijn snaren
 de vijandlijke macht haar prooi zou laten varen.
 Mijn harp! gy waaktet op. Gy loofdet, o mijn lied!
 den Heilige Isrels in Zijn wondermacht. En ziet!
 gy mocht Gods gunstling uit zijn starre dofheid wekken
 en zetten in zijn toorn hem neder. 'k Zag zijn trekken
 ontspannen, 'k zag voor 't eerst den vorstelijken blik
 van 't naamloos angstgevoel, den onbestemden schrik
 weêr vrij, aan huis en heir bevel en richting geven.
 Ik zag den koning in zijn schoonheid, hoog verheven
 met heel zijn edel hoofd en schouders boven al
 wat om hem zich bewoog. Der jaren klimmend tal
 doet nog het grootsche beeld niet aan mijn ziel ontglippen.
 Nog staat het vóór my, als ten dage toen de slippen
 zijns mantels in mijn hand al d' eerbied, al de trouw,
 verschuldigd aan dat hoofd, met kloppend naberouw
 herleven deden in dees boezem, steeds doordrongen
 van 't lot des Eedlen, in zijn dood door my bezongen! (*)
 „hoe zijn de machtigen gevallen, — hoe, een smaad
 by Gath en Ascalon geworden ons sieraad!
 Gilbôa! aan uw kruin zij nooit meer daauw of regen
 gegund, waar in hun bloed de helden nederzegen,
 waar 't schild van Saul den gezalfde werd onteerd,
 het zwaard des veldheers, ach! naar eigen borst gekeerd, —
 de boog van Jonathan voor altijd ligt ontspannen!
 Te zamen sneefdet gy, o bloem der oorlogsmannen!
 Vereenigd in den dood, beminden! ligt gy dáár,

(*) 2 Sam. I: 17-27.

die ge in uw leven waart, een moedig leeuwenpaar
of tweetal arenden, de schrik der duizendtallen.
Hoe zijn de machtigen in Isrel, ach! gevallen!"

Maar de on vergeetbre tijd, die me aan des konings hof
voor 't eerst naby bracht, had nog eindloos ruimer stof
van weemoed aan mijn hart, van diepe nagedachten
gelaten aan mijn jeugd. Mijn slapelooze nachten
hernieuwden telken reis de droomen van den dag
voor mijn ontsteld gemoed, en alles wat ik zag;
het zij mijn oog van verr' die minlijkste aller vrouwen,
des konings dochteren bewondrend mocht aanschouwen,
't zij met des konings zoon mijn ziel, van d' eersten stond
alreede, in wensch en zucht zich in 't geheim verbond
tot wapenbroederschap, die eerst met later tijden
zich openbaren moest in voorspoed, kamp en lijden, —
een liefde sterker dan de dood! Maar op dat pas
gaf niemand acht nog op den herdersknaap, en was
slechts kort in Sauts huis zijn harp en zangvermogen
der grooten aandacht waard. Het wèl geslaagde pogen
werd met een woord erkend van hoofsch en lof en eer.
Des konings lijden week. De jongling keerde weêr
naar 't ouderlijke veld, en weidde op nieuw zijn schapen.

Hoe was 't me aldaar te moê, wen door zijn vorst te wapen
gevorderd, Israël zijn weerbre mannen zond
uit al de stammen in oud-broederlijken bond
den vijand te gemoet, Pasdammim (*) ingetrokken; —
toen van mijn broeders mede een drietal onverschrokken
en juichend naar hun aart, zich spoedde tot het veld.
Wat tranen smoorde ik by dat afscheid! wat geweld
deed 'k worstelend my aan, om niet mijns vaders woning
en weide en kudde en 't al te ontsnellen, en den koning
de dienst mijns arm te biên. Hoe gretig ving mijn ziel
straks alle tijding op die ons te beurte viel
van Sochoos legerkamp. o Leidsman van mijn leven!
Was 't niet van U, als voorts de boden achterbleven?

(*) Het Ephes Dammin van 1 Sam. XVII:1 schijnt 1 Chron. XI:13 Pasdam-
mim genoemd te zijn.

van U niet, als me in 't eind (o nooit vergeten stond!) mijn vader in zijn angst naar 't dal der Eiken zond (*) naar mijner broedren en des legers welstand vragen? Geen voeten schenen my maar vleugelen te dragen, als 'k ijld op dat bevel. Ik voelde, een nieuwe dag was me opgegaan van U, mijn Levenszon! en 'k zag, als in een vergezicht, Uw aartsweldadigheden, een Godsrivier gelijk, haar strooming reeds verbreedend, en als de golven van een vollen oceaan my dragen, my ter zijde en voor- en achtergaan. Wie zal ze zeggen? wie heur menigte vermelden, van toen die vreeslijkste der Philistijnsche helden door 't steentjen van de beek geraakt werd uit een hand, te nietig in zijn oog, en reutlend zonk in 't zand; — van dat op Saûls wenk, in telkens nieuwe tochten, met telkens nieuw geluk besprongen of bevochten de aloude vijand-zelf voor Davids prinslijke echt den bruidschat leevren moest, een koning voorgelegd, — (†) tot wen des jonglings lof, vermetel en ontijdig in 't vrouwlijk lied verhoogd, als met zijn rechten strijdig den Heerscher argwaan gaf, des Veldheers toorn ontstak, in 't vorstlijk huisgezin de liefdeketen brak. Eerlang, en 'k moest, miskend en weerloos, om mijn leven en huis en gemalin en Jonathan begeben, en zoeken, zwervend, heil by norsche vreemden, neen! by d' eigen Philistijn, zoo roemvol eens bestreên. Gy zaagt, o Heer! wat in die nachtelijke dagen uw fel vervolgde knecht van jammer om moest dragen, van Israels tenten, van Uw tent en heiligdom en offerplechtigheên verwijderd, — met een drom van uitgestootnen, als hy-zelf, het land doorkruisend, dan eens van plek tot plek door Saûl met zijn duizend benaauwd of opgespoord; dan kampend met gebrek, met oproer, met verraad, dan weêr op Amalek, dien hater Israëls van ouds, den aanval wagens, of wel den Gesuriet met staagen oorlog plagend; maar Israels herders steeds beschermend met ons zwaard. In allen dezen heeft me Uw rechterhand bewaard,

(*) 1 Sam. VII: 10.

(†) 1 Sam. XVIII: 25—27.

o Heer! geen haar mijns hoofds ter krenking prijs gegeven
aan Saüls lagen, als hy dorstte naar mijn leven,
aan Doëgs snooden haat, aan Nabals steenen hart;
veeleer, na elken smaad of doorgekampste smart
mijn hoorn verhoogd te meer, mijn haters laag doen zinken
of van Uw heilige wraak den beker ledig drinken.
Engédi, Maon, Ziph, getuigen van dien God
mijns heils! en gy vooral, gy Ziklag! waar mijn lot
een keer nam onverwacht, als zelden de eeuwen zagen,
of schrijvers boekten ter gedachtnis, in de dagen
toen deze kruin, den dood nog pas der steeniging
ontgaan, uit Judaas hand de koningskroon ontving. (*)
Heel Isrel volgde eerlang! ik zag de heirbanieren
van 't twalefstammig volk mijn troonsbestijging vieren.
'k Zag al wat Saüls was geweest, met heel zijn zaad
gegeven in mijn hand. 'k Zag, meester van den Staat,
te midden van een staf van drie en dertig helden,
wier wedergade licht geen natie meer zal melden,
onze oorlogsfaam gevest, — door wapenfeit aan feit
de grenzen van het land versterkt en uitgebreid,
den Syriër verneerd, — met Edom aan mijn voeten
den Moabiet in 't stof de aloude vete boeten, —
onteigend Jebus stam, en Salem in mijn macht, —
op Sions hoogten de ark des Heeren opgebracht,
en, als mijn hand dien God een tempel dacht te stichten,
(voor Salomo, mijn zoon, thands de eerste zijner plichten,
het voorrecht my ontzegd, maar tot in eeuwigheid
een Redder uit mijn huis aan 't menschdom toegezeid.

En daarom zullen U verheerlijken mijn psalmen
en van Jehovaas naam een wereld doen weëgalmen,
neen! by geen tent van Sem, geen spraak van Canaän
beperkt, maar uitgebreid tot eindloos verder dan
ooit Tyrus heeft vermoed. Een volk, nog ongeboren,
zal door zijn harplied Uw verheven daden hooren,
en met my zingen van de wondren die Gy wrocht,
als Ge aan Mitzraïms goën Uws volks ellend bezocht,
of Isrel vestigdet in Palestinaas steden, —

*) 1 Sam. XXX en 2 Sam. II: 4.

en van Uw wondren ook aan my, die tot dit heden,
met U, geen berg ontzag, door dichte benden drong,
door diepe waatren ging en over muren sprong.
Ja, hooren zal heel de aard en millioenenmalen
haar einden, eeuw aan eeuw en dag by dag, herhalen
't akkoord der hoogten van Uw heilgedachten, en —
der diepte van mijn val en misdrijf. Ja! ik ben
in ongerechtigheên geboren, en in zonde
ontfing mijn moeder my. 'k Voel 't snerpen van de wonde
(ook by de heelkracht van Uw balsems, trouwe God!),
de wonde die Uw knecht in schuldig zingenot
en zondes dronkenschap zich-zelfen heeft geslagen
op dien onzaligsten, dien grouwzaamsten der dagen,
toen de oorlogsman, verstrikt in zelfgekozen rust,
aan sterker vijanden zich prijs gaf onbewust,
dan waar voor Rabbaas vest zijn helden tegen streden, —
toen op het dak, ter sluik, de wandlaar ingegleden
in de onbewaakte borst zijn schrikbren intrek nam! ...
ach! om den valschen gast te onthalen, werd het lam,
het oeilam van den vriend, den eedlen wapenbroeder,
geroofd; straks door dien roof te stouter, te verwoeder,
dwong de overweldiger een tweeden gruwel af,
des overspelers schand ter dekking en ter straf.
Neen! woorden zijn er niet voor wroegingen en smarten
als die ik sints doorstond. Doorgronder van de harten!
Gy kent ze die ik leed! rechtvaardig, neen, te zacht
veeleer — maar in Uw toorn hebt Ge aan genâ gedacht!
Gy weet het, Gy-alonee, zoo lang dees lippen zwegen
mijn ongerechtigheid bedekkend, wat al wegen
ik uitdacht om, kon 't zijn, te ontkomen aan die vraag:
„Waar zijt gy, Adams zoon?” en dan eens, in een vlaag
van krankte of razernij mijn doodschuld om te keeren,
dan weder, opgegaan in 't heilig huis des Heeren
met ongeheiligd hart, by psalmen en gebeên,
by tabernakeldienst en offerplechtigheên,
te ontkomen aan my-zelf, my-zelfen te vergeten,
of mooglijk! by die taal eens Satans mijn geweten
te harden: — dat de man, wien God verheven had,
uit kracht van koningsrecht Gods ordning overtrad!
voor 't minst, geen moorder was als andre moordenaren!

Maar mijner beendren merg verouderde, mijn haren vergraauwden middlerwijl, mijn sappen droogden op, de krankheid mijner ziel steeg kankerend ten top; — toen deedt Ge in Davids oor, o God! den donder knallen van dat verplettend, ja! dat op den diep gevallen' ter brijzling neêrgeslingerd woord: „Gy zijt die man!” mijn vonnis te gelijk en 't einde van mijn ban. Want de ader was geraakt, des zondaars tranen vloeiden van uit des harten wel by stroomen, en besproeiden den voetbank van dien troon, door eeuwig recht gestaafd. Mijn nieren in mijn schoot beleden! — Gy vergaافت.

o Liefde, o heiligheid, die d' overtreder spaarde, maar aan zijn zonde-zelf een eeuwgen krijg verklaarde! Laat eeuwen zonder eind d' ontzachelijken stond verhalen, hoe 'k aanbad, — hoe door een zelfden mond my aangekondigd werd vergifnis en kastijding, vergifnis onbegrensd, maar tevens van de ontwijding der gaaf, der gunst, des volks, des naams van Jacobs God een onverdelgbre vrucht voor heel mijn oovrig lot op aarde. 't Bloedig zwaard zou van mijn huis niet wijken, mijn vaderhart van rouw, van schande, vaak bezwijken, by 't sterven, neen! veel meer by 't leven van een zaad, om ontucht, om geweld en doodslag, om verraad, befaamd in Israël, tot dat ik-zelf moest vluchten, meer dan van Satil ooit, veroordeeld thands te duchten van u, mijn Absalom! o nog te dierbre zoon, ter kwader uur, helaas! zoo schittrend en zoo schoon! van u, op wien mijn recht zoo schrikbaar moest gewroken, toen met uw hart het mijn door Joab werd doorstoken, den wreedaart, die my dwong met opgeklaard gelaat te staren op den zoon, het offer van zijn haat!

o Heer! Gy hebt ook dus Uw boetling niet begeven! Gy, eeuwig trouw, tot in dien avond van zijn leven zoo dreigend somber soms, zijn rechterhand gevat, zijn klachten niet versmaad, wanneer hy tot U bad en riep uit diepten van ellenden! Gy, zijn paden verhelderd keer op keer! Gy, door steeds nieuwe daden beschaamd zijn haters, en geen kroost van Jemini

doen juichen over hem, — den vloek van Simeï, (*)
den raad van Bichri's zoon (†) niet aan zijn ziel volbrengend.
Neen! maar zijn levensdag en heerschappij verlengend,
hebt Gy zijn hoofd, zijn troon, van d' ondergang bewaard,
de aloude zege steeds doen kleven aan zijn zwaard, —
voorts, op zijn loopbaan, voor te vaak ontvallen vrienden
Barzillais (§) in den nood en Ornans (**) hem doen vinden;
en, zoo ten jongsten schok in mijn bestormde ziel,
met Joab aan de kroon ook Abjathar ontviel,
Benája my voor d' een', voor d' ander Zadoks wijsheid
der jeugd van Salomo en Davids late grijsheid
ten stut en steun verleend; (††) toen van Adonia,
zijns broeders Absaloms beklaagbre wedergâ,
de stoutheid werd gefnuikt. — Bij al die wisselingen
bleef steeds mijn harp besnaard. 'k Vond krachten om te zingen
in dees mijn levensherfst, min glansrijk, als te zeer
mijn lente was misschien! maar vruchtbaar des te meer
in zielsbevinding van Uw gadelooze wegen,
Uw wijsheid in de diepte. o! Lof en dank Uw' zegen,
dat in des konings leed de zanger niet bezweek,
en nooit Uw Heilige Geest van zijn akkoorden week.

En thands! daar schonkt Ge op nieuw by d' uitgang van mijn leven,
o God, me in liefde en trouw dezelfde steeds gebleven!
loftonen aan mijn harp. Had lang genoeg een kroon
mijn hoofd omschitterd, vaak omklemd? ik zag mijn zoon
(Jedidja, liebling Gods, (§§) was naar Uw welbehagen
zijn toenaam van der jeugd), in spijt vān hinderlagen
en haters om hem heen ten koning ingewijd,
de stammen met gejuich U lovend wijd en zijd. (***)
'k Heb voor Uw aangezicht of 't waar tot aan den drempel
van d' op Moriaas top haast op te trekken tempel
zijn jonglingsschreên geleid, mijn schatten in zijn hand,
uw zegen op zijn hoofd gelegd, ten onderpand
voor hem, voor heel zijn volk, van Uw beloftenissen,
waarvan geen sprank, geen stip, haar uitkomst ooit zal missen.

(*) 2 Sam. XVI: 1—14.

(§) 2 Sam. XIX: 31 en volg.

(††) I Kon. I: 5—8.

(***) I Kon. I.

(†) 2 Sam. XX: 1 en volg.

(**) 2 Sam. XXIV: 18 en volg.

(§§) 2 Sam. XXII: 24 en 25.

Doch welk een wedergalm uit hooger streken spreekt
 van dingen tot mijn geest, als nimmer afgesmeekt
 door menschen, of in 't hart eens stervlings opgestegen?....
 By geen vergankelijk zaad eens zondaars, by geen zegen
 voor Isrel, by geen troon voor Palestyne alleen,
 bepaalt de rijkdom zich dier heilverborgenheên!
 Een meer dan Salomo, gesproten uit mijn lenden,
 gaat op, het licht gelijk, des werelds uitérste enden
 bestralend met een zee van heerlijkheid. De ster
 van Jacob wijst het pad aan volkren, die van ver
 zich haasten om de komst diens Redders te begroeten,
 en meer dan Schebaas goud te leggen aan Zijn voeten!
 Een schaar van koningen en wijzen werpt zich neêr,
 Zijn wet aanvaardend of verstommend voor Zijn leer.
 Maar d' onderdrukten zal Hy zijn gelijk een regen,
 die 't late gras begiet, verkwikkend neêrgezegen!
 En zeegnen zal men Hem, zoolang van zon en maan
 aan 't hemelsch firmament de wissling zal bestaan.
 Neen! aan geen andre aldus van Uw gezalfde knechten,
 geen' menschenzoon als Hem, gaaft Ge ooit, o God! Uw rechten! —
 En toch! by al dien glans van goedheid, grootheid, eer,
 ook lijdenskelken, Davids Zoon en Davids Heer!
 Uw deel? Ja, 'k zag den held in diepe waatren zinken
 en bodemlooze slijk. 't Zag, afgemat, Hem drinken
 op 't slagveld uit de beek (*) na 't slaken van een kreet
 van meer dan jammer, meer dan overstelpend leed,
 gelijk in 't felst der smart geen David immer kende,
 maar (mooglijk!) in een stond van namelooze ellende
 slechts voorgevoelen kon. (†) 'k Zie straks na dezen nood
 Hem neêrgelegd in stof en banden van den dood; —
 maar ook aldaar zal geen verderving ondervinden
 Gods Heilge, graf noch hel Zijn overschot verslinden,
 wien vreugdverzading aan Gods rechterhand verbeidt,
 en lieflijkheden zonder eind van heerlijkheid, — (§)
 waar, neêrgezeten in gewijde krachtbetooning
 naar Melchizedeks wijs als Hoogepriester-koning,
 Zijn schepter over de aard Zijn vijanden beheerscht.
 Looft, looft dien Heerscher! Loof Hem, Isrel! gy het eerst

(*) Ps. CX: 7.

(†) Ps. XXII: 1. Matth. XXVII: 46.

(§) Ps. XVI: 7—11.

op tempelcithers en cimbalen! Looft, o volken
der wereld! met Zijn volk, Hem wien Ge op 's hemels wolken
(Zijn wagen!) op den dag Zijns heils aanschouwen zult. —

De psalmen Davids, des zoons Jesses, zijn vervuld!

* * *

De Geest des Heeren heeft door my gesproken en Zijne
rede is op mijne tong geweest. 2 Sam. XII:3.

Ja, zanger! ziener in den geest!
Gods rede is in uw mond geweest
tot by uw jongste harpakkoorden!
Met hen werd heel het aardrijk rond
aan 't menschedom vrede en heil verkond
tot aan des werelds verste boorden.

En wijken zal het wijd heelal
eer dat een stip ter aarde vall'
van 't geen beloofd werd uit uw lenden.
En meer dan zevenvoudigmaal
zal heel de aloude orakeltaal
uit die belofte zich volenden!

Aan Davids Zoon, aan Davids Heer
lof en aanbidding, eeuwige eer,
by heel Zijns volks Hosanna-galmen,
waarvan in Bethlehem
der Englen vreugdestem
den aanhef hooren deed in loutre hemelpsalmen!
1851.

S T I L T E.

Geen wolkje dreef er aan den hemel,
geen windje suisde er in de blaân,
en als een spiegel glad en effen,
stond de onbewogen Oceaân.
Daar streefde 't vaartuig onbekommerd
de blaauwe baan der baren door,
by wier door niets gestoorden vrede

het weekste hart zijn vrees verloor,
het moedigste vergeefs een voorwerp
ter koeling van zijn strijdlust zocht.
Ik luisterde, en vernam geen murmeling,
geen zuchtjen op het ziltten vocht,
geen aanval, neen! van kokend zeeschuim
op de onverzettelijke rots;
maar louter vrede en samenstemming,
by staking van het golfgeklots,
had overal den kamp vervangen
der elementen met elkaër,
en stil was 't strand, waarop de vloed wies
met naauwlijks opgezette baar.
My dacht, geen dag was immer schooner,
geen gouden zonneshijf bescheen
met rijker stralen ooit te voren
het lachend landschap om ons heen. . . .
Daar lette ik eensklaps op den zeeman,
die voor- op voorzorg nam aan boord, —
de lange kalnte van den hemel
had hem — verschrikt meer dan bekoord,
die door geen zucht gestoorde stilte
een dreigend zeegevaar voorspeld,
dat luchtazuur, door niets beneveld,
een onvermijdbaar stormgeweld! —
De les drong door tot in mijn binnenst,
ik zuchtte diep, want ik verstond!
Hoe! aan den zeeman had die lichtglans
aanstaande donkerheen verkond?
En my — een oogenblik verheldring
had me aller stormen vroeger woën,
als waar 't in overmoed, vergeten
ja, niet meer mooglijk wanen doen?
Ik dacht alreë mijn boezem veilig
voor 't bloeden van een nieuwe wond,
na al de jammren die 'k doorleefde,
na al de smerten die 'k doorstond.
'k Vertrouwde 't schijnsel, zonder aarzling
van een my vreemde voorspoedszon,
ik waande dat na zooveel woelens

de dag der rust voor my begon!
 Mijn hulk voortaan zou veilig drijven,
 tot ze eenmaal havende in het graf....
 ach, anders leerde my het voorbeeld,
 dat my de ervaren zeeman gaf. —
 Heer! vind' in U mijn hart de ruste,
 eer 't weder duister om my word'!
 Heer! zoek' by U mijn ziel de toevlucht,
 eer haar de branding overstort'!
 Te koen, te ruimschoots dorst ik hopen!
 o! Dat ik, needriger te moê,
 in U alleen de sterkte zoekend
 van 't zelfbetrouwen afstand doe!

Naar 't Engelsch.
 1851.

DE BARRE ROTS.

Met het hoofd in de wolken,
 den voet in de kolken,
 staat by golvegeklots
 naakt en eenzaam de rots.
 Te vergeefs op zijn toppen
 zijgen morgendaauwdroppen!
 Te vergeefs ziet de maan
 lieflijk starend hem aan!
 En geen zomerluchtzwoelte
 en geen avondwindkoelte
 vermag iets op den aart
 van het ijskoud gevaart',
 waar zich bloemen noch bladen noch moschgroen op toonen,
 en geen plant wordt gezien,
 om des kruidkenners vlijt met een schat te beloonen,
 of den zeemeeuw een nest voor zijn jongen te biën!

Sombre steenrots! de lente keert weder,
 't dorre veld wordt bestrooid,
 wordt bekleed, wordt getooid, —
 maar op u blik zy vruchteloos neder!
 op uw kruin past, voor krans.
 een verhevener glans

'k Zag een leger van golven den aanval beginnen!
 Zy liepen u aan,
 met schelden en slaan,
 met schuimende woede! Maar zouden zy 't winnen?
 Of ook over u heen heel haar menigte gaat,
 zy breken, — gy staat.
 Zy breken, zy wijken,
 van veërkracht beroofd.
 Daar verheft gy het hoofd;
 statig ziet men het prijken
 met paarlen van 't zeenat, met edelgesteent'
 als van ziltige tranen by 't zonlicht geweend.
 Dus ook menig in God vastgeworteld gemoed!
 wen der tegenheên vaak overstelpende vloed
 voor een oogenblik tijds is geweken,
 zij de bloesem van vroegere weelde vergaan,
 zij 't voor altijd op aarde met vreugde gedaan,
 voel' zich 't hart by herhaling nog breken; —
 toch verheft zich in vrede de geest naar omhoog,
 by den daauwdrop der smeltende smart in het oog,
 en men beurt uit ons wereldsch gewemel,
 als die eenzame rots
 uit het golvengeklots,
 naakt maar blinkend de kruin op ten hemel.
 Naar 't Engelsch.
 1851.

DE HULK VAN STAAT.

O navis! referent in mare te novi
 , Fluctus? HORAT.

Met telkens sneller vleugelslag
 doorrent de tijd des hemels bogen,
 en zwaait den sikkels nacht en dag,
 by wiens geflikker uit den hoogen
 afgronden beurtling opengaan
 en weêr met lachend groen zich dekken,
 terwijl langs de oude wereldbaan
 de ontelbre schaduwbeelden trekken. —
 de grijzaart, leunende op zijn staf,
 verwondert zich hoe weinig dagen

ook zijn wieg afstond van zijn graf,
maar van hoe veel zy heugnis dragen.

Zag niet zijn leeftijd van Bourbon
het koningsbloed den moordbijn verwen,

op Sint-Heleen Napoleon,
Philippe in England balling sterven?

Zag niet één leeftijd, naast den stroom
van honderd Staatsomwentelingen,

de wonderheên van licht en stoom
elkaer voltooien en verdringen?

Het vlugst gewiekte ros gedwee
by de ijzren wagens achterblijven,

en naast het blanke zeil op zee
de zwarte kooldamp bovendrijven?

Ja, als een nachtelijk droomgezicht,
door duizend krachten, t' zaam verbonden,

een nieuwe wereld opgericht,
reeds door nog nieuwer half verslonden?

Uw grijsaarts mede, o Nederland!
omvatten 't naauwlijks, wat ze al zagen

zich achtervolgen op dat strand,
waar in hun jeugd of kindsche dagen

de Zoon eens Vierden Willems stond
gehuldigd beurtling en verdreven, —

waar thands, uit aller braven mond
het volksgebed wordt aangeheven

voor 's Konings hoofd, voor 's Konings zoon,
die zoon, een vierde Willem weder!

Dale op den erfgenaam der Kroon
de zegen zijner vaadren neder!

Vijf kroonen op- en afgelegd, (*)
tien Constitutiën versleten, (†)

met België een bezworen echt
ontbonden weêr en reeds vergeten,
getuigen met hoe fel een vaart

(*) Koning Lodewijk en diens zoon, — Napoleon, de Koningen Willem I en II.

(†) Van 1795 tot 1848.

het zij we waakten, 't zij we sliepen,
op Neêrlands grond, als op heel de aard,
de losgelaten tijden liepen.

Wat zal de toekomst, die vast naakt,
u, mijn geboorteland! nog baren?
Geslaakt uw scheepvaart, of gestaakt?
ten zetel voor uw handelaren
den Helder ginds of d' Amstel hier? —
Oud Java u of d' Engeland?
de Fransche bloedvlag uw banier,
of onverwikt de Oranjestander?

Wy waren t Harelemmer meir
vol moed beleegrend en bestokend,
en 't zeeveld, Flevoos kom weleer,
zag, van vergeefsche woede kokend,
ons de oogen wenden naar het strand
hem met dien zelfden blik bedreigend,
waarmeê zich 't Hollandsch Vasteland
den zusterkolk reeds heeft geëigend! —

Als ziet! een vreeselijker vloed,
die, Frankrijks bergen afgekomen,
des werelds hoogten zinken doet,
ook Neêrland aangrint met zijn stroomen,
by Sprokkelmaanlicht opgezweept,
door Maartsche vlagen voortgedreven,
dat half de grond wordt meêgesleept,
dat aan het roer de stuurliên beven.

o Scheepken, dierbaar Vaderland,
door 't woên bedreigd van zoo veel golven!
o Scheepken, dank zij hooger hand,
nog in dat schuim niet gantsch bedolven!

Ach! op dien dollen Oceaan
wiens waatren donderen en slopen,
hoe zal het verder met u gaan?
Voor alle winden ligt gy open!

't Zij 't uit den Westen vrijheid blaast,
of kille dwangzucht uit den Noorden!

Zij 't by- of ongelooft, dat raast,
gebroed aan Seine- of Tiberboorden.

O Scheepken! veilig zult gy zijn
 op deze dobberende baren,
 meer dan waar ijde wijsheidsschijn
 op hoogten wijst, die niet bewaren.
 Zoo slechts, als voortijds, aan uw boord
 (waar ook een dwaas geslacht zich keere!)
 de naam, het bloed, de Geest, het woord
 van dien Bevrijder blijft in eere,
 die op der Zijnen: Wy vergaan,
 het noodweêr wendde, hooggeklommen,
 d' ontboeiden bergwind stil deed staan
 en de opgezette zee verstommen.

1851.

AAN JONKVROUWE E. H. LUDEN,

IN ANTWOORD OP EEN AAN MY GERICHT VERS.

Jonkvrouw! was de harp des Dichters,
 op de wijs zijns volks besnaard,
 u een wederklank, zoo zuiver,
 uit uw eigen dichtgeest waard?
 Heil zij U, dat van dien harptoon
 neen! geen schoonheid, maar de stof
 op de schatting aanspraak maakte
 van uw zusterlijken lof!
 Heil ook hem, zoo ooit zijn zangen,
 waarlijk ruischend God ter eer,
 zielen schokten voor zijn Heiland,
 harten lokten tot uw Heer! —
 Jonge mededichteresse!
 't zij uw voorrecht en het mijn,
 van dien Meester vol genade
 't zeker eigendom te zijn!
 aan Zijn voeten neêr te zitten,
 neêr te zinken by Zijn kniën!
 en, verwaardigd Hem den danklof
 onzer zangen aan te biën!
 Ik, — met eerlang grijze haren,
 van diens Konings zegetocht
 den bazuingalm op te vangen,
 dien ook Gy vernemen mocht!

Gy, — met maagdelijke teêrheid
tegen elke levenssmart
hemelstemmen in te fluïstren
aan 't ten hemel opziend hart!

1852.

AAN DS. O. G. HELDRING.

BY DE 25-JARIGE VIERING VAN ZIJN EVANGELIEDIENST.

Geen prediking van 't woord aan saamgevlloeide scharen,
geen huis- en hutbezoek met trouwe vlijt verricht,
geen weiding van de jeugd sinds vijf en twintig jaren.
voldeed aan Uw besef van hooge herdersplicht!

Veel ruimer bleek Uw kring, veel wijder streefde uw pogen,
en dieper drong uw blik in onze volksellend,
o Heldring! wien Uw land (zoo dichters spellen mogen),
eens deel geeft in den lof van WICHEN toegekend.

En thands! van gade en kroost, van vrienden en Gods zegen
omshaduwde en omstraald, viert Hemmen's leeraar feest!

Zoo ademe ook van my hem aan den drankdisch tegen
een feestdronk uit de verte, een handdruk in den geest!

Ja, uit eens broeders hart een broederlijke bede,
ten weêrklank van zijn bede in Hemmen's kalme kerk:
Barmhartigheid van God, en heilgenade, en vrede
ruste op Uw hoofd en huis, ruste op Uw kudde en werk,
van waar des Herders staf naar 't welgevallig SETTEN
verloornen lokt en trekt van uit den muil der hel,
tot Neêrlands op zijn stem reeds uitgeworpen netten
op de Afrikaansche kust en Javaas Archipel!"

1852.

EZECHIEL.

Aan de oevers van een nederigen vliet,
met stillen gang d' Euphraat in de armen loopend,
zit eenzaam en verdiept in 't zielsverdriet,
toch op den God van Israels toekomst hopen,
Ezechiël, de balling, Buzis zoon, (*)
Ver uit zijn oog, blijft in zijn boezem leven

(*) Ezech. I: 1-3.

de Tempelstad, om naar Chaldeeuwsche goën
't Chaldeeuwsche zwaard reeds eenmaal prijs gegeven,
weldra op nieuw, om volks- en koningsschuld,
ter plundering, ter plettering verwezen,
omdat de maat des grouwels werd vervuld,
in priester en propheet ten top gerezen.

Aan d' oever van den Cheber zit de man,
op Babylonisch erf van God geheiligd
ten priester en propheet, en van den ban,
op Palestina wegende ach! beveiligd
door 't zout — der vreemdingschap, waarin hy zucht.

Op eens! zie daar, de heerlijkheid des Heeren
omschittert hem. (*) De Noorderstreek der lucht
scheen zich een oogenblik in nacht te keeren!
Een wolk, van vuur bezwangerd en verlicht,
snelde aan op vleuglen van den storm, — een wagen,
door wonderwezens, vreemd van aangezicht
en vorm, in 't ruim bewogen en gedragen.
De raadren van dien wagen in zijn vaart
doordaveren met donderende wieling
de vastigheeden des hemels en der aard.
Toch dreigen zy, maar brengen geen vernieling.
Het wolkgespan zijgt statig van omhoog;
en ziet! een troon, en op den troon, met vuren
omvonkeld van saffier en regenboog,
een man met majesteit omgord. Verduren
vermocht geen sterflijk oog den gloed en glans,
die om die lenden speelde, en half bezweken
by d' eersten blik, ontfangt de Ziender thands
gezichten in den geest, en woorden om te spreken.

Wat zag hy? zonde en afval van rondsom!
Gods Israël in wedstrijd met de volken,
wie onrecht, snoodheid en afgodendom
godtergander zal staaplen tot de wolken!
Wat zag hy? dan eens Sidon, hoog van macht,
en Tyrus in den rijkdom van haar schoonheid,

(*) Ezech. I: 4-28.

terwijl haar Vorst in volle Cherubspracht
als in een Eden Gods zich-zelf ten toon spreidt; —
straks Tyrus beide en Sidon in het stof,
een schriktooneel, een schande en smaad geworden; (*) —
dan weêr Jerusalem, niet meer een lof
op aarde, maar een moordkuil van wanorden,
Adonisdienst en vuile afzichtlikheên,
van uur tot uur ten oordeel aangeschreven, —
geen maagd, geen huisvrouw meer der jonkheid, neen!
maar overspeleres, van God begeben. (†)

Wat sprak hy? over Judaas stad en stam,
Gomorraas vloek en Sodoms zwavelregen! (§)
van uit den hemel zegend vuur en vlam
van pest, met schrik, uit d' afgrond opgestegen!
Van Babylon, een uitgetogen zwaard,
een zwaard ter wraak, ter slachting blank geslepen!
Geen vrouw verschoond, geen zuigend wicht gespaard,
maar als door beulshand ten gericht gegrepen!
Beleegring en benaauwdheid allerweeg, —
bestorming en vernieling, ongeduldig
naar prooi, — het land van zijn bewoners leêg!
Verstrooiing en ellende duizendvuldig!
Doch over Ammon mede 't strafgericht,
en over Moab, Edom, Philistijnen,
en wie nog meer by 't roerende gezicht
van Israels straf, van Judaas stervenspijnen
de lip vertrok tot vreugde of hoongelach;
en over dat Egipte, by wiens paarden (**)
Gods volk van ouds zijn heil te zoeken plach,
als zich Chaldéaas oorlogsbenden schaalden.
Ja, oordeel, straf en wraak, naar 't recht van Hem,
by wien geen onrecht werkelijk is of denkbaar,
vernam het oor, verkondigde de stem
des mans, in God onwankelbaar, onkrenkbaar.
Maar toch nog meer dan louter strafgericht
op tot den hemel schreiende schandalen,

(*) Ezech. XXVI, XXVII, XXVIII.

(†) Ezech. VIII.

(§) Ezech. XVI.

(**) Ezech. XXV, XXIX, XXX.

werd hem getoond in 't hemelsch vergezicht,
 werd aan zijn stift vertrouwd om af te malen.
 Neen! in geen pest en krijg en wraakbetoon
 voleinden zich de Godsverborgenheden.
 Daar is, daar komt een dag van schrikbaar loon
 voor 't in Zijn weg volhardend overtreden,
 maar ook van heil, hoe ook uit smart gebaard, —
 van vrede zonder stoornis, zonder menging, —
 een dag van glorie van den Heer op aard,
 en ook voor Isrel eens van wederbrenging.
 De chaos van dit wereldsch stofgebroed
 wordt eens, wordt voor altoos, door licht vervangen
 van heiligheid en heerlijkheid, begroet
 door aller schepslen hulde en heilfeestzangen.
 De zondvloed wijkt, de regenboog breekt door!....
 De zoon van Buzi zag ook deze tijden.
 Aardbeving, vuur en stormwind gingen voor;
 straks werd het stilte, en, in die stilte, uit lijden
 het woord van deernis en vergeving, — 't woord
 van redding, van heraadmen na versmachten.
 De ziener hoorde en zong en plantte 't voort
 in prachthebreeuwsch tot verre nageslachten: (*)

„Hoor, menschenkind! en propheteer,
 „en dat het Isrels bergen hooren,
 „wat tot u spreekt der Heeren Heer,
 „die zich ten tolk u heeft verkoren.

„De spotkreet komt Mijne eer te na,
 „door Isrels haters aangeheven:
 „„zijn eeuwge heuvelen werden, ha!
 „zijn hoogten ons ten erf gegeven.”

„Zoo hoor, o Israëls gebergt!
 „En hoort, gy stroomen en gy dalen!
 „het woord des Konings fel getergd,
 „en 't reik' tot 's aardrijks verste palen!

„Ja, hoort het, vesten lang verwoest!
 „en niet meer kenbre stadruïnen,

(*) Ezech. XXX.

„wier ramp en roof getuigen moest
„van 't ijvervuur des Ongezienien!

„Zie! 'k geef Mijn liefde weder lucht.
„Voleind zij ballingschap en kommer!
„Uw bergen dragen weder vrucht,
„uw boomen schenken weder lommer.

„Beroofd, geschonden, afgeplukt
„werd lang de Libanonsche ceder,
„zijn wortels werden uitgerukt,
„zijn breede takken smakten neder!

„Maar op dien eigen Libanon
„doe Ik een hoofdstuk wortel schieten;
„de koestring zal hy van Mijn zon,
„en van Mijn daauw het vocht genieten.

„Dat 's hemels vooglen immermeer
„in schaduw schuilen van dien ceder! —
„Dat zal Ik geven, spreekt de Heer,
„Ik die verhoog, Ik die verneder! (*)

„Ge ontheilgdet Mijn dienst en naam,
„gy hebt uws afvals loon verkregen.
„Het oog der volkren al te zaam
„zag u een toonbeeld Mijner wegen.

„Doch eens (om uwentwille niet,
„maar 't rommlen Mijner ingewanden!)
„voer ik naar eigen grondgebied
„uw stammen op uit alle landen.

„Gevonden wordt gy in uw bloed,
„rein water zal Ik op u plengen!
„van zonden, nooit naar eisch geboet,
„zal Ik, Ik-zelf, u zuiver sprengen.

„'k Neem van u weg het hart van steen;
„een vleeschen hart zal Ik u geven,
„waar 't heilgebod, steeds overtreên,
„dan door Mijn Geest wordt ingeschreven.

(*) Ezech. XVII: 22—24.

„Ja, geven zal ik u dien Geest
 „ten liefdebond, als nooit voordezen!
 „De voorge dingen zijn geweest!
 „Het zullen nieuwe tijden wezen.

„Ik weêr uw God, en gy Mijn volk,
 „u-zelf ten walg om zondevlekken,
 „die als een nevelende wolk
 „Ik, uw Ontfermer, op doe trekken,

„Uw woestenij wordt weêr een hof,
 „een Godewelgevallig Eden!
 „Uit reeds vergeten puin en stof
 „herrijzen hemelschoon uw steden.

„Zaagt gy die graven opengaan? (*)
 „Zaagt gy die beendren zich bewegen?
 „Die dooden op hun voeten staan,
 „hun lange rustplaats uitgestegen?

„Die beenderen zijn Isrels zaad!
 „Ik heb Mijn' Geest in hen gegeven!
 „Hun naam, hun eer, hun kroon, hun staat,
 „'t zal alles uit den dood herleven!”

1852.

ECCE HOMO.

Zie den Mensch! Des menschdoms zonden
 vlochten dezen Menschenzoon,
 onder smarten, slagen, wonden,
 een nooit meer aanschouwde kroon.
 Doornen, uit den vloek geboren,
 prangen dat gezegend Hoofd,
 glorie, stralende uit wiens poren,
 al wat zon heet haast verdooft.

Zie die oogen, neêrgeslagen
 onder 's werelds hoongericht!
 Smaadheên, koninklijk gedragen,
 oversluieron hun licht,

(*) Ezech. XXXVII: 1—14.

oversluieren die blikken
die door hart en nieren gaan,
al wat schuld belijdt verkwikken,
al wat hoog staat, nederslaan.

Zie die schouders, hier omhangen
met de purpen spotkleedij,
door 't triumfkleed eens vervangen
van de Christusheerschappij; (*)
als de rietstaf zal verandren
in een schepter, nooit veroud,
ijzer voor zijn tegenstandren,
voor zijn lijdend volk, van goud!

Toen de hoonkreet zich ontladde
uit der moordenaren mond,
zie die lippen vol genade,
o! zy zwegen op dien stond!
Straks ontspanden zy zich weder
in een gadeloos: „vergeef!”
Aarde! hoor het en zink neder!
luister, Sion! en herleef!

Zie de handen: haast doorgraven
haar de naaglen aan het kruis!
Eerlang regenen zy gaven
uit het Hemelsch Vaderhuis!
Eens van op de hemelwolken,
by bazuin- en stemgeluid,
breiden ze over alle volken
vrede- en zegevol zich uit!

Zie den Mensch! den Afgedaalde
van den Vader die Hem gaf!
wien Onzondigheid omstraalde
van de kribbe tot het graf.
Englenmachten, hemelkoren!
geeft den Mensch, Gods eengeboren,
onbeperkten lof en eer!

(*, Openb. XIX: 11—13.

En gy, mensch door schuld veslagen!
 zie het Lam dat haar kwam dragen,
 zie den Mensch, uw God en Heer!

1852.

AAN DEN WELEERWAARDEN HEER
 P. J. J. MOUNIER.

MET EEN EXEMPLAAR VAN HET DICHTWERK
 „APOSTELN EN PROFETEN.”

Den Prediker, die 't woord hem van zijn God vertrouwd,
 en by des levens strijd steeds zekerder bevonden,
 met warmte nooit verzwakt, met ijver nooit verkoud,
 den volke week aan week volhardend mag verkonden, —
 den Herder, die den wenk by 't Galileesche strand
 vernomen, steeds zoo trouw, zoo ernstig blijft gedenken
 en wakend voor de hoop van Kerk en Vaderland,
 der kudde lam merkens met eedle voorkeur drenken, —
 den Medestrijder, die een deel als overnam
 van d' ouderlijke plicht nooit straffeloos vergeten,
 wanneer hy aan ons kroost de hoop van Abraham
 en 't woord ontvouwde van Apostlen en Propheten.
 1853.

VOOR IERLAND.

In duisternis gezeten
 en schaduw van den dood,
 brak Erin uit in kreten
 van krankte en hongersnood.
 Geloofsgebeden stegen
 voor Erin op tot God;
 en onze God gaf zegen
 begaan met Erins lot.

Begaan met Erins nooden
 zond Hy zijn heelend woord.
 Zijne Evangelieboden
 doortrokken oord aan oord.
 Daar lenigden zich smarten,
 daar brak der oogen schel,
 daar openden zich harten,
 daar weken haat en hel.

Doe over Erin lichten
Uw aanschijn immermeer!
Laat in den kamp niet zwichten
Brittanje en Neerland, Heer!
Straks, wen bazuinen schallen
by Uwer englen stem,
zal 't groote Babel vallen, —
herrijst Jerusalem!

1853.

SLOTTED

ACHTER DE „HESPERIDEN.”

Onze dooden gaan ontwaken,
met geruisch van dank en lof!
Daauw, als Eden eens besproeide,
zal beregenen hun stof.
En deze aarde, fel bewogen,
als by 't sterven van haar Heer,
by bazuingeschal en donder
geeft haar lijken eenmaal weêr.
Waar is dan, o Dood! uw prikkel?
waar, o Helle uw overmacht?
Aan het Lam, uw Overwinnaar,
zij de glorie toegebracht!
Was het hoogtijd Hem ter eere
over heel de Christenheid,
hoogtijd blijve 't in de harten
op Zijn toekomst voorbereid! —
In de Vrijdagmiddagsure
kwam onlangs een woord tot my;
in de Paaschdagmorgenstilte
bleef het feestelijk my by:
„Aardsche zorgen, aardsche twisten
„om genot, geweld, gewin!
„honderdarmige overheersching!
„onbesuisde vrijheidszin!
„Vrees voor Staatsverwickelingen!
„steeds herboren oorlogsschrik!
„wijkt by 't feest van deze dagen, —
„zwijgt voor 't minste oogenblik!

„om dat woord alleen te hooren,
in zijn diepten na te gaan,
„in zijn volheid aan te grijpen:
„„onze Heer is opgestaan!”
Hoor, o strijdende Gemeente!
lijders, zondaars, hoort de stem!
Hoor haar! Israëls gebeente!
’t geldt ook u, Jerusalem!
Uwe dooden gaan ontwaken,
met gejuich van dank en lof!
Daauw, als Eden eens besproeide,
zal beregenen hun stof!
Waar is dan, o Dood! uw prikkel?
waar, o Helle! uw overmacht?
Aan het Lam, dat overmocht heeft,
dat verlossingen gewrocht heeft,
dat ons met Zijn bloed gekocht heeft,
zij aanbidding, lof en eere tot in eeuwigheid gebracht!

1853.

AAN EENE JEUGDIGE VRIENDIN.

MET MIJNE „POLITIEKE POËZY.”

Neem, jeugdige Vriendin, die van uw kindsche dagen
standvastig achting boodt den Dichter dezer blaân!
ten dankbetoon voor 't hart, hem door u toegedragen,
dees vruchten van zijn herfst met welgevallen aan!
Hoe? (zegt hier iemand licht) hoe? voor zoo jeugdige oogen
dien bondel neêrgelegd van sombre politiek?
Had in zijn ouderdom dan 's Dichters zangvermogen
geen tonen over van meer streelende muziek?
Geen dergelijke vraag heeft hy van u te vreezen,
Vriendin en Zuster, wier tot God gekeerde blik
niet licht een wenk, een zang, een woord heeft afgewezen,
by uwes Heeren heil, ook tuigend van Zijn schrik!
Waar immer voor Zijn oog de Marthaas dienend waren,
of rust gezocht werd door Mariaas aan Zijn kniën,
daar was die toon: Hy komt! hee! 't aardrijk zal Hem zien
van ouds een welkom woord by Judaas dochtrenscharen!

1853.

TER BRUILOFTSFEEST
VAN
G. E. BARON VAN ASBECK
EN

JONKVROUWE CAROLINE VAN HOGENDORP.

In den naam des Gods van liefde,
die by d' aanvang heeft verklaard
aan 't boetseersel dat Hy vormde
tot Zijn evenbeeld op aard:
„hooger heil dan heel dit Eden
u ten erfdeel toegezegd,
nog een leven in het leven
werd van My u weggelegd.
Uit de hand van uw Formeerder,
uit uw eigen vleesch en been
zij eene egade u geschonken,
met u zalig, met u één.”

In den naam des grooten Konings,
die aan Canaas bruiloftsdisch
in de wondren zijner Godheid
't allereerst verheerlijkt is;
die uit water wijn gebiedend
voor zich-zelf den beker kiest,
in wiens diepten zich de diepte
onzer zondeschuld verliest.
In den naam diens grooten Konings,
Bruigom-zelve van die kerk,
Zijner oogen lust en glorie,
Zijnes Geestes schoonste werk!

In den naam des Heiligen Geestes,
aan de leden van dat Hoofd
tot een Raadsman, tot een Leidsman,
onveranderlijk beloofd,
èn langs frissche waterbeken,
waar de palm en ceder tiert,
èn door 't dal der moerbeiboomen,
of wen storm en noodweër giert,
naar een onvergankelijk leven,
waar geen vijand meer belaagt,

en de levensboom van Eden
 louter levensvruchten draagt.
 In dien naam van driemaal heilig,
 driemaal heilig, driemaal goed,
 zij de dag, het feest, de feestdisch
 door ons jubelend begroet!
 Zij de beker dien wy heffen,
 dierbaar Echtbaar! u ter eer,
 tot een dankgebed geheiligd
 voor uw heillot van den Heer!
 Ja! de Bondsgod van uw vaadren,
 uw Verbondsgod in den doop
 wil de God zijn van uw echtknoop,
 van uw hart, uw sterkte, uw hoop.
 God in leven, God in sterven,
 onder 't lofied, onder 't kruis!
 „'k Wil hem dienen (zegt de Brui gom),
 „met mijn gade, met mijn huis!” —
 „Noordwijks rozen mogen blozen
 „of verbleeken en vergaan!
 'k blijf mijn egade in die keuze,
 „(zegt de Bruid), ter zijde staan!” —
 Moeders, broeders, zusters, vrienden
 juichen weemoedvol te moe,
 edel Bruidspaar! die gelofte
 met hun Amen! zegnend toe.
 1854!

DEN HEER J. A. VAN EYKEN,

BY ZIJN VERTREK NAAR ELBERFELD.

Van Eyken! met uw gaaf van poëzy in tonen,
 neem Neêrlands heilgroet meê naar 't vriendlijk Elberfeld,
 waarhenen 't broederhart van Maas- en Amstelzonen
 met deze stille beê u zegenend verzelt:
 Dat ook aldaar de vlucht van uw geleerde akkoorden,
 geheiligd aan de bron der hoogste waarheidsworden,
 nog menig ziel verrukk', bevrijd door Christus bloed,
 en als op vleuglen voer' den Heiland in 't gemoet.

IN DEN BIJBEL VAN EEN JEUGDIG ECHTPAAR.

Van God bevoorrecht paar, in 't bloeien uwer dagen
 vereenigd om te zaam Zijn zalig jok te dragen!
 Een lamp zij voor uw voet, een zon blijve op uw pad,
 langs 't u gegunde spoor naar de eeuwge vrede stad,
 dat Woord, voor eeuw aan eeuw onfeilbaar neêrgeschreven,
 die Schrift, door d' eeuwgen Geest Zijn' heiligen ingegeven!
 Het zout by vreugde en vreê, het zoet by kamp en kruis,
 de vraagbaak van uw hart, het wetboek van uw huis,
 de noordstar, die op aard uw weg en gangen regelt,
 't bewijs der erfnis, u verzekerd en verzegeld,
 't getuignis van den Heer, wiens vlekloos offerbloed
 voor hart en huis by God gestaag verzoening doet!
 Met door Zijn Woord en Geest steeds versch hergeven krachten
 welzalig die Hem dient! welzalig die Hem wachten!

1854.

IN HET ALBUM DER BEWAARSCHOOL

SOPHIA

TE VOORBURG. (*)

Jonkvrouwlijke ijver sticht; en Neêrlands Koningin
 schenkt aan den bouw Haar gunst en d' eêlsten Harer namen. (*)
 Zoo moog Gods eigen Geest den schoonen wensch beamen:
 de wijsheid, hier betracht, zij de echte Christuszin!
 Zoo moog zijn Vaderoog der kleinen schaar bewaren!
 Zoo mogen 't op die plek volwass'nen mede ervaren,
 dat 's werelds Heiland, neen! geen kindren van zich weert.
 maar in wie Hem behoeft, 't gemoed eens kinds begeert.

1854.

LUTHERS PSALMLIED.

Een vaste burcht is onze God,
 een machtig schild en wapen,

(*) Gesticht door Jonkvrouwe Hoffman, thands Baronesse van Wassenaer van Catwijk.

(†) Sophia, wijsheid.

Hy redt ons uit het bangste lot,
hoe donker 't sta geschapen.

Den ouden vijand mist
zijn weërgalooze list,
en sterke wapenkleeding,
beproofd, ons ter vertreding.

Door onze macht wordt niets besteld,
wy zijn gantsch zeer verloren
Maar voor ons strijdt de rechte Held
dien God-zelf heeft verkoren.

En vraagt gy wie Hy is?
't Is Jesus, ja gewis
de Heer der legerscharen,
die zal ons wel bewaren.

Al maakt het ons de wereld bang,
met duivlen die ons drukken,
toch blijft ons blij triumfgezag:
God doet het ons gelukken.

Wat dezer wereld vorst
ook overleggen dorst,
zijn oordeel is gesproken,
zijn rijk en macht verbroken.

Het woord van God zal blijven staan,
hoe zy de vuist ook ballen;
Hy-zelf, Hy houdt de hand daaraan
en zal 't niet laten vallen.

En nemen zy ons goed,
en vrouw en kind en bloed,
het zal hun toch niet baten,
zy moeten 't rijk ons laten.

NAAR SCHOTLAND.

Met uw statelijke heuvels, met uw bergen oud en hoog,
staat ge, o Schotland! voor des dichters, voor des Christens starend oog
als een beeld van zielsgedachten, niet behoorend tot deze aard
en reeds hemelluchten aadmend by het stijgen hemelwaart,
Achtbaar Schotland, wiens geschiedrol een zoo schoone lijn doorzwierd
der verhevenste figuren door den naneef steeds gevierd:

vorsten, ridders, dichters, hoofden uwer hoogelandsche clans,
 met nog honderden van namen, wier schakeeringen haar glans
 op u-zelve nederwerpen, — op heel England en Euroop!
 Schotland! moeder, boven alles, in dier eeuwen grootschen loop,
 van een andre, nog verheevner teelt van helden, — mannen Gods,
 die geworteld op des waarheid onomstotelijke rots
 met het zwaard Zijns Geestes streden en volbrachten 't machtig werk,
 dienaars, martelaars, bevrijders van Zijn duur gekochte Kerk
 en van d' erfgrond hunner vaadren, op de roepstem van dien Heer,
 die het hoofd is aller Heidnen, Israels Koning en zijne eer!
 Edel Schotland, land van geestkracht, dichtvuur, waarheid, waar-
 heidzin!

gy, vooral, op Schotlands hoogten fiere Stedenkoningin,
 die van Edwin d' Angelsakser uw doorluchten naam ontvingt!
 gunt ge een vreemdling, wien de erkentnis uws gastvrijen bodems
 [dringt,

in den voorspoed uwer poorten, uwer kindren vrede, een stem?
 Op dit blad u toegeademd, legt de dichter zoon van Sem
 voor uw schoone Japhethsstranden den bescheiden heilwensch neêr
 „By wat minder Oostenwinden, van des Oostens hoop steeds meer!”

1855.

Naar mijn Engelsch.

H E I M W E E.

Kennst du das Land?

Kent gy het land, waar hoog de ceder wies?
 een adem Gods door 't moerbeiboomdal blies?
 van 't eêlste bloed de bruine druiftrots zwol?
 de olijftak glom, van malsche koornen vol?

Kent gy dat land? daarheen, daarheen,
 o leidsman mijner vaadren! voer mijn schreên!

Kent gy de stad? Haar hoog en heerlijk huis
 maalde, eenwen door, by palm- en lofgeruisch,
 met offerbloed, in 't heiligdom gebracht,
 den Redder af, door eigen volk geslacht.

Verstrooide schaar, daarheen, daarheen!
 de Rijkstad ligt niet voor altoos vertreên.

Kent gy het volk? Zijn dooden leven weêr!
 Zijn stammen gaan weêr opwaart, God ter eer.

Zijn oog aanschouwt wiens hart zijn misdrijf brak.
 Vergeving stroomt uit d' ader, dien 't doorstak.

Daarheen, o aard, den blik! daarheen.

Uw heil vangt aan by 't einde zijner weën!

1855.

BY HET AFLEGGEN VAN UITERLIJKEN ROUW

OVER ONZE ONVERGETELIJKE

HANNA.

Neen, over haar geen rouw meer, teêr geliefde!
 die, steeds zoo diep in hart en huis betreurd,
 slechts door haar dood die ingewanden griede
 waaraan haar jeugd zoo schokkend werd ontscheurd.
 Slechts voor een tijd betaamden deze kleederen
 de moeder, voor wier geestesoog zy staat,
 in 't vergezicht der hemelsche gelederen,
 met haar van God verwaardigd wit gewaad.
 Wy hebben tot aan 't voorhof van die oorden
 ons kind, mijn dierbre! aanbidde begeleid.
 Wy vingen op de honigzeem dier woorden,
 waarmeê zy in de vreugd trad, haar bereid.
 Wy zagen haar den jongsten adem gevend,
 in een bevriende hand de hand geklemd,
 en met dien Naam haar op de lippen zwevend,
 wiens macht den koning der verschrikking temt.
 Zoo blijf' de traan steeds wellen, — van geen alsem
 maar zachten daauw doortrekt zy ons gemoed!
 En leken blijf' de wonde, — daar is balsem,
 herinneringen! in uw bitter zoet!
 Herinn'ring aan die stem meê, die zoo teder
 aan 't vaderlijk Daarheen! haar zang verbond!
 Vernemen wy op aard die stem niet weder,
 zy stijgt tot God thands van op hooger grond.
 Met d' angel van den dood is weggenomen
 de rouw, die niet verpoost. Wy gaan tot haar.
 Maar zal ook zij niet eenmaal wederkomen
 met Koniug JESUS en de ontelbre schaar?
 Oct. 1855.

MILTONS KLINKDICHT

OP DEN MOORD DER WALDENSEN A°. 1656.

Zie neêr en wreek, o God! het uitgespreid gebeent'
 dier langs der Alpen rug geslachte martelaren,
 wier vaadren eeuwen lang Uws Woords belijders waren,
 als de onzen nog voor hout en levenloos gesteent'

zich bogen. In uw boek zal nooit de schuld verjaren
 van 't bloed der schapen dáár geplengd, het bloed geweend
 van moeders met haar kroost tot in den dood vereend
 of van haar kroost gescheurd door wreede moordenaren, —

toen voor des kerktirans onzalige geboôn
 de blinde Piemontees den noodkreet uit de dalen
 ten bergen op, en van die bergen tot Gods troon
 deed stijgen, die het bloed en de assche Zijner doôn
 nog honderdvoudig eens zal zaaien, en verhalen,
 zoo ver Italië zich strekt, in zegepralen
 Zijns Woords op Babylon en haar driedubble kroon.

I O N A.

Op uw hooggetopte torens reden felle stormen aan,
 en de vuurschicht uit hun midden deed uw gevels ondergaan,
 statig eiland, lang een tempel van den levendigen God,
 waar miljoenen leerden luistren, naar Zijn Wet- en heilgebod!
 Heeft verwoesting als een doodskleed zich geslagen om uw leest,
 blijven moet gy toch een wonder om wat ge eenmaal zijt geweest.
 Onder 't puin van uw gebouwen molmen onvergankbre doôn,
 voor wier heilge denk- en zielskracht half een wereld, met den zoon
 van het ijzervaste Noorden, zich in dankbren eerbied boog.
 Eer moest Godsdienst, braafheid, waarheid zijn verdwenen uit het oog,
 eer Iona uitgewischt werd uit het eereboek der faam,
 of vergetelheid kan doven een zoo schittringvollen naam.

Naar 't Engelsch.

OP EEN AFBEELDSEL VAN PRINS WILLEM.

Hoe menigwerf gemaald, hoe menigmaal bezongen,
 van Vader Willems beeld heeft Neêrland nooit te veel,
 't zij weder, telkens versch, verbreed op dankbre tongen,
 of door rechte kunst herboren op 't paneel.
 Aanschouw het hier opnieuw, dat oog, zoo goed, zoo schrander
 dat Prinselijk gelaat, waar 't eêlste Ridderbloed
 gevierd van eeuw tot eeuw door Duitsch- en Nederlander,
 in leeft, by stout beleid en stillen martlaarsmoed.
 Aanschouw hem in dat Delft, pas door hem uitverkoren
 ten Vorstenzetel, neen! ten eerebed en graf!
 Ziet gy den hoftrap, voor den bloeddoopt reeds beschoren
 waar hy voor God en 't Land zijn jongsten adem gaf?
 Daar klimt hy vriendlijk af, de borst vervuld van vrede. —
 daar stort hy, laag belaagd door moordpistool en dolk,
 in 't eind den moord in d'arm, met de onvergeetbre bede
 voor eigen zielsbehoud, en voor Gods arme volk.
 Wien hier zijn aanblik roert, het antwoord op die woorden,
 dien doodsnik, die triumf, zij een verheven traan,
 een traan, die sprekende voor Maas- en Amstelboorden,
 aan Rome, aan heel Euroop, deze uitspraak doe verstaan:
 „t Waar mogelijk, dat dit land, op d' Oceaan gewonnen,
 „in d' Oceaan verdween of onzer stroomen slijk!
 't Waar mogelijk dat dit volk, na vijfmaal zestig zonnen
 „te rug viel tot het peil der eeuw van Oostenrijk,
 „maar mogelijk nimmermeer dat Neêrland Neêrland bleve,
 „voor 't minst gedachtig nog hoe Neêrland Neêrland werd,
 en dat niet van dit hoofd de lof en liefde leve
 „in 't binnenst heiligdom van Kerk en School en hart.”
 1856.

AAN JONKVROUWE

HOOFD VAN VREELAND.

Frisch blijft de krans van Drossaart Hoofd
 en wapenschild en schedel sieren.
 Maar, zoo we ook laauwren eeren, vieren, —
 voor wie by lief en leed geloofd
 in Dien met doornen eens Gekroonde,

Liev
 neen
 wien
 om v
 Om
 al d
 Wel
 en v
 Kind
 kind
 kind
 uit t
 Groe
 van
 Kroc
 tree

Die tot op 't kruis zich Liefde toonde,
 is de onverwelkbare kroon bereid
 van eidelooze heerlijkheid!
 In lief en leed dan 't hoofd naar boven, —
 naar 't Hoofd, dat we eeuwig willen loven!

1857.

AAN MIJNE LIEVE FRANCISCA,

OP DEN 23sten FEBRUARIJ 1857.

Lieve Dochter, op dees feestdag ons een zestienjarige spruit!
 neem de bede biddend tot u, die een vader dankend uit,
 wien op nieuw de God zijns levens voor uw liefde heeft gespaard,
 om van u ook (o! Hy geve 't) nog zijn wensch te zien op aard!
 Om aan u ook veel te melden, welk een Heer uw vader dient,
 al der zijnen God en Koning, rijke Ontfermer, eeuwge Vriend!
 Welk een liefde in angst en zorgen op uw moeder nederzag,
 en van vreugd haar geeft te schreien op dees liefelijken dag!
 Kind! wees kind nog lang van harte, blij en kinderlijk gezind,
 kind, vooral, gelijk ze Jezus heeft beschreven en bemind!
 kind, dat volgbaar en gevoelig op Zijn liefdewoord en stem,
 uit uw spelen, uit uw arbeid, altijd opziet weer tot Hem.
 Groei en bloei, o mijn Francisca! by het meer dan zonnelyk
 van Zijn heilig, van Zijn vriendlyk, van Zijn zegnend aangezicht.
 Kroon, ook gy, van onze grijsheid; jongste spruit van ons gezin!
 treed met deze onze oudrenbede dees uw nieuwen jaarkring in.

TER

ECHTVIERING

VAN

MR. ISAAC CAPADOSE

EN

Mejonkvroutwe A. G. VAN HOYTEMA.

3 JUNIJ 1857.)

Nog ruischen ons in 't hart de hooge Pinksterzangen!
 En waagt het de aardsche harp die galmen te vervangen
 met tonen, liefde en echt en bruiloftsvreugd gewijd?
 't Gaat samen. Ook de vreugd der aarde heeft haar tijd,
 haar recht, haar heiligheid. De feesttoon, dien wy slaken

viert aan dees huwlijksdich geen luchtige vermaken,
 uit stof en ijdelheid te zaam geweven, neen!
 maar weldaân van Gods liefde, in doel en oorsprong één.
 Was 't geen de Pinkstergaaf bracht aan een lijdende aarde
 niet mede een liefdeband, die volken samenpaarde
 voor eeuwig blijvend heil? En is ook 't bruiloftfeest
 geen hoogtijd Gods, die hart aan hart, en geest aan geest,
 en ziel aan ziel verbindt? tot hooger eind voorzeker
 dan deze wereld kent by 't schuimen van haar beker.
 Ja, echt- en pinksterfeest zijn aan elkaër verwant.
 In beide spreekt een beeld, in beide ligt een pand,
 in beide leeft een kiem van hooger zaligheden,
 dan nog het deel kon zijn in 't versch geschapen Eden.

Heil Bruidegom! heil Bruid! Wy dragen met u roem
 in 't geen Gods gunst u schonk, uw echtheid is geen bloem
 die eerlang weêr verwelkt, maar vrucht, bedaauid, beregend
 door stille zielsgebeên, en zóó van God gezegend,
 (dus zij 't) niet voor een tijd, maar voor eene eeuwigheid.
 waarvan de hechte grond wordt in den tijd geleid.

Heil Bruid! heil Bruidegom! het uitzicht op een leven
 van God u voor elkaër en voor Zijn dienst gegeven,
 maakt van dees vreugdedag de wezenlijkheid uit, —
 en van mijn feestlied meê; geen streelend harpgeluid
 dat wegsterft in de lucht by 't blusschen van de lichten,
 geen spel van poëzy, waarbij we een lot ons dichten,
 maar echte prophecy, gewaarborgd door Gods woord
 aan die 't geloovig, die het heilbegeerig hoort.

Heil Bruidegom! heil Bruid! laat bergen beide en dalen,
 waar ge in of uit mocht gaan, u van dat heil verhalen,
 en van uw dankbre vreugd getuige en echo zijn!
 Van 't Scheveningsche strand, tot d' oorsprong van den Rhijn,
 en weêr te rug van 't meir, naar 't eenmaal vrij Geneve
 genoemd, tot Wiedemaand u aan den grond hergeve,
 waar eigen huis en haard u wachten, en het werk
 waarnaar ge dan weêr haakt, door jeugd en ijver sterk,
 om 't vorst en volk ten dienst, kloekmoedig uit te richten,
 o Bruidegom! terwijl huismoederlijke plichten
 u roepen, lieve Bruid! door 't voorbeeld opgeleid
 ten voorbeeld, en een taak vol zoetheid u verbeidt.

Heil Bruid! heil bruidegom! van ouders beide en vanden

verzelt de zegen u op d' adem van de winden,
niet slechts, terwijl ge vlug van berg- tot bergtop snelt,
en van bewondering 't aandoenlijk hart u zwelt,
by d' aanblik van natuurs ontzachtbre schouwtooneelen
en heel het lachend dal uw vreugde schijnt te deelen;
maar voor geheel die reis des levens, met het oog
aanvaard op God, uw God, en op dien regenboog
wier kleuren ons juist dan van trouw en liefde spreken,
wanneer de zomerzon een oogwenk schijnt geweken
om dóór te breken straks, van achter 't wolkgordijn
met steeds verhoogden, steeds verkwikkelijker schijn.

Heil Bruidgom! heil Bruid! heil ouders, vrienden, magen!

Uw zorgen, uw gebeden, zij hebben vrucht gedragen;
zy zullen 't immer meer in 't geen uw oog reeds zag
en in het schoonst verschiert nog slechts vermoeden mag.

o! Ziet het dierbre paar des levens waatren bouwen
met een op Isaacs God onwankelbaar vertrouwen.

Ja, met die dankbre vreugd, die uit uw oogen blonk,
mijn broeder, spruit met mij uit den alouden tronk!

die vreugde, die ons hart zoo wonderbaar bezielde,
toen tusschen u en my mijn gade in tranen knielde

en 't lovend drietal werd bedropen met dien doop,
het pand ook voor ons kroost van onbedriegbre hoop!

Gy mede, o dezer Bruid zoo teêrheidvolle Vader!

beleef haar aardsch geluk, haar weg en gang te gader
naar hooger streken, waar wie God in Christus kent,

een vreugde kennen zal, het eind van alle ellend!

Gy, aan die vaders eens in gunst hergeven Moeders

voor 't wederzijdsche kroost! Gy zusters en gy broeders!

gy vrienden aan dees disch feestvierend saâm geschaard!

verzelt hun beê tot God, getuigt hun heil op aard!

Ja heil! driedubbel heil! den beker opgeheven!

Bij de intreê van dit u voortaan verdubbeld leven,

spreekt met uw vreugd, uw dank, ook uw geloften uit!

Des Heeren wilt gy zijn. Heil Bruidgom! heil Bruid!

Pinkstergalmen, hemelhalls,
bruiloftshymnen, zy zijn één!

Is één grondtoon aan de akkoorden
van die allen niet gemeen?

Liefde is van den God, dien we eeren,
de onverloochenbare naam;
liefde is 't wezen van Zijn wezen,
liefde en heiligheid te zaam.

Liefde vormde de eerste schepping
tot één zegenrijk gezin;
liefde gaf in 't zalig Eden
Edens koning zijn mannin.

Liefde bracht dien Heer op aarde,
Zegenaar aan Canaas disch,
Levenswekker in Bethanie
uit der graven duisternis.

Liefde bracht Hem voor de Zijnen
op het zondedelgend kruis!
liefde brengt ze, die hem lieven,
in des Vaders heerlijk huis.

In de vlam der wondertongen,
op 't gezegend pinksterfeest
daalde weder liefde neder,
spreekt de liefde van den Geest.

Wat den hemel maakt tot hemel
is die liefde, Liefde maakt
ieder woning hier reeds hemel
waar dat hemelsch vuur in blaakt.

Eens zal liefde de aard vervullen,
maken aard en hemel één,
als het koninkrijk daarboven
't Godsrijk wordt ook hier beneên.

Liefde in Christus zij en blijve
ook reeds nu de heilge keus!
In beproeving steun en sterkte,
in den goeden strijd de leus.

En gy, Isaac, met uwe Anna!
liefde uit God en liefde in God
zijn voor aarde beide en Hemel
't u van Hem verzekerd lot!

IN HET ALBUM VAN HET TIENJARIG DOCHTERTJE
VAN MR. F. J. J. BARON VAN HEEMSTRA.

Eén ding is noodig

Luk. X: 42a.

O dochter van een huis, waar Jezus naam in eer is!
Steeds blijke 't ook aan u, dat Hy u w deel, u w Heer is.
Belijd Hem, dien Hem, hang hem aan!
Nooit werd die keus te vroeg gedaan.
1857.

TER VIJF EN TWINTIGJARIGE ECHTVIERING

VAN

C. J. F. BARON DE CONSTANT REBECQUE

EN

J. F. BARONNESSE D'ABLAING VAN GIESSENBURG,

OP DEN 12 OCTOBER 1857.

Twee alouwde Ridderstammen
eens op Franschen grond geplant
schoten later nieuwe wortels
in het needrig Nederland.
Wat verzaakten zy? — De glansen
van de koninklijke zon!
Wat ontkwamen zy? — Den zondvloed
over Frankrijk en Bourbon!
Wat hervonden ze aan dees boorden
van den Rhijn en Noordzeestroom?
Nieuwe glansen, versche vrijheên,
vruchten van d' Oranjeboom.
By de vrijheid, van 't geweten
voor Gods vrijgekochte kerk
nieuwe banen om te streven
naar een God gevallig werk. —

Voor twee takken dier twee stammen
was dat heil dan weggelegd,
saamgevlochten als zy bloeiden
in een zegenrijken echt —
echt, na vijf en twintig jaren
tot een zilvren band hersmeed,

naar steeds groenend van de weldaân,
die er God op reegnen deed.

In den snellen loop der jaren,
wat ontviel u, edel Paar?
't IJdel eener ijde wereld
ver en vreemd van 't eeuwig waar!
En wat vindt ge ter vervanging
van die wereld en haar lust?
In het bloed des kruises vrede,
in eens Heilands liefde rust!
met een kroon nog daar benevens
van twee zonen (kostbaar pand!)
en twee dankbre kweekelingen,
hoop, als zy, van 't vaderland.

Zie ze groeien, zie ze bloeien,
zie ze rijpen, God ter eer,
voor de dienst van Neêrlands koning —
voor de dienst van Hooger Heer!

Jonge vrienden, feestgenooten!
kwijt uw harten, vrij en blij,
maar dat de indruk, die u nablijft
tevens ernst en waarheid zij!
Wilt ge erkentlijkheid vergelden
voor de liefde van dit Huis?
Kiest, als eens uw vrome moeder,
Christus vaan en Christus kruis!

En gy zonen-zelv' des Huizes!
draagt ook gy een schoonen naam,
naam, gevierd van Oost tot Westen
met dier vorsten roem te zaam,
die don Vlaamschen schedel dekten
met de Constantijnsche kroon
of by Leuven triumfeerden
hunner helden moed ten loon?
Leert vooral de plicht waardeeren
die zich vasthecht aan uw naam!
Leert hem voeren ridderaartig,
zonder trots en zonder blaam: —

Zij
zij

ja, gewillig van u werpen
 bij dien eindloos kostbrer naam
 dat de glorie aller vorsten,
 aller Engelen te zaam!
 Naam dien Hy-alleen kan geven
 die de lelie mint van 't dal
 en geen lust heeft aan een hoogheid,
 oorzaak eens van aller val!
 Hy, God-zelf in 't vleesch verschenen,
 Koning eerst in needrigheid
 dan — en haast! — in al de volheid
 Zijner hemelmajesteit!

Zijne aanbidding, Zijn verwachting, dierbre Bruidegom en Bruid!
 zij van 't dankfeest, u verwaardigd, Aanvang, Midden en Besluit.

EEN GEBED VOOR DEN „HERAUT.”

Die tot Sion zegt: Uw God is Koning.

JES. LII: 7.

Bij de intreë van een nieuwen jaarkringloop
 wat wensch, wat beë, wat aangename hoop
 vervult, te midden hunner diepe smarten,
 Heraut van blijde tijdingen! de harten,
 die by uw stem voor Jesus en Zijn zaak,
 Zijn kerk, Zijn volk, een troostwoord vonden vaak?
 Wat anders dan dat, toegeaamd van Boven,
 die stem, steeds trouw, belijden mag en loven,
 en galmen met steeds zekerder geluid
 de daden van den grooten Koning uit;
 ontdekkende der wereld hare ellenden.
 En hoe — waarheen ook de onmacht zich moog wenden
 der wetenschap, der wijsheid van dit stof —
 één naam alleen (Hem zij der eeuwen lof!)
 in de ergernis van 't kruiswoord is gegeven,
 om God in God te erkennen, en — te leven?
 De kamp zij zwaar! volzalig is de keus.
 Volharding tot het einde! blijft de leus.
 In onze zwakheid worde ze ons geschonken!
 De zoete wijn van menschengunst maak' dronken;

van Christus smaad is zelfs het bittere zoet,
 en sterkt het hart en steunt der moeden moed!
 Heraut van Koning Jesus en Zijn waarheid!
 In deze uw kracht ga uit, en breng met klaarheid
 (de klaarheid eens geloofs, op 't Woord gerust,
 en met dat Woord zich des triums bewust!)
 't getuignis van Apostlen en Propheten
 tot hart, verstand, erkentnis en geweten!
 Zeg ook Zijn wondren, eens aan Nederland
 tot slaking van een dubblen slavenband
 gewrocht! Betuig van zonde en van vergeving,
 van krankte en dood, genezing en herleving.
 Hallelujah! het Lam voor ons geslacht
 brengt zelf den dag na d' allerbangsten nacht!
 Maar van dien nacht meld' hoe zich reeds verzwaarde
 de donkerheid. Europa, heel onze aarde,
 der maatschappij, verdiept in stoflijk heil,
 der Christenkerk, voor wereldwijsheid veil,
 der menigte van lang gedoopte volken
 vergaat het licht, geweerd door sprinkhaanwolken
 van By-, en On-, en Wan- en Waangeloof! —
 En Neerland!.... wie dan Neerland minder doof,
 wie meer geneigd om oor en hart te leenen
 aan 't vleierend lied der ijdele Sirenen
 van ongerijpte of valsche wetenschap,
 vervoerend en vervoerd van stap tot stap,
 tot waar de Christus gantsch wordt afgezworen
 of tot een klank werd voor begoochelde ooren
 om in den damp eens denkbeelds op te gaan,
 van Godheid, wezen, werkelijkheid ontdaan!
 Den Christus, ach! tot feilbren mensch verneëren,
 dat kunt ge, o Isrel! thands by Christnen leeren,
 by meesters, voor orakelen erkend, —
 by kinderen, de schooltucht pas ontwend, —
 't akkoord van Gods getuigen ruw ontwrichtend,
 en tegen Schriftgezag het hunne richtend....
 helaas! hoe werd het goud verkeerd in lood,
 de dag in nacht, de levensgloed in dood! —
 Heraut van Jesus Godheid en Zijn waarheid,
 Zijn koninkrijk en komst in openbaarheid!

G
 stee
 met
 't z
 o! V
 diep
 voor
 voor
 Wat
 voor
 Voor
 voor
 uit
 ons
 Nen
 zoo
 men
 ook
 heef
 L
 dan
 die
 van
 gaar

Troost, troost Zijn kerk, en zeg haar welk een dag
 en Isrel en zy-zelf nog wachten mag:
 dag van oneindig licht uit eindig duister, —
 van heel onze aard verhemelenden luister,
 by 't zinken van den laatsten Antichrist,
 die Davids Zoon en Heer Zijn kroon betwist, —
 dag, lang begroet door Zijn aloude tolken
 hy Jacobs huis, by de allerverste volken! —
 Het licht van Vorst Messias heerschappij
 is, midden in dees duisternis, nabij!

1858.

TER VERJARING MIJNER LIEVE EGADÉ.

OP GOEDEN VRIJDAG

2 APRIL 1858.

Gunt de God van heil en leven ons op nieuw dan, dat een dag
 steeds met zielsgejuich verwelkomt ons weér vriendlijk opgaan mag
 met zoo rijke erinneringen en van zegen en van strijd;
 't zoet en zout van beider aanzijn in dees voorbereidingstijd?
 o! Wat brengen wy dien Heiland voor oprechten dank en lof
 diep gebogen voor Zijn voetbank, needrig knielend in het stof,
 voor een leven zoo vol liefde, zoo vol zorg in vreugd of smart,
 voor een leven, telken jare dierbrer, kostbrer aan ons hart?
 Wat vergelden wy den Gever van het zaligst huisgenot,
 voor zoo menig vrucht en voorrecht van ons saamgestrengeld lot?
 Voor bewaring, voor behoudnis, voor beproeving en voor troost,
 voor weldadigheên zoo talloos over ons en aan ons kroost,
 uit ontferming, in getrouwheid door den Goël Wiens wy zijn,
 ons bevestigd, hun gebleken tot hy doodsgevaar en pijn.
 Nemen wy den kelk des Heeren, dankbaar en aanbidgend, aan,
 zoo als Hy dien gaf te drinken, zoo als Hy ons dien voortaan
 mengen zal naar 't welbehagen van die Liefde, die aan 't kruis
 ook voor ons de Paradijspoort, ook voor ons des Vaders huis
 heeft ontsloten met Zijn machtwoord, heeft herwonnen door Zijn bloed!

Lieflijk paart zich, dierbre Gade, wederom in ons gemoed,
 dank- en lof- en heilgemeenschap met geheel de Christenheid,
 die ter viering van het Pascha zich aan alle plaats bereidt;
 van den feesttoon, dien uw feestdag by gezin en kroost verwekt
 gaan wy op, waar 's Konings tafel voor Zijne armen is gedekt!

Gaan wy op, om dáár te danken by het breken van het brood,
by 't zeggen van den beker, Hem verkondigend, Wiens dood
ons het leven heeft verworven en een eeuwig koninkrijk!
Zitten we aan, het oog naar boven, hart en bede te gelijk
over kroost, gezin en Isrel, over Kerk en Volk gestrekt,
in 't geloof des grooten Goëls, uit de dooden opgewekt.

IN HET ALBUM VAN
DEN WELEERW. HEER A. VERSTEEGH,
BEROEPEN PREDIKANT TE NIGTEVECHT, OP DEN DAG ZELVEN DER TIJDING VAN
ZIJNE GEVAARLIJKE KRANKHEID.
5 April 1858.

Versteegh, van God geleerd wat in geen aardsche scholen,
verneembaar, geen vernuft, geen wijsbegeerte geeft,
maar voor verstandigen by eigen licht verholén,
in 't hart der kinderkens, gewekt van Boven, leeft!
Versteegh, van God begaafd om met bazuinenklarheid
't van Hem ontfangen Woord te spreken, Hem ten lof,
en Jesus, d' een'gen Weg, het Leven en de Waarheid
bekend te maken aan den balling op dit stof!
Hoe is ons 't hart te moê, als tusschen hoop en schrikken
verdeeld om 't geen in u al wat u lief heeft, treft! —
Hoe zien wy starend uit wat van u zal beschikken
de Heer, tot Wien ons oog in tranen zich verheft! —
Vrees niet (dus fluistert ons een zachte stem in de ooren)
dees krankheid, nooit ter dood, bewerktuigt hem te zaam
om 't Lam in heerlijkheid te zingen met de koren
des hemels, of op aard te kampen voor Zijn naam.

AAN MEJUFVROUW E. D. C. DE BORDES,
BY HAAR VERTREK UIT AMSTERDAM.

Vriendin en Dochter! want dus acht u 't vriendenhart
om 't geen ge in lief en leed ons altijd zijt bevonden,
sints 't eerst u aan ons huis één zelfde zoete smart,
om Hanna, tot haar Heer geroepen, heeft verbonden.

Neen, 't zy rondom Gods Woord in éenen kring vereend,
of aan één zelfde disch gezellig aangezeten,

't zy voor een tijd op nieuw van 't samenzijn gespeend, —
geen zegen t' zaam gesmaakt blijft waar we ook gaan vergeten,
noch zonder dat de vrucht, vertrouwend afgebeên,
op Gods gezetten tijd, daarvan zal achterblijven.

Zoo ga, het hart gesterkt door zijn weldadigheên,
die voor een eeuwigheid u Jesus doe beklijven.

Ga met Zijn woord in 't hart, Zijn Hemel in het oog,
steeds by dat hart te zaam en bij dien Hemel nader,
naar 't huis, waar zich God-zelf steeds zichtbaar toonen moog'
den man der Weduw, en der weezen trouwen Vader!

31 Mei 1858.

DE SLAG BY NIEUWPOORT.

EENE BLADZIJDJE UIT DE GESCHIEDENIS

VAN

NEERLANDS ROEM EN GROOTHEID.

Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris.

Hoe zag in Nederland de zon zoo rood, de straten
zoo doodsch! Kasteel en burcht van Edelliën verlaten!
der burgren voorhoofd bleek en klam, terwijl de lucht
van 't zwaaien van het zwaard, den val der bijlen zucht,
de houtmijt riekt en rookt, — het lied der Martelaren,
gestemd in ballingschap en bange doodsgevaaren,
tot op 't schavot niet zwijgt van God en van het Lam,
tot dat het stikt in 't koord, of wegsterft in de vlam!

Hoe viel een nacht zoo zwart op Nederland, na dagen
als sints de aposteleeuw geen latere eeuwen zagen!
Want ook tot Nederland was doorgedrongen 't Woord
uit Wittenberg herleefd, en 't had van oord tot oord,
van Henegouwen en Artois tot aan de stroomen
des Amstels voortgesneld, de harten ingenomen, —
uitwendigheden, door der eeuwen duur versteend,
ontworteld, — plechtigheên van 't Heidendom ontleend,
of opgegraven uit de schaduwwet der Joden,
geheel haar grond betwist van menschlijke geboden, —
voor schitterschoon of schijn de rechten van „het Waar”
gehandhaafd, — 't licht der Schrift op zijnen kandelaar
herplaatst, — de zuivre bron ontzegeld van het Leven, —
den eengen Middelaar Zijn eeuwige eer hergeven!

Het nieuw ('t aloud!) Geloof had, elken dwang ten spijt,
 consciëntiën geschokt, consciëntiën bevrijd!
 't Had volle vijftig jaar, door Karels bloedplakaten
 gedreigd, gedrukt, gevoed, vervolgren en soldaten
 in lange duldzaamheid het weêrloos hoofd geboôn;
 straks, in den grooten naam van Gods gezalfden Zoon,
 Zijn smaad en kruis getroost, dat hoofd omhoog geheven
 om van zich-zelf voortaan een rekenschap te geven,
 waaruit niet de onschuld slechts, maar de eisch der Waarheid bleek
 by middagzonnelicht, in de openbare preek!

En op die prediking, die versche wedergeving
 van 't levend Bijbelblad, was in het Land een beving
 en koking als der zee vernomen, en een schaar,
 men weet niet door wat geest gedreven of van waar
 vergaderd, had op eens bewustelooze handen
 aan beeld en kunst gewaagd van Kerk- en kloosterwanden,
 en 't zij haar ijver of haar plonderlust gekoeld
 als met der stormen vaart. De daavring was gevoeld
 tot in Segovia en 't koninklijke klooster
 naar 't streng model geraamd van foltertuig en rooster,
 weleer door Heidnen van Laurentius, maar toen
 voor Cristenen bereid door Christenen, ten zoen
 der nieuwe ketterij, — het eigen Woord des Heeren.

Om 't misdrijf met één slag zijn Volken te verleeren,
 van 't pestgif eens voor goed te zuivren heel het Land,
 zond weêr de Koning 't zwaard, het zwaard in Alva's hand,
 en met dat zwaard, het vuur. Van edel en onedel,
 van Roomsche en Onroomsche, trof de blijkssemstraal den schedel,
 uit de onheilzvangre wolk van 't Zuiden aangesneld.
 De steden zijn vernauwd tot kerkers, 't verre veld
 met vluchtelingen als bezaaid, wier herten bloeden
 om have, om gade en kroost, verbleven aan het woeden
 van 't Spaansche Veemgericht. Een wijl nog! en het woord
 van Vrijheid, 't woord van Heil is door 't geweld versmoord, —
 maar niet die liefde, die geen waatren knnnen blusschen,
 geen graf verslinden, die ook nu de Juniussen
 ontsteekt, en drijft om, meer dan immer onvervaard,
 't geloof te prediken, dat harten wederbaart,

in h
 besch
 in k
 waar

W
 het g
 waar
 verz
 die n
 ook
 van
 gehe
 o! z
 op 't
 (u la
 zich
 naast
 waar
 de sr
 zelfs
 geen
 met
 ter z
 en st
 zijn s
 Strak
 zijn
 in sc
 van
 door
 zijn
 heel

o!
 der t
 ook
 schee
 geen
 de n

in huizen, van den gloed der markt- en martelvuren
beschenen, — onder 't dak van afgelegen schuren, —
in katakomben, afgesloten voor het licht,
waarin de herder zijn verstrooielingen sticht.

Wie maalt, doorluchte prins! in de aakligheid dier tijden
het grievend boezemleed, het naamloos zielelijden,
waarin, — had niet de Heer van Boven u behoed, —
verzwonden ware uw hart, verslonden ware uw moed,
die moed zoo hoog, het hart zoo week, en sterk te gader,
ook waar u alles schijnt te ontzinken? Teedre Vader
van Neerland, op dien trap te Delft niet enkel, maar
geheel een leeftijd dóór, gekoren Martelaar!
o! zoo Gy, balling thands, den bijstand van een' broeder
op 't vroomme Dillenburg behoeft, ook nog een moeder
(u lang van God gespaard) was noodig, waar uw hart
zich aan ontlasten mocht van nog gantsch andre smart, —
naast al die kwellingen, die bannen en die banden
waarin de bloem vergaat van 's Konings Nederlanden, —
de smart des kankers van een huiselijk zielsverdriet,
zelfs voor geen Zwijger meer verzwijgbaar. Neen! hy ziet
geen teedre Montpensier, geen Anna meer Van Buren,
met hem één ziel, één zin, zich in die hachlijke uren
ter zij staan, maar wie thands de Oranjekroon en eer
en stamnaam naast hem voert, ach! eene die veel meer
zijn stam een schande werd, zijn eedle borst een doren!
Straks wordt, tot overmaat der vuurproef hem beschoren,
zijn zoon, zijn eenge, — pand van onvergeetlijke echt
in schier vergeten jeugd, — met schending van het recht
van Brabants Hoogeschool, van d'erfrang van Oranje, —
door Vargas opgedaagd om, gijzelaar in Spanje,
zijn Vader dag aan dag een pest te zien verklaard,
heel 't Neêrlandsch volk een bent, 't licht van Gods zon onwaard

o! Was 't in Neerland nacht, van uur tot uur verdikking
der tastbre duisternis, en van rondom verschrikking, —
ook over Nassaus erf en Dilles oeverslot
scheen op dien nacht van leed en ongenâ van 't lot
geen morgen denkbaar meer, — voor tranen en gebeden
de naadring tot Gods hart, waar 't mogelijk, afgesneden,

en op herademing de laatste hoop verbeurd.
 Als, ziet op eens! aan 't zwerk een open wordt bepeurd;
 de dampen allerweeg verdeelden zich en waken;
 een vriendlijk sterrelucht (dat Neêrland, schier bezweken,
 en adem scheppe en juich'!) begroette met een glans
 van welkomst en van heil d' alouden burchtsloottrans!
 Wees welkom, teedre scheut ten hoogen eik geboren!
 Een zoon, op nieuw een zoon, was Willem's stam beschoren!
 Gy zult Graaf Maurits zijn! de Vrijheid, in 't gemoed
 ontkiemd uws Vaders, straks met kostbaar burgerbloed
 beregend, wacht van u haar grond om op te bloeien,
 en in de ruimte Noord- en Zuidwaart uit te groeien.
 Wees welkom aan de spits dier Machabeesche teelt
 van Wrekers, in Gods gunst aan Neêrland toebedeeld!

Want ja! om Neêrlands zaak met Nassaus zwaard te helpen,
 stond heel het Stamhuis op, de Leeuw met al zijn welpen
 ontvlamde, en wenkte, of 't waar, van op zijn blaauwend veld
 den rossen Liebaart toe, om 's Vreemdlings aartsgeweld,
 zijn vloten en zijn vloek, zijn donders en zijn klingen,
 te trotsen en te staan. Daar brulden zy en gingen
 met statelijken stap, vereend van zin, op buit,
 op buit van oorlogsroem en heilige vrijheid, uit!

Zoo was het, toen de kamp werd opgevat met Spanje
 op dood en leven, zege of ondergang. Oranje
 door eigen broeders, eerst en teêrst, in elken nood
 gevolgd, of voorgegaan, bevond tot in den dood
 zijns vaders huis getrouw. Had niet een zelfde moeder
 in nachtelijke gebeën aan der verdrukten Hoeder
 heel 't Vijftal toegewijd, ten dienste van Zijn rijk?
 Dien Hendrik nog zoo jong, dien een'gen Lodewijk,
 van wie de Mookerhei de lijken met het leven
 verslond, na dat voorlang „Graaf Adolf was gebleven
 in Friesland in den slag.” Met zijner vaadren goed
 verbond Graaf Jan zichzelf, en zijner zonen bloed!

Ziet gy die zonen zich om 't nieuwe Stamhoofd scharen?
 By 't aadlijk jachtvermaak? — In de ernst der doodsgevaaren
 van slagveld en beleg? — Een uitgelezen stoet,

all' Ridders zonder vrees, all' Nassaus hoog van bloed,
 maar nederig van hart, — voor 't minst, wie u geleken,
 u, Maurits trouwste vriend, en meer dan vriend gebleken,
 in 't kamp als in den raad u-zelfen steeds gelijk
 in vroomheid, ootmoed, deugd, Graaf Willem Lodewijk!
 o Flonkerster, zelfs naast dien Maurits niet verbleekend,
 maar vaak door zuivrer gloed nog boven hem uitstekend!
 o! Zie ze t' zaam in 't veld, twee Duitsche Scipioos,
 of Dioscuren, maar wie hooger hand verkoos
 ten dienst van beter zaak en Vaderland. De harten
 der volkeren gaan meê, waar dees den vijand tarten,
 verrassen, fnuiken, slaan, te scheep, te paard, te voet,
 met uitgezocht beleid, met teugelloozen moed.
 De Spanjaard geeft zich lucht in smalen, dreigen, brallen,
 met Parma-zelf aan 't hoofd of plotsling overvallen
 of schrande afgeleid, maar overal bestookt,
 van Schelde, Maas en Waal, tot waar de Dollaart spookt. —
 Straks, als na tocht op tocht de lang geworden nachten
 tot schorsing van den kamp Natuurs bevelen brachten,
 gunn' 't Winterleger vrij aan Overste en soldaat
 voor 't afgerende lijf by stilte of feestvreugd baat, —
 voor 't jeugdig Heldenpaar heeft geen verpoozing waarde,
 waarby hun 't rustloos brein geen nieuwe plannen baarde
 van schade en nederlaag, den vijand toegedacht,
 en op de kaart reeds daár! Men ziet ze, dag en nacht,
 zich oefnen in de taal en krijgskunst van Oud-Romen,
 de tafel, lang en breed, door strijders ingenomen
 uit volgzaam lood gebootst, om aan Quiriet of Griek,
 by 't licht der Wetenschap, geheimen van taktiek
 of legerleidingskunst te ontwringen. Op de dreven
 van 't Haagsche ridderplein wordt de Oudheid in het leven
 herroepen, schild en speer hanteerend, naar 't bevel
 in nieuw-Teutoonsche spraak. Het manlijk kinderspel
 (waar was ter wereld ooit een scheppende gedachte,
 die niet een wufte hoop voor halven waanzin achtte?),
 begroet met schampren spot, of glimlach hoog en koel,
 rechtvaardigde weldra de diepten van zijn doel:
 geplant was de oorlogsschool, wier kloeke kweekelingen
 der Middeleeuwen glans en glorie gaan verdringen
 door 't huwen van heur kracht aan regel, orde, tucht,

bereekning, wetenschap, ja, wiskunst die, bevrucht door d' adem van 't genie, 't bereik vermenigvuldigt van 's Veldheers scheppingen. Geheel Europe huldigt den Stedendwinger, door wiens oog en staf bezielt het heir, geen rotsklomp meer die neêrploft en vernielt, maar levend lichaam werd. Zie met hoe rappe leden het op- en afwaarts streeft trots duizend tegenheden, straks op het slagveld zelf en dicht en keert en zwenkt, zijn wendingen volvoert, zich inkrimpt of verlengt, en aanvalt of ontwijkt naar de aangeleerde wetten; of, stroomen langs en door, hier opdaagt om te ontzetten, daar ijlings aangerend als met een vlaag of ruk van storm of wervelwind, de panden stuk voor stuk van Neêrlands kostbaar erf op Spanje weêr komt winnen. Niet anders dan wanneer met ingespannen zinnen twee spelers worstelen op 't vorstlijk schaakvierkant: het paard in dol galop, de toren langs haar rand of strakke rechtlijn, neemt man voor man gevangen. De vorstlijke Amazoon doorzuiert en dunt de rangen des Tegenkonings, wien, naar alle zijden bloot, geen keuze langer rest, dan overgave of dood!

Maar by geen schaakstrijd, neen! tot meer dan dertigmalen beproefd aan vest by vest, aan stad op stad, bepalen die zegetochten zich, steeds blinkender gelukt, waarvan de weêrgalm nog het nageslacht verrukt, en 't hart in vlammen zet van dichters en van helden! Onovertroffen Hoofd! men zag op de open velden uw krijgskunst even diep, uw krijgsvolk even stout. Getuigt het, Thieltse heide, en torens van Turnhout! waar Varax ruitren eens zoo hoog de borsten droegen, straks Maurits honderden hun duizenden versloegen; en Neêrland riep: „Hy zag, Hy kwam, God overwon!” het was de Morgenster van Nieuwpoorts gulden Zon!”

Ontzachtlijk Guldenjaar! aan wat herinneringen uit twee en dertig maal voltogen jubelkringen sloot zich de duinzang aan, gehoord van Vlaandrens kust! — Was Vlaandren, was de Kerk, zich 't uur, nog wel bewust, toen 't opgetogen Gent met luide lofgezangen

het vijftiende eeuwslot vierde, en op zijn schoot ontvangen en welkom juichen mocht d' aanstaanden Erfgenaam van grooten Karels kroon, en van dit Neêrland t' zaam met Spanjes op één hoofd gedaalde Koningshoeden! Toen, wen zich groot en klein op dezen hoogtijd spoedden naar hofpoort of kapel, tot hulde of dankbetoon, in naam van Romes kerk aan haren nieuwen Zoon door Neêrlands Abtenschaar de rol werd aangeboden der Schriften, met dat woord van JESUS, door de Joden in 't veeg Jerusalem vernomen: „Onderzoekt!” De stem, voor later stond niet vruchteloos geboekt, vond reeds in Karels dag haar wondere vervulling. Voor 't zwaard des Geestes sloeg het uur van zijn onthulling: de Bijbel aan den leek hergeven! Door de kracht van 't doorgebroken licht werd straks tot stand gebracht die machtige ommekeer, — die gisting, eerst, en scheiding van elementen, lang verbonden, — voorbereiding van nieuwe vormen, — waaruit ook Gy ontstondt, aloud Gemeenebest van 't Stichtsche Staatsverbond! Op eens volwassen en in vollen dosch geboren nieuw Neêrland! waart ge een plant tot hoogen groei verkoren? of slechts een wolkenbeeld, dat wegstuift? — Tachtig jaar van dwars door 't onweêr heen en rots- en strandgevaar voorbeeldeloozen koers beslisten 't, eer nog Vrede haar olie uitgoot op de branding! En gy mede, o strand van Nieuwpoort, waar der Helden blinkend bloed in 's Lands gedenkrol schreef: „Ja, God bleef Neêrland goed!”

Wat pracht van kielen, met wat vracht van oorlogslieden, voor Rammekens, vermoeit zich 't luchtruim te bespieden, of de adem, die de wolk haar richting geeft en vult, aan der tienduizenden ontstoken ongeduld haar laving brengen mocht van uit een frisch Noord-Oosten. 't Geldt Vlaanderen met dat heir! 't geldt, om den Zeeuw te troosten, Duinkerken met die vloot! Hoe gaat ze Joost de Moor in 't turen op dat nest van waterwolven voor! hoe Warmond, uit den stam dier oude Wassenaren met Hollands varensvolk zoo monter op de baren, als aan der Eedlen hoofd, sinds Holland Holland heet, ter kruisvaart en tournooi en leenmansplicht gereed!

Helaas! hoe laat de mast zijn blanke vleugels hangen, als moedloos, dat de lucht zich weigert aan 't verlangen van scheeping en soldaat, en, blazende uit den Zuid, de zeegolf opruit, en met tergend windgefluit het krijgsontwerp belacht en tegenstreeft der helden, verwinnaars reeds in hoop op slag- en pekelvelden! Wat spelt die wederstand, zoo kwellend voor den moed die voorwaart dringt en drijft? Van nu aan tegenspoed? En neêrlaag? toen, vooral, de jongste Junijdagen 't ontzaggebiedend heir in twee gescheiden zagen. Het volk, de Schelde langs by Philippines schans ontscheept, vernam op eens het keeren van de kans. Hy vond geen vijand hier, in eigen krijgsgelederen door muiterij geknakt, en ijlings te vernederen, — maar eenen, die veelmeer by d' eersten invalskreet om legervaan en Hoofd herzameld en gereed, en eer verrassend dan verrast, de Staatsche benden te woord stond. Leffinghem scheen onafzienbre ellenden te spellen, toen Graaf Ernst in Nieuwpoorts ochtendstond den fel bewisten, voet vóór voet bevochten grond, bezaaid met vaandelen, en achtmaal honderd lijken, in 't eind ontgeven moest, en naar Ostende wijken.

Zoo was dan 't voorgevoel, aan half het land gemeen, niet ijdel, toen de schaar met zuchten en geweën uit Dordrecht en Den Haag zijn dappren begeleidde, en, door geen glans verblind van wapenpraal, niet scheidde dan luid' weeklagend, dat een Hoofd, zoo onvertsaagd, zoo kostbaar, aan den raad der Baatzucht wordt gewaagd op avonturen, die èn Prins, èn heir, èn schepen, èn Vrijheid, èn Geloof in 't wis verderf gaan slepen!

Neen — dat zal God verhoèn, de God van Nederland, de God, o Maurits! van uw vaadren, — Hy, Wiens hand het lot der volken stiert, de kans der Legerscharen. Uw moed, steeds kalm en koel, had van des volks bezwaren, door kundig Hoofd aan Hoofd getrouw uiteengezet, geen onkle zich ontveinsd. Thans was u de eerste Wet gehoorzaamheid. Uw oog, een wjl — wellicht — betrokken by 't hachlijk aanzien van den dag, staat onverschrokken.

't Had eerlang alles en in alles stout voorzien,
om op den mullen grond den Spanjaard 't hoofd te biën,
die, overmoedig op zijn bloedige ochtendzege
en tuk op nieuwen roem, vast aanspoedt. Allerwege
groeit 's Prinsen leger aan, doorstreeft het zand, doorwaadt
de kil, laat los de stad, bezet de vlakke, en staat
in liniën geschaard, straks op een wenk der oogen
van stelling wisselend, en naar den eisch bewogen
van ieder nieuw bestaan der felle weërp partij.
Daar staan zy, nog zoo korts elkaër van wederzij
een stip of dunne streep in de oogen, — duizendtallen
geordend om, in 't eind, elkaër op 't hart te vallen,
de krijgskreet op de tong, de zegepraal in 't oog!
Een dubbele donderbui gelijk, aan 's hemels boog
met sombre plechtigheid opkomend, de een in 't Zuiden
en de ander uit den Noord. Met angst en schrikgeluiden, —
met stilte banger nog, — verbeiden veld en vee
de botsing, — 't aardrijk zucht of 't ware in barenswee.
Straks, lang genoeg geperst, ontladen zich de wolken
in vuur- op vuurschicht, die met hagelsteen en kolken
van regen, met gedruisch van hoos en wervelwind,
verwoestend neërschiet en de hoop des jaars verslindt.
De zon, wanneer zy keert aan de uitgeraasde transen,
beschijnt het treurtooneel met nog onzeekre glansen,
maar verwt den regenboog, die Noachs lijdend kroost
van uit dat eigen zwerk en heil belooft en troost.

Kronijk van d' ouden dag, en overleveringen
des gullen tijdgenoots, wel nimmer om te dingen
naar Clieos eerlof of den lof der poëzij,
beschreven, maar van praal en ijden opsmuk vrij,
of met nog ruwe stift aan magen en beminden,
en onder d' indruk-zelf van eigen ondervinden,
getuigt! Gy, schijnbaar dor, toch in de aanschouwlijkheid
van 't zonder kunst van stijl stout neërgeworpen feit
zoo rijk aan leven, rijk aan dichtstof, voor den dichter
verheffend tevens en beschamend, in verlichter
misschien! maar, trots zijn trots, niet dichterlijker tijd.
Meldt uit dat schitterendst vak van tachtigjaargen strijd,
meldt enklen ons voor 't minst der wederzijdsche helden

van uit het worstelperk der Vlaamsche zeezandvelden; —
 en hoor' het nageslacht, bewondrend en in dank,
 na vijfmaal zestig jaar, dier namen grootschen klank,
 der natie lieflijk of barbaarsch, doch waar de glorie
 van heel een eeuw in spreekt, geheel eens volks historie!

Zegt van der Staten heir, de rangen van den Geus,
 het eerst de bloem en keur, — de aanvoerders, die de keus
 des Veldheers door hun trouw rechtvaardigden, — de mannen
 wier lange ervaring, met de diepte zijner plannen
 vertrouwd, den zin begreep, of ried, van elk bevel, —
 den wenk voorkwam des noods, — dan pijl- of kogelsnel
 tot stand bracht, — Oversten van voetvolk, in de krijgen
 sinds Alva, lang gewoon van rang tot rang te stijgen,
 en Ruiterhoofden, die vooral sinds dezen dag
 den Spanjaard noopten tot erkenning en ontzag.

Geen deel van 't Stichtsch verbond, of 't had op deze velden
 zijn aandeel in den roem, en leverde zijn helden.
 Uit Friesland, aan de spits der vendels van Nassau,
 streed Taco Hettinga, wien Grovestins, de Blaen,
 Assuerus, Ripperda, op Spaanschen, Walen, Ieren,
 by de oopning van 't gevecht reeds hielpen zegevieren.
 Uit Utrecht en zijn Stift was 't regiment ontboën
 van Huchtenbroek, Calvaert en Jonker Jan van Loon,
 wien 't Vaderland eerlang Ostende toebetrouwde,
 met Rijsenborgh, gezegd de Maarschalk van Abcoude.
 Voor Zeeland, wien de dood op 't Leffinghemsche bed
 drie Hopliën afsneed, stond van Prince, met Pagnet,
 en Rolle en Ingenhave, en beide van der Nooten.
 wier vaders, om den bond in Pallandts zaal gesloten
 berooving, ballingschap en wederspoed getroost,
 hun zwaard vermaakten aan een zegerijker kroost!
 Van 't oovrig Nederland, aan Zuiderzee of Schelde
 gelegen, aan den rand van Hunze of IJssel, telde
 het leger heel een schat van zonen, vaak van naam
 of afkomst Waalsch of Vlaamsch, maar met Noord-Neêrland t' zaam
 volhardend in den kamp, verbroederd aangevangen
 „Voor God en Gideon!” — of in dezelfde rangen
 sinds eeuwen t' zaam genoemd: Van Gent, Imbyse, Blois,

Hertaing en Baertenberg, Ghistelles en Dubois,
 met Herauguières, van den Tempel, Randarode
 en vijftig anderen, die 't lied des Dichters noode
 voorbijsnelt, — maar niet u, in voor- of tegenspoed
 van Balen! even koen, wiens nooit verlegen moed
 voor Nieuwpoorts wallen mede in 't hachlijkst uur besliste,
 en, — wie geen evenknie dien voorrang ooit betwistte, —
 ontzachtlijk driemanschap van Baxen, gaadloos groot
 en fabelachtig stout! — Maar ook den Bondgenoot
 moog 't Hollandsch nageslacht met wilg- en palmtak eeren!
 Gaf niet Brittanje ook hier zijn schittrende De Veren,
 Lord Grey de Wilton, en Sir Robert Henderson,
 en Edmund, kolonel die van soldaat begon?
 Die beiden moest eerlang het heldenmoedig leven
 voor Neêrlands zaak en wraak op Neêrlands grond begeben! —
 Aan zijner Zwitsren spits vecht als een leeuw of stier
 Hans Kriech, — met d' eigen moed, wellicht met losser zwier,
 de Fransche strijdgenoot: Dussault, La Simendière,
 by d' Ommervilles vaan; en gy — of blijf van verre
 voor 't minst nog dezen dag, te wakkre Châtillon!
 bloem al te ras verbloeid by de eerste lentezon!
 Moest dan in Neêrland meê bloed uit de hartaar stroomen
 van martlaar Coligny? Moest, Nieuwpoorts storm ontkomen,
 Ostende, toen ze in 't end den puinhoop overgaf,
 ook afstand doen van u en uw gelauwerd graf?

In 't midden van dat heir, de menigte dier dapperen
 uit half Euroop vergaard, prijkt, kenbaar aan het wapperen
 der op den hoogen helm geplante Oranjepluim,
 de Prins, op 't blank genet dat, overdekt van schuim,
 met brandende oogen en van drift bewogen manen,
 de trilling uitdrukt, hem met al die legervanen
 gemeen, van ongeduld en schier onhoudbren gloed.
 Oranje temt dat vuur, en in zijn rijken stoet
 van Anhalts, Holsteins, Solms, Gebieders, Graven, Heeren,
 gekomen om naast hem de kunst des krijgs te leeren, —
 het fnuiken aan te zien der Spaansche hovaardy, —
 blikk welgevallig op twee broeders aan zijn zij:
 Justinus, d' Admiraal van Zeeland, Willems basterd,
 maar om geen andre vlek licht by zijn stam gelasterd,

en Fredrik Hendrik, die met tranen en gebeên, —
 dat toch des Veldheers last zijn prille jeugd niet speen'
 van dees gerijpten oogst van lauwren en gevaren,
 niet weêr te wachten vast in eeuwen of in jaren, —
 in 't eind zijns broeders hart een hachlijk „ja" ontwong,
 thands, steigrend naast hem, juicht! Zoo leert het arendsjong
 op zijner oudren vlerk met liefde en lust gedragen,
 het spoor ten wolken in, trots dreigende onweêrsvlagen!

Dees tegenover staat Albertus, Cardinaal
 Primaat van Spanje, straks en Bruigom en Gemaal,
 en sints vierdubbel held in 't vuur. Ook hem omkringen
 veldoversten van naam, doorluchte Vreemdelingen:
 Montelimar, van ouds de vijand van zijn Vorst;
 D' Aumale die, als hy, naar kamp met ketters dorst,
 en liever hulde brengt aan Oostenrijk en Spanje,
 dan, Lotharingens, zoon en bloed van Charlemagne,
 aan de oude Ligne ontrouw, met klanken flauw of valsch
 voor Hendrik van Bourbon te buigen knie of hals. —
 De Graaf van Reffersheid leidt op zijn kurassieren
 uit Duitschland, — uit Milaan met keur van Cavalieren
 Graaf Albiano zijn vrijwilligers, naast Rho,
 Pallaviscini, Buongiovanni, Fabio,
 der Fabiussen van Oud-Rome — zoo zy melden —
 nog steeds herkenbaar kroost. — Ook België zendt helden
 en namen, rijk aan roem in allerlei bevel
 of dienst in vrede en krijg: Richardot, Pilmorel,
 en Longueval-Bucquoy, en, die hem heeft vervangen
 in 't opperste bevel van zijner Walen rangen,
 Vliesridder, Graaf en Heer Lannoy Lamotterie,
 met dien ten Veldheerstaf, door kracht van krijgsgenie
 van scheermes en lancet geklommen La Barlotte,
 die adeldom en dood met d' eigen lach bespotte,
 schoon by dien adel om zijn opkomst min misschien
 in arren moed benijdt, dan om zijn deugd ontzien.

Ter eer van 's Keizers bloed, ter viering der Infanto,
 door 't Vaderlijk besluit Voogdes noch Gouvernante,
 maar Erfvorstin voortaan der Nederlanden, geeft
 hier Spanje, of 't waar op nieuw, al wat het kostbaarst heeft

van strijders, Oversten en ridderlijke loten:
 Toledoos, uit één tronk met Alva voortgesproten,
 Monroy, Arosteguy, de Silva, Carvajal,
 met Torres, uit het bloed der kroon van Portugal,
 met Bracamonte, del Villar en Espinosa,
 Zapéna, d'Avalos, — en gy, vooral, Mendoza!
 uit gloriejker huis geboren, dan wellicht
 het huis uws Konings zelf, dat voor den praal schier zwicht
 uws breeden stambooms en zijn tallelooze zonen
 uit twintig takken, met Hertogelijke kroonen
 en Gravenwongen en banieren overlaân,
 de prijs van ridderdeugd en oorlogsheldendaân
 niet slechts, maar wijsheid mede, aan 't roer der Koninkrijken,
 in 't purper van de Kerk bewezen, by het prijken
 ook met de palm der Kunst! — Beklaagbre, wien dees dag
 geen nieuwe lauweren om 't voorhoofd slingren mag.
 Geen afkomst baten zal uit zoo doorluchte Vaadren,
 geen onverbasterd bloed in eigen levensaadren,
 geen titels eener Gade, erfdochter van Colon,
 die met America Castielje en Arragon
 vermenigvuldigde. — 't Is in dit natte Noorden
 ons, zonen van Euphraat-, Jordaän- of Ebroboorden,
 te kil, — te kil voor 't minst, wanneer geen schooner zaak
 den arm te wapen draagt, dan Inquisitiewraak,
 der middeneeuwsche Kerk ter heillooze eerbetooning,
 tot elken prijs gewild door een ontzinden Koning. —
 Ga, eedle Arragonees, ga, fiere Castiljaan!
 zing van uw Cids den roem, waarvoor de Halvemaan
 van uit Asturiës onwinbren hoek bedwongen,
 verbleekte en nederzeeg, van plek tot plek verdrongen
 tot Calpes overzij! of brenge later dag
 u versche gloriën uit grootschen slag op slag,
 by Salamancaas en Toulousen, op de Gallen
 behaald naast Wellington, — uit Saragossaas wallen,
 het aandeel van wier asch in d' Europeeschen strijd
 uw Palafoxen zelfs door Moscow word' benijd!....
 Maar in zijn duinen is de koele Nederlander
 te huis en meester. Ziet! èn ros èn staf èn stander
 en voeten glijden uit in 't doolhof van dit zand.
 Gy zult dees avond nog, roemruchtige Admirant!

nadenkend aan den disch uws Overwinnaars spijzen,
en, eerlijk Edelman, eens vijands krijgskunst prijzen!

Maar vóór het vallen van den avond, en nog vóór
dat de Arragonner weg en degen hier verloor,
wat deinend wisslen van de hoop! Wat overspanning
van woede, ginds en hier! Wat steeds op nieuw vermanning,
in duizenderlei vorm, van duizenderlei dood!
Wat uit de diepten-zelf van lijfsgevaar en nood
weêr aangegrepen moed, trots wreede lichaamspijnen!
Wat davrend moordmuzijk: geknal van karabijnen, —
gekleetter van het staal, dat indringt of verplet,
het pantser beukt en deukt, — geknetter van 't musket, —
waaronder 't schutgevaar uit zijn ontsloten kelen,
uit zee, van strand, op 't veld, begonnen in te spelen,
of dondrend uit het zand, door Maurits kunst bevloerd,
zijn grove basstem mengt. De waatren zijn ontroerd,
en rijzend met den vloed bezetten en beëngen
de ruimten van het strand en worstelperk, en brengen
den strijd steeds dieper in het duin. De zon, — de zon
van uit haar loopplaats, sinds het vreeslijk pleit begon,
streed meê en blindde 't oog der Spaansche tegenstanderen,
door diep beleid belet hun stelling te veranderen.
De ontknooping draalt, neen! wijkt. Een pijnigend verlangst
naar de eindbeslissing, een van weêrszij zeldzame angst
bevangt en overmant de harten, niet om leven
of lichaam, sedert lang het krijgslot prijs gegeven,
maar om de zege of smaad van Spanjes kroon en vaan!
de vraag: zal Nederland stand houden of vergaan?

Heel Neêrland, Zuid en Noord, deelt in de hachlijkheden
van d' ongelijkbreu dag, door hoop en vrees bestreden
by beurten! naast en meest Ostende, waar het zwerk
aan oog of oor van verr' den gang van 't oorlogswerk
laat gissen of verstaan, — of 't enklen vluchtelingen,
dwars door den vijand heen, gelukte door te dringen,
met weiflend antwoord op der fel bedreigden vraag
naar dezen eb en vloed van zege en nederlaag.
Daar 't eerst is de uitslag dood of leven. Daar vergaadren,
benepen en benard, 's Lands uitgetrokken Vaadren,

met Oldenbarnevelt, de wijsheid van den Staat! —
 of met een hart, dat thands niet slechts van onrust slaat,
 maar ook van naberouw in 't end? — Hoe 't zij, met oogen
 bedaauid, met knieën voor Gods Almacht neêrgebogen, —
 gy in hun midden, vroomen en eedle Casimir,
 met handen, hier niet meer zich klemmend om rapier,
 of staf van Veldheer, maar gevouwen, opgeheven
 ten hemel, om, ook Gy dien Josua in 't streven
 te sterken, die nu draagt de hitte van den strijd,
 tot de overwinning door uw moeiten ingewijd!

Maar ook nog elders in des Spanjaarts Nederlanden
 stijgt uit een boezem, door nog andre dan de banden
 van eenerlei belang en haardsteel aan het lot
 van Maurits volk verhecht, een smeekgebed tot God! —
 Ziet ge in dat rijk kwartier van Brabants hoogen adel
 dat hofplein? — op dat plein die knechten, toom en zadel
 aanbindende aan een stoet van rossen, als ter vlucht
 gereed gehouden op het eerste schrikgerucht? —
 En ziet ge in dat vertrek, dat bidvertrek, dien Grande
 en Ridder van het vlies, pas met gejuich ten lande
 verwelkomd by den trein van 't Aartshertoglijk paar? —
 En ziet ge op dat gelaat die Nassau-trekken, maar
 meer Spaansch, meer somber, met een schaduw overtogen
 van lijden, doch beheerscht door manlijk wilvermogen? —
 't Is, — twee en dertig jaar na d' onvergeetbren roof
 van Leuven, — 't is diezelfde, in Spanjes Kerkgeloof
 en hofdwang en den boei zijns eigen rangs omsloten,
 Philips Willem van Oranje! ook hy, een leeuw gesproten
 uit leeuwen, en zich-zelf het leeuwenhart bewust, —
 maar ach! als een wiens aart kunstmatig werd gesust,
 wiens oog verdoft, die het tergende beletsel
 van 't houten traliwerk en splinterig staketsel
 verafschuwt, en ontziet; dan weêr een oogenblik
 zijn staat vergetende, den tuin vervult met schrik,
 wanneer hy ver in 't rond dat diep gebrul laat hooren,
 waaruit de Woudvorst blijkt. Dus ook de Vorst, geboren
 uit zoo verheven stam tot zoo verborgen kamp.
 Maar neen! op dezen dag verschrikt geduchter ramp
 dat prinselijk gemoed. Wien zullen de oorlogskansen

in dit ontzachtlijk uur met de overwinningsglansen begunstigen? Wien 't hoofd doen bukken in het zand? — of Spanje of Habsburg, of Oranje en Nederland? Dat Spanje bracht hem groot, dit Neêrland was zijn moeder? Albertus is zijn vriend, en Maurits is zijn broeder, zijns vaders zoon, zijn naam, zijn bloed, — dat bloed, die band, behoudt in 't barnen van den zielskamp de overhand. En zie, ook deze, by een kruisbeeld neêrgevallen, smeekt voor eens broeders hoofd met Hollands duizendtallen.

En weder elders werd gebeden, — werd geroemd, — te Brussel op dien dag. — Van 't schitterendst hofgebloemt van Staatsjonkvrouwen, rang- en stam- en Echtgenooten van Brabants Edelen, Paleis- en legergrooten omgeven, voert het woord de fiere Aartshertogin, met kalme majesteit, met d' opgeruimden zin der blijdeste zekerheid. Heeft niet haar moed de muiters voorgister nog getemd, voor de opgezeten ruiters verschenen in den dosch van 't mannelijke staal met mannelijke klem in vrouwelijke taal? En zou dat leger, meer dan immer aan zijn plichten herinnerd, in zijn trouw geen wondren thands verrichten? Of mag zy minder van de ster van haar Gemaal verwachten dan en heil en volle zegepraal op 's Geuzen overmoed? „Houdt vast uw hart, Mevrouwen! „gy zult aan deze plaats weldra den leeuw aanschouwen, „en 't weltpjen aan zijn zijde, in banden. Hoe de Held, „den Stedendwinger, eens voor goed in 't open veld „ontfangen, hier zal staan? hooghartig, of verslagen? „Men zal zich, hoe het zij, geen hoffelijkheid beklagen, „na de overwinning aan een weêrpartij betoond! „doch worden deugd en trouw in d' onderdaan beloond, „het Recht, het hoogste Recht eischt straf van dit Oranje, „dat voor den dank en gunst van Keizerrijk en Spanje, — „mijns vaders hooge dienst in krijg- en Landsbevel, — „de oneedle rol verkoos van ketter en rebel. „De aartshertog temt ze vast.” — En of het Maurits hoorde, en of het schampre woord zijn eedle ziel doorboorde, een blik, bezielender dan ooit, ontschiet zijn oog eerst stil, doch openlijk, geslagen naar omhoog!

En vrolijk rolt zijn stem door rangen en gelederen:

„Houdt, mannen! houdt het pad, dat deze Oranjevederen
 „u wijzen. 'k Ga u voor! heel 't bloed van Nassau meê! —
 „Te bijten in dit zand, te drinken deze zee,
 „of dat de Spanjaard ons den ijzren nek toekeere!
 „Zie daar de keus. Gy hoort de mijne. Ik sneed met eere
 „de toevlucht af der vloot. Wie onzer denkt te vliên?
 „Wy willen, wel te moê, den dood in de oogen zien,
 „wil 't God! zoo zij voor eb het bloedig spel gewonnen!” —
 „Graaf Gunther! voorwaarts met uw paarden!” -- De escadronnen
 des vijands schudden van den schok. Zy houden stand
 een wjl. Een tweede stoot verzekert de overhand
 op Alberts ruitery, die nu by honderdtallen
 in 't duinzand zuizelt en tot onder Nieuwpoorts wallen
 de wijk zoekt, — dan, door schaamt bekomen van den schrik
 een vaart neemt op haar beurt en inhout, straks door blik
 en degen van den held op nieuw teruggeslagen
 terrein en kracht verliest. Ten koste van wat wagen,
 en schier ontzinden moed! — Ritmeester Cloet, ruk aan!
 De Ridder ('t is zijn zwak!) is weêr te diep gegaan
 in dezen dichten drom van speeren. Hoe zijn veder,
 met helm en paard en al, daar wiegelt heen en weder,
 en 't tiental om hem wuift en wenkt als om ontzet!
 Stoot-in de sporen! — Stout gedaan! zy zijn gered!
 Zie hoe zy zich met glans door heel die menigt sloegen,
 en met vereende kracht nu weêr den vijand joegen
 steeds verder, verder, en weêr verder achterwaart. —
 Dan kentert weêr de kans. — Maar 't vlammenpuwend paard
 trapt ondertusschen, met de woede van een strijder,
 wat in den weg staat plat, of sleept van zijn berijder
 de leden, opgescheurd door lans- of sabelwond,
 en hangende in het zaâl, het rookend slagveld rond;
 totdat het in zijn vlucht doorstoken of doorschoten
 met streepen van het vocht, uit eigen borst gevloten,
 de sporen teekent, half aamechtig doorgehinkt,
 en pijnlijk siddert, en bezwijkend nederzinkt.

De linker draagt den last, waar zich de keurkohorten
 van voetvolk naar den top opstuwen, of weêr storten
 en slingren van de hoogte in 't glibberige duin,

by beurten hinderlaag, verweeringschans, of puin,
 dat zich de vechtenden, verward door één gemengeld,
 betwisten, voet by voet als in elkaër gestrengeld,
 en klevend in één slijk, of plassend in één vloed
 van Spaansch, van Schotsch, van Fransch, van Duitsch, van Neër-
 [landsch bloed.

De Veldheer overschouwt de weifelende kansen,
 en peilt het slagveld, dat geen wemeling van lansen,
 geen rook of sulfervlam onttrekken aan den blik
 diens aadlaars, even vrij van aarzling als van schrik
 Wat ziet hy? in den drang der allervoorste lijnen
 De Vere zelf, verwond, op pieken van de zijnen
 verwijderd, — 't strandgeschut, zoo zorgelijk geplant,
 haast door een stouten greep den Spanjaard in de hand
 gevallen, Fries en Brit naar zee te rug gedrongen,
 en — nog een oogenblik! — de zege zich ontwongen.
 Geen nood! hy geeft bevel. De benden snellen aan
 tot op dit uiterst uur als opgespaard en slaan
 den vijand blinkend af. „Viktorie!” roept — voorbarig! —
 heel de opgetogen schaar die 't aanziet. Ach! te karig
 heeft nog der helden bloed geborreld aan dit oord! —
 De Uurwijzer aan de kim schrijdt middlerwijle voort
 en waarschuwt, dat de tijd vast inkrimpt, en het spannen
 der laatste krachten vergt van de afgestreden mannen.
 De stem des Veldheers geeft weër steun. Zy staan in gloed,
 van wederzij'. Want ook Albertus houdt zich goed,
 en, aan de onthelmd kruin herkenbaar, gaat zijn scharen
 vóór, op zijn fieren hengst, voor wonde of lijfsgevaaren
 gevoelloos in zijn vaart. 't Geldt Spanje en Deutschland saam!
 't Geldt Isabella, 't geldt den aangeërfden naam
 diens Alberts, Rudolfs zoon en Habsburgs Rijksstoelstichter
 die Keizer Adolf sloeg, den hooggeboren Dichter
 uit Nassaus oudste bloed, hem sleurde van het zaäl
 en neêrplofte in het zand, by 't rampvol Rosendaal,
 en op de nederlaag des doodelyk verwonde
 de vastheid van zijn kroon en Keizerstitel grondde, —
 „Val aan, val aan, val aan!” 't zal Nassau zijn ditmaal!
 Geen kroon voor Oostenrijk, geen dag van Rosendaal!
 Oranje is aan de spits en stort, met losse teugels,
 met heel de zwaarte van de beide legervleugels

op Alberts zwermen af. — Één laatste mengeling
 en schok der menigten beslist het grootsch geding.
 De zon, eer ze in den schoot van d' Oceaanvloed dompelt,
 ziet redloos allerweeg den vijand overrompeld,
 en 't heir, by d' opgang nog zoo roemrijk, zoo geducht,
 zich-zelf ontbindend in een ordelooze vlucht.

Men zegt, dat op dien stond, by 't dondren der bazuinen
 twee groote schaduwen gezien zijn op de duinen,
 de een, prinslijk van gestalte, en met de rechterhand
 geslagen op het hart, en die voor God en 't land
 door 't opgetogen oog zoo wel erkenbre wonde,
 terwijl de linker aan den halsvriend (Aldegonde
 in zweem en zwier gelijk!) zich vasthield, beider oog
 met dankbren weemoed, dan geheven naar omhoog,
 dan weêr omlaag gewend naar 't strand, en naar die velden
 pas van het bloed doorweekt der Nederlandsche helden.
 't Bazuingeschal, op eens, ging over in een lied
 dat de echo opving uit het roerend wolkverschiet:

„Wilhelmus van Nassouwe
 „was hy van Duitschen bloed!
 „Den Vaderland getrouwe
 „bleef hy tot in den doet!”
 By leven en by sneven
 in God, zijn Heer getroost,
 is Neêrland nagebleven
 zijn zegen — en zijn kroost.

Straks volgden stemmen als in antwoord, die daar loofden, —
 een koor van geesten, met den bijl voorheen onthoofden,
 of versch verslaagnen met het zwaard, hun God in 't hart,
 thands vrij met éénen dood van heel eens levens smart:

Hy heeft geen welgevallen
 aan de eigen kracht des mans, —
 de macht der duizendtallen, —
 de scherpte van de lans, —
 de menigte der paarden
 die met den oorlogsheld
 zich in slagorde schaarden, —
 der wagenen geweld!

Den Heer der legerscharen
zij eenig lof en dank!
Dat velden, bergen, baren
weêrgalmen dezen klank!
Die 't heir doet zegepralen,
is Israels God en Heer!
Met orgels en cymbalen
verbreidt in 't rond Zijne eer!

Van uit der heemlen glorie
slaat Hy de wereld gâ, —
geeft aan Zijn volk viktorie,
d' ootmoedigen genâ, —
de nederlaag aan Spanje.
wiens Rijksmacht de aard omspant,
de zege, door Oranje,
aan 't needrig Nederland!

Verkondigt het, gy duinen,
gy duinen van Nieuwpoort!
en zegge 't uit zijn puinen,
Ostende verder voort!
Reeds houden zich en Noorden
en Oosten op dien kreet,
straks Theems- en Boyneboorden
ten wedergalm gereed.

Verneemt hem, Wereldrijken!
en Vorsten, aardsche goôn!
gy Frankrijks Lodewijken,
gy Stuarts op uw troon!
Beheerschers van de Volken,
en Machten van den Tijd!
uit hooger dan de wolken
verneemt hem wijd en zijd!

Hooghartigen weêrstaat Hy,
en nu, en t' allen stond.
Zijn hateren verslaat Hy
met d' adem van Zijn mond!
't Geheim van allen zegen
(Oranje en Neêrland! hoor 't!)

is in Gods vrees gelegen,
Zijn dienst, Zijn gunst, Zijn woord!

„Tot God wilt u begeven!
„Zijn zalig juk neemt aan!
„Als vroomme Christnen leven,
„t zal hier haast zijn gedaan!”
Wie zich aan God wil geven,
zijn dienaar wezen mag,
„diens ziel in 't eeuwig leven
verwacht den jongsten dag.”

Des werelds zwijmelkelken
vergallen in den nood!
De laauweren verwelken
by d' adem van den dood!
Te niet gaan koninkrijken
en sterren vallen uit;
ja, deze heemlen wijken
by 't jongst bazuïngeluid!

Maar heil den Heldenscharen
wie 's Heeren vrees bekoort!
maar heil den Martelaren
die kampten voor Zijn woord!
Hun wordt van God gegeven,
om 't zoenbloed van den Zoon,
voor dit verganklijk leven
een onvergankbre kroon.

Dus 't lied naar Marnix hart. — Met wapperende veder
keert Maurits ruitery van 't eenzaam slagveld weder.
Geen vijand zag zy meer op dees haar laatsten rid! —
Maar de Overwinnaar in het stof gebogen, bidt.

AAN MIJNE JONGSTE DOCHTER

OF DEN DAG HARER EERSTE AVONDMAALSVIERING.

Voici l'Homme.

St. Jean XIX: 5 b.

Voici votre Roi.

St. Jean XIX: 14 b.

o Dierbre dochter, wie voor tweemaal negen jaren
eens moeders biddend hart ter doopsbesprenging bood!

Wilde onzer vaadren God ons dan nog 't voorrecht sparen
om aan eens Heilands disch ook u als feestgenoot
te aanschouwen — ook dees telg in 't midden der gemeente
begroet te hooren met den zoeten zuster naam?
Hoe dringt die zegen ons door ader en gebeente!

Hoe zegnen we u op nieuw met heel ons huis te zaam,
weemoedig tevens 't oog naar die gewesten heffend,
waar reeds een deel ons bloeds ons voorging by den Heer.
Hoe zien we u dankbaar aan, met ons de plicht beseffend,
met ons den liefdedrang gevoelend, Hem ter eer,
Hem, volgzaam en getrouw voortaan ter eer te leven,
die, trouwe Herder, om ons leven leed en stierf,
en, door geheel zich-zelf, voor ons ten prijs te geven,
't onmooglijk mogelijk maakte, en zondaars 't Heil verwierf.
o Dochter! dat uw hart, steeds voor Gods waarheid open,
de panden van dat Heil geen enkel uur vergeet':
noch 't water dat als kind u 't voorhoofd heeft bedropen,
noch wat ge op dezen dag by brood en wijn beleedt!

1859.

EEN ALOUD PINKSTERLIED.

Veni creator Spiritus.

Daal, Schepper Heilige Geest! daal af!
Uw adem, die ons 't aanzijn gaf.
herschep', beziel', vervull' de borst
die naar Uw waterstroomen dorst!

Die in der waarheid Parakleet,
Vertrooster, Zalver, Voorspraak, heet!
Gy eeuwig versche Levensbron!
Gy ongeschapen Liefdezon!

Bestraal, o zevenvuldig Licht!
den tempel Gods, door U gesticht.
En, Vinger van Gods rechterhand!
bespreng den stam, door U geplant.

Van eeuw tot eeuw Belofte en Tolk
des Vaders aan zijn Kerk en Volk!
Verkregen gaaf, verworven loon
van d' aan het kruis geslagen Zoon!

Vraa
Verg
Wac

waan
Wen
Zijn
zond
Wel
Uwe
leef
hoof
aller

Laaf met Uw regens ons gemoed!
 Stort in onze aadren Uwen gloed!
 Wie naar Uw komst en roering smacht,
 ontfangt in de onmacht hemelkracht.

Loopt als een stroom de vijand aan,
 o! hef Gy-zelf omhoog de vaan!
 't Zal waarheid zijn, waar Gy ons leidt,
 en vreugde en vrede in eeuwigheid.

Leer ons den zaalgen VADERNAAM
 uitroepen, met den Zoon te zaam,
 en met U-zelf in 't Godsbestaan,
 van beiden eeuwig uitgegaan.

1859.

AAN EENE JEUGDIGE VRIENDIN,

IN HAAR ALBUM.

Eén ding is noodig.

Vraag den landman naar geen garven van het afgemaaide pad!
 Verg den appelboom geen vruchten, als hy afwierp wat hy had!
 Wacht geen bloemen van den Zanger, nog vermoeid van Nieuw-
 [poorts slag,
 waar het Album eener Jonkvrouw zich versiert door achten mag!
 Wenscht gy evenwel een versjen, zonder tooi van taal gerijmd?
 Zijn u welkom zwakke regels, ongekunsteld saamgelijmd?
 zonder aanspraak dan de oprechtheid van hetgeen ze u doen verstaan?
 Wel dan! neem de beë welwillend van een Vriend uws vaders aan:
 Uwer oudren, broedren, zusters, magen, vrienden vreugde en roem,
 leef voor hemel beide en aarde zegenrijk gekweekte bloem,
 hoofd en hart in al uw wegen zacht gebogen naar de Zon
 aller zegens, vrede en vreugde, Levens-licht- en waarheid-Bron!

1859.

GELUKWENSCH

AAN

MEESTER EN ARBEIDERS

TER DRUKKERIJ OP HET SPAARNE.

MET HET „IMPRIMATUR" OP HET LAATSTE BLAD DER KOMPLEETE DICHT-
WERKEN VAN BILDERDIJK,

DOOR

EEN CORRECTOR.

Von der Stirne heiss
Rinnen muss der Schweiss,
Soll das Werk den Meister loben;
Doch der Segen kommt von Oben
DAS LIED VON DER GLOCKE.

IJfrig, lustig, onverdroten
werd een Klok ook hier gegoten —
't oude Spaarne weet er van, —
onder 't dak van Kruseman;

klok, niet uit metaal geboren,
die van op den slanken toren
galmend, bommend, wijd en zijd
orde en stem geeft aan den Tijd; —

neen, gesmeed uit dunne bladen
(wie ter wereld zou het raden?)
zonder stoom en zonder vier
uit met inkt gedrenkt papier.

't Kostte weken, maanden, jaren,
eer wy d' arbeid kosten klaren;
't kostte zwoegen, zorg en zweet; —
eindelijk kwam het werk gereed.

Corrigeeren, revideeren,
langs de spoorlijn gaan en keeren,
onder kruisband met de post! —
eindelijk zijn wy afgelost.

Neen! Zie daar ons, al zijn leven,
nog een boos Erraat verbleven
dat zich schuil hield in een hoek
tot na d' afdruk van het boek!

Toch daar staat hy, Landgenooten
 onze Klok, — hy werd gegoten!
 Groet hem, Willem Bilderdijk!
 kent ge een keurnaam, dien gelijk?

't Is in Nederlandsche steden
 meer gezien in 't grijs Verleden,
 dat een klok met reuzenkracht
 massaas in beweging bracht.

Maar de Klok, in deze dreven
 statelijk omhoog geheven,
 luidt door oproer noch alarm
 harten bang, noch hoofden warm.

Mogen soms zijn zware tonen
 onder Neêrlands jonger zonen
 kleppen onraad, luiden wraak
 oóder waan en valschen smaak;

hoor ze liever hooger stijgen,
 dwingen wangeluid tot zwijgen,
 galmen psalmen in de tent
 van 't gesternde firmament;

uit de transen hymnen dondren,
 dat de menigte van ondren
 plotsling aanheft 's Heeren lof,
 biddend oprijst uit het stof! —

Ja, met lust en onverdroten
 werd een Klok ook hier gegoten —
 't oude Spaarne weet er van, —
 onder 't dak van Kruseman.

Leven meester, drukkers, zettters
 van die overkostbre letters
 die den zang van Bilderdijk,
 vorst van 't Neêrlandsch Dichtrenrijk,

zullen voeren in wat oorden
 ooit in Nederlandsche woorden
 hooggestemde hemelval
 nog gehoor erlangen zal!

In den zweet van 't aangezicht
 werd in 't eind verricht
 de plicht!
 Maar de Zegen komt van Boven.
 Laat ons loven
 God den Heer,
 Wien, by onze dankerkentnis, eenig toekomt lof en eer!
 SOLI DEO GLORIA,

AAN MIJNE GELIEFDE GADE,

BY DE OVERGAVE VAN
 HET LAATSTE DEEL DER KOMPLEETE DICHT-
 WERKEN VAN BILDERDIJK.

Der dierbre Vrouw,
 wier liefde en trouw
 sints driemaal dertien jaren,
 in elken strijd,
 ten allen tijd,
 in zielsbezwaren en gevaren,
 my stond ter zij;
 en nu met my
 by d'aanblik weêr van deze bladen
 geeft lof en eer
 aan haren Heer,
 van al Zijn wegen en Zijn daden.

181359.
 I I

TOELICHTINGEN.

Bladz. 1.

[WACHTER! WAT IS ER VAN DEN NACHT? Dit overschoone gedicht, dat de reeks der politieke gedichten, met de Vijf en twintig jaren begonnen, gelukkig voortzette, werd voorgedragen in de Hollandsche Maatschappij van fraaie Kunsten en Wetenschappen op 13 December 1847, met de volgende:]

VOORAFSPRAAK.

Ik zie my op dit oogenblik eenigermate als kennis makende met een my nieuwen leeftijd, een tweede, wellicht derde geslacht van Leden en 'Toehoorders in deze Maatschappij. Sints ik het laatst by deze Inrichting het woord voerde, zijn ongeveer zes en twintig jaren over de hoofden mijner tijdgenooten gegaan. Veel is er sedert om ons heen — by menigeen onzer hoogstwaarschijnlijk veel niet alleen om hem, maar ook in hem geschied.

De gebeurtenissen van deze naar haren afloop spoedende eeuwheft waren talrijk en beduidend. De aanleiding tot denken, spreken, en wat dieper en hooger gaat, dan dit, heeft, zoo immer, in dat tijdvak niet ontbroken.

Kort na mijne optreding als jeugdig dichter ontstond in ons Vaderland een groot verschil over de strekking van hetgeen men, met meer of minder bestemdheid van denkbeeld, den Geest der eeuw pleegt te noemen. Men kwam van wederzijde minder in de gelegenheid elkander door het voertuig der levendige stem, dan door de tusschenkomst der drukpers te hooren. Men bleef op een afstand. Het jaar 1830 bracht wijziging te weeg in de stelling der strijders. De gebeurtenissen zoo al niet van Julij, althands van Augustus en September van dat jaar, brachten velen op het vermoeden, of er toch wel niet eenige waarheid kon zijn in het woord, dat by de meesten zeven jaren vroeger met zoo hevige gemoeds-

beweging tegen den gang en het byzonder karakter dezès tijds vernomen was. En had de vraag niet dieper gelegen dan Politiek of Esthetiek, men was elkander, op dat oogenblik althands, misschien nader gekomen. Doch juist dat dieper liggende der eigenlijke vraag, juist hare betrekking tot de groote belangen van Godsdienst, Christenheid, ja waarheid en leven voor en uit God, werd meer en meer het punt, waarop de belangstelling van veler gemoed en verstand zich te zamen trok.

Intusschen waren van wederzijde de strijders in jaren en onder-vindingen toegenomen. Men erkende openbaar of stilzwijgend, dat er in het vuur van den kamp menig woord gezegd, menig denk-beeld gewaagd was geworden, dat zonder oneer of verkorting van het recht der waarheid kon worden te rug genomen. Men was het, by den rusteloozen voortgang van alle dingen in allerlei richting als van-zelve eens geworden dat onze eeuw (de vraag of zy eene goede, of zy eene groote genaamd mag worden, geheel daar gelaten,) in elk geval eene zeer merkwaardige was, zwanger (naar schier aller gevoelen) van een nog merkwaardiger toekomst.

Waartoe deze herinneringen? vraagt wellicht een gedeelte van mijn tegenwoordig hoogst welwillend gehoor. De lezing van dezen avond zal toch wel geen nieuw débat zijn over het aangevoerde onderwerp. — Geheel niet, of liever, niet geheel!

Hetgeen ik op de vereerende noodiging van het Bestuur dezer Maatschappij my gereed maak U voor te dragen, is een Lied, geen Betoog, allerm minst een Pleitrede. Toch kan het in eenen tijd, waarin eigenlijk alleen en wezenlijk dat tot hart en verstand spreekt, wat in het practisch leven onzer eigene dagen grijpt, — toch kan het in zulk een veelszins geschudden en geschokten tijd bijna niet anders, of ook dat Lied, even als vroeger de Vijf en twintig jaren, moest betrekking hebben tot de belangrijke wereldbewegingen, welke wy voor onze oogen zien plaats hebben of zich voorbereiden, en in welke een iegelijk onzer in zijne mate en op zijne plaats betrokken is.

Ik wilde u op dezen avond eenige toestanden voorstellen uit den tijd, in verband met hooge belangen voor de toekomst, in verband met de hoogste belangen voor alle tijden, voor alle eeuwen.

Ik wenschte u die toestanden, gelijk reeds te kennen werd gegeven, in de taal der poëzy voor oogen te stellen.

Behoef ik my door eene uitdrukkelijke verklaring te vrijwaren

tegen eene zoodanige opvatting van het woord, als die het denkbeeld van gedicht met dat van dichtung zoude verwarren?

Mijne opvatting — of laat ik liever zeggen, uit naam van al wat zich, op welken trap dan ook van gaaf of ontwikkeling, ooit waarlijk dichter gevoelde, — onze opvatting van het denkbeeld, de roeping, van poëzy is ongetwijfeld eene gantsch andere.

Voor ons is de verantwoordelijkheid van hetgeen in den vorm van maatzang en taalmuziek gezegd of beleden wordt, althands geene mindere, dan wat in hare zusterspraak prosa tot hart en verstand wordt gebracht.

Voor ons heeft die poëzy nog eene andere roeping, dan dat bloote vermaken (delectare), waaraan de Latijnsche Dichter, bij zijne op dat oogenblik niet zeer verheven opvatting der zaak, toch nog voor het minst een nuttig zijn (prodesse) verbond.

Ja, de poëzy had, als zoodanig, van ouds eene byzondere plaats en plicht in de wereld der woordvoering. Hare gave was tevens eene last tot mededeeling van overtuigingen en waarheden aan menschen en volken.

Zelfs de ongewijde Oudheid getuigt het. Ook hare oudste Wetgevers en Volksvormers waren Dichters. De wijsgeeren hebben later veel geredeneerd over den besten Staatsvorm. Maar, voor zoo ver er onder de Wetgevers b. v. van oud-Griekenland wijsgeeren zijn geweest, zoo waren die wijsgeeren ook in eerste plaats Dichters. Plato-zelf, die over de beste inrichting van Maatschappij en Staat zoo veel treffends gedacht en geschreven heeft, (schoon hy noch de zijnen immer Staten op dien grond gesticht hebben, of ondernamen te stichten,) Plato-zelf schreef, het is zoo, prosa, maar een prosa dat, hoe hy-zelf zich wel eens ingenomen toonde tegen dichters, toch inderdaad poëzy is, voor het minst de ziel eens dichters ver-raadt.

Doch wat vertoeven wy op dat ongewijd, op dat aan velen vreemd en oud geworden grondgebied? Het gewijde, het aan geen Christelijke natie vreemde, voor geenerlei tijd verouderde grondgebied der Schrift leert ons niet anders. Moses gaf aan Israël de Wet, hy was in Israël Richter en Overheid; en wie was immer Dichter meer dan Moses? Ook David! zijne Staatsconstitutie (den honderd eersten Psalm) geeft hy in poëzy van den meest praktischen aart. Ja tot in de taal, die de eenige en eeuwige Wetgever in zijne Bergrede bezigde, is in onze dagen de toon en gang eener Oostersch dichterlijke taal erkend en aangewezen geworden.

Is poëzy verdichting? Het zij verre! Wie van u zal, ook onafhankelijk van het reeds aangemerkte, in onzen tijd vooral, de onderscheiding beamen: het prosa geeft waarheid, de poëzy slechts verdichting, verbeelding?

Daar is voor alles in de ordening der dingen, in de verdeeling der gaven, eene byzondere plaats, eene onderscheiden bestemming; — voor alle de vermogens van den mensch eene roeping naar haren eigenen aart! Aan de rede de nasporing van hetgeen uit een reeds gegeven feit, uit een reeds geconstateerde ondervinding, eene reeds erkende of onwederspreekbare waarheid, noodwendig voortvloeit. Aan de poëzy de als ware het instinctive blik in de combinatiën en harmonyën, waarvan de wezenlijkheid vast staat, eer wijsbegeerte of natuurlijk verstand er nog reden van mag geven. Zoo zag Goethe, als jeugdig Dichter, de wereld in zijnen Götz van Berlichingen vroeger en (naar zijn eigene bekentenis) beter, dan toen hy ze by eigen ondervinding en studie als man van de wereld, als Staatsman, als wijsgeer, leerde kennen. Waardeeren wy elk element des geheels naar zijne eigene inrichting en bestemming! Gunnen wy aan een iegelijk der menschelijke vermogens zijne vrije werking en beweging naar zijnen aart! Anders werkt op het vorstelijk schaakveld Koningin en Toren, Raadsheer en Ridder. Maar om dat de wet op dit gebied aan den loop van het Kasteel de rechte, aan dien van den Raadsheer de schuinsche richting voorschrijft, is daarom die der Koningin onwettig, die zich in beide, of die van het Paard, dat zich in geen van beide beweegt?

Zoo heeft dan Rede en Wijsbegeerte, zoo hebben wiskundig beoog en gezag van geloofwaardig getuigenis, zoo hebben intuïtie en navorsching, zoo insgelijks poëzy en prosa haar eigene roeping, hare eigene wegen, haar eigen grondgebied.

Wy mogen, ook wat dit laatste betreft, ons hier hooger wenden. Zaagt gy wel eens, mijne Hoorders! hoe in het Boek der boeken de grond verdeeld is tusschen prosa en poëzy? Voor het verhaal van gebeurde zaken en gewisselde redenen, voor de wet, voor de spreuk, voor het praktische leven, voor het dogme, — prosa: het proza van Moses, van Salomo, van Lucas, van Paulus! Voor den lof van God, voor de uitboezeming des harten, voor den blik in de toekomst, voor het vergezicht der eeuwen, — de taal en vorm der poëzy, de taal van David, van Jesaja, en wederom van Moses (den Propheet zoo wel als Historieschrijver en Wetgever!). Wie zal zeggen dat hier tegenstelling is, als van waarheid en dichting?

Ik stel er prijs op, M. H.! dat het hier door my op den voorgrond gestelde door u in gedachten gehouden worde, en hoe zeer welwillend, toch onbewimpeld toegepast. By het gebruiken van den dichterlijken vorm ben ik er zeer verre van daan, eene verantwoordelijkheid, die anders het prosa meer schijnt op te leggen, te willen vermijden. Ik onderneeme dezen avond u eenige toestanden te schetsen van de eeuw, waarin wy leven, in welker beweging wy allen eenigermate deelen, wy allen een hooger dan tijdelijk en maatschappelijk belang hebben. Wanneer ik dit dan ten uitvoer bracht met die vrijmoedige bestemdheid van kleur en uitdrukking, die de aart der zaak my schijnt te vorderen, zoo wensch ik niet dat men in den vorm dien ik daartoe koos eene soort van bewimpeling of verschooning of verzachting zoeke voor hetgeen my hier evenzeer als in het meest dagelijksche prosa, ernst is voor hart en verstand, geloof en leven. Ik brengte u deze uitboezemingen niet als spelingen van dichterlijk vernuft, maar als overtuigingen op Christelijk geloofsgebied, als uitkomsten van Christelijk onderzoek. Van dat onderzoek ook in de taal van redebetoog en discussie, d. i. in de prosa der wetenschap, verantwoording en verdediging te leveren, heb ik met de hulpe Gods tot op dezen dag by monde en by schrift nimmer nagelaten of geschuwd. Ik legge die overtuigingen voor een aanmerkelijk gedeelte dezen avond in den poëtischen vorm voor u neder, maar ik moet het met bescheiden ernst herhalen, niet voor de rechtbank blootelijk van den dichterlijken smaak, maar voor die van het Christelijk geweten. Laat ik, het standpunt alzoo bepaald hebbende, thands uw welwillendgehoor mogen vragen voor het vers-zelve, waarvan de gekozene spreuk uit de Schrift als opschrift moge gelden:

WACHTER! WAT IS ER VAN DEN NACHT?

[Na het gedicht volgden de onderstaande:]

AANTEEKENINGEN.

Bladz. 2. v. 20.

van 't golvend luchtpaard door de wolk.

De uitvinding van Montgolfier.

Bladz. 3 v. 13.

aan 't argot

Eene byzondere liefhebberij van Fransche en andere Schrijvers van naam was in die dagen, waarin het vers geschreven werd, de aanwending der eigenaartigheden van de dieventaal of argot.

Bladz. 3. v. 19.

„Praslin!”

Men herinnert zich de ontzettende moordgeschiedenis der Hertogin de Choiseul Praslin Sebastiani, weinigen tijd voor het uitbreken der Februarij-omwenteling.

Bladz. 4. v. 12.

de Alpen spogen vuur!

De binnenlandsche Zwitsersche strijd werd bedoeld, die, destijds nog versch in het geheugen, eerlang voor de geruchten van Revolutie en Oorlog op grooter schaal in Europa plaats maakte.

Bladz. 4. v. 33.

Hervormings Eerstgeboren!

In zoo ver de Nederlandsche Republiek, als nieuwe onafhankelijke Staat onder de bescherming van het Huis van Oranje, inderdaad een gewrocht der Kerkhervorming is geweest.

Bladz. 7. v. 6.

zat dáár, een nieuwen tijd ten teeken, de Regent.

Lodewijk de Veertiende zag kort voor zijnen dood alle zijne vermoedelijke opvolgers tot in het vierde geslacht voor hem uitsterven, met uitzondering alleen van het vijfjarige kind, dat straks Koning Lodewijk de Vijftiende werd. Des Konings Neef, Philips van Orléans, stond onder heftige, schoon naar geloofwaardige getuigenissen ongegronde vermoedens van vergiftiging. Met den dood des Konings (a°. 1715) was hy Regent van Frankrijk. Een der eerste daden van dat Regentschap was de vernietiging, by Parlementsacte, van Lodewijks beschikkingen, waarby zijne onwettige nakomelingen, met betrekking zoo tot de regeering gedurende de minderjarigheid, als tot eene eventueele troonsopvolging, bevoorrecht waren.

Bladz. 12. v. 30.

regeert in 't Vatikaan een nieuwe Julius?

Julius de Tweede, Paus v. 1503—1513, bekend door zijn krijgs- en staatszucht.

Bladz. 13. v. 1.

als van kasteelbestorming!

Toespeling, by de tegenstelling, op de inneming der Bastille by den aanvang der Fransche Revolutie.

Bladz. 13. v. 22.

Het zaad van Japhet nam de tenten in van Sem....

Toespeling op den zegenspreuk van den Aartsvader (1 Mos. 9:27), doch naar eene opvatting, die telkens minder de mijne werd. Niet, gelijk de meest algemeene uitlegging dier woorden aanneemt, van Japhet, maar van God-zelfen schijnt ook volgens my verstaan te moeten worden de hier gepropheteerde woning in de tenten van Sem. De inwoning van God in het midden des nageslachts van Sem, van Abraham, van Israël, van Juda, en door dien weg in het midden eener verlostte menschheid, is eene Godsgedachte, wier steeds voortgaande voorbereiding en eindelijke vervulling van Genesis tot Openbaring geheel het woord van God doorloopt.

Bladz. 15.

[DE STEM DES HEEREN. Dit gedicht werd het eerst geplaatst in het Tijdschrift De Tijd, uitgegeven door Boudewijn, in 1884. Later werd het opgenomen in de Politieke Poëzy.]

Bladz. 18.

[1648 EN 1848. Weder een lied des tijds, door de tweehonderdste verjaring van het Munstersche Vredejaar ingegeven, en het eerst in het Instituut voorgelezen. Bij dit lied waren de volgende:

AANTEEKENINGEN.

Bladz. 20. v. 7.

den moord van Maagdenburg!

Alle deze herinneringen behooren tot het tweede of dus gezegd Zweedsche tijdvak van den dertigjarigen oorlog (1630—1635).

Het voorbeeldeloos bloedbad door den Graaf de Tilly, den Alva van Duitschland, aangericht in het met storm vermeersterde Maagdenburg (a°. 1631), werd nog dat zelfde jaar gevolgd door den slag by Leipsich, op de Keizerlijken gewonnen door Koning Gustaaf Adolf

van Zweden aan het hoofd der Protestantsche Unie. De slag van Nordlingen in Beijeren (a°. 1635) deed, na langdurigen voorspoed der Protestantsche wapenen, de kansen des oorlogs een oogenblik overhellen ten gunste des Keizers (Ferdinand II).

De gruwel van Maagdenburg is treffend beschreven door Schiller, in zijne Geschiedenis van den dertigjarigen oorlog. Der Kaiserliche General (dus besluit hy het verhaal van den ramp met een enkelen alles uitdrukken trek) durchtritt die Strassen, um als Augenzeuge seinem Herrn berichten zu können das seit Troja's und Jerusalems Zerstörung kein solcher Sieg gesehen worden sey. Und in diesem Vorgeben war nichts Uebertriebenes, wenn man die Grösse, den Wohlstand und die Wichtigkeit der Stadt, welche unterging, mit der Wuth ihrer Zerstörer zusammendenkt."

Bladz. 20. v. 8.

den slag

dien, Maurits! Nieuwpoorts zoon

Aartshertog Albert van Oostenrijk, in den slag by Nieuwpoort, poogde door eene wel beraamde maar mislukte beweging, de belemmering weg te nemen, voor zijne soldaten daarin gelegen, dat by hunne eerste stelling de zoon hun lijnrecht in de oogen scheen, en de wind hun het fijne duinzand in de oogen woei. Bosscha, Neêrlands heldendaden te land, I, 351.

Bladz. 20. v. 13.

Tilly

en Weimar, enz.

Gustaaf Adolf kwam om in den slag by Lützen, waarby de overwinning aan zijne Zweden bleef (a°. 1632). Zijn kweekeling Hertog Bernhard van Saksen Weimar volgde hem op in het opperbevel, maar overleefde hem niet lang. Wallenstein intusschen werd (a°. 1634), op vermoeden van verstandhouding met den vijand en verraad tegen den Keizer, te Eger in Bohemen heimelijk omgebracht. Onlangs ontdekte en uitgegevene oirkonden hebben de waarschijnlijkheid van het gevoelen bevestigd, dat er by den merkwaardigen man geen plan van verraad ooit bestaan heeft, maar dat het hooghartige van zijn karakter, gepaard met het raadselachtige dikwerf van zijne woorden en daden, zijnen persoonlijken vijanden recht te stade gekomen is, om zijne, zeker bevreemdende, werkeloosheid in Bohemen tegenover de Zweden aan misdadige verstandhouding te doen toeschrijven.

Bladz. 20. v. 19.

het Graaflijk twintigtal, enz.

Engelbrecht, Graaf van Nassau-Dillenburg, Baron van Breda (overleden a°. 1504), is geweest een der voornaamste Nederlandsche Krijgshoofden en Staatslieden onder de regeeringen van Philips den Goede, Karel den Stoutte, en Keizer Maximiliaan. Tot ridder van het Gulden Vlies geslagen, nam hy by die gelegenheid tot devies den uitroep: „Ce sera moi, Nassau!” Men vergelijke een kort opstel daarover in de Nederlandsche Stemmen, I. Nr. 8.

Van Graaf Johan, Engelbrechts broeder, stammen al de Nassaus van de Nederlandsche of Ottosche linie af. De poëzy blijft hier eerder beneden het cijfer der geschiedenis, wanneer zy hier slechts een twintigtal Nassausche Graven vertoont, die in den tachtigjarigen krijg bloed en goed deels waagden, deels lieten, voor de zaak van Godsdienst en Vrijheid in Nederland. Men denke, nevens Prins Willem den Eerste, aan zijne vier broeders: de Graven Johan, Lodewijk, Adolf en Hendrik, allen behalve den eerstgenoemde op het slagveld gebleven, mitsgaders aan de zonen en kleinzonen zoo van dezen Graaf Johan (den Voorvader, in rechte mannelijke linie, van onzen regeerenden Koning) als van zijnen broeder, den grooten Zwijger: en vergelijke voorts de Bijschriften in mijne Zangen uit verscheidenen leeftijd (1847).

Bladz. 20. v. 26.

Beleid- en Krachtvol Krijger

Aan de groote verdiensten van Willem den Eerste, ook als Krijgshoofd, is op meer dan ééne wijze hulde gedaan door mijnen edelen vriend Mr. G. Groen van Prinsterer, zoo in zijn Handboek der Geschiedenis van het Vaderland, als in zijne onschatbare Archives, en, by wijze van samentrekking, in de Redevoering over Willem I, uitgesproken by de Openbare Vergadering der Tweede Klasse van het Instituut, a°. 1842. Men zie voorts Bosscha t. a. p. Afd. Willem I en zijne broeders. Als toelichting van den naam van „zielvol Spreker”, in het Dichtstuk aan den Prins gegeven, moge onder anderen eene belangrijke byzonderheid dienen in de evengemelde Redevoering van Groen (bl. 7 en 8) aangehaald, ten bewijze hoe de Prins met de kunst van zwijgen niet slechts de kunst van spreken vereenigde, maar ook in het byzonder de militaire welsprekendheid in hooge mate verstond.

Bladz. 21. v. 25.

om Filips zijn Portugeeschen roof

Men herinnert zich den opmerkelijken samenloop van omstandigheden, waardoor de Nederlanders in het bezit gekomen zijn van de Oost-Indische vaart en handel, welke oorspronkelijk in de handen der Portugeezen waren geraakt. Ten jare 1580 was Filips die kroon van Portugal machtig geworden; ten jare 1594 sloot hy voor den Nederlandschen handel de havens zijner koninkrijken. De ondernemingsreizen, allereerst door het Noorden, naar Oost-Indie volgden.

Bladz. 22. v. 6.

van Keulens Zangzwaan, enz.

Ik heb elders met een woord opmerzaam gemaakt op het schilderselement in Vondels dichtgenie, in verband met zijne Antwerpsche afkomst. (Inleiding op *Bilderdijs Epos*, bl. 35, 36.) Een dergelijke verwantschap tusschen dicht- en schilderkunst deed Alexander von Humboldt uitkomen in eenige belangrijke bladzijden van zijnen *Kosmos* (II, 58—61) over Camoëns uitnemendheid als dichterschilder.

Bladz. 22. v. 11.

Een trits van Scholen, enz.

De Hoogeschool te Leyden door Prins Willem den Eerste, in 1575, die te Groningen door Graaf Willem Lodewijk in 1614, die te Utrecht door de Regeering der stad in 1636 gesticht.

Bladz. 23. v. 5.

geen zee meer wezen zal, enz.

Toespeling op *Openb. XXI: 1*.

Bladz. 25. v. 19 en volg.

Hy zingt: de donderkracht der stem van Mirabeau,

Ik had hier byzonder, schoon niet uitsluitend, voor den geest die laatste bladzijden der *Girondins*, waarin de dichtelijke Schrijver op eene eerlang zoo beteekenend geworden wijze zijne uitkomsten

open
der e
staan
te ze
deeld
juist
opzie
de G
Girc
aand

„De
„La
Lama
débor
règne

De
(hy
lijk)
sche
getel
Oos
Ang

Me
band

He
regee
lijk
III.

openlegt, zoo met betrekking tot de mannen als tot de beginselen der eerste Fransche Revolutie. In den zin vooral van Lamartine verstaan, vatte men die woorden: „de deugd van Robespierre” niet al te zeer ironisch op. Maar ook van een geheel ander standpunt beoordeeld, zijn de gruwelijkste revolutionairen in Frankrijk niet altijd juist de ondeugdzaamste en zeker de consequentste geweest. In dat opzicht blijft ook heden ten dage de triumpf der Jacobijnen over de Gironde een veelbeduidende les in de geschiedenis. — Van die Gironde, voorts, is naar Lamartines opvatting Vergniaud een der aandoenlijkste hoofdpersonen geweest.

Bladz. 25. v. 24 en volg.

„De Omwentling! — min het bloed, dat de aarde heeft doorweekt!

„La démocratie (het zijn de eigene woorden van den Heer De Lamartine op het banket van Julij 1843 te Macon) a été terrible, débordée, anarchique, coupable près 89. Mais ce n'était pas son règne alors, c'était sen laborieux enfantement.”

Bladz. 25. v. 35 en volg.

Beklagenswaardige veel meer nog, enz.

De treurige ontwikkelingsgang van Lamartines pantheïstisch (hy noemde het in zijn gesprek met Lady Stanhope zijn christelijk) rationalisme werd voor eenige jaren in de Nederlandsche Stemmen nagegaan in eene Beschouwing van onzen onvergetelijken W. De Clercq over den Franschen Dichter in het Oosten (Deel III. 104—107), en van my over zijne Chûte d'un Ange (VI. 257—262).

Bladz. 26. v. 32.

een mensch der zonde, enz.

Men zie 2 Thess. II en de Apocalypse van Johannes, in verband met Dan. II en VII.

Bladz. 27. v. 39 en volg.

Dat Woord — enz.

Het beginsel, dat de Machten uit God zijn, is wel niet by eenerlei regeeringsvorm, of wijziging van dien, beperkt. Het is even wezenlijk by eene republiek als by eene monarchie, by constitutioneele

regeeringsvormen als by de onmiddellijke Theocratie van Oud-Israël denkbaar, — die Theocratie, vaak zoo weinig gekend, zoo dwaas miskend, en zoo essentieel en praktisch verschillend van hetgeen men Oostersch Despotisme heet. Zie haar, tot een voorbeeld, op het stuk van volkskeuze! God-zelf roept en zalft zijnen knecht David; maar het orgaan dier keuze is straks ook de keuze door de Oudsten, door het volk. Hetzelfde laat zich op Christelijk-kerkelijk terrein waarnemen in de oorspronkelijke inrichting der Gemeenten. De Gemeenten-zelve kiezen hare Ouderlingen en Diakenen! zal daarom hun ampt, gezag en roeping, niet meer zijn van God? Ik doe het met een woord opmerken, op dat blyke, hoe de vragen van den dag over Grondwet en regeeringsvorm voor de Christenen in geheel iets anders liggen, dan de vrees voor rechtstreeksche verkiezingen, of wat des meer zij

Bladz. 29. v. 23.

van de Oranje-Halcyon

Het ijsvogeltje met de zinspreuk: *Saevis tranquillius in undis.*

Bladz. 29. v. 29,

zinkend, — maar van overvloed!

Vergelijk Luc. V : 7b.

Bladz. 30. v. 7.

„Als de God der eere dondert

Weêrklank van het lied: de Stem des Heeren (blz. 15.)

Bladz. 30.

[AAN ROYER. Bekend is de naam van dezen Beeldhouwer, als aan wiens kunstrijke beitel ons Vaderland de standbeelden van Rembrandt, De Ruyter, Laurens Coster, Willem II, Vondel en anderen verschuldigd is. Royer gaf een nieuw blijk van waardeering van Da Costa in het borstbeeld, dat hy van hem zelve na zijn overlijden vervaardigde. Hy volgde sedert, kort na de oprichting en inwijding van zijn monument op Vondel, Da Costa in het graf.]

Bladz. 30.

[AAN MIJN ZOON ABRAHAM. Niet oneigenaardig schreef Da Costa

dit gelegenheidsgedicht bij de opneming van zijnen zoon als lidmaat in de Waalsche Gemeente te Amsterdam oorspronkelijk in het fransch, waarvan de mededeeling later volgt.]

Bladz. 31.

[DE LEEUW UIT JUDA. Dit gedicht werd eerst in het Tijdschrift „De Vereeniging, Christelijke Stemmen”, geplaatst. Daarna werd het opgenomen in den Bundel Christelijke Gezangen der Hersteld-Evangelisch-Luthersche Gemeenten in Nederland.]

Bladz. 32.

[ZIT AAN MIJNE RECHTERHAND. Dit lied werd, gelijk vroeger reeds herinnerd werd, door den Dichter voornamentlijk vervaardigd om als aanvulling van zijn God met ons te dienen, en kwam met dien zang onder den titel van Lijden en Heerlijkheid met een Opdracht aan Beets in 't licht. Zie boven.]

Bladz. 44.

[UIT PALESTINA. Dit gedicht werd voorafgegaan door de volgende:]

OPHELDERING.

Juda ben Samuël Hallewi (d. i. de Leviet), geboren in Castilië in 1105, bekleedt een der aanzienlijkste plaatsen in die merkwaardige opvolging van Spaansch-Hebreeuwsche Dichters, die van de tiende tot de vijftiende eeuw in het Schiereiland bloeiden. Hy is behalve door zijne talrijke Gedichten ook nog in het bijzonder beroemd door zijn Khusari, een wijsgeerig Godgeleerden arbeid, dien hy oorspronkelijk in het Arabisch schreef. Het verhaal, in de volgende bladzijden berijmd, is eene Spaansch-Joodsche Legende, waarvan het onhistorische in de laatste tijden overvloedig aangewezen werd. Historisch intusschen, en eigenlijk ruim zoo dichterlijk als de Legende, blijft in elk geval de ondernomen bedevaart van den Dichter naar het land zijner vaderen, onder hoogst belangwekkende ondervindingen en wederwaardigheden, schoon het hem niet te beurt viel Palestina-zelf te bereiken. Zie van hem mijn Israëli en de Volken, blad. 278—281.

[En besloten door de volgende

AANTEKENINGEN.

Bladz. 44. v. 11.

met Englands leeuwen

regeeringsvormen als by de onmiddellijke Theocratie van Oud-Israël denkbaar, — die Theocratie, vaak zoo weinig gekend, zoo dwaas miskend, en zoo essentiël en praktisch verschillend van hetgeen men Oostersch Despotisme heet. Zie haar, tot een voorbeeld, op het stuk van volkskeuze! God-zelf roept en zalft zijnen knecht David; maar het orgaan dier keuze is straks ook de keuze door de Oudsten, door het volk. Hetzelfde laat zich op Christelijk-kerkelijk terrein waarnemen in de oorspronkelijke inrichting der Gemeenten. De Gemeenten-zelve kiezen hare Ouderlingen en Diakenen! zal daarom hun ampt, gezag en roeping, niet meer zijn van God? Ik doe het met een woord opmerken, op dat blyke, hoe de vragen van den dag over Grondwet en regeeringsvorm voor de Christenen in geheel iets anders liggen, dan de vrees voor rechtstreeksche verkiezingen, of wat des meer zij

Bladz. 29. v. 23.

van de Oranje-Halcyon

Het ijsvogeltje met de zinspreuk: *Saevis tranquillus in undis.*

Bladz. 29. v. 29,

zinkend, — maar van overvloed!

Vergelijk Luc. V: 7b.

Bladz. 30. v. 7.

„Als de God der eere dondert

Weérklank van het lied: de Stem des Heeren (blz. 15.)

Bladz. 30.

[AAN ROYER. Bekend is de naam van dezen Beeldhouwer, als aan wiens kunstrijke beitel ons Vaderland de standbeelden van Rembrandt, De Ruyter, Laurens Coster, Willem II, Vondel en anderen verschuldigd is. Royer gaf een nieuw blijk van waardeering van Da Costa in het borstbeeld, dat hy van hem zelven na zijn overlijden vervaardigde. Hy volgde sedert, kort na de oprichting en inwijding van zijn monument op Vondel, Da Costa in het graf.]

Bladz. 30.

[AAN MIJN ZOON ABRAHAM. Niet oneigenaardig schreef Da Costa

dit gelegenheidsgedicht bij de opneming van zijnen zoon als lid-maat in de Waalsche Gemeente te Amsterdam oorspronkelijk in het fransch, waarvan de mededeeling later volgt.]

Bladz. 31.

[DE LEEUW UIT JUDA. Dit gedicht werd eerst in het Tijdschrift „De Vereeniging, Christelijke Stemmen”, geplaatst. Daarna werd het opgenomen in den Bundel Christelijke Gezangen der Hersteld-Evangelisch-Luthersche Gemeenten in Nederland.]

Bladz. 32.

[ZIT AAN MIJNE RECHTERHAND. Dit lied werd, gelijk vroeger reeds herinnerd werd, door den Dichter voornamentlijk vervaardigd om als aanvulling van zijn God met ons te dienen, en kwam met dien zang onder den titel van Lijden en Heerlijkheid met een Opdracht aan Beets in 't licht. Zie boven.]

Bladz. 44.

[UIT PALESTINA. Dit gedicht werd voorafgegaan door de volgende:]

OPHELDERING.

Juda ben Samuël Hallevi (d. i. de Leviet), geboren in Castilië in 1105, bekleedt een der aanzienlijkste plaatsen in die merkwaardige opvolging van Spaansch-Hebreeuwsche Dichters, die van de tiende tot de vijftiende eeuw in het Schiereiland bloeiden. Hy is behalve door zijne talrijke Gedichten ook nog in het bijzonder beroemd door zijn Khusari, een wijsgeerig Godgeleerden arbeid, dien hy oorspronkelijk in het Arabisch schreef. Het verhaal, in de volgende bladzijden berijmd, is eene Spaansch-Joodsche Legende, waarvan het onhistorische in de laatste tijden overvloedig aangewezend werd. Historisch intusschen, en eigenlijk ruim zoo dichterlijk als de Legende, blijft in elk geval de ondernomen bedevaart van den Dichter naar het land zijner vaders, onder hoogst belangwekkende ondervindingen en wederwaardigheden, schoon het hem niet te beurt viel Palestina-zelf te bereiken. Zie van hem mijn Israël en de Volken, blad. 278—281.

[En besloten door de volgende

AANTEKENINGEN.

Bladz. 44. v. 11.

met Englands leeuwen

Drie leeuwen of luipaarden (*lions passants* of *léopardés*) maken nog heden een der quartieren van Englands wapen uit, thands eigenlijk een combinatie van de twee leeuwen van Normandije met dien van Guienne, na dat laatstgemeld Hertogdom door een tweede huwelijk van Eleonora, gescheidene Gemalin van Lodewijk VII van Frankrijk, gekomen was aan Hendrik Graaf van Anjou, Koning van Engeland, den vader van Richard Leeuwenhart.

Bladz. 44. v. 25.

De toon van Clermont was gedaald.

De drift, waarmede op de groote Europeesche vergadering te Clermont ten jare 1095 de kruistocht juichend ondernomen werd (*Dieu le veut! Dieu le veut!*) was reeds binnen de eerste halve eeuw vrij wat verflauwd.

Bladz. 44. v. 28.

naar leenrecht uit het West!

Na de verovering van het H. Graf door Godfried van Bouillon, werden de dusgenaamde *Assises de Jérusalem* door de Vorstelijke kruisvaarders saamgesteld, eene wetgeving geheel op het toenmaals in Europa heerschend leenrecht gegrond. De Koning van Jerusalem (een titel, dien Godfried weigerde te dragen ter plaatse waar de Heiland eenmaal de doornenkroon had gedragen, doch dien Godfrieds minder kiesche broeder en verdere opvolgers geene zwaarigheid maakten aan te nemen) was de Opperleenheer der nieuwe Oostersche verovering, — Edessa, Tripolis, Antiochië vormden leenroerige Graafschappen en Vorstendommen. De beide eerste Vorsten van Jerusalem noemden zich-zelve Leenmannen van het H. Graf.

Bladz. 44. v. 30.

het zwaard op zij, verplegende haar zieken.

Zoo wel de orde der Tempeliers, als die der Ridders van St. Jan van Jerusalem (later van Malta), verzorgden oorspronkelijk hospitalen, waarin voornamelijk kranke bedevaartgangers werden opgenomen.

Bladz. 44. v. 34.

van 't Noorden was Edessa reeds ontvallen;

Edessa in Mesopotamië, door Boudewijn, Godfrieds broeder,

a°. 1097 ingenomen, en beschouwd als de noordoostelijke voormuur van Jerusalem, viel a°. 1144 te rug in de handen der Muselmannen.

Bladz. 44. v. 36.

geleverd, maar geen taal zelfs van Bernard

De Abt Bernard van Clairvaux, de laatste der Kerkvaders geheeten, een der uitnemendste mannen van zijnen tijd, predikte met grooten ijver de tweede kruisvaart, aan welker hoofd zich stelden Keizer Koenraad van Zwaben en Koning Lodewijk VII, bijgenaamd de Jonge, van Frankrijk. Het ongelukkig gevolg van dezen kortstondigen tocht (a°. 1147—1149) verlamde voor langen tijd alle geestdrift voor de zaak in Europa, tot dat de herovering van Jerusalem door de ongeloofigen die voor een poos weder deed opwakkeren en den derden kruistocht ten gevolge had, onder Keizer Frederik I Barbarossa, Koning Richard Leeuwenhart van Engeland en Koning Philippus Augustus van Frankrijk, evenzeer ongelukkig afgeloopen.

Bladz. 45. v. 2.

Weldra — en zelfs de hoofdstad gaat bezwijken.

A°. 1187.

Bladz. 46. v. 2

Daar staat hy voor de Benjaminsche poort.

Een poort aan de oostzijde van Jerusalem door Arculfus in de zevende eeuw met dien naaam aangeduid, thands de Bab Sitti Marjam, volgens Dr. E. G. Schultz in zijn Jerusalem, bl. 51.

Bladz. 46. v. 26.

voor eeuwen Isrels zon deed ondergaan:

Het treurlied: Esch Tukad, waarvan hier een vrije, maar aan de hoofdgedachten getrouwe overbrenging volgt, wordt op den vastendag wegens Jerusalems verwoesting nog jaarlijks in alle Synagogen aangeheven. Behalve het gedurig contrast, dat de Dichter tracht te doen uitkomen in allerlei meer of min ter zake dienende bijzonderheden tusschen de heuchelrijke uitleiding uit het diensthuis en den dag van Jerusalems ondergang, valt nog op te merken, tot beter verstand van het lied, dat de overlevering der Joden ééne zelfde dagteekening geeft aan de verwoesting der stad door Nebucad-

nezar, en die door Titus, mitsgaders aan den beslissenden slag die het Joodsche volksbestaan, na den opstand van Bar-Cochba, onder keizer Hadrianus trof.

Bladz. 48. v. 21.

ach heir van smalende Edomieten!

De naam, dien de Joodsche Schriftgeleerden aan de Romeinen plegen te geven.

Bladz. 48. v. 30.

Pompejus, Titus, Hadriaan!

Ik voegde by de combinatie van Nebucadnezar, Titus en Hadriaan des Hebreuwschen Dichters, nog de namen van Tiberius, Cajus Cesar (Caligula) en Pompejus; den eerste en den tweede, wegens het geweld, waarmede zy den Joden het plaatsen van 's Keizers beeld in den Tempel, vruchteloos evenwel, zochten op te dringen; den derde, omdat onder hem het allereerst de Romeinen Jerusalem vermeersterden en tot in het Allerheiligste doordrongen (a^o. 63 vóór Chr.).

Bladz. 49. v. 32.

„Verworpen Jood of Kelb?

Kelb, d. i. hond, is de scheldnaam, waarmede de Muselman by voorkeur den Christen begroet; de Jood is hem meer bepaald een vervloekte.

Bladz. 50. v. 3.

„Hoor, Israël!”

De uitroep in Deuteronomium (VI: vs. 4), die in de onderscheidene liturgiën der Joden telkens te rug keert.

Bladz. 50.

[TER GELEGENHEID DER JUBEL-FEESTVIERING VAN HET ZENDELING-GENOOTSCHAP. Deze en andere zulke zendelings-liederen meer werden vervaardigd op byzonder verzoek van Ds. W. Jamieson, predikant der Engelsch-Episcopale kerk te Amsterdam. Ook deze in al wat Nederland betreft, in zijne geschiedenis en

letterkunde innig belangstellende Broeder uit den vreemde, mocht in de hartelijkste vriendschap van Da Costa deelen, was steeds een getrouw bijwoner zijner voorlezingen en liet ook in zijn eenigszins gebroken Neêrduitsch zijne stem op treffende wijze bij des Dichters graf hooren. Ook hij ontviel sedert zijn treurende gemeente en talrijke vrienden door den dood.]

Bladz. 52.

[ROEM DER HOPE. Dit vertolkte gedicht, in het oorspronkelijke het werk van Louisa Henriette, Keurvorstin van Brandenburg, werd mede in den gezangbundel der Hersteld-Evangelisch-Luthersche gemeenten opgenomen.]

Bladz. 53.

[ROUW EN TROUW. Dit lijkgedicht bij den dood van koning Willem II werd het eerst in het Dagblad het Handelsblad van den 5^{den} April 1849 geplaatst.]

Bladz. 57.

[ELISABETH. Vervaardigd op verzoek van den uitgever Kruseman om opgenomen te worden in den Dichtbundel „Bijbelsche Vrouwen.”]

Bladz. 64.

[AAN M. E. DE CLERCQ. De jonge Belijderesse hier bezongen was eenige dochter van des Dichters boezemvriend W. De Clercq. Later werd zij door den echt verbonden met den heer A. Gildemeester, zoon van den heer en mevrouw Gildemeester-Boissevain, mede aan De Clercq verwant, en met Da Costa steeds op den voet der innigste vriendschap verbonden.]

Bladz. 64.

[UIT PORTUGAL. Dit gedicht werd opgenomen in de Hesperiden met de volgende

TOELICHTINGEN:]

Bladz. 64. v. 29.

sprak Don Sebastiaan,

Don Manuel, hygenaamd de gelukkige, werd op den troon van Portugal (in 1521) opgevolgd door zijn' zoon D. Johan III, die

al de zes Infanten zijne zonen overleefde, en (in 1557) ten opvolger had zijn driejarigen kleinzoon Don (in het Portugeesch: Dom) Sebastiaan. Het is deze vorst, wiens avontuurlijke tocht tegen den koning van Fez en Marokko (in 1578) den ongelukkigen uitslag had, waaruit geboren werd de welbekende sage, waar het dichtstuk in eindigt.

Bladz. 65. v. 3.

„Voor 't bloed waarop dit wapen wijst,

Het wapen van Portugal bestaat uit vijf kruiswijs geplaatste schildjes, voerende elk op een veld van lazuur vijf bezanten van zilver, met een stip in het midden, ter voorstelling van de vijf wonden des Heilands.

Bladz. 65. v. 10.

des Konings moeder meê,

Eigenlijk 's konings grootmoeder Dona Catharina, eene zuster van keizer Karel V, weduwe van Don Johan III, en moeder van den Infant Don Johan, Sebastiaans vader. Haar ernstige waarschuwing tegen den Africaanschen tocht, en haar overlijden vóór de uitvoering daarvan, zijn beide historisch.

Bladz. 65. v. 28.

„een bruid aan 's konings zij.” —

Daar was vroeger sprake geweest van een huwelijk met Margareta van Valois, dochter van Koning Hendrik II van Frankrijk, later met eene Infante, dochter van koning Filips II van Spanje, doch Don Sebastiaan wilde elke onderhandeling over dit punt uitgesteld hebben tot na den uitslag van zijne geliefkoosde onderneming.

Bladz. 66. v. 22.

de Infant van Portugal,

Koning Manuel had, behalve zijnen opvolger Don Johan III, nog onderscheiden andere zonen, van welke de laatst overgeblevene, Don Henrik, Roomsche Cardinaal geweest is. Ook hy, vroeger Sebastiaans voogd en Regent des rijk, had zich met kracht tegen den Africaanschen tocht verklaard, en deswege het hof verlaten. De dood van Don Sebastiaan bracht dezen prins (bekend onder den naam van den Cardinaal-koning) op den Portugeeschen troon (1578—1580).

Bladz. 66 v. 35.

„Ouriques

By Ourique won (in 1139) graaf Alfonsus, zoon van Hendrik van Bourgondië, den slag op de Mooren, die Portugal voor altijd van hunne heerschappy bevrijdde, en een onafhankelijk koninkrijk deed worden, door Alfonsus nazaten in de manlijke lijn tot in onze eeuw bezeten.

Bladz. 68. v. 2,

„Algibarrota ons,

De slag van Algibarrota (doorgaans Aljubarrota) door de Portugeezen onder hunnen koning Johan I gewonnen (in 1385), bevrijdde dat rijk van de aanspraak door den koning van Castilië gemaakt; de slag van Toro (in 1476) door Ferdinand en Isabella gewonnen, maakte op gelijke wijze een eind aan de door koning Alfonsus V van Portugal gesteunde eischen op Castilië, ten behoeve van Dona Johanna, koningin Isabella's halve zuster, die hy in dat belang meende te huwen.

Bladz. 68. v. 28.

„en 't Barbari'sche zand!

Toen de uit Castilië in 1492 verdreven Joden een schuilplaats gezocht en aanvankelijk gevonden hadden in Portugal, werden vervolgens wederom, op bevel van denzelfden koning Don Johan II, sommigen hunner wreedaartig behandeld, en, met of zonder hunne kinderen, naar de pas ontdekte St. Thomas- en andere eilanden, en naar de kusten van Noord- en West-Africa, verwezen.

Bladz. 69. v. 24.

van zijn doorluchtigst bloed.

Koning Philips, die overigens den tocht ernstig had afgeraden, zond zijnen neef, den koning van Portugal, eenige hulpbenden onder bevel van Don Alonso de Aguilar, insgelijks by Alcazarkebie ge-
sneuveld.

Bladz. 70. v. 4.

met streep of barensteel; —

De dwarsche streep over het schild kenmerkt geboorte bui-

en het huwelijk, — de barensteel op het schild boven de stukken duidt een jongeren familietak aan.

Bladz. 71. v. 8.

bepleit door Alvaas zwaard.

Van de vele mededingers tot de opvolging na den dood van den Cardinaal-koning werd ten slotte de zeer ongelijke kamp alleenlijk gevoerd tusschen koning Filips van Spanje, kleinzoon van Don Manuel door zijne moeder de keizerin, en Don Antonio den Prior do Crato, insgelijks koning Manuels kleinzoon uit diens vroeger gestorven zoon D. Luiz. Had Don Antonio een wettig huwelijk zijns vaders met zijne moeder Violante Gomez kunnen bewijzen, zoo was zijn recht ontwijfelbaar. In elk geval beslisten de wapenen ter gunste van den koning van Spanje by Alcántara, alwaar de nederlaag, door den uit Nederland laatstelijk wedergekeerden hertog van Alva aan Don Antonio toegebracht, verpletterend was (in 1580). Voor eenige voortreffelijke bladzijden in haren meesterlijken Alva, leverde ook nog deze laatste tocht van den befaamden krijgsman aan Mevr. Bosboom-Toussaint de stof.

Bladz. 71. v. 28.

een laatste rustbed bood!....

Historisch.

Bladz. 72. v. 7.

door spot en Inquisitievuur:

De Inquisitie beschouwde en strafte het Sebastianismus als een aan Joodsche dwalingen verwant Chiliasmus. En inderdaad, het Joodsch-Christelijk element is in geheel deze vreemdsoortige, maar historisch en menschkundig zoo wel verklaarbare verwachting niet te miskennen. Een gedeelte der (nog heden bestaande) Sebastianisten in Portugal, verwacht niet alleen over dat rijk, maar over geheel de wereld de monarchy van dien Vorst. Een belangrijk bericht over de secte en hare zoo wel godsdienstige als politieke beteekenis gaf in het begin dezer eeuw Joseph Augustin de Macedo onder den titel van „Os Sebastianistas,” waarvan eene uitvoerige mededeeling (door de hand van Bilderdijk) te vinden is in de Vaderlandsche Letteroefeningen van 1810, bl. 635—644.

[Op bladz. 70 maakt de Dichter melding van het wapen van de Da Costa's:

Der Costaas zilvren beenderen, enz.

Men kent den fieren roem, dien Da Costa steeds op den oorsprong van zijn eigen, zoowel als van het geslacht zijner gade uit het edele Spaansch-Joodsche bloed der Da Costa's en Belmontes droeg. Nog in zijne jongste levensdagen wijdde hij aan dit onderwerp, in verband met andere onderzoekingen van genealogischen en heraldischen aard, de Spaansch-Joodsche uitgewekenen ten onzent betreffende, in onderscheidene artikelen, in den „Navorscher” opgenomen, menige bladzijde.]

Bladz. 73.

[TER ZILVEREN BRUILOFT VAN DEN WELEERW. HEER J. B. H. BRUINIER. De bezongen leeraar was Predikant bij de Hervormden te Amsterdam, en overleed aldaar in den jare 1856. Da Costa waardeerde in hem den voormaligen Akademiebroeder, zoowel als den getrouwen geloofsverwant en medestrijder op het gebied zijner overtuiging in het stuk van godsdienst.]

Bladz. 73.

[FEESTZANG TER GELEGENHEID DER VIERING VAN HET VIJFTIG-JARIG HOOGLEERAARSAMBT VAN MR. D. J. VAN LENNEP. Dit dichtstuk werd voorgedragen op den feest- en eeremaaltijd des jubelenden Hoogleeraars, waaraan Da Costa mede aanzat. (*) De Schrijver dezer aantekeningen herinnert zich dit gedicht nog eenmaal, op verzoek, door den Dichter te hebben hooren voordragen bij eene Vriendenbijeenkoms ten huize van Mevrouw de Douairière Calkoen- Van de Poll, boven reeds vermeld, waarop ook Mr. D. J. Van Lennep tegenwoordig was. De lezing van het gedicht werd opgevolgd door eene warme uitboezeming van den dankbaren leerling aan den hoogvereerden leermeeester in welsprekend proza, dat door dezen in gelijken geest en toon beantwoord werd. Voor de deelnemende oog- en oorgetuigen had deze jongste zamenkomst (wellicht) van beide aan den avond van beider leven een aandoenlijk belang. Ook Mr. J. Van Lennep, de zoon des Bezongenen, was onder de gasten, hij, met wien Da Costa mede door banden van dichterlijke en

(*) Zie de schets getiteld: „Het vijftigjarig Hoogleeraarsambt van Mr. D. J. van Lennep, gevierd enz,” Amst. Fr. Muller, 1850.

vriendschappelijke waardeering van jongsaf verbonden was en bleef. Ook dezès Dichters luit verstomde sedert, evenals des anderen harp, door den dood, a° 1868.]

Bladz. 78.

[BY EEN AFBEELDING VAN HET GRAF VAN VOLTAIRE. Dit gedichtje werd vervaardigd om te dienen als Bijschrift van ééne uit een vier-tal steendrukplaten, voorstellende het graf van Voltaire, uitgegeven bij J. L. Van der Vliet te 's-Hage. De andere stelden voor de graven van Napoleon, Frederik den Groote en Chateaubriand, waarbij poëzy gevoegd was van de dichters Tollens, Withuijs en Van Lennep.]

Bladz. 79.

[„MEN ROEPT VAN GROENLANDS BERGEN.” Dit lied werd vervaardigd op verzoek van Ds. Jamieson, voor een bidstond voor de Evangelische zending onder de Heidenen. Zie boven.]

Bladz. 81.

[TER NAGEDACHTENIS VAN HERMAN GILDEMEESTER. Deze veelbelovende jonge man, zoon van den Heer H. D. Gildemeester-Boissevain, werd op een tocht naar St. Francisco in Californië door den dood weggenomen. Verloofd met eene dochter van den bekenden Geneefschen Christenprediker en zanger César Malan, (thans Mevrouw Scharff te New-York) werd daardoor dit sterfgeval dubbel aandoenlijk, gelijk dan ook de Dichter daarop zinspeelt.]

Bladz. 81.

[AAN ISRAËLS VERSTROOIDEN. Dit gedicht is vóór het boekwerk: Israël en de Volken, uitgegeven bij de Erven F. Bohn te Haarlem 1848, te vinden. Eene Duitsche vertaling er van volgt later.]

Bladz. 83.

[BY DEN DOOD VAN HET JONGSTE KIND VAN ONZE VRIENDEN GREGORY PIERSON-OYENS. Dit lief, maar bevallig lijkgedichtje werd geschreven ter vertroosting van dierbare vrienden, den Heer en Mevrouw Gregory Pierson-Oyens, met wie Da Costa gedurende vele jaren op het innigste vertrouwd was en tot zijnen dood toe bleef. Wat de betrekking nog te inniger maakte, was de belangstelling, die met name Mevrouw Pierson steeds door woord en daad in de

zending onder Israël betoonde, gelijk in het algemeen haar talent als stichtelijke schrijfster, vooral ten behoeve der jeugd, door Da Costa hoog gewaardeerd werd. De indruk, door dit veelvuldig verkeer des Dichters ten huize zijner ouders met name op hunnen zoon Dr. A. Pierson gemaakt, blijkt, bij groot verschil overigens in inzicht en gevoelens, uit des laatsten Intimis op eene meesterlijk geschrevene bladzijde ter herinnering van Da Costa, op sterksprekende wijze. Zie Intimis. Mededeelingen door Dr. A. Pierson blz. 28 en 29. Vergelijk ook de schoone en warme Gedachtenisrede, door den jonger vriend aan den hoogvereerden zanger, bij de vijfde verjaring van zijnen sterfdag, gewijd onder den titel van ISAAC DA COSTA, een gedenkrede, 1865.]

Bladz. 85.

[AAN JONKVROUWE ESTHER CAPADOSE, dochter van Dr. Abraham Capadose, thans echtgenoot van Ds. Bervoets, Predikant te Utrecht.]

Bladz. 85.

[Deze BEDE, in des Dichters nagelaten papieren niet voorhanden, werd mij in Da Costa's onmiskenbaar handschrift door de goedheid van Mr. H. J. Koenen, medegedeeld. Het heeft mij echter niet mogen gelukken het oorspronkelijke in Byrons werken te vinden.]

Bladz. 86.

[HET WOORD TOT TYRUS. Dit gedicht werd uitgegeven in de Hesperiden, met de volgende:]

AANTEKENINGEN.

Bladz. 86. v. 11.

De boorden van Uw kiel zijn van cypressenhout, —

Dat by deze beschrijving het schip zelve van Staat verstaan moet worden, en geen stoffelijk vaartuig, is uitvoerig aangetoond door Van der Palm op dit Hoofdstuk.

Bladz. 86. v. 15.

kunstkeurig ingelegd uit Chittim.

Italië en de eilanden in de nabijheid.

Bladz. 86. v. 20.

uit kroost van Arvad

Het eiland Aradus op de Phenicische kust.

Bladz. 86. v. 35.

met muildier beide en paard, waarvoor u Dedan

Een eiland in den Perzischen zeeboezem.

Bladz. 87. v. 1.

Een ander Dedan

Een Idumeesche stam.

Bladz. 87. v. 9.

Uit Aram

Syrië en haar hoofdstad Damascus, vs. 16 en 18.

Bladz. 87. v. 10.

en 't fijnste druivenbloed, dat Chelbons

Volgens sommigen, het hedendaagsche Aleppo.

Bladz. 88.

[UIT MILTONS VERLOREN PARADIJS. Deze en al de volgende vertolkingen uit Homerus, Tasso en Göthe werden vervaardigd om te dienen op de Vrijdagsche Voorlezingen.]

Bladz. 88.

[DES ENGELS VERHAAL. Voor deze vertolking plaatste de Dichter de volgende:]

TOELICHTING.

Overeenkomstig Epische schikkingskunst, waarvan reeds de Dichter der Odyssea het voorbeeld gaf, heeft ook Milton in het midden der Twaalf Zangen van zijn Verloren Paradijs een plaats gevonden voor de dingen, die zijn eigenlijk onderwerp in orde van tijd of noodzakelijkheid voorafgingen. Hy laat die door den Engel Raphaël aan het eerste menschenpaar verhalen, en daaron-

der dan ook de geschiedenis der Schepping, die het zevende boek van zijn onsterflijk Dichtstuk bijna geheel (v. 180—640) vervult.

Bladz. 110.

[DE CHAOS EN HET LICHT. Dit halve-eeuws-lied werd voorgedragen in het Odeon met een weldadig doel. Het werd later in de Politieke Poëzy gedrukt met de volgende:]

VOORREDE.

De tijd, in welken wy leven, ofschoon in de meeste zijner richtingen meer stoffelijk gezind dan dichterlijk gestemd, heeft evenwel al ware het slechts door zijn rusteloos streven en jagen eene hoogst dichterlijke zijde. Geen dag wellicht gaat er voorby, geen dagblad komt ons voor oogen, of daar is overvloed van aanleiding tot poëtische opvatting, van stof tot poëtischen zang. Treurzang of triumfzang? Het hangt af van het standpunt der beschouwing. Treuren triumfzang evenzeer! daar, waar het standpunt niet bloot de individueele gissing van den Dichter is, maar, aangegeven door het woord van God-zelfen met betrekking tot de toekomst der wereld, van uit zijne objectieve vastigheid, op een licht- en troostvol verschieft wijst by de sombere gewaarwordingen zoo voor het naast op handen, als van het tegenwoordige oogenblik.

Het was dit standpunt, dat in het jaar 1840 my den eersteling in de pen gaf van hetgeen men, sedert, mijne politieke poëzy heeft goed geacht te noemen: de Vijf en twintig jaren, waarvan later het Lied des Wachters en dat van: 1648 en 1848 een soort van Tweede en Derde Zang zijn geweest. En ik had het misschien wel by dit drietal voor altoos laten blijven, ondanks de voortgaande en steeds nieuwe zich opvolgende bewegingen in de onderscheidene afdeelingen en elementen der maatschappij, der menschheid, der Christenheid. Doch voor welken Dichter, die zich eenmaal op deze baan geplaatst zag, zou het jaartal, dat wy schrijven, niet iets byzonder opwekkends hebben gehad tot het werpen op nieuw van een blik op den gang der tijden, en het wedergeven van den diepen indruk daarvan in een Lied? Het vijftigste jaar der Eeuw kon alzoo wel niet onbezongen blijven; aan stof althands van buiten, aan eenige beweging inwendig, ontbrak het daartoe nog niet.

De vrucht dezer aandrift deel ik, by de snelle vlucht van dagen en gebeurtenissen zonder veel uitstel aan belangstellenden in deze

mijne latere dichterlijke voortbrengsels mede. De Chaos en het Licht is op nieuw een Lied van den tijd en van de toekomst, dat intusschen van zijne drie voorgangers, zoo ik acht, in vorm en samenstel nog al eenigszins verschilt. Stelde toch het Lied van 1840 ons achteréenvolgens enkele sterk uitkomende oogenblikken in de geschiedenis van Europa en van de Christenheid voor; doorliep het Lied des Wachters in 1847 niet zoo zeer de dagen reeds achter ons, als wel de toestanden der voorname Europeesche Staten, en de teekenen van de tijden zoo in het Zuiden als in het Noorden, zoo in het Oosten als in het Westen, gelijk zich die op dat oogenblik aan het oog des beschouwers vertoonden; — plaatste een later Dichtstuk tegen over elkander het tijdvak in 1648 besloten, en dat hetwelk met 1848 geopend werd; — het vers dat thands met den titel van Halveeeuws-lied in het licht treedt, laat zijne voorstelling der naderende toekomst van een eenigszins anders ingerichte inleiding voorafgaan. Ten behoeve eener zuivere opvatting van den samenhang in dit gedeelte des Dichtstuks, is wellicht een woord van voorkomende opheldering hier niet overbodig.

Drie onderscheidene stemmen, die geen van allen de verwachting van den Dichter-zelfen uitdrukken, gaan de ontwikkeling zijner eigene overtuigingen in dezen zijnen nieuwen Tijdzang vooraf.

De eerste stem geeft het denkbeeld te rug dergenen, die de tegenwoordige schuddingen in de politieke en sociale wereld als de onfeilbare voorboden beschouwen van eene algeheele vernietiging der wereldbeschaving, van een te rug vallen tot een volstrekten staat van barbaarschheid, by de volken van Europa althands. Dat het gevoelen, door deze stem vertegenwoordigd, niet bloot die eener overdrevenheid van angst wegens de verschijnselen van het oogenblik, en nog veel minder die der onbedrevenheid in de geschiedenis der volken en der wereld is, kan blijken, onder anderen, uit een veel beteekenend woord, eenige jaren geleden reeds door den beroemden Niebuhr geuit: „dat wy, zoo God het niet als door een wonder verhoedt, te wachten hebben een versterking, gelijk aan die, welke de Romeinsche wereld onderging in het midden van de derde eeuw onzer jaartelling: eene vernietiging van alle welvaart, vrijheid, beschaving en wetenschap.” (*)

De tweede stem in het Dichtstuk erkent het gevaar, in de eerste afgeschilderd, als dreigend maar niet onafweerbaar. Zy wil

(*) Römische Geschichte, II Pref. p. V.

het middel van bewaring en redding in een krachtig stuiten van den loop der eeuwbewegingen, in een toevlucht nemen tot de meest consequente vormen van een onbepaalde Alleenheerschings, gezocht hebben: zy stelt een soort van ideaal daartoe voor: het gebied van den Russischen Czaar.

Tusschen deze beide uitersten: van een pessimisme zonder eenig uitzicht van latere oplossing of herstel, en de wanhopige hoop op een Asiatisch absolutisme, plaatst zich dan vervolgens, als derde stem, die van het juiste midden, hetwelk zich met betere uitkomsten voor beschaving en menschheid uit de woelingen van dit tijdvak blijft vleien, en zich de gevaren van het oogenblik of vergoelijkt door het denkbeeld, dat het ten allen tijde met de menschheid wel zoo wat meer of min als in onzen tijd gegaan is, en alles ten slotte zonder schipbreuk, veel min ondergang der maatschappij, wel zal te recht komen.

Ik vlei my, dat in het Dichtstuk aan de vertegenwoordiging der drie opgenoemde gevoelens niets in den mond gelegd is, dat de voorstanders daarvan niet geredelijk zouden erkennen, in substantie hunne gedachten uit te drukken; ofschoon dan ook hier en daar de wijze of de toon der uitdrukking van een zekere ironie niet moge vrij zijn, die het doet gevoelen, dat de Dichter in die stemmen alles behalve zijne eigene overtuigingen heeft nedergelegd.

Doch ofschoon dan ook het standpunt en de uitzichten, daarin ontwikkeld, wat de laatste resultaten betreft, in lijnrechten strijd zijn met hetgeen de tweede Afdeeling van het vers als de innige geloofsovertuiging van den Dichter-zelfen hier op nieuw te kennen geeft, uit één zet, en belijdt, zoo is het er evenwel ver van daan, dat van de onderscheidene byzonderheden, in de drie stemmen opgenomen, niet nog veel zoude overblijven, waarvan of het feitelijk bestaan zonder bedenking erkend, of zelfs de beschouwing, als op zich-zelf juist en waar, toegestemd moet worden. Het is met deze stemmen gelegen (indien de vergelijking ter opheldering geoorloofd is) als met de redenen der vrienden van Job in het Bijbelboek van dien naam, wier verkeerde beschouwing van het eigenlijke vraagpunt niet verhindert, dat hunne redenen eene menigte van groote waarheden bevatten en uitdrukken, die door niemand mogen worden gewraakt of als onnut ter zijde gesteld.

Ik heb met deze toelichting van een nog ongelezen Dichtstuk het (erkend) min dichterlijke van een soort van commentarie op eigen arbeid misschien reeds veel te ver gedreven. Toch mag ik

het my-zelfen niet te zeer verwijten, verlangend als ik was om by slechts eenigszins te vreezen onduidelijkheid of misverstand, al het mijne te doen om, in eene eerste plaats ten aanzien der zaken-zelve, begrepen te worden. Ook hierin ga ik liefst uit van het beginsel, dat, waar ook anders de spreuk moge gelden: „de kunst alleen om de kunst!” op het terrein van poëzy, my aangewezen, de Dichter zich de bij ten voorbeeld mag stellen, die haar zeshoek van was niet bouwt om de schoone regelmatige figuur-zelve, maar om de eetbare honig, die het hare bestemming is daarin neder te leggen.

Eenmaal dan nu my zoo ver ingelaten hebbende met de toelichting van samenstel en bedoeling ten aanzien van het Dichtstuk in zijn geheel, zal ik my wel minder behoeven te verschoonen wegens het geven van opheldering omtrent enkele bijzonderheden. Ik meen, in elk geval, dat er van deze laatsten slechts zeer weinigen zijn, die hier dergelijke uitlegging vorderen. De meeste feiten, waarop het Dichtstuk zinspeelt, zijn van de meest openbare bekendheid. De volgende plaatsen alleen schijnen my tot eenige herinnering of verklaring te noodigen.

Hetgeen op bl. 112 van de spanning tusschen „Israëller en Duitscher” gezegd is, ziet op het wel bekende deel, dat een aantal zich by uitnemendheid verlicht noemende Israëlitzen aan de jongste woelingen in Duitschland op meer dan ééne wijze genomen hebben. Men mag daarby intusschen niet vergeten, dat zich ook in de rangen van het Behoud meer dan één Israëlitische naam onderscheiden heeft, zeer bepaaldelijk in Hongarij: maar vooral mag hier herinnerd worden, met hoe weinig wederzijdsche trouw den Israëliet, hetzij in Duitschland, hetzij in Frankrijk, zijne aansluiting ook aan de partij der omverwerping vergolden pleegt te worden. Men vergelijkte voorts over deze aangelegenheid mijn Overzicht van de Geschiedenis der Joden (IVe Boek bl. 531 en volg.) Aangaande verder hetgeen ter zelfder plaats in het Dichtstuk omtrent de zendelingen van den verdelgenden Omwentelingsgeest in Duitschland gezegd is, zijn schrikverwekkende, maar daardoor juist te gewichtiger bijzonderheden medegedeeld in de Bijdragen tot de Geschiedenis van Radicalismus en Communismus, ten jare 1848 in onze taal met een zeer merkwaardig Voorwoord uitgegeven door mijn geachten Vriend Mr. A. Baron Mackay. — De melding van Dr. Gutzlaff in de slotregelen van het Dichtstuk zal, in dit oogenblik vooral, wel

geene toelichting behoeven. Minder algemeen bekend waarschijnlijk ofschoon in zijnen werkkring vooral niet minder belangrijk, is de naam van Casalis, den oudsten Zendeling van de Parijsche Société des Missions Evangéliques, sedert vele jaren onder veel lijden en zegen werkzaam onder de Bassutoos en andere verwilderde stammen in Zuid-Africa. — De Christelijk verhevene gedachten, plannen en werkzaamheden van den Candidaat Wichern te Hamburg (op welke ter zelfder plaats in het Dichtstuk gezinspeeld wordt) ter evangelisatie en redding van diep vervallene massaas in het midden der Christenheid-zelve, hebben ook door zijn boek: Ueber innere Mission Europeesche bekendheid verkregen. Onze Heldring, die, reeds onafhankelijk van het voorbeeld des voortreffelijken Hamburgers, eenige dier denkbeelden in het leven bracht door zijne stichtingen zoo van Hoenderloo als van Steenbeek, zal (hopen wy) door de spoedig gewachte mededeeling van een onlangs door hem volbracht bezoek te Hamburg en te Berlijn, ons nog meer in byzonderheden bekend maken met den man en zijnen veel omvattenden arbeid.

En hiermede, na een welgemeend Heil aan mijnen Lezer ter zake!

1850.

[Het gedicht werd besloten met de volgende:]

AANTEEKENINGEN.

Bladz. 110. v. 25.

met menig vrijheid, enz.

Wat hier bedoeld werd, is straks duidelijker uitgedrukt, bladz 114, vs. 19,20.

Bladz. 112. v. 6.

Chiméraas beeld gelijk,

Het door Bellerophon in de fabel overwonnen monster, door Homerus beschreven als volgt:

Πρόσθε λέων, ὀπίσθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

„Van voren leeuw, van achter draak, in 't midden geit.”

Bladz. 121. v. 22.

Hoofd- en gevelsteen van 't Huis! —

Op welke gronden sommigen meenen door het Hoofd des hoeks (Ps. CXVII: 22), niet een Hoeksteen, maar den Gevelsteen, in toepassing bepaaldelijk op den verworpen, straks verheerlijkten Christus te mogen verstaan, is beschreven in de Nederlandsche Stemmen, Dl, V. 130—132.

Bladz. 123.

[AAN DR. K. GUTZLAFF. Welk een vurig vriend en bevorderaar der Christenzending onder de Joden Da Costa ook zijn mocht, dit belette hem niet ook de belangen der zending onder de Heidenen op het hart te dragen. Bleek dit reeds vroeger uit de door hem vervaardigde Zendingsliederen, een nieuwe proeve daarvan geeft dit klein gedicht aan den ijvervollen China-vriend Dr. Gutzlaff, die zich toenmaals in ons midden bevond.]

Bladz. 124.

[OP EEN AFBEELDSEL VAN BILDERDIJK. Bij de opname van dit gedicht ten geleide van Bilderdijk, in het Album van Schoone Kunsten geplaatst, deed Da Costa dit Dichtstukje vergezeld gaan van de Aanteekeningen, die hier volgen:]

Bladz. 124. v. 19.

Zijns levens,

Het portret van Bilderdijk, onlangs in dit Album verschenen, dankt zijnen oorsprong aan eene schilderij vervaardigd door den kunstschilder Schmidt ten jare 1787. De Dichter was toen drie en dertig jaren oud. Het jaartal, aangeduid door het onder den naam geplaatste cijfer, is ook kenbaar aan het Oranjelint met medaillon van Willem V, hetwelk tot evengenoemd tijdvak in de geschiedenis der Nederlandsche Republiek verwijst.

Bladz. 124. v. 23.

hem uitwierp van dit strand en prijs gaf aan de baren;

De uitzetting van Bilderdijk uit het grondgebied van Den Haag, daarna van de provincie Holland, en vervolgens van geheel de Bataafsche Republiek, was het gevolg van een alleszins kalm en voegzaam, maar door den aart-zelve der zaken en der redenen scherpsnijdend, Adres aan de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland, waarby vrijstelling van den

nie
opg
naa
bez
vee
beg
jed
het
rech
zins
erk
lin
vol
van
DER
Adr
afg
Sta
ho
Na
daa
Hoe
Bat
aan
raa
bin
„va
Ger
gen
pro

e
O
den
voo
nier
zijn
eer

nieuwen Eed, ook aan de Advocaten by den Hove van Holland opgelegd, verzocht werd hoofdzakelijk op grond, dat TEN EERSTE naar alle beginselen van algemeen en Staatsrecht van niemand het bezweeren van gevoelens kan gevorderd worden, en dat nog zoo veel te minder, daar de vrijheid van gevoelens van zelve begrepen was in de by openbaar Placaat afgekondigde vrijheid voor ieder om zijne gevoelens te openbaren het zij door den druk, het zij op eenige andere wijze; dat TEN TWERDE de onvervreemdbare rechten van den mensch en den Burger door den Adressant geenszins zoodanig als by placate verklaard waren, in geweten konden erkend worden, en dat wederom te minder, daar de nadere bepaling van rechten later nog eerst zou moeten geschieden, volgens dat zelfde Placaat, by eene nationale byeenroeping van Repraesentanten van het geheele volk; dat TEN DERDE, — een zoodanige eed als thands gevorderd werd, in des Adressants geweten onbestaanbaar was met de vroeger door hem afgelegde van getrouwheid aan de Souvereiniteit der Staten van Holland en Westvriesland met het Erfstadhouderschap in het Doorluchtig Huis van Oranje en Nassau. Op dit Request, sedert met andere Echte Stukken daartoe behoorende in het licht gegeven (a^o. 1821), werd door Hunne Hoogmogenden (gelijk zich toen nog de Repraesentanten van het Bataafsche volk bleven noemen) in echt revolutionaire taal besloten, aan den „begaarden Willem Bilderdijk” door den Procureur Generaal te doen gelasten om binnen den tijd van 24 uren den Haag en binnen dien van acht dagen geheel Holland te verlaten, en voorts, „van dat schandelijk request copie te brengen ter tafel van de Generaliteit, met communicatie van de resolutie by deze vergadering genomen, ten einde men tegen zulk een gevaarlijk sujet in de andere provinciën op deszelfs hoede zoude kunnen zijn.”

Bladz. 124. v. 25.

een krans van smaadheên vlocht voor zijn vergrijsde haren ,

Onder andere voor het nageslacht ongelooflijke beledigingen den grooten Dichter en Denker aangedaan staat my nog levendig voor den geest hoe, op zeker oogenblik van buitengewone ergernis, niemand zich in de nabyheid van den Grijzaart wilde plaatsen by zijn verschijnen in eene letterkundige Maatschappij, waarvan hy een der oudste leden was; tot dat de, by alle verschil van gevoelen

altijd loyale Kemper binnentrad en naast Bilderdijk plaats nam. De buitengewone ergernis was gegeven, als men waarschijnlijk reeds gegist heeft, door des Dichters in lessen en verzen te veld trekken, destijds, tegen dat beginsel van onhistorische constitutiën, waarvan althands de vruchten in 1830 en 1848 door duizenden ook van zijne hevigste tegenstanders zoo bitter betreurd en hevig veroordeeld zijn.

Bladz. 125. v. 8.

„kwam by zijns Dichters lijk Florence boete doen; —

Men weet dat de Italiaansche Hoofddichter Dante Alighieri door de partij der Guelfen uit zijne geboortestad Florence ten jare 1301 verdreven, te vergeefs by herhaling den te rug keer beproefde, die hem tot op zijnen dood (voorgevallen in 1321) door den onwil des volks onmogelijk werd gemaakt. Hy stierf diensvolgens in de ballingschap en na veel zwervens te Ravenna. Onmiddellijk vaardigde de Republiek van Florence een plechtig gezantschap af naar den Vorst van Ravenna om het stoffelijk overschot van den grooten balling te bekomen. Straks richtten zy standbeelden voor hem op, lieten medailles slaan ter zijner eer, stichtten een openbaren leerstoel in hunne stad met het bepaalde doel om aldaar de Divina Commedia te doen voorlezen en uitleggen, en hielden tot op dezen dag niet af aan de gedachtenis huns Dichters als ware het te vergoeden wat het vaderland hem by zijn leven was schuldig gebleven.

Bladz. 125. v. 9.

„maar Bilderdijk ontsliep, en Neêrland bleef vervolgen.”

Men zal de uitdrukking misschien wat sterk vinden. In den starren letterlijken zin opgevat is zy bijna ongerijmd. Men is met den dood van alle personeele vervolging immers vrij! en bovendien, heeft niet met betrekking tot Bilderdijk de Dichter W. D-S in den Gids, nog onlangs de aanspraak des overledenen op rust (meer dan roem) doen gelden? Maar indien stelselmatige miskenning van eens grooten mans verdiensten met eenig recht tot eene daad van vervolging mag betrokken worden, zoo laat ik het aan onpartijdiger, dan ik-zelve in deze zaak zijn kan of mag, volgaarne over, na behoorlijke kennisneming van hetgeen van Bilderdijk ook na 1831 in ons land geschreven is, te beslissen of de uitdrukking onjuist was. Heeft, om iets te noemen, niet nog onlangs

nam.
chijn-
en te
sche
door
reurd

door
1801
efde,
onwil
in de
vaar-
naar
noten
hem
aren
r de
elden
ware
chul-

den
met
wen-
D-S
ust
ken-
ene
het
vol-
der-
de
ngs

de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden kunnen goedvinden het jongst uitgegeven Deel harer Werken te openen met een vertoog, in haar midden voorgelezen, om te bewijzen dat Bilderdijk in het politieke niet veel meer dan een weerhaan is geweest? Men mag zich voorstellen dat in een volgend Deel dier werken ook des Dichters handhaving tegen dit oordeel niet zal ontbreken; doch ook al werd die daar ter plaatse niet gegeven, het stuk-zelve zal wel niet licht iets meer bewijzen, dan de persoonlijke vooringenomenheid des Schrijvers tegen Bilderdijk en zijne Godsdienstig-staatkundige beginselen. In plaats van een historisch, kritisch, psychologisch onderzoek omtrent de verhouding tusschen die beginselen en de praktische toepassing daarvan in het leven des Dichters, is hier althands niets anders geleverd dan eene eenzijdige, onedelmoedige en onmenschkundige acte van aanklacht. Doch by dit enkele voorbeeld bepaalt zich de onbillijkheid jegens Bilderdijks streven en zijne nagedachtenis niet.

Waarlijk! men doet zijne natie even weinig dienst met de toedichting van deugden, die haar zoo byzonder niet eigen zijn, als met de miskenning van die, door welke zy wezenlijk uitmunt. Ik geloof dat al zeer weinige volken in beiderlei opzicht meer miskend worden dan het Nederlandsche. Men roemt hoogelijk zijne verdraagzaamheid. Het zij zoo (schoon ook te dezen opzichte de jaarboeken van 1834—1840 treurige uitzonderingen hebben opgeleverd) voor zoo ver het openbare en geweldige vervolging geldt! In ons land heeft de onverdraagzaamheid een karakter van voorzichtigheid en overleg doorgaans, dat voor dergelijke uitspatting tot op zekere hoogte beveiligt. Maar het zou de moeite waard zijn te onderzoeken of er wel een land in geheel Europa bestaat waarin, by gelijken roep van verdraagzaamheid en naauwgezetheid, aan vooroordeel en partijzucht meer wordt toegegeven in den weg van anonymiteit, clubistery, bedekte uitsluiting en al wat meer op dit gebied naar wegen en werken der duisternis voor het minst zeer gelijkt. Hoe dit zij, de onverdraagzaamheid, althands door Bilderdijk in hare beide vormen van openbaar geweld en verborgen overleg ondervonden, behoort tot de onloochenbare feiten der geschiedenis.

Amsterdam, 1851.

Bladz. 125.

[GELUKWENSCH AAN J. BOSBOOM, enz. Deze feestgroet aan den Heer Bosboom en Mejvr. Toussaint bij hun huwelijk toegezongen,

geeft getuigenis van de hartelijke en innige vriendschap, die Da Costa steeds aan onze groote Romandichteres verbond, en waarin later de ook zelf als Broeder-kunstenaar door den Dichter hoog-gewaardeerde Schilder Bosboom mede werd opgenomen. De beeldtenis van Mevr. Bosboom, in des Dichters studeervertrek opgehangen, strekte bij zoo vele anderen tot een nieuw teeken hoe hoog zijne geniale Vriendin door Da Costa werd geschat.]

Bladz. 126.

[DAVID. Dit gedicht werd vervaardigd om te worden opgenomen in den bundel Apostelen en Profeten, en later herdrukt in de Hesperiden.]

Bladz. 144.

[AAN JONKVROUWE E. H. LUDEN. De jeugdige dichteresse, getroffen door de lezing van des Dichters Lijden en Heerlijkheid, gaf dien indruk weder in een gedicht; waarvoor bovenstaand dichtstukje tot dankbetuiging strekken moet. Wij achten ons gelukkig het gedicht, dat daartoe aanleiding gaf, te mogen laten volgen.

AAN MR. I. DA COSTA,

NA HET LEZEN VAN ZIJN DICHTSTUK

„LIJDEN EN HEERLIJKHEID.”

Ja! wèl gevoeld, gedacht, gesproken,
Da Costa! Zanger Godgewijd!
Gy, lavastroom, wiens aadren koken
Van ijver voor Gods majesteit!
Gy hebt het zwaard des Woords geheven,
Uw God is Hy die krachten schenkt;
U reikt de Vorst van dood en leven
Den heilteug, waar Ge Uw ziel aan drenkt!

Gy moogt in 't heilgeheimnis dringen,
Aan Zijn beminden slechts ontdekt;
Gy moogt van de eeuw'ge liefde zingen,
Die „psalmen in den nacht” verwekt.
Het blij „Hosanna! looft den Heere!”
Is steeds uw dankbre melody;
Dat het ook ons dien juichtoon leere,
Herhaald door zalige Engelenrij!

J
ver
sed
ma
daa
haa
ont
ma
ster
eers
haa
jeug

Gy hebt gehoopt, geloofd ten leven,
 En in den raad Uws Gods geschouwd;
 't Is U genoeg: „Er staat geschreven;”
 Het „Amen! ja!” hebt Gy vertrouwd!
 O zalig zy die dus verwachten
 Het eeuwig heil hun toebereid,
 En hier het lijden zeeg'ning achten,
 Verbeidend 's Hemels heerlijkheid!

Op nieuw dan 't zondig hart bestreden,
 Op nieuw 't in 's Heilands bloed gedoopt!
 Op nieuw vertrouwd, op nieuw gebeden,
 Op nieuw geworsteld en gehoopt!
 Op nieuw het vaandel nagedragen
 Den Overwinnaar en den Held,
 Op nieuw den vijand stout geslagen,
 En door Gods kracht ter neêrgeveld.

O Leeuw, uit Juda's stam gesproten!
 O Vorst van tijd en eeuwigheid!
 Uw eer zij op Uw gunstgenooten,
 God van volkomen zaligheid!
 O hoor de stem van ons verlangen,
 Kom met den scepter en de kroon!
 Wy wachten U met jubelzangen;
 Ja, Jezus, kom! Gy Koningszoon!

December 1851.

Jammer maar dat de jonge dichteresse (die sedert in den echt verbonden werd met Jonkheer Mr. J. J. De Geer van Rijnhuizen) sedert niet meer zulke welluidende harptoonen in Hollandsche dichtmaat te hooren gaf, ofschoon zij ons als ware het tot vergoeding daarvan in de gelegenheid stelde om van haar speeltuig in het haar zeer vertrouwd en eigen Engelsch eenige dichtproeven te ontvangen. De liefelijke poëzy, in die taal door haar openbaar gemaakt, draagt den titel van *Lays of Hearth and Home*, Amsterdam, C. M. Van Gogh, 1862. De schoone verwachting, die deze eersteling opwekte, zou echter niet worden vervuld: hij zou tevens haar zwanenzang zijn. Een vroege dood maakte een einde aan haar jeugdige leven. Zij overleed in den jare 1867.]

Bladz. 145.

[AAN DS. O. G. HELDRING. Naauw en hartelijk was de band, beide van vriendschap en geloofsgemeenschap, die sedert vele jaren Da Costa met Hollands „Wichern” verbond. Daarvan getuigt op wel-sprekende wijze de dichtergroet aan den feestvierenden Herder.]

Bladz. 145.

[EZECHIEL. Dit gedicht werd mede vervaardigd om te worden opgenomen in den bundel Apostelen en Profeten.]

Bladz. 152.

[AAN DEN WELEERW. HEER P. J. J. MOUNIER. Deze hooggeachte leeraar bij de Waalsche Gemeente te Amsterdam deelde ook als onderwijzer in de godsdienst van onderscheidene zijner kinderen in de innige achting en genegenheid des Dichters, waarvan dit dichtstukje mede tot proeve strekken kan. Wederkeurig schatte hij van zijn kant Da Costa hoog, deelde bij verschillende gelegenheden in diens huisselijk lief en leed, en liet ook bij het graf zijner Hanna zijne vertroostende stem hooren.]

Bladz. 152.

[VOOR IERLAND. Wederom eenige zangcoupletten, ten verzoeken van wijlen Ds. Jamieson voor een bidstond ten behoeve van de bekeering der Katholieke Ieren tot het reine Evangelie der Apostelen en Hervormers gehouden.]

Bladz. 155.

[TER BRUILOFTSFEEST VAN G. E. BARON VAN ASBECK, enz. Op de bruiloft van eene der dochteren van Graaf Dirk van Hogendorp kon een harptoon van den met haren vader en huis zoo innig verbonden dichter niet ontbreken. Daar de Bruidegom toenmaals als Rijksontvanger te Noordwijk gevestigd was, moet daaruit de toespeling op deze plaats worden verklaard.]

Bladz. 156.

[DEN HEER J. A. VAN EYKEN. In deze regelen aan den naar Duitschland vertrekkende toonkunstenaar en componist blijkt op nieuw Da Costa's warm gevoel voor muziek, aan welke kunst ook hij allicht met Luther, den dichter van het straks volgend Psalmlied, na de theologie eene eerste plaats zou hebben ingeruimd. Ook van Eykens „poëzy in tonen” zou echter niet lang meer klinken: ook

voor hem sloot alras de dood de bane des roems, die hy met zoo-
veel geestdrift opstreefde.]

Bladz. 157.

[IN HET ALBUM DER BEWAARSCHOOL SOPHIA TE VOORBURG. Aan de edele stichtster dezer school, gelijk mede aan haren echtgenoot Baron van Wassenaer van Catwijk, thands lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, gevoelde zich Da Costa door den band der vriendschap, zoowel als der erkenenis voor betoonde gastvrijheid, mede verbonden. Dit gaf hem aanleiding de school, die zich in de hooge bescherming van Neêrlands Koningin verblijden mag, en die in harer Majesteits tegenwoordigheid met een toespraak van Dr. J. J. Van Oosterzee, mede een van Da Costa's meest geschatte en innigst geliefde vrienden, ingewijd werd, met een dichterlijke bede Gode op te dragen, waarbij echter, naar de hem kenmerkende gewoonte en behoefte zijns harten, de raadgeving ook aan den volwassenen bezoeker der school niet ontbrak.]

Bladz. 157.

[LUTHERS PSALMLIED. Eerst gedrukt in het Tijdschrift „de Handwijzer.” Niet oneigenaardig is het, met deze vertolking van het beroemde Luthers lied de vertaling te vergelijken, die een ander uitstekend vaderlandsch dichter, J. J. L. Ten Kate, daarvan gaf in zijn Luthers harp, bl. 55. Da Costa was met dezen jongeren kunstbroeder niet alleen hoogelijk ingenomen, maar ook persoonlijk bevriend. Ten Kate bracht den zanger na zijn overlijden een schoone hulde in zijn letterkundige studie, ten titel hebbende: „Bilderdijk en Da Costa.”

Hij voegde daaraan ook het lied toe, dat hij reeds in zijne dichterlijke lente Da Costa had toegezongen, en dat het mij aangenaam is hier, met vergunning des Dichters, te laten volgen:]

AAN ISAAC DA COSTA.

Neen, 'k waag het niet u de weelde te malen,
't Vlammente, bruisende zielengenot,
Dat ik, verrukt, in het hart voelde dalen,
Als gij uw cither deedt klinken voor God;
Als ge, op de wijs der gewijde Profeten,
d' Eeuwige zongt, in verblindenden glans
Hoog op den troon aller eeuwen gezeten,
Waar zich de waerelden scharen ten dans;

Als ge u op wieken verhieft van den morgen,
 Tot waar 't gordijn van het Heilige blonk,
 En mij uw hymne: „Jehova zal zorgen!”
 Trillend en schokkend den boezem doorklonk!
 't Was me, als vernam ik het murmlen der psalmen,
 Israëls Priestren de lippen ontvloën,
 Menglend in 't ruischen der buigende palmen
 En des Jordaanstrooms, die golfde op hun toon....
 Maar o, hoe groeide, hoe klom mijn vervoering,
 Hoe daalde een zalige vreugd in mij neêr,
 Toen 'k u, ontvlamd in nog heilger ontroering,
 't Hallel hoorde uiten voor Jezus den Heer!
 Toen gij Hem zongt als den Zondenvernieler,
 Broeder en Meester en Heiland en Hoop,
 d' Onheilverwinner, den Levensbezieler,
 Die ons Zijn Geest schonk ten loutrenden doop!
 Toen scheen mijn ziele, bevrijd van haar teuglen,
 Op uw gezang in 't Oneindig' gevoerd:
 'k Hoorde een geruisch van welluidende vleuglen,
 Hymnen en harpen, door de Englen geroerd:
 Toen heb ik juichend de kniën gebogen,
 Daar mij deze Aarde en al 't aardsche verdween,
 En met den traan der verrukking in de oogen,
 Leefde ik in God en mijn Heiland-alléen!....
 Ja, ik gevoel het, aan u schonk de Heere
 De edelste, heerlijkste gave der aard:
 Gij zijt een speeltuig, bestemd tot Zijne eere,
 Levende harp, door Zijn liefde besnaard.
 U is de geest des gebeds en der zangen,
 U, de beheersching van 't menschlijk gemoed:
 Gij hebt de roeping des Dichters ontvangen,
 De almacht der Taal, bij den Pinkstervlamgloed!
 Ach, wat al harten, door jammren gebroken,
 Moedloos en morrend om waereld en lot,
 Die, als een duif in de veêren gedoken,
 Naauwlijks de vleuglen meer uitslaan naar God!
 Ach, wat al geesten, in sluimring gezonken,
 Klevende aan 't stof, of begraven in 't slijk,
 Waarin de hoogre, de Godlijke vonken
 Naauwlijks nog smeulen, aan sintels gelijk.

Wees hun ten troost en ten heilheraut tevens!
 Strek' hun ten heilbode en boete-bazuin!
 Blijve ons uw stem die eens Engels des Levens,
 Die, ten Geleigeest, ons zweeft om de kruin!
 Mogen de Machten der Eeuw u niet loven,
 Doet de miskenning op distlen u gaan,
 Palmtak des Dichters! gij bloesemt daar Boven:
 De Eeuwigheid wreekt wat de Tijd heeft misdaan!
 En wat zijn lauwwren, die 's avonds verkleuren,
 Als hij er 's morgens het hoofd meê omwindt,
 Wat, bij de vreugd die hij dan ondervindt,
 Als hij één hart aan 't verderf mag ontscheuren,
 Voor God en Haar-zelve ééne ziele herwint?

1841.

Bladz. 158.

[NAAR SCHOTLAND. Dit gedicht, door hem op een reize in Engeland en Schotland, in 1855 vervaardigd, schreef Da Costa oorspronkelijk in 't Engelsch, gelijk blijkt uit de reeds in de Hesperiden gedrukte regels, die later zullen worden medegedeeld.

De ligte scherts in den laatsten regel ziet op den Edimburgschen zeewind, die voor den ingezeten zoowel als voor den vreemdeling het genot der schoone stad wel eens stoort.]

Bladz. 159.

[HEIMWEE. Het zal naauwelijks noodig zijn te herinneren dat men hier een nagalm en tegengalm tegelijk van het beroemde lied van Mignon uit Göthes „Wilhelm Meister” ontvangt. Op het in dit lied voorkomende Daarheen! zinspeelt de Dichter in het hierna volgend vers ter gedachtenis van zijne dochter Hanna. Aan den voet teekende hij aan: Het Heimwee, voor mijne Dochters op muziek van Beethoven door my geschreven.]

Bladz. 161.

[MILTONS KLINKDICHT en IONA. Beide deze Engelsche dichtstukjes werden door Da Costa vertaald, op verzoek van den uitgever, als behorende tot een mede uit het Engelsch overgebragt werkje, getiteld: „Het boek en zijne geschiedenis” (Meppel, Wilson en Co. 1855). Wie het eiland Iona, in de hervormingsgeschiedenis van

Schotland bsroemd, wil leeren kennen, leze de schets van Beets in: „De Vereeniging, Christelijke Stemmen,” October 1861, en sedert afzonderlijk uitgegeven.]

Bladz. 162.

[AAN JONKVROUWE HOOFT VAN VREELAND. Bij alle waardering van eigen afkomst uit edel Spaansch-Joodsch bloed, kenmerkte zich Da Costa steeds door prijsstelling ook op het voorregt dergenen, die hunnen oorsprong uit de doorluchtige namen der Nederlandsche Republiek konden afleiden. Nogtans was in dit gedichtje, welks in woordspeling zich behagende vorm aan de Bijschriften onzer oudere Dichters herinnert, de hulde aan „Drossaart Hooft” zekerlijk niet beter gemeend, dan de uitdrukking van Da Costa's vriendschappelijk gevoel voor de Jonkvrouw zelve, aan wie en aan wier huis hij zich door een heiligen band verknocht gevoelde.]

Bladz. 163.

[AAN MIJNE LIEVE FRANCISCA. Teeder Vader voor alle zijne kinderen, klopte Da Costa's hart niet het minst warm voor deze jongstgeborene zijner dochters, van wier liefde en liefdebetoon hij zich tot het einde zijns levens steeds mogt omringd zien.

Niet lang na zijn overlijden werd zij de gelukkige echtgenoot van den broeder haars zwagers, den Heer A. W. Ramann, dien zij begon naar Koppenhagen, de plaats zijner toenmalige bestemming, te volgen, maar met wien zij later in haar vaderland wederkeerde, tot blijdschap van de vele vrienden, die haar noode aan den vreemde hadden afgestaan.]

Bladz. 163.

[TER ECHTVIERING VAN MR. I. CAPADOSE, ENZ. Hartelijk deelende in alles wat het Huis van zijnen boezemvriend Capadose betreft, klonk ter eere van den echt van diens eenig overgebleven zoon, mede Da Costa's dichterlijke lier.]

Bladz. 167.

[TER VIJF EN TWINTIGJARIGE ECHTVIERING VAN C. J. F. BARON DE CONSTANT REBECQUE, ENZ. De zinspeling op den uitheemschen oorsprong van de beide edele familiën, tot welke de jubelende Bruidegom en Bruid behooren, zoowel als op de omstandigheden, waaronder deze herwaarts kwamen, verklaart zich zelf. Van de

in: twee „zonen-zelv' des Huizes." is sedert de een als eerste Luitenant der Genie overleden. De „dankbare kweekelingen" zijn jeugdige weezen, spruiten van den stam der De Grovestins, onder het gastvrij dak van hunnen Oom Baron De Constant Rebecque als zonen opgenomen.]

Bladz. 169.

[EEN GEBED VOOR DEN „HERAUT." Dit gebed was bestemd om te dienen tot nieuwjaarsgroet voor De Heraut bij de intrede van het jaar 1858. Welk een deelneming den Dichter omtrent dit Dagblad, onder redactie van zijnen stam- en geestverwant Ds. C. Schwartz, Predikant bij de vrije Schotsche Kerk te Amsterdam, steeds bezielde, kan behalve uit dit gedicht, uit menige proza-bijdrage van zijne, hand daarin opgenomen blijken. Voor de gemeenzame vriendschap en gemeenschappelijke samenwerking op meer dan één gebied, die beide Broeders uit Israël jaren achtereen verbond, richtte Ds. Schwartz onder anderen een klein gedenkteeken op in het bundeltje getiteld: Gedachtenis aan Mr. Isaac Da Costa, uitgegeven te Amsterdam bij H. De Hoogh, 1860. Eenigen tijd na 's Dichters overlijden begaf Ds. Schwartz zich metterwoon naar Londen, waar hij met geen minderen ijver de Evangelieprediking aan zijne geloofsverwanten met de behartiging van de Evangelisatie zijner Joodsche stamverwanten verbond, totdat hij den 24sten Augustus 1870 aldaar overleed. De Heraut, waarin zich de stem der beide vrienden Israëls zoo vaak vereenigd liet hooren, stierf niet met hen, maar bleef, in min of meer gewijzigden vorm, thans onder redactie van den Amsterdamschen prediker Dr. A. Kuijper, voortbestaan.]

Bladz. 172.

[IN HET ALBUM VAN DEN WELEERW. HEER A. VERSTEEGH, enz. Deze jeugdige veelbelovende prediker werd op den dag-zelfen zijner beroeping naar Nichtevecht krank door eene longteering, die eindigde met hem ten grave te slepen. Een schriftelijk aandenken van hem werd zijnen vrienden aangeboden in de uitgave van zijne Nage-laten Leerredenen, met een voorrede van Ds. Couvée, Amst. 1860.]

Bladz. 172.

[AAN MEJUFVROUW E. D. C. DE BORDES. Dit kleine lied was niet alleen een gedachtenis maar tevens een erkenenisblijk des Dichters voor vele en aanhoudende proeven van vriendschappelijke.

toewijding en dienstbetoon, vooral in dagen van beproeving, krankheid en rouw, door de jeugdige vriendin aan Da Costa en zijn Huis gegeven. Treffend is het, daarbij het bericht te moeten voegen, dat deze Jonkvrouw den zanger, dien zij bij zijn leven zoo hartelijk had vereerd en liefgehad, ook al spoedig volgde in den dood, daar zij den 4^{den} Februari 1866 te Renkum bij Wageningen ten huize van hare moeder overleed. Uit haar getroost en blijmoedig heengaan bleek, dat de bede des Dichters aan haar gericht, gelukkig was verhoord.]

Bladz. 173.

[DE SLAG BY NIEUWPOORT. Da Costa droeg dit gedicht ter gelegenheid van zijnen twee en zestigsten verjaardag, voor het gehoor zijner gewone Vrijdagsche lezingen, maar ditmaal met een klein getal genoodigde letterkundige en andere vrienden vermeerderd, voor. Later deed hij het op verzoek ook in eene openbare vergadering der Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, en voorts te 's Hage en Rotterdam hooren.

Het gedicht werd door Da Costa geschreven om te dienen als bijschrift bij eene steendrukplaat naar de schilderij van den Vlaamschen schilder N. De Keijzer en alzoo deel te maken van den poëtischen bundel getiteld: „Tien Bladzijden uit de geschiedenis van Neerlands Roem en Grootheid,” te Haarlem uitgegeven. Da Costa's gedicht vulde de vijfde bladzijde. Het dichtstuk, met bijzondere nauwkeurigheid ten opzichte der historische bijzonderheden bearbeid, kwam in het licht met eenen grooten rijkdom van Aanteekeningen, die hier volgen, en voorafgegaan door deze:]

INLEIDING.

Gelijk hare zusteren, toon- en schilderkunst, zoo heeft ook de poëzy veelal eenige inleiding of geleide noodig ter hare toelichting. Voor een Hollandsch gehoor of publiek schijnt een dichtstuk op den Slag by Nieuwpoort ten aanzien zeker van het hoofdonderwerp, herinneringen nauwelijks te behoeven. De eenvoudige herlezing van den gedenkwaardigen dag en zijne voorbereidingen by oudere en nieuwere nationale historieschrijvers zou in elk geval genoegzaam zijn, om den lezer geheel op de hoogte en als in het midden der zaken te brengen. — De dichter loopt ten dezen aanzien alleenlijk gevaar, dat de historie, ook waar zy het meest prosaisch (dat zelden het geval was) werd te boek gesteld, het op-

zetlijk geschreven dichtstuk in poëtisch vuur en leven zal beschamen. En ook aldus mag hy zich verheugen de aanleiding gegeven te hebben tot het wederopslaan van eenige der zegen- en zegerijkste bladzijden der geschiedenis van het Vaderland. — Doch daar kunnen in den loop van het vers plaatsén zijn, die al hare poëzy ontleenen van min of meer rechtstreeksche toespelingen op meer of minder algemeen bekende feiten, voorvallen, byzonderheden, op het gebied van Algemeene of Kerkelijke, zoo wel als Nederlandsche geschiedenis. Om den lezer daarby van toelichting of geleide te dienen, zullen wellicht niet geheel overbodig geacht worden de volgende

AANTEEKENINGEN.

Bladz. 174. v. 19, 20.

tot in Segovia en 't koninklijke klooster
naar 't streng model geraamd van foltertuig en rooster,

In de streken van Segovia, niet ver van Madrid, bouwde Koning Philips II een klooster, — tevens paleis en begraafplaats voor het Vorstelijke huis, — het beroemde Escuriaal. Het plan daartoe, reeds door Keizer Karel V gevormd, kwam by zijnen zoon tot rijpheid, na de overwinning by St. Quentin op het Fransche leger in 1557 door den Graaf van Egmond behaald. Het nieuwe prachtgebouw werd toegewijd aan Laurentius, den Romeinschen Diaken. die ten jare 258 onder de regeering van Keizer Valerianus zijnen Bisschop, Sixtus II, in het martelaarschap volgde. De byzonderheden van dezen marteldood, door Ambrosius, Augustinus en Prudentius beschreven, gaven aanleiding tot de voorstelling van een rooster, waarop de geloofsheld letterlijk gebraden zal zijn geworden. Van daar dan dat foltertuig, als zinnebeeld van Laurentius' nagedachtenis in de Roomsche-Catholijke Kerk aangenomen, en de aanleg van het Escuriaal naar het model van dien rooster, die ook binnen het gebouw op meer dan ééne wijze vertegenwoordigd wordt. Tijdens den beeldstorm in Nederland, intusschen, was nog slechts zeer aanvankelijk het weidsche plan door Koning Philips verwezenlijkt.

Bladz. 174. v. 36, 37.

die ook nu de Juniussen

ontsteekt, enz.

Zoo vóór als in en na de dagen der openbare preëk was Franciscus Junius (François du Jon) een der uitnemendste geloofshelden der Hervorming in de Nederlanden. Later een der eerste sie-raden der Leydsche Hoogeschool, stond hy in zijne jeugd en manlijken leeftijd steeds op de meest beslissende en hachelijke plaatsen in het werk der prediking. Zijne prediking te Antwerpen in een huis, door de vlam van de houtmijt, waarop zijne geloofsbroeders den marteldood stierven op dat zelfde oogenblik, is slechts eene onder de vele daden van Christenmoed, die zijn werkzaam leven onderscheiden. Te Genève studeerende werd hy uit een volslagen Atheïsme tot een levend geloof in Christus bekeerd, toen hy eenmaal krachtig bepaald was geworden by de plaats in het Evangelie van Johannes: I. 1—14.

Bladz. 175. v. 14, 15, 16.

ook nog een moeder

(u lang van God gespaard) was noodig, waar uw hart
zich aan ontlasten mocht van nog gantsch andre smart, enz.

De voortreffelijke Gravin Juliana van Stolberg en Koningstein, gemalin van Willem den Oude, en moeder zijner twaalf doorluchtige spruiten, waarvan de vijf manlijke geweest zijn: Willem Prins van Oranje, Graaf Johan, Graaf Lodewijk, Graaf Adolf en Graaf Hendrik, alle uit de eerste tijden van den tachtigjarigen kamp te zamen bekend en beroemd. De Gravin-moeder overleed in 1580, zeven en zeventig jaren oud, na te hebben aanschouwd „honderd zestig” Graven en Gravinnen uit haren schoot afkomstig. Mijn edele vriend, Mr. G. Groen van Prinsterer, die al wat in Europa en America de wetenschappen van historie en staatkunde, en, in Nederland in het byzonder, al wat Godsdienst en Vaderland en Oranje lief heeft, door zijne uitgaaf der „Archives de la Maison d'Orange Nassau” zoo uitnemend aan zich verplicht heeft, deed aan de nagedachtenis der Godvruchtige en alleszins uitnemende Christin in hare betrekking van Vorstelijke Gemalin en Moeder op meer dan ééne plaats recht en hulde wedervaren. Het laatst nog, en niet het minst karakteristiek, in het „Avant-propos du Supplément” op zijne „Première Série” (Leiden, 1847), waaruit ik my het genot niet kan weigeren het slot der aangeduide plaats over te nemen: „La mère de Guillaume Premier nous semble occuper une place parmi ceux, qui, avec des armes plus terribles que la lance et l'épée se sont montrés forts dans la bataille. Elle vécut

et
la
pa
so
he
foi
do

I
bec
An
vel
in
van
vra
ter
van
der
op
der
rin
blij
zijn

P
blik
uit
ven
hy
tuss
zijn
groc

et mourut presque ignorée, souvent au milieu des épreuves et de la douleur; mais Celui qui regarde aux humbles avoit fait de cette pauvre et misérable femme (zoo noemde zy zichzelf in een soort van geloofsschaamte over hare moederlijke droefheid na een heldendood harer twee zonen op de Mookerhei) une héroïne de la foi." Hetgeen en hier en blz. 176 in het Dichtstuk gezegd is, wordt door deze herinnering, meenen wy, alleszins gerechtvaardigd.

Bladz. 175. 24, 25.

ach! eene die veel meer

zijn stam een schande werd, enz.

Men gevoelt, dat hier Anna van Saxen, Willems tweede Gemalin, bedoeld wordt. Het huwelijk, gesloten in 1561 en na 1571 om Annaas wangedrag ontbonden, heeft als men weet aanleiding tot velerlei ergernis gegeven. Dr. R. C. Bakhuizen van den Brink heeft, in zijn historisch-kritisch Onderzoek van „Het huwelijk van Willem van Oranje en Anna van Saxen" (Amst 1853), de onderscheidene vraagstukken, tot die treurige echtverbintenis betrekkelijk, op meesterlijke wijze toegelicht en opgelost. Hy heeft vooral, met de kalmte van een zuiver wetenschappelijk onderzoek, doch alles behalve zonder de warmte die de handhaving van de goede zaak der waarheid op elk gebied als van-zelve te weeg brengt, zoo wel de grootheid der schuld van Anna van Saxen als hare onschuld aan de bekeering van Oranje tot het Protestantsche Geloof, op eene wijze doen blijken, die ten volle zijne bewustheid rechtvaardigt van „met dit zijn betoog de zaak te hebben afgedaan." (Voorrede bl. VIII.)

Bladz. 175. v. 27.

zijn zoon, zijn eenge, enz.

Philips Willem van Oranje, des Prinsen oudste, en op dat oogenblik, eenige zoon. — Zijne moeder was Anna Gravin van Buren, uit den huize van Egmond. Opgelicht van de Hoogeschool te Leuven den 10^{den} September 1567 (hij was toen dertien jaar oud), werd hy in Februarij eerst des volgenden jaars naar Spanje gevoerd. Intusschen was den Prins te Dillenburg op 13 November 1567 uit zijnen echt met Anna van Saxen een zoon geboren, naar zijnen grootvader van moederszijde, den vermaarden Maurits van Saxen

Maurits genoemd. Philips Willem, opgevoed in Spanje (alwaar hy ook de Hoogeschool te Alcalá de Henares, door Cardinaal Ximenes gesticht, eenen tijd lang bezocht heeft), keerde in 1596 naar de Nederlanden terug, als rechthebbend Vorst van het Prinsdom van Oranje, te gelijk een eersten rang bekleedende aan het Hof van den Aartshertog Albertus, dien hy by den intocht te Brussel op 11 Februarij van dat jaar verzelde.

Men zie de nog steeds onovertroffen monographie van „Filips Willem, Prins van Oranje, door Johannes Pieter van Capelle” (Haarlem, 1828), alwaar een menigte belangrijke bijzonderheden over de betrekking tot zijn oude vaderland, over de houding en handelingen van de Staten der Vereenigde Gewesten tegenover dezen doorluchtigen Persoon, en de gedachten, die zijne komst wellicht by Oldenbarnevelt kan hebben doen oprijzen, te vinden zijn. De in vele opzichten belangwekkende en beminnesswaardige Vorst overleed te Brussel ten jare 1618, in het vier en zestigste jaar zijns levens. Zijn huwelijk met eene Prinses van Condé, vaders zuster van den beroemdsten Prins van dien naam in Frankrijk, werd niet met kinderen gezegend. Zoo volgde hem in den titel en het recht van het Prinsdom zijn broeder Maurits op.

Hetgeen verder in het Gedicht (bladz. 187 en v.) tot hem betrekking heeft, is, wat de oorzaak betreft, zuiver historisch en kan in de evengemelde monographie zijne nadere toelichting vinden. De uitdrukking t. a. p. „Zich-zelf het leeuwenhart bewust,” ziet op meer dan ééne byzonderheid uit zijn leven, by name zijn hevigen toorn tegen den Bevelhebber van de Spaansche wacht die hem bewaken moest, toen zich deze een onbetamelijke uitdrukking omtrent zijnen vader veroorloofde. Hy smeet hem eenvoudig het venster uit, hetgeen hem, zonder het trouwe getuigenis van den Spaanschen Edelman Don Gabriël Osorio, die tegenwoordig was, het hoofd zou hebben kunnen kosten. Teder en hartstochtelijk als hy zijnen vader lief had, en diens moord met geheel zijn ziel beklagde en verfoeide, kan men zich voorstellen hoe hy opstoot en uitborst, toen de President Richardot hem het voorstel kwam doen, dat de overbrenger haast met zijn leven geboet had: de teruggave der bezittingen van zijn Stamhuis in Bourgondië onder voorwaarde eener jaarlijksche uitkeering ten behoeve der erfgenamen van Balthazar Gerards! — Hy was overigens, als zijne broederen en neven, geboren krijgsman, schoon zeldzamer in de gelegenheid zich te onderscheiden. Het beleg van Calais door den

Aartshertog in 1596 bijwonende, begaf hy zich gaarne op de gevaarlijkste punten, dengenen, die hem drongen zich te sparen, terwijl van drie doodelijk getroffene Spaansche Edellieden in zijne nabijheid bloed en hersenen zijn gelaat bespatten, koelbloedig ten antwoord gevende: „Je suis de trop bonne maison pour craindre la mort.” — Te bejammeren is, by zoo vele hoedanigheden, de hem ten laste gelegde losbandigheid in het private leven, aan zijnen broeder Maurits maar al te lang met hem gemeen! „Ik hebbe groffelijk gezondigt,” riep deze laatste op zijn merkwaardig en aandoenlijk sterfbed uit, maar ook: „Ik neem mijne toevlucht tot de genade en de groote barmhartigheid Gods; en ik geloof dat de Heer Jesus Christus voor my aan het kruis gestorven is; daar op stel ik al mijn betrouwen. — Ik ben alleen bekommerd geweest, of mijn berouw over mijne zonde zoo groot was als het behoorde,” enz. Zie mijne Inlichtingen omtrent het karakter van den Stadhouder Prins Maurits van Nassau, Rott. 1825, bl. 50, 51, 58.

Bladz. 176. v. 7.

teedre scheut, ten hoogén eik geboren!

Toespeling op Maurits bekend devies: „Fit tandem surculus arbor.”

Bladz. 176. v. 17, 18.

en wenkte, of 't waar, van op zijn blaauwend veld
den rossen Liebaart toe,

Toespeling op het blasoen van Nassau: den Leeuw van goud (verzeld van de blokjes van hetzelfde metaal), op een veld van lazuur (blauw); en dat van Holland: in goud een Leeuw (Liebaart) van keel (rood).

Bladz. 176, v. 30, 31, 32.

Dien Hendrik nog zoo jong, dien eengen Lodewijk,
van wie de Mookerhei de lijken met het leven
verslond,

„Van de vijf zonen van Graaf Willem van Nassau den Oude, handhavers en kampstrijders voor de zaak der Christelijke Godsdienst en der Nederlandsche vrijheid, waren Prins Willem van Oranje en Graaf Johan van Nassau de oudsten, Graaf Adolf en Graaf Hendrik de jongsten, Graaf Lodewijk de derde. Met zijnen broeder

Graaf Hendrik en Hertog Christoffel van de Paltz verloor hy (Lodewijk) op de Mookerheide het leven, zonder dat men ooit heeft kunnen te weten komen op hoedanige wijze. Van geen der drie edele Wapenbroeders zijn de lijken op het slagveld gevonden. — De Gezant van Koningin Elisabeth in Frankrijk, Walsingham, schreef van hem: Graaf Lodewijk is de volmaaktste Edelman, dien ik gezien heb, zoo lang ik in Frankrijk ben geweest, — welsprekend, sierlijk in woorden, maar, het voornaamste is, in het stuk van Godsdienst zulk een eerlijk man en onbesproken van leven, als rondborstig en ter goeder trouw in de onderhandelingen." — Zijn devies was patience et innocence." — „Aanteekeningen op mijn Bijlschrift: Lodewijk van Nassau."

Bladz. 176. v. 32, 33.

na dat voorlang „Graaf Adolf was gebleven
in Friesland in den slag."

Toespeling op — of liever aanhaling van — twee versregels uit den „Wilhelmus van Nassouwe."

Bladz. 176. v. 34.

verbond Graaf Jan zich-zelf, en zijner zonen bloed!

Men zie ook van dezen voortreffelijken broeder van Willem van Oranje het Godsdienstig en Staatkundig karakter in de uitgegeven „Archives de la Maison d'Orange Nassau." T. VIII. p. XI. — „Hy overleed in 1606, nalatende een tachtigtal Graven en Gravinne, uit zijne lenden gesproten. — Graaf Willem Lodewijk, Johans oudste zoon, Maurits bekende wapenbroeder, ontving by de belegering van Koeverden (a°. 1580) een zware wond aan het linker been, waaraan hy sedert levenslang kreupel ging. Graaf Philips sneuvelde (a°. 1595) by Bislich. Graaf Ernst Casimir (Stamvader in de rechte manlijke lijn van ons regeerend Koningshuis) bleef in de loopgraven voor Roermonde (a°. 1632). Graaf Adolf, de jonge, des ouden Graaf Johans kleinzoon door Graaf Johan den jonge, (die ook de vader was van Johan Maurits, den Gouverneur van Brasilië, en van Graaf Willem den Veldmaarschalk, gesneuveld a°. 1641 voor Gennep), overleed in twee en twintigjarigen ouderdom aan zijne talrijke wonden (a°. 1608) by Santen in het Kleefsche." Aant. op mijn Bijlschrift: Johan van Nassau [Dichtwerken, Dl. III, bl. 17]. Verg. die op Willem Lodewijk van Nassau Hld. Dl. III, bl. 18]. Zoon van Graaf Johan van Nassau, Oranjes

broeder, was ook Graaf Lodewijk Gunther, Generaal der Cavalerie en, naast Maurits, de held van Nieuwpoort. Hy overleed in 1604 voor Sluis, aan de gevolgen van ongemak en vermoeiing in den fellen krijg.

Bladz. 177. v. 8, 9.

twee Duitsche Scipioos,

of Dioscuren,

De beide Scipioos by Virgilius (Aen. VI. 843 en 844) „duo fulmina belli (twee oorlogsbliksems)” genaamd. — Dioscuren zijn de twee broeders Castor en Pollux, uit mythologie en astronomie bekend.

Bladz. 177. v. 25, 26.

Men ziet ze, dag en nacht,
zich oefnen in de taal en krijgskunst van Oud-Romen,

Men zie van dit alles in byzonderheden, onder onze tijdgenooten Bosscha, „Neêrlands heldendaden te land,” Dl. I, bl. 271—277, verg. bl. 313—317; Dr. R. Fruin, „Tien jaren uit den tachtigjarigen Oorlog, 1588—1598”, bl. 56—62 (beide, zoo wat de zaken als wat stijl en vorm betreft, meesterwerken), en, als schier van-zelve spreekt, de „Archives de la Maison d'Orange-Nassau,” II. Série, T. I et II.

Bladz. 177. v. 33.

in nieuw-Teutoonsche spraak.

In eenen Brief van Graaf Willem Lodewijk aan Graaf Maurits van Nassau, [„Archives,” II, Série, T. I, Lett. 130. p. 335.] leest men: „V. E. m'a fait dire par Regemorter de désirer les mots Allemands lesquels j'usoy en l'exercice de mes soldats, lesquels sont:

Assiste ad arma	} sta gereedt, past op 't geweer.

(Ici suit une série de locutions latines traduites en Hollandais, etc.” 8 Dec. 1594).

Bladz. 178. v. 29, 30, 31.

Turnhout!

waar Varax ruitren eens zoo hoog de borsten droegen,
straks Maurits honderden hun duizenden versloegen;

„In minder dan een half uur waren meer dan 2000 gewonden, waaronder de aanvoerder zelf en meest al de Officiëren waren, doodgeschoten of neêrgesabeld, behalve nog 400 of 500 krijgsgewonden gemaakt, door 800 ruiters, die — het grenst aan het wonderbaarlijke — met een verlies van 8 of 10 dooden en gekwetsten, op een leger van 6000 man de volkomenste zege hadden behaald, waarvan de teekenen bestonden in 38 vaandelen en de kornet van Alonso Mondragon.” Bosscha t. a. p. bl. 332 en 333.

Bladz. 178. v. 32.

„Hy zag, Hy kwam, God overwon!”

De gedenkpenningen, ter gelegenheid van de merkwaardige gebeurtenissen van het jaar 1597 geslagen, voerden deze spreuken: „O miranda Dei opera!” en „Venit, Vidit, Deus vicit.”

Bladz. 179. v. 7, 8, 9.

in naam van Romes kerk aan haren nieuwen Zoon door Neêrlands Abtenschaar de rol werd aangeboden der Schriften,

„Toen Karel V, de Erfheer dezer landen, in 1500 te Gent was geboren, en de Edelen en Grooten zich beijverden om den jonggeboren Vorst, op zijnen doopdag, kostbare geschenken te vereeren, zonden de Nederlandsche Abten eenen Bijbel met het opschrift: Onderzoekt de Schriften!” Ter Haar, „Geschiedenis der Kerkhervorming in tafereelen,” bl. 242.

Bladz. 180. v. 23, 24.

Zoo was dan 't voorgevoel, aan half het land gemeen, niet ijdel, enz.

Het gevaar was zoo in het oog loopende, dat de gemeenten in de steden, waar hy (Maurits) doortoog, hem met zuchten en tranen navolgden, het ongeval bejammerende waar hy zich in storten ging.” Van Lennep, „De voornaamste Geschiedenissen van Noord-Nederland,” 2de Afd. 2de St. bl. 117.

Bladz. 180. v. 34, 35, 36.

Uw moed, steeds kalm en koel, had van des volks bezwaren, door kundig Hoofd aan Hoofd getrouw uiteengezet, geen enkele zich ontveinsd.

Niemand had zich stilliger of krachtiger tegen het plan van campagne der Staten verklaard dan Graaf Willem Lodewijk. „De Stadhouder van Friesland (zegt Bosscha t. a. p. bl. 341) ijverde met kracht van reden tegen eenen tocht waarbij naar zijne meening, het lot van den Staat werd in de waagschaal gesteld. De Staten besloten desniettemin tot denzelven, en Maurits liet zich overhalen, de uitvoering op zich te nemen.” Wy bezitten thands van Graaf Willem Lodewijk's eigene hand eene krachtige uitdrukking ten aanzien van de juistheid van zijn gevoelen over het gewaagde, en ook na den meest gewenschten uitslag blijkbaar onvruchtbare, van geheel den tocht. „Und wirdt nhun in der that befunden, auch nach sulcher herlicher victorie, dasz ich niht sonder fundament gegen den hern Statten und jedermans opinie gewesen bin, das man uf solche weys nichts würde ausrichten können, und ich fast ein prophet gewesen bin.” „Archives,” t. a. p. Lett. 120, p. 41. Men zie ook aldaar (Lett. 102, p. 15) den vertrouwelijken brief van den eigen tijdgenoot, van Reid: „Barnefeld und [die] lankrocke haben uns precipitiert; Gott gleichwol hat uns nit willen lassen verderben, der allein zu dancken ist das er unseren häubtern und soldaten solch hertz hatt gegeben.” Verg. „Introduction,” p. XLIII.

Bladz. 180. v. 37, 38.

Uw oog, een wijl — wellicht — betrokken
by 't hachlijk aanzien van den dag, staat onverschrokken.

Waarom zou een groot Veldheer zich schamen over gemoedsaandoeningen in oogenblikken, waarin behoud en eer van het aangevoerde leger als aan een dunnen draad hangt, of gelijk de Dichter het uitdrukt, op de snede van een mes ligt? In zijn „Leven van Willem den Tweede, Koning, der Nederlanden,” (bl. 109, 110), noemt Bosscha twee omstandigheden op, waarin dergelijke aandoening tot verbleekens toe op het gelaat van den Hertog van Wellington te lezen stond.

Bladz. 181. v. 31, 32, 33.

of met nog ruwe stift aan magen en beminden,
en onder d' indruk-zelf van eigen ondervinden.
getuigt!

Het behoeft naauwlijks herinnering, dat hier gezien wordt op de belangrijke mededeelingen aangaande den dag van 2 Julij 1600, in de Brieven der Nassausche helden-zelfen, „Archives” t. a. p. Lettre 203 tot 211. Verg. „Introduction,” p. XV—XVIII.

Bladz. 181. v. 39.

meldt enklen ons voor 't minst der wederzijdsche helden

Uitvoerig worden de voornaamte Veldoversten en Officieren van onderscheiden rang in beide legers opgenoemd, onder anderen, by van Meteren, in het 22de Boek zijner „Nederlandsche Historie,” Naauwkeurig vooral en belangwekkend zijn de „Verzamelde Berigten omtrent de Krijgsbevelhebbers by Nieuwpoort,” 2 Julij 1600, uitgegeven (ter gelegenheid van een Feest der Utrechtsche Hoogeschool) by van der Post in 1836, en (ik meen te mogen zeggen: met recht) toegeschreven aan mijnen hooggeschatten vriend Mr. Schuller tot Peursum door Dr. Swalue, in zijn „Justinus van Nassau,” bl. 36.

Bladz. 182. v. 27.

Pagnet,

„Pierre Panier of Pagnet heeft de eer gehad dat het zijne ruiters waren die den vijandelijken veldoverste Mendoza van het paard wierpen en vervolgens gevangen namen.” „Verzamelde Berigten,” bl. 24 en 25. Verg. van Meteren, fol. 441.

Bladz. 182. v. 28, 29.

en beide Van der Nooten,

wier vaders, om den bond in Pallandts zaal gesloten, enz.

De Ritmeester Lamoraal van der Noot, Heer van Risoir, die de ruitery der afdeeling van Graaf Ernst commandeerde, en Jonkheer Charles van der Noot, die over zeven compagniën Zeeuwen het bevel voerde, waren zonen van Charles van der Noot, Ridder, Heer van Risoir, die met zijn broeder, den Heer Carlo, aan het Verbond der Edelen deel nam, en deswege de strenge wraak van Alva ondervond. Zy bleven hem ook hunnerzijds, zoo veel in hun vermogen was, niets schuldig, en hadden hem in 1568 bijna opgelicht. Later hebben zy onder de Watergeuzen gestreden. — Men weet dat de grond tot het Verbond der Edelen gelegd is te Brussel in het huis van den Graaf van Kuilenburg, Floris van Pallandt,

op de Paardenmarkt, welk huis door den Hertog van Alva eerst bewoond, later geslecht is.

Bladz. 182. v. 37.

„Voor God en Gideon!”

Richteren VII: 18.

Bladz. 183. v. 11.

zijn schittrende De Veren,

De twee Engelsche broeders, Francis en Horatio, hier bedoeld, behoorden tot den Oud-Normandischen stam van De Vere, die vele eeuwen achtereen Graven van Oxford zijn geweest. Beide de evengenoemde broeders hebben zich aan het hoofd der hulptroepen van Koningin Elisabeth in Nederland, en in het byzonder by Nieuwpoort, door ongemeene dapperheid en kloekheid onderscheiden. Te Ostende schijnt later Francis minder geschitterd te hebben, immers als Generaal. Ten jare 1601 althands schreef Willem Lodewijk aan Maurits van hem: dat hij „vieux et bon colonel, comme je le tiens,” evenwel nog ter school gaan moest, „quand il veut faire le Général.” „Archives” t. a. p. Lettre 150. In een verhaal van den slag by Nieuwpoort, later door Francis uitgegeven, vond hy goed niet alleen zijne eigene verdiensten op dien dag nog al sterk op den voorgrond, maar ook den held van den dag tamelijk op den achtergrond te plaatsen, onder anderen ook hoog opgevende van zijne eigene bedaardheid in tegenstelling van de gemoedsgesteldheid van den Prins vóór den aanvang van den kamp. Men zie deze (ongelukkig by onze Engelsche bondgenooten ook in later tijd niet vreemde) miskenning van Nederlandsche militaire diensten op waardigen toon en wijze opgenomen en te recht gewezen in een Franschen Brief (gedagteekend 16 April 1629) van Maurits natuurlijken broeder Justinus, den Admiraal van Zeeland. later Gouverneur van Breda, aan C. Huyghens. Men vindt dien brief, door den Heer Groen van Prinsteren verstrekt aan Dr. Swalue, in de „Bijlagen op den Justinus van Nassau”, bl. 110 en 111. — Horatio Vere heeft nog langen tijd de wapenen tegen Oostenrijk en Spanje gevoerd. Hy was in 1632 een der voornaamste Generaals van Frederik Hendrik by de belegering van Maastricht, waarby ook nog zijn neef, de Graaf van Oxford en hoofd van het geslacht, als Luitenant-Colonel onder zijne bevelen diende en het leven verloor.

Bladz. 183 v. 12, 13.

Lord Grey de Wilton, en Sir Robert Henderson,
en Edmund, kolonel die van soldaat begon?

Lord Grey de Wilton, een bloedverwant van de om hare Godvrucht en kortstondige titelvoering van Koningin welbekende Lady Johanna Gray, ter dood gebracht onder Maria Tudor. — Sir Robert Henderson sneuvelde aan het hoofd van een Schotsch regiment in Staatsche dienst by de verdediging van Bergen-op-Zoom in 1622, — Kolonel Edmund reeds in 1603 in het belegerde Ostende.

Bladz. 183. v. 20.

te wakkre Châtillon!

Henri de Coligny, Graaf de Châtillon, kleinzoon van den Admiraal de Coligny, den beroemden martelaar in den St-Bartelsnacht, was alzoo volle neef van Fredrik Hendrik, wiens moeder Louise de Coligny zijns vaders eigen zuster was. Hy was, even als Graaf Fredrik Hendrik, destijds tusschen de zestien en zeventien jaar oud, aanminnig van gelaat en van een schoone gestalte. Hy werd den 10^{den} Sept. 1601 binnen Ostende doodelijk getroffen, terwijl hy op den wal, op een stuk gezeten, met eenige andere hoofdofficieren het plan van eenen uitval tegen den volgenden dag besprak.

Bladz. 184. v. 1.

en Fredrik Hendrik, die met tranen en gebeên, —

Graaf Ernst Casimir in het postscriptum van een brief aan zijnen broeder Willem Lodewijk van 20 Julij 1600 schrijft: „Son Exc., le jour de la bataille, a esté fort en peine pour Monseigneur le Comte Henry, et le voulu contraindre d'aller s'embarquer, mais il a si longtemps prié à mains jointes, qu'à la fin ast obtenu de demeurer auprès Monseigneur son frère lequel nullement il a voulu abandonner, mais l'a suivi armé de toutes pièces, tout ce jour de la bataille, et bien passé de hasards avec lui; aussi a fait Monsieur de Schastillon à qui ne manque de courage.” „Archives” t. a. p. Lett. 209, p. 39, 40.

Bladz. 184. v. 9.

Dees tegenover staat Albertus, Cardinaal

De Aartshertog Albertus, op dat tijdstip Opperbevelhebber van de Spaansche krijgsmacht in de Nederlanden, was een jonger zoon van Keizer Maximiliaan II en alzoo ook broeder van twee Keizers Rudolf II en Matthias. Hy was vroeger Aartsbisschop van Toledo en, in die hoedanigheid, Primaat van Spanje. Eerst Landvoogd voor Filips II in het door Alva veroverde Portugal, bekleedde hy later in de Nederlanden denzelfden rang, tot dat de Koning het plan vormde om zijne Dochter Isabella Clara Eugenia aan hem uit te huwelijken, en aan het Aartshertogelijke paar de Souvereiniteit der Nederlanden over te dragen, hetgeen eerlang, na verkregene dispensatie van Rome en ontheffing alzoo van de priesterlijke geloften van den Cardinaal Aartsbisschop, tot stand kwam. In 1596 had de plechtige intocht der Aartshertogin te Brussel plaats. De staatkundige berekening van Filips by deze niet lang voor zijn uiteinde volvoerde overdracht is door Dr. R. Fruin met de hem eigene helderheid van inzicht en uitdrukking uiteengezet in zijn Decennium „Uit den tachtigjarigen Oorlog” (Stedelijk Gymnasium te Leyden, 1857—1858), bl. 217—224. — Aan het personeel karakter zoo van den Aartshertog als in het byzonder van de Aartshertogin, met betrekking vooral tot het lot der Zuidelijke Nederlanden onder hunne regeering, — (na hun kinderloos overlijden keerden die Gewesten in 1633 onder de rechtstreeksche heerschappij van Spanje te rug) — deed meer dan een onzer Historieschrijvers recht wedervaren. Uit het standpunt zijner eigene en kerkelijke overtuiging is door mijn begaafden vriend J. A. Alberdingk Thym nog onlangs aan de deugden en de vroomheid van „Isabella Clara Eugenia, Vorstin der Nederlanden,” eene hulde toegebracht, die in vele opzichten op onze Evangelisch-Christelijke sympathieën aanspraak heeft. Ten aanzien van één punt verdiende hier nog de langdurige regeering dezer Vorstin over België eene eervolle melding; het staken der vervolgingen om der Godsdienst wille, terwijl, onder de regeering van haren broeder Koning Filips III en diens opvolgers, de Inquisitie in Spanje nog steeds met ongelijke vlagen van woede, en niet zonder eene (haar in de zeventiende en achttiende eeuw bijzonder eigene) aanneming van personen hare vervolgingen en wreedheden voortzette. Niettegenstaande de velerlei aanleiding tot vervolging, het zij om Protestantsche ketterij onder het volk, het zij om bedekt Jodendom aan het Hof-zelve in de Spaansche Nederlanden, dagteekent het laatste voorbeeld van ter dood bringing aldaar om der Godsdienst wille, van het jaar 1597, als wanneer zekere Anneken

van der Hove, dienstmaagd te Brussel, volgens de oude allengs verouderende plakaten levend in een poel werd vermoord.

[In bovenstaande Aanteekening noemt Da Costa den naam van „zijn begaafden vriend J. A. Alberdingk Thym.” Inderdaad behoort het tot een der schoonste karaktertrekken van Da Costa, dat hij in alle oprechtheid des harten, vrienden kon zien en erkennen ook in zulke mannen, die, ten opzichte van hunne geloofsovertuiging, even lijnrecht tegenover hem stonden, als deze vurige katholieke letterkundige en Dichter. Wederkeerig werd die hoogschatting en liefde van den grooten zanger door Alberdingk Thym niet minder warm beantwoord. Een proeve daarvan gaf onder meer de schoone hulde, die hij in een welsprekend woord, getiteld: *Mr. Isaac Da Costa, enkele trekken van 's dichters karakterbeeld*, Da Costa bij zijn diep betreurd overlijden toebracht. Het is mij hoogst aangenaam met vergunning des Dichters, het schoone Lied hier te mogen laten volgen, dat hij, na het reeds vroeger bij zijn leven den zanger te hebben toegezongen en toegezonden, als bijlage in zijn gedachteniswoord volgen liet.]

AAN MR. ISAAC DA COSTA.

Da Costa! strijdgenoot! mijn vriend en vijand tevens!

Mijn vriend: om dat één vuur ons-beider borst doorblaakt;

Een doel ons leidt: de roem van d'eigen Vorst des Levens:

Om dat ons-beider liefde één zelfden hoogmoed wraakt:

Om dat één Kunst ons drenkt, met waatren klaar en levend,

Al vliegt gij op de baan, het moedig ros gelijk,

En keert den zandgrond om en plet wat — wederstrevend —

Uw hoefslag (fier genet!) uw blikkend oog niet wijk';

Al kan mijn zwakkren tred, als u, geen roem gebeuren —

Anch' io son pittor en heb mijn plaats verdiend,

Waar 't heerlijk vaandel golft met teisterbantsche kleuren —

De plaats en eernaam van uw vriend.

En toch uw vijand! — wie, wie onzer wil 't verbloemen,

Wie galmt niet eerder voor heel Nederland het uit,

Dat strijdigheid van Leer, van Dienst, waarnaar we ons noemen,

Weer- tegen weerstand in zich sluit?

Niet enkel wederstand: úw zwaard trilt in de schede
 Ter schending van mijn Heiligdom:
 En ik — ik wacht, noch hoop, noch bid voor mij den vrede
 Dan met het lijkgewaad des roomschen strijders om.
 Wat ik als God aanbid — het dierbaarst pand op aarde
 Der liefde van den Eengen Heer —
 Het blijkt, dat nimmer gift Zijn giften evenaarde,
 Het heerlijk middenpunt der Leer —
 Het levend blijkt, dat God geen logen heeft gesproken
 In 't woord: „Ik laat u niet verweesd”,
 Het „Meer dan manna-zelf”, „den kinderen gebroken”,
 Gewaarmerkt door Schriftuur en hoorbren Heiligen Geest:
 Dat ziet ge — en keert u af! — Het weiden van de schapen
 Vertrouwt gij elken vreemdling aan,
 Die met den leeraarshoed op de ongewijde slapen
 De Kerkgemeente voor wil gaan.

Ach, dierf ik wat gij derft — de Heer is mijn getuige —
 't Bracht mijn geloof den doodsteek toe:
 En daarom — schoon mijn hart niet voor uw dwaling buige —
 Gun, dat ik plicht van oodmoed doe!
 Want zie! reeds mindre gaaf, reeds minder pand van trouwe
 Spoort u tot ijvren voor den Heer:
 Wat verg men dies van mij, van mij die Hem aanschouwe
 Niet slechts in 't minder, maar in 't meer!

O blonk nog eens Gods Zoon, verrezen, u in de oogen —
 O leefdet gij één uur des levens volheid meê —
 Hoe gingt ge, o Cleophas, dien Heiland nagevlogen,
 Die immers op den weg u 't hart reeds branden deê!

Heeft God die Kerk gesticht, waar 't klinkt van alle zijden
 „Ginds is de Christus!”... 'hier!’... 'neen, derwaart!’... 'ter
 [woestijn!’? —
 Keer, kind, tot 's Vaders huis! en tranen van verblijden,
 Zelfs van den ouder zoon, zij zullen 't welkom zijn.]

„De Sénéchal de Montelimar, eigenlijk Colas genaamd, was een man van geringe afkomst, maar door de gunst van den Hertog de Mayenne en de verwarringen der Fransche burgeroorlogen in hooge betrekkingen gekomen. Hy was een tijd lang Liguistische Gouverneur der stad La Fère, naar welke hy zich den titel van Graaf aanmatigde. Na derzelver overgave in 1596 week hy naar Vlaanderen uit, streed by Nieuwpoort, viel zwaar gewond in handen van den vijand, en overleed reeds des anderen daags te Ostende.” „Verzamelde Berigten,” bl. 82 en 83.

Bladz. 184. v. 14.

D'Aumale die, als hy, naar kamp met ketters dorst,

Charles de Lorraine, Hertog d'Aumale, uit het stamhuis der Guises, de vermaarde Hoofden der R. Catholieke Ligue, en tegenstanders van Hendrik III (van Valois) en van Hendrik IV (van Bourbon), koningen van Frankrijk. Hy was broederszoon van François Hertog van Guise, die in 1563 door Poltrot voor Orléans vermoord werd, en volle neef van diens zoon Hendrik Hertog van Guise, die op bevel van Hendrik III te Blois werd afgemaakt. — Ook na de toetreding van zijn stamhuis tot de erkenning van Hendrik IV, na diens overgang tot de Roomsche Kerk, als Koning van Frankrijk, bleef hy zynen Vorst wederspanning, week uit naar de Spaansche Nederlanden en overleed a. 1631 te Brussel. — Het huis van Lotharingen roemde zich afkomstig van Charlemagne, en grondde op deze afstamming een recht in de verte op den Franschen troon.

Bladz. 184. v. 20, 21.

uit Milaan met keur van Cavalieren

Graaf Balbiano (I Barbiano) zijn vrijwilligers

„Jan Jacob, Graaf van Barbiano en Belgiojoso, uit een oude Milaneesche familie, behoorde tot die krijgshaftige Edellieden die men in dien tijd op alle oorlogstooneelen vond, en die ons nog aan de dolende Ridders der Middeneeuwen doen denken. Reeds in 1588 diende hy als vrijwilliger in de Nederlanden, en vervolgens by de Pauselijke troepen in Frankrijk. In 1592 vinden wy hem weder in de Nederlanden als kapitein eener compagnie van het Italiaansche Regiment van Spinola. In het volgende jaar wierf hy in zijn vaderland een compagnie Carabiniers, aan wier hoofd hij vervolgens eenigen tijd den Spaanschen Koning in deze Landen diende.”

„Verzamelde Berigten,” bladz. 96 en 97. Het is hier eene soort van dichterlijke vrijheid geweest, den naam van vrijwilligers te geven aan de op de gewone wijze geworven troepen van dien Vrijwilliger. Deskundigen zullen ook wel elders in dit vers, en by name in de beschrijving van den veldslag-zelfen, dichterlijke vrijheden ten aanzien b. v. der rangschikking van voorvallen, bewegingen en andere bijzonderheden kunnen opmerken. Zy zijn uit het standpunt van den dichter niet alleen te wettigen, maar in zekeren zin noodig om het essentieel onderscheid te doen uitkomen tusschen een chronologisch historisch verhaal of militair verslag, en een Dichtstuk, waarin, voorzeker! de vaste grond der historie altijd erkenbaar moet zijn, en de historische waarheid — zelfs naauwkeurigheid tot zekere hoogte — overal moet doorschijnen, maar evenwel de poëzy haar recht van ordonnantie en imaginatie, vooral niet minder dan de schilderkunst, behoudt.

Bladz. 184. v. 26.

Richardot, Pilmorel,

Men versta door Richardot den Heer van Ottigny, zoon van den bekenden President van Vlaanderen van dien naam. Zoowel Ottigny als de Baron van Pilmorel verloren by Nieuwpoort het leven.

Bladz. 184. v. 27, 29.

Longueval-Bucquoy, enz.

Vliesridder, Graaf en Heer Lannoy Lamotterie,

Longueval-Bucquoy is Charles Bonaventure de Longueval, wiens vader, de Baron de Vaux, een van Parmaas beste Veldheeren, door den Koning tot Graaf van Bucquoy verheven werd. — Claude de Lannoy, die hem in 1606 opvolgde in het commando over zijn Regiment Walen, was tijdens den slag van Nieuwpoort nog geen Vliesridder; zoowel deze waardigheid als den titel van Graaf kreeg hy eerst in latere dagen. De oude adel van zijn huis is bekend.

Bladz. 184. v. 30, 31.

met dien ten Veldheerstaf, door kracht van krijgsgenie,
van scheermes en lancet geklommen La Barlotte, enz.

„In het Luxemburgsche van geringe ouders geboren, had hy te Parijs de gunst gewonnen van den Graaf Karel van Mansfeld —

Uitstekend moeten voorzeker zijne bekwaamheden geweest zijn, om in het Spaansche leger, alwaar niet eens geborene Italianen zonder moeite tot hoogere krijgsposten konden komen, den lof te doen verdienen, dien alle schrijvers hem met milde hand toe-zwaaien. — Strada verhaalt, dat hy zijne Walen zijne „enfants perdus” noemde, daar hy nimmer tegen eenig gevaar opzag. — By Nieuwpoort werd hy slechts licht gewond, doch nog in dezelfde maand vond hy zijnen dood by de verdediging van het fort Isabella, De verachting der hoovaardige Spanjaarden had hy steeds met de grootste trotschheid beantwoord.” *Verzamelde Berigten*, bl. 111—113. Verg. Van Meteren, fol. 442. Men weet dat Prins Maurits de dankzegging in de Kerk te Ostende bijwoonde met de rotting van La Barlotte in de hand. *Wagenaar*, IX. 86.

Bladz. 185. v. 4.

met Torres, uit het bloed der kroon van Portugal,

By wie, met den Dichter, eenig belang stelt in genealogische berichten en byzonderheden, betreffende stammen en geslachten van het Spaansche schiereiland, zullen misschien deze en de volgende aantekening niet ten eenenmale als een hors d'oeuvre beschouwd worden. Men zou in het geheel de studie van genealogie op het gebied der wetenschap de kleine geschiedenis kunnen noemen, doch eene kleine geschiedenis dikwerf in het nauwste verband staande met groote lotgevallen van Staten en Vorsten, en waarin niet zelden de wegen der Goddelijke Voorzienigheid op buitengemeen treffende wijze uitkomen.

Om den zin, in elk geval van den aan het hoofd dezer aantekening geplaatsten versregel volkomen te vatten, is eene korte toelichting noodig aangaande het geslacht de Torres, waaruit twee officieren by Nieuwpoort streden en gevangen gemaakt werden, Don Diego en Don Francisco. De naam van Torres werd in het Spaansche Schiereiland door twee onderscheidene adellijke geslachten gedragen: de Torres in Portugal (ook dezen evenwel uit Castilië afkomstig), waartoe onder anderen in dat Rijk de tak der Graven da Ponte behoort, en de Torres in Spanje, die in de rechte manlijke lijn koningen van Portugal tot voorouders hebben, maar, ten gevolge van het huwelijk van Don Fernando de Portugal met Maria de Torres in de vijftiende eeuw zich genoemd hebben, deels Torres y Portugal, deels enkel Torres. Deze Don Fernando was een zoon van Don Dionis de Portugal, een zoon

van
Por
har
(zo
mar
aan
ond
hun
gen
Avis
Va
van
Jonh
in d
onde
rijke
Span
uit
en v
reke
De
Torre
teele
dreeg
Nog
veert

Eer
en b
Spaan
De h
eeuw
jes h
lijke
den A

van Pedro bijgenaamd el Justiciero (Rechtshandhaver), Koning van Portugal, uit diens huwelijk met Ines de Castro, de gekroonde na haren dood. By het overlijden van Koning Ferdinand van Portugal (zoon van denzelfden Koning Pedro uit zijn eerste huwelijk) zonder manlijk oir, zouden de zonen van Ines de Castro hebben moeten in aanmerking komen voor de opvolging; doch zy verbeurden door onderscheidene onvoorzichtigheden en misdrijven de gelegenheid om hun recht te doen gelden. De Portugeezen verkozen eerst tot Regent (a°. 1383), daarna tot Koning (a°. 1385), den Grootmeester van Avis, D. Johan I, bijgenaamd de Wreker (el Vengador) en de Vader des Vaderlands. Deze Vorst was insgelijks een zoon van Pedro, hem na den dood van Ines geboren uit de Israëlitische Jonkvrouw Tareja (Theresia) Lorenzo. Van deze stammen alzoo a in de manlijke lijn alle de volgende Koningen van Portugal, daaronder begrepen het geheele huis van Bragança, mitsgaders talrijke geslachten van den getituleerden en niet getituleerden adelin Spanje en Portugal, — en, in de vrouwelijke lijn, al wat in Europa uit Karel den Stoute, wiens moeder eene dochter van Johan I was, en uit de Catholieke Koningen Ferdinand en Isabella, zijne afkomst rekest.

De van Koning Pedro en Ines de Castro afstammende Torres en Torres y Portugal voerden het wapen van Torres: in rood vijf kasteelen van goud, gekwartierd met Portugal. Het hoofd des geslachts droeg den titel van Graaf del Villar Dompardo, met de Grandeza. Nog andere takken uit Koning Pedro en Ines vormden zich uit de veertig eigene telgen van zijn kleinzoon Don Fernando de Eça.

Bladz. 185 v. 6, 7, 8.

en gy, vooral, Mendoza!

uit gloriejker huis geboren, dan wellicht
het huis uws Konings zelf,

Een ten aanzien van rang, rijkdom, en overvloed van uitnemende en begaafde spruiten onovertroffen Stamhuis is langen tijd in het Spaansche schiereiland geweest dat der Hurtado's de Mendoza. De hoogste luister van dit geslacht dagteekent van de vijftiende eeuw, gelijk het geval is met ver de meeste geslachten van Spanjes hoogen adel, die niet tot den koningstam-zelven in de manlijke lijn behoorden. Iñigo Lopes Hurtado de Mendoza, zoon van den Admirant van Castilië Don Diego, en van Maria, dochter van

Koning Hendrik II van Castilië, werd in 1445 door Koning Johan II tot Markies van Santillana verheven. Hy was uitstekend door vele hoedanigheden in den krijg, in den Staat en aan het hof, groot voorstander van wetenschap en poëzy, en zelve goed dichter voor zijnen tijd. Zijne zonen vormden de hoofdtakken van het stamhuis, als volgt: Don Diego (sedert a°. 1475) was de eerste Hertog del Infantado, wiens opvolgers de hoofden van het geslacht der Mendozaas bleven, tot dat de titel door aanhuwelijking (als veelal in Castilië, ook buiten het geval van ontstentenis van manlijke leden van het geslacht) in een ander stamhuis overging; — Don Lorenzo, de eerste Graaf van Cozuña en Burggraaf van Torija; — Don Pedro Gonzales de Mendoza, Aartsbisschop eerst van Sevilla, later van Toledo, een van de grootste Staatslieden van zijnen tijd, doorgaans genaamd de groote Cardinaal van Spanje, en bijgenaamd de „derde Koning,” van wege zijn machtigen invloed bij de Catholieke Koningen Ferdinand en Isabella; (zijn natuurlijke zoon, Don Rodrigo de Mendoza, was die Markies van Cenete, wiens dochter Mencia, de derde Gemalin werd van Hendrik Graaf van Nassau, den broeder van Willem den Oude en alzoo Oranjes eigen Oom); — eindelijk, Don Inigo, Graaf van Tendilla en Markies van Mondejar, sedert de verovering van Grenada (a°. 1492), erfelijk Gouverneur Capitein-Generaal van dat Gewest mitsgaders van Andalusië.

De Admirant Don Francisco de Mendoza, die bij Nieuwpoort streed en gevangen werd, behoorde tot laatstgemelden tak; hy was zoon van den derden, en broeder van den vierden Markies van Mondejar, Graaf van Tendilla. De Admirant Don Francisco, zijnde een jonger zoon, bezat geene Grandeza of titel van hem-zelfen. De titels van hoogen adel die hy voert, kwamen hem aan (als wederom veelal in Spanje) van zijne gemalin Maria Ruiz Colon de Cardona, eene dochter van den Markies van Guadeleste uit het beroemde Arragonsche huis der Cardonaas. De titel en waardigheid van Admirant, die in Castilië sedert Ferdinand en Isabella erfelijk is in het huis van Henriquez, Hertogen de Medina de Rio Seco, afstammelingen van den natuurlijken zoon van Pedro den Wreede, werd in Arragon gevoerd door Mendozaas Schoonvader, en kwam alzoo, mede in den weg van aanhuwelijking, aan hem. — De titel van Admirant is (in het voorbijgaan aangemerkt) in den grond geen andere in Spanje, dan die van Admiraal in Nederland en elders, schoon de Admiranten (Almiranten) van Castilië en Arragon

meermalen, en Mendoza zoo goed als uitsluitend, te land dienden; doch dit is ook elders, b. v. in Holland met Justinus van Nassau en anderen, het geval geweest.

Tot Christoffel Columbus, in Spanje Colon genaamd, had de Gemalin van Mendoza de volgende famieliebetrekking. Don Diego Colon, zoon van den beroemden ontdekker van America, was door Keizer Karel V tot Hertog van Veragua en Jamaica verheven. By ontstentenis van wettig manlijk oir, werd over de opvolging in den titel en de daaraan verbondene Grandeza lang geprocedeerd tusschen de afstammelingen van Don Diego in de vrouwelijke lijn. Onder deze behoorde de Gemalin van den Admirant de Mendoza, die dan ook onder zijne titels zich dien van Hertog van Veragua eigende, ofschoon na zijnen dood de opvolging is toegewezen aan den Graaf van Gelves uit den huize van Portugal, wiens moeder insgelijks eene Colon was.

Wat verder den persoon van den Admirant, zijn krijgsbedrijven, zijn gevangenschap zoo in den Haag als op het huis te Woerden aangaat, mitsgaders de gesprekken aan den disch van Prins Maurits in den nacht na den slag, — men vindt daarvan by onze historieschrijvers uitvoerige melding tot in byzonderheden. Minder bekend schijnt hier te lande de byzonderheid dat Mendoza, later naar Spanje teruggekeerd, en aldaar zijne Gemalin en zijne eenige dochter verloren hebbende, in den geestelijken stand trad, en op het punt was tot Bisschop van Siguenza benoemd te worden toen hij (a^o. 1623) overleed. — Ik doe, ten slotte, nog van den Admirant opmerken, dat hy ter zelfder tijd met Filips Willem van Oranje, den Hertog van Aarschot, en nog andere Nederlandsche Grooten in 1599 te Brussel in de Orde van het Gulden Vlies opgenomen werd.

Bladz. 185. v. 10.

uit twintig takken, met Hertogelijke kroonen, enz.

Het „twintigtal” is geen poëtische vergrooting; daar zijn er, alle de takken en takken van takken des huizes van Mendoza (waar onder ook nog die van Don Inigoos neef, den eersten Graaf van Priego) te zamen genomen, nog veel meer geweest. indien men vooral daarby in aanmerking neemt den stam der Portugeesche Furtado's de Mendoza (Furtado en Hurtado is, uit kracht der welbekende verwisseling van de H met de F, in het oude Spaansch en in het Portugeesch één), waartoe in laatstgenoemd rijk de Graven del Rio, die van Val de Reys enz. behoord hebben. Doch

ook in Castilië bestonden nog Hurtado's de Mendoza, niet van Iligo Graaf van Santillana afstammend, maar van diens tijdgenoot Rodrigo Diaz Hurtado de Mendoza, stamvader der Graven van Castrogeriz, die van Orgaz, die van Lodosa, en der Markiezen de la Hinojosa. De oudere genealogisten zijn evenwel niet zeker van de gemeenschappelijke afstamming, ofschoon (hetgeen in Spanje en Portugal meermalen plaats heeft by verscheidenheid van afkomst) de gelijkheid van naam, adel en rang niet betwijfeld wordt. Ook is het wapen grootelijks hetzelfde. De Mendozaas, waartoe de Admirant behoorde, voerden: gekwartierd en sautoir 1 en 4 in sinopel den schuinbalk van goud in keel, 2 en 3 in goud de letters „Ave Maria” ter rechter, en „Gratia plena” ter linker, van lazuur; — de andere Mendozaas voerden alleen den schuinbalk, of kwartieren ook anders. Die van Portugal blasoneren op meer dan ééne wijze.

Bladz. 186. v. 23, 24.

Een pijnigend verlangst
naar de eindbeslissing, een van weërszij zeldzame angst

„De victorie was aldus langen tijd twijfelachtig, beyde partijen vermoeit en t'eynden adem sijnde, soo dat de kloekmoedste hun wel hondert mijlen van daar wenschten, en geerne gevluht hadden, indien Eere en devoir hun niet weerhouden en hadde; want daer geen man soo sterck en was, wiens hair niet te berge en stondt van vreesse, alle cholere of gramschappe verteert, het herte soo perplex ende bedwelmt als oft sy den uytersten dagh des Heeren tegenwoordig hadden gesien.” Van Meteren, fol. 440.

Bladz. 187. 2, 3.

of met een hart, dat thands niet slechts van onrust slaat,
maar ook van naberouw in 't end?

Het laatste was te wenschen geweest. Het tegendeel evenwel schijnt het geval te zijn, indien althands de opmerking van onze historieschrijvers, waaronder Wagenaar, juist is, dat bepaaldelijk van dat oogenblik de verwijdering tusschen den Prins en den Advocaat, die zoo treurig een gevolg en einde had, dagteekent. — Aan wien de schuld? Ik neem (behalve de jeugdige heftigheid, waarmede die brochures geschreven zijn) niets te rug van hetgeen ik omtrent het goede recht van Maurits in de gebeurtenissen van 1617 tot 1619 in mijn Karakter van Prins Maurits (a°, 1825) en Rechtspleging van 's Lands Advocaat Johan

van Oldenbarnevelt (a. 1825) uiteengezet heb. Sedert is veel aan het licht gekomen, dat het goede recht zoo wel als het politiek karakter en gedrag van Maurits, en althands de „politieke” strafschuldigheid van Barneveld van alle zijden voortgaat te staven eene overtuiging, die by elk rechtschapen gemoed zeer wel gepaard kan gaan met innig medelijden met het lot van den grijzen Staatsdienaar en zijne zelden geëvenaarde talenten. Hy was inderdaad (gelijk hem de aandoenlijke Aanteekening in de „Resolutiën van Holland” 13 Mei 1619 noemt): „een man singulier in alles. Die staet, sie toe dat hy niet valle; ende zy Godt syner siele genadig Amen.” — Wat den tocht van 1600 in Vlaanderen betreft, ik voeg bij het deswege aangeteekende op bladz. 181 boven, nog het volgende getuigenis van den Franschen Gezant de Buzanval (4 Julij 1600): „Groyez que ces Messieurs avaient bien joué leur État à un coup de dé, et que Mons, le Prince Maurice avoit fait paraître sa prudence devant que partir de ce lieu, en remontrant aux États les accidens de cette entreprise et la suite infaillible et forcée d'une bataille. Il a bien montré sa résolution quand il a fallu boire la lye de ces indigestes conseils.” Men zie „Archives” t. a. p. bl. 41 en vergelijke de „Introduction.” — Wanneer de Heer Fruin verder voort zal gaan de geschiedenis met die kalmte en dat doorzicht te onderzoeken, die hy tot hiertoe getoond heeft te bezitten, dan zullen de vrienden van Maurits en van de Contraremonstranten voor hunne goede zaak meer aan dezen trouwhartig liberalen Schrijver hebben, dan aan de Ypey's en soortgelijken, die sedert lang in den boezem-zelfen der Nederlandsche Hervormde Kerken er een eer in stelden, de hun toevertrouwde panden ook op historisch gebied prijs te geven en te verloochenen. — Van den Heer Alberdingk Thym had men inderdaad indien al niet het zelfde, althands een onpartijdiger oordeel mogen verwachten, dan zijne uitingen zoo over Maurits als Veldheer (die hem Spinola-zelf, zoo ik meen, niet zou hebben gepermitteerd), als over de rechtspleging van Oldenbarnevelt en de Groot, zonder eenige notitie te nemen van eene historische bron b. v. als de Tweede Serie der „Archives,” vooral T. II en zijn „Introduction.” — Doch de Heer Alberdingk Thym zal my veroorloven, hem ook in het openbaar (behoudens mijne hoogachting voor zijne talenten en vriendschap voor zijn persoon) te doen opmerken, dat de wijze waarop in zijne „Isabella Clara Eugenia” (bl. 45 en 46) de nagedachtenis van Prins Maurits beleedigd wordt, tegen alle wet en regel van historische of weten-

schappelijke polemië inloopt. Het is te wenschen, dat de geleerde Schrijver met iets degelijker voor den dag zal komen dan het geen hier zijne beschuldiging van den voortreffelijken Prins zal moeten staven, — de beschuldiging van uit heerschezucht in het jaar 1621 te hebben onderhandeld over het wederbrengen der Vereenigde Nederlanden onder de gehoorzaamheid van den Koning en de Aarts-hertogen! Vrienden en hoogschatters van den beroemden Held en Stadhouder zouden dan op nieuw in de gelegenheid kunnen gesteld worden, hem door een bevoegde en onpartijdige pen even glansrijk tegen deze ongehoorde blaam gehandhaafd te zien, als met betrekking tot zijnen Vader, recht en waarheid getriumfeerd heeft door het reeds herinnerd Geschrift van Dr. Bakhuizen van den Brink in 1853.

Bladz. 187. v. 10.

tot de overwinning door uw moeiten ingewijd!

„Het is voor een krijgsman de moeilijkste, — maar tevens een heerlijke taak, geroepen te zijn, tot behoud van velen met weinigen een' strijd te gaan strijden, waarbij bereidvaardigheid tot zelfopoffering ten pligt gesteld, en nederlaag, geene overwinning te wachten is. Dien strijd heeft Graaf Ernst by Leffinghem loffelijk, en met den besten uitslag gestreden. Want Maurits kreeg hierdoor tijd, om zijn gansche leger by laag water door de haven van Nieuwpoort te doen trekken, enz.” Bosscha t. a. p. bl. 346. Men zie deze opmerking bevestigd door de eigene woorden van Graaf Casimir in zijn relaas van het gevecht van Leffinghem (*Archives*, 2e Série, Lett, 209, p. 38): *Toujours aye empêché l'ennemy l'espace de 5 heures, qu'il ne pouvoit marcher vers s. E. tellement que s. E. par la basse marée, qui entretems survint, avoit encorres loisir, mais à grand peine, de passer le havre et se mestre en ordre de bataille, tellement que messieurs les États, s. Exc., et tout le monde m'en savent bon gré et confessent que par ma défaite ont été sauvez et gagné la bataille.*”

Bladz. 189. v. 6, 7, 8, 9.

Ik sneed met eere

„de toevlucht af der vloot. Wie onzer denkt te vlîen?

„Wy willen, wel te moê, den dood in de oogen zien,

„wil 't God!

Dit: „met eere” en „wil 't God” was (natuurlijk by den Dichter) eene reminiscentie van Willem Lodewijks bekend devies: „Will 's Gott, mitt Ehre!”

Bladz. 190. v. 30, 31, 32, 33.

diens Alberts, Rudolfs zoon en Habsburgs Rijksstoelstichter die Keizer Adolf sloeg, den hooggeboren Dichter uit Nassaus oudste bloed, hem sleurde van het zaäl en neêrplofte in het zand, by 't rampvol Rosendaal,

Op den 2^{den} Julij, dag van den slag by Nieuwpoort, hadden drie honderd en twee jaren vroeger ook een Nassau en een Albertus van Habsburg tegenover elkander gestaan. Het gold toen de Keizerskroon van Duitschland, door de Keurvorsten in 1292 opgezet aan Graaf Adolf van Nassau in de plaats van Keizer Rudolf van Habsburg, maar door diens zoon Albert wederom betwist, met dat gevolg dat Adolf overwonnen, en met de eigene hand van zijnen mededinger gedood werd. De slag viel voor nabij Spiers of, gelijk het Abraham Saur in zijn „Parvum Theatrum” heeft, nabij Gilheim niet ver van het klooster Rosendaal, alwaar de verslagen Keizer ook begraven (later, onder Keizer Hendrik VII van daar opgegraven en in de Keizerlijke graftombe te Spiers bijgezet) is. — De Kronijk meldt, dat ook op dien 2^{den} Julij de zon een deel gehad heeft aan de overwinning, toen den Nassauschen held en zijn volk, gelijk by Nieuwpoort den Habsburger, in de oogen stralende. — Keizer Adolf was de oudste zoon van dien Walram Graaf van Nassau naar wien de oudste linie Weilburg, Wiesbaden, Usingen, enz. de Walramsche heet, terwijl die der Nederlandsche Nassaus en Oranjes de Ottosche genaamd wordt naar Otto, Walrams jonger broeder uit Henrik bijgenaamd de Rijke. — Keizer Adolf, by alle hem toegeschreven misstappen, heeft den naam nagelaten van een niet slechts dapper en ridderlijk Vorst, maar ook van een beschermer en beminnaar der Wetenschap, „Hooggeboren Dichter” noemt hem het vers, van wege de hem toegeschreven hoogachting en misschien zelfs beoefening der poëzy. Het volgende tweeregelig versje, op een venster van het slot Adolfseik gevonden, zal volgens sommigen van hem afkomstig zijn.

„Wenn Sünde auch nicht hätte Sünden Nahmen
„Wollt' ich mich doch der Sünde schamen.”

Bladz. 190. v. 36.

't zal Nassau zijn ditmaal!

Toespeling op het devies der Nederlandsche Nassaus, sedert Engelbrecht II van Nassau, den Vliesridder: „Ce sera moi, Nassau!

Bladz. 191. v. 19, 20, 21, 22.

„Wilhelmus van Nassouwe
 „was hy van Duitschen bloed!
 „Den Vaderland getrouwe
 „bleef hy tot in den doet!”

De bekende aanhef (met een geringe, door den toestand gebodene wijziging) van Marnix nooit geëvenaard „Wilhelmuslied.” Het rijm van „bloed” en „doet” (voor „dood”) ware het te wenschen dat een zuiverder uitspraak der moedertaal ons ook nog heden ten dage veroorloofde. Men behoorde „bloed” meer op de wijze van het Engelsche bloed” uit te spreken, als wanneer het met „dood” nauwkeurig genoeg in klank zou overeenstemmen. Immers is, meen ik, de klank „oe” in „bloed” niet dezelfde met de „oe” b. v. in „koe (cow).” — Nog een paar dergelijke toespelingen op het „Wilhelmus van Nassouwe” zijn ook in deze slotcoupletten met aanhalingsteekenen aangeduid. Dat wy het aandoenlijk verheven lied (bijna geheel ten onzent door het kleurlooze „Wien Neêrlands bloed” verdrongen) hier en elders aan van Marnix toeschrijven, behoeft na al hetgeen in de laatste veertig jaren daaromtrent geschreven en aan het licht gebracht is, wel geene rechtvaardiging meer of uiteenzetting. Met den haar eigenen geestvollen tact heeft Mevrouw Bosboom-Toussaint het recht van Marnix door Coornhert-zelven laten erkennen, waar zy hem op haar meesterlijk souper by den Kanselier Leoninus het vertrek laat instuiven met den uitroep: „De gezondheid van Prinse Mouringk? die drinkt men niet zonder het lied van den heer van St-Aldegonde!” — en daarop dan het Wilhelmuslied. „De Graaf van Leicester in Nederland,” Dl. II, bl. 56, 57.

Bladz. 193. v. 30.

Maar de Overwinnaar in het stof gebogen, bidt.

Historisch.

Over de voordracht van den „Slag by Nieuwpoort” op 14 Jan. 1858, wordt meer gezegd in het straks volgend overzicht van mijne hand. Daarop werd ook gezinspeeld in mijn „Harptoon na des Dichters dood,” dien ik mij verstout, na zoovele andere poëtische huldeblijken van begaafder zangers, hier te laten volgen.

ISAAC DA COSTA.

EEN HARPTOON BIJ ZIJN DOOD.

DOOR

J. P. HASEBROEK.

Davidische psalmen
omruischen het wicht,
dat als onder palmen
van 't morgenland ligt.
Een lichtstraal van 't Oosten, —
als waar 't om den Zoon
des ballings te troosten, —
daalt af op zijn koon.

En zaâm met de kleuren
van 't Oostersche land,
omweemlen hem geuren,
o Taag! van uw strand.
De Davidsharp uite
voor 't jongskén haar lied,
't verdooft hem uw luite,
o Camoëns! niet!

Maar andere zangen
poogt eerlang zijn oor
van 't speeltuig te vangen,
dat 't Noorden zich koor.
Hij hoort uw akkoorden,
o Zangzwaan van 't IJ,
en hoor! van uw woorden
een weêrklank hoort gij!

Straks ruischt langs die zoomen
een beurtzang, zoo schoon,

als schaarsch werd vernomen,
van vader en zoon.
Zingt Vondel zijn galmen
Antonides voor?
Neen, heerlijker psalmen
verrukken ons oor!

Maar hoort hij naar 't klinken
uws speeltuigs, o Bard!
nog dieper zal zinken
uw woord in zijn hart:
't Woord, dat zijn Messias
den Jood heeft verkond;
't Is of Jesaïas
hem spreekt door uw mond!

En nu paart, genieën!
niet enkel uw toon,
buigt zaâm ook uw knieën
voor 's Middelaars troon.
En Gij, droegt ge uw Dichter
zijn harp achteraan,
zoek thans uw Verlichter
ter zijde te staan.

Eliza! treed nader!
Gods stem in uw ziel
roept u naast den Vader,
wiens kleed op u viel.
De strijd ga ontbranden,
met d' Eeuwgeest aanvaard,
gij sterkt hem de handen:
één luit en één zwaard!

Laat smaden, wie smaden,
geen kruis maakt u schuw:
't heeft Jezus beladen,
het kome ook op u.
Gij deelt in het lijden
des Mans aan uw zij',
gij blijft hem in 't strijden
tot 't stervensuur bij.

Hoe heft daar het orgel
een uitvaartlied aan?
Uit stervenden gorgel
klonk 't doodslied der Zwaan.
Het hert vond de bronnen,
waarnaar 't heeft gehijgd...
zijn ruste is begonnen,
zijn pelgrimslied zwijgt.

Wie zal hem vervangen,
den eenigen Bard?
Hoor, nieuwe gezangen
uit 's Kweekelings hart!
Kan 't zijn, dat zijn luite,
lang spraakloos, weêr klinkt.
en, toovrende fluite,
elk boeit, waar ze zingt?

Hoe statelijk ruischen
haar toonen daarheen!
Gij hoort in hun suizen
de stem van 't Verleên,
De Jaren, zij stijgen
hun graven weêr uit, (*)
en de Eeuwen, zij krijgen
weêr geest en geluid. (†)

O wonder gemengel
van Oost en van Noord,
in 't klankengestregel
van toon en akkoord!
O eenig gewemel,
in 't eenige lied,
van aarde en van hemel,
als nergens zich biedt!

Maar hoe? Van die snaren,
wat toon, die daar klinkt?
't Is alsof vóór jaren
de jongeling zingt.
Bood hij onzen dapperen

(*) Vijfen-twintig jaren.

(†) 1648 en 1848.

toen 't zegelooft aan, (*)
 luid laat hij nu klapperen
 de Nieuwpoortsche Vaan! (**)

Zeeghartige toonen
 der Neêrlandsche luit!
 De grootste onzer Zonen
 stort in u zich uit!

Stort, waar hij gaat sneven,
 in u met zijn geest
 ook d' adem en 't leven!...
 De Bard is geweest.

De Bard moge zwijgen,
 de Christen, hij spreekt,
 bij 't zuchten en hûgen,
 waar 't harte bij breekt;
 maar dwars door zijn zuchten,
 triumf! rijst zijn kreet,
 laat de aard mij ontvlugten,
 mijn huis is gereed.

Wie dankbaar, en teder,
 biedt ginds hem een kroon?
 Maar hij werpt haar neder
 voor 's Eeuwigen Zoon!
 Geen kroonen, geen kransen
 voor 't zondige hoofd!
 Den Christus die glansen!
 Slechts Christus geloofd!

Maar wat hoor ik ruischen?
 Hoe orgelt gindsch koor
 met hemelzoet suizen
 weêr 't tempellied door!...
 Een hert weêr ontkomen
 aan 't blaakren der zon,
 groet juichend de stroomen
 uit de eeuwige Bron! (††)

(*) Ter verjaring van den veldslag bij Waterloo.

(**) De slag bij Nieuwpoort.

(††) Bij de uitvaart van DA COSTA werd, even als vroeger bij die van BILDERDIJK, door het orgel de zangwijze van Psalm XLII gespeeld.

Bladz. 194.

[EEN ALOUD PINKSTERLIED. Een vertolking van het Latijnsche oud-christelijke kerklied, thans nog onder de liturgische zangen der Roomsche kerk in gebruik, dat aanvangt: „Veni Creator Spiritus. Dit Pinksterlied werd in „de Heraut” het eerst gedrukt.]

Bladz. 195.

[AAN EENE JEUGDIGE VRIENDIN. Dit gedichtje werd geschreven als albumvers, weinige dagen voor het uitbreken der doodelijke ziekte, die eindigde met den Dichter ten grave te slepen. Op het treffende, bijna profetische der uitdrukking van vermoeijenis en afmatting bij den Zanger van „Nieuwpoorts slag” zal het naauwelijks noodig zijn den lezer opmerkzaam ts maken.

Bladz. 196.

[GELUKWENSCH AAN MEESTER EN ARBEIDERS, enz. De laatste jaren van Da Costa waren ten deele niet het minst vervuld geworden door zijne zorgen voor de uitgave van den „Kompleeten Bilderdijk.” Naauw was de betrekking tengevolge van die uitgave tusschen hem en den Heer A. C. Kruseman als uitgever der dichtwerken ontstaan. Men weet uit de prachtige jubelrede bij de honderdste verjaring van Bilderdijs geboortedag, hoe hoog Da Costa het gedenkteeken stelde, aan zijnen Meester opgericht „door middel der persen van de Nederlandsche bakermat der drukkunst.” Om nu bij de vol-einding des werks aan die persen, zoowel als aan de bij haar drukwerk bezig geweest zijnde arbeiders een eigen dichterlijke hulde van dankbaarheid te brengen, werd deze Gelukwensch geschreven, niet zonder kennelijke herinnering aan het bekende „Lied von der Glocke,” van Schiller, ter eere van wien in Deutschland juist in die dagen een soortgelijk jubelfeest tot aandenken aan diens honderdsten geboortedag gevierd werd.]

Bladz. 198.

[AAN MIJNE GELIEFDE GADE. De slotgalm van des Dichters laatste zangen bezingt eigenaardig de dierbare vrouw, welke het voorregt gehad heeft, meer dan iemand of iets (buiten den éénigen Naam die boven allen naam is) de harp des Dichters door zijn geheele dichterlijke leven heen te bezielen en tot het uitstroomen van dichtgalmen op te wekken. Dit kleine lied werd met veege, bijna stervende

hand, voor den laatsten bundel van de Bilderdijks-uitgave geschreven, en draagt geheel den toon eens afscheids, waarvan het, meer dan de Dichter zelf wist, later ook de aandoenlijke beteekenis en eenige waarde verkreeg.

Wederkeerig was het leven der treurende weduwe na des Geliefden dood een voortdurende rouw, uit- en inwendig, een nimmer rustend verlangen des wederziens, waaraan na een langdurig, met kinderlijk geloof gedragen lichaamslijden, hare eindelijke ontbinding door den dood, op 26 November 1867, de langgewenschte voldoening schonk.]

[
Da
zal,
spr
ling
T
gee
de
led
Dit
He

TOEGIFT.

[Als een toevoegsel aan de komplette uitgave der gedichten van Da Costa, dat, naar wij vertrouwen, den lezer niet onwelkom zijn zal, volgen nu ten slotte nog tweederlei soort van gedichten: oorspronkelijke verzen van Da Costa zelven in vreemde talen, en vertalingen van enkele zijner verzen door dichters uit den vreemde.

Tot de eerste rubriek behoort vooreerst een gedicht in het Portugeesch, gericht aan den heer G. J. D. De Roock, later Doctor in de Medicijnen te Alkmaar en aldaar sedert een aantal jaren overleden, bij gelegenheid zijner doctorale promotie te Leiden in 1817. Dit vers werd in der tijd achter zijne dissertatie *De Somno* geplaatst. Het luidt aldus:]

A' meta de teus studios desejada,
Da destinação belle e estendida
De conservar a fragil nostra vida,
Ao teu engenho e coração entrada.
Excitará, sem duvida, surpresa,
Nas margems, que humecta o Rheno antigo,
A insolita canção de teu amigo!
A feitos nobres, a grandeza,
Ao doce amor, à santa amizade,
A Musa Portugueza he consagrada,
Por vil baixeza nunca profanada;
E, se perdeo nativa venustade
Em septentrional aspero céu
Meu coração ainda não perdeo
Da lingua de meus padres a lembrança,
Nem sentimentos, degnos de inspirar,
Da lyra sua sonoro modular,
Se a tanto bem a minha mão alcança.
Que seja então de ti não desprezado
Este voto simples e não fingido,

Ainda que não seja exprimido
 Em verso doutamente decorado:
 „Vive felez nos laços de hymeneo,
 „Na esplendida carreira da virtude!
 „Mas que fique constante, o que se mude
 „Fortuna concedita-ti do céu,
 „Ta, não esquece a teu fiel amigo:
 „Seu coração o sentirà comtigo;

[Het tweede gedicht is geschreven in het Latijn, en toegewijd aan den heer D. L. F. L. J. G. de Gaiffier, die in 1820 te Leiden *more majorum* in de rechten promoveerde, met een dissertatie *de initiis et incrementis juris criminalis in Belgio*. Zijn inhoud is als volgt:]

Rhenanae exsultant undae, dum murmure laeto
 Sacra Deae Themidos almae per moenia Leidae
 Proclamant. Juvat ingenuos meminisse parentum!
 Majorum revocare juvat sollennia! cultu
 Antiquo insignis, et majestate decora
 Antiquâ. Themis ipsa suum te dicere gestit.
 Felici, Gaiffiere, tibi novus incipit ordo
 Omine; felici crescit tibi laurus, et olim
 Extendet late ramos, serique nepotes
 Non levioe tuum celebrabunt nomen honore,
 Quam tu saeculorum coluisti exempla priorum.
 Sis, precor o! felix, virtutis laude tenacis,
 Vinela que conde nova inter Belgas atque Batavos
 Fratres, Austriaci Caroli dum regna vigeant,
 Jamque tibi nullo rursus discrimine habendos,
 Ut jactent civem te Belgae, ut jactet alumnus
 Leida, ast una tuis ornetur patria palmis!

[Een derde gedicht is in het Fransch. Het strekte met het origineel in het Nederduitsch tot begeleiding van een exemplaar der Vijf en twintig jaren, toegezonden aan den talentvollen teekenaar, die des dichters portret gelukkig had uitgevoerd. Zie de Gedichten bl. 213 en de Aanteekeningen bl. 317. Het gedicht zelf volgt:]

Sur les traits d'un visage évoquer tout une âme,
 Artiste! c'est ton droit, ton talent souverain.
 Mais où le coeur connaît l'art des vers et sa flamme,
 Le poète lui-même, en l'exerçant, se peint.

De mon âme en ces vers reçois la ressemblance!
 J'y déposai du moins sa plus sûre espérance.
 Artiste! croyons-le! la gloire est vanité.
 Le bonheur n'est réel qu'en un Dieu révélé.

[Een vierde dichtstuk werd origineel in het Fransch opgesteld, en daarnaar de vertaling vervaardigd, die in deze uitgave bl. 30 voorkomt. Vergelijk ook de aantekeningen bl. 210. Het oorspronkelijk gedicht luidt aldus:]

Du Gardien de Jacob précieux héritage,
 Réel plus que l'argent, durable plus que l'or,
 Qu'il te soit avenir, jouissance, trésor,
 Ce Livre, d'un Sauveur éternel témoignage.

Lis, relis-le sans cesse et médite son sens
 D'un esprit humble et simple et d'un coeur en prières.
 Retrouves-y ton Dieu dans le Dieu de tes pères
 Dont la fidélité visita tes parens.

Ah! si de ces parens l'impuissante tendresse
 Ne te lègue ici bas rien qu'un siècle ébranlé,
 S'ils te laissent JÉSUS, dans ton âme accepté,
 Ce Livre, o notre fils! te dira ta richesse.

[Een vijfde vers, tot deze rubriek behoorende, behelst eene vertaling van een oorspronkelijk in het Engelsch geschreven gedicht. De vertaling vindt men bl. 158. Zie ook de Aanteekeningen. Het gedicht zelf luidt als volgt:]

Scotland, whose rising hills and mountains huge
 Bring to a poet's eye, a Christian's mind
 Emblems of lofty, heavenbreathing thoughts!
 Old Scotland, with thy long majestic line
 Of kings and chieftains, of chivalrous knights,
 Minstrels and bards, with hundred names of old
 Renown'd for skill and genius manifold,
 A crown of glory not to thee alone!
 Scotland, thou happy mother, above all,
 Of that still grander race of warriors, with
 The sword of Gods almighty Spir't that freed
 His Church and their own country, in the faith
 And power of that blessed Head, the Hope

Of Gentiles, and thy King, o Israel!
 Fair Scotland, land of poetry and truth!
 And chiefly thou, bright Queen of cities that
 From Edwin of Northumbria derivedst
 Thy classic name! what could the fancy of
 A stranger owing to thy friendly hearths
 Kind hospitality, sweet intercourse,
 To thy prosperity, thy splendour add?
 Allow him only, as a child of Shem,
 To wish thy beautiful Japhetic shores
 Of Eastern breezes less, of Eastern hopes still more.

[Thans volgt nog een tweede rubriek, bestaande in vertolkingen van enkele gedichten van Da Costa, door dichters uit den vreemde vervaardigd:

Het proza-werk van den auteur getiteld: Israel en de volken behelst eene Opdracht: Aan Israels Verstrooiden. Zie bl. 81. Het werd in het Hoogduitsch vertaald door K. Mann en te Frankfurt aan den Main bij H. L. Brünner anno 1855 uitgegeven. De vertolking der dichterlijke Opdracht luidt aldus:]

ZUEIGNUNG

AN

ISRAELS ZERSTREUTE.

Wem widm' ich dieses Buch, desz Blätter füllen
 Nur Schmerz und Schmach und allertiefste Pein,
 Drin doch so hohe Wunder sich enthüllen? —
 Wem ausser dir, mein Volk, mein Fleisch und Bein!

Ja Israel! von Gott zuerst erkoren —
 Denkmal des Zornes jetzt von Land zu Land!
 Beim zeichnen, wie so lang so lang verloren
 Ihr Brüder! seid, da starrte mir die Hand!

In Thränen schwamm das Aug auf dieser Fährte,
 Ermattet wär mein Herz, erwog's den Grund:
 Wenn über euch Verstoszen der Erde
 Nicht noch ein Wort der Zukunft leuchtend stund:

„Sie sollen sehn, wesz Wort, wesz Herz sie brachen“ —
 Der dennoeh seinen Bund nicht brechen kann! —
 „Und einst noch küssen Den, den sie durchstachen!“
 Denn Gnade strahlt sie aus der Wunden an.

[In dezelfde verzameling vindt men een vertaling van Da Costa's voorzang voor zijn leerdicht: God met ons (bl. 134), die hier mede volgt:]

DA COSTA'S BEKENTNISS.

In Tiefen des Leides und Elends versunken,
 In schwindelnde Träume, verstrickend das Herz,
 Durch Stacheln der Unruh, vom Taumelkelch trunken,
 Getrieben, gefoltert zu endlosem Schmerz:
 Hat lang mich, den Thoren, die Erde getragen,
 Der murrend verzweifelt, an Welt und Geschick,
 Von Sehnsucht verzehrt schon in blühenden Tagen,
 Von wüthendem Hunger nach geistigem Glück.

Ich sucht' es in Dem, was mein Herz sich ersonnen,
 In Allem, was lockend die Erde uns beut,
 In glühenden Trieben, in bräusenden Wonnen,
 In Ritter Verdiensten erobernd die Maid,
 In Palmen gewachsen für Völkerbezwiner,
 In Liedern bewundert vom rauschenden Chor: —
 Das Schattenbild wich von dem Drucke der Finger —
 Ach eitler als Eitelkeit wars — o ich Thor!

In Tiefen des Unheils versunken, verloren,
 Vergieng mein Gemüth nach dem lebenden Gott,
 Doch ach, in der Blindheit der Sünde geboren
 Trieb ruchloses Jagen in Qual mich und Noth,
 Wie möchte sich auch das Geschöpf unterwinden,
 Den Schöpfer zu finden, den stets es vergisst?
 Und wo ist das Licht, um Ihn wieder zu finden,
 Desz Bild durch die Sünd' in uns ausgelöscht ist?

In heidnischer Weisheit hat nie es geschienen,
 In Satzung vergänglich, ein flüchtiges Jetzt,
 In Busze, wie Moses sie will und Rabbinen,
 In Lehren vom eignen Verstande gesetzt!
 O Gott der Erbarmung, Du sahst auf mich nieder,
 Hast neu mich gezeuget so mächtig und mild:

Im Einiggeborenen kehrst Du zu uns wieder,
In Ihm, der uns darstellt Dein heiliges Bild.

Dem Einen, desz Hand mir das Auge berührte,
Wich Unglaub' und Herzensverhärtung sofort.
Ich sah Ihn — ergab mich! Wo Hölle regierte,
Erschloz sich der Himmel in mir durch Sein Wort.
Ich sah Ihn, der Edens verbannten verheizen.

Mariens der armen geheiligte Saat:
Der sollte die Bande der Sünde zerreißen,
Er, welcher der Schlange den Kopf nun zertrat.

Ich sah Ihn, verheizen dem Volk der Hebräer,
Den Abrahams Samen, aus Königsgeblüt,
Der kam in der Fülle der Zeit, wie der Seher
Geweissagt — durch Den nun der Heid' auch erglüht.
Ich sah Ihn — in Schatten auf Sions Altären,
In Opfern, in Mosis Gesetzbuch und Bund —
Den Gott-menschen, Ihn, der das All musz erklären,
Den Allen verkündigt prophetischer Mund.

Ich sah Ihn, die Wurzel aus David entstammet,
Sein König und Herr, und zugleich auch sein Sohn,
Den Gott aus dem Himmel, auf Erden verdammet,
Geheiligt, verherrlicht durch Leiden und Hohn.
Ein Mensch ist Er worden, die Menschen zu stillen,
Für meine Verschuldung zur Sünde gemacht,
Zerschlagen, entehrt durch der Rasenden willen,
Am Fluchholz von Gott überlassen der Nacht!

Mein Retter, mein Goel, mein Tilger der Sünden,
Mein Meister, mein Heiland, mein Herr und mein Gott!
Mein Lebensbeseeler, — Du halfst überwinden,
Du heiligst mein Leben, beseligst im Tod.
Für Dich will ich streiten, für Dich will ich leiden,
Für Dich sei die Erde mit Jauchzen durchhallt,
Dir Odem und Leben geweiht, bis im Scheiden
Mein Geist an der Engel Hand himmelan wallt.

Bist Du, o mein König, Du zu mir gekommen?
Hast Du mich besucht, der nach Dir nicht gefragt?
So sei mir die Schuld durch das Taufbad genommen
Des Geistes, durch welchen einst Pfingsten getagt.

Geusz Glaubenskraft aus in mein Herz, Dich zu loben,
 Die Kraft, welche Höh'n stürzt und Marmor zerbricht,
 Die Himmelsgluth mächtig herabzieht von Oben,
 Die Eis noch entzündet in Liebe und Licht.

O Herr, Du mein Heiland voll Huld und Erbarmen,
 Du König der Ehren, Du Israels Gott,
 Das Herz voller Liebe zu elenden Armen,
 Voll Gnade ein Retter von Sünde und Tod:
 Gib Kraft, Dir zu danken mit Jubelgesängen,
 Im flammenden Eifer, in Kampesgenusz!
 In lieblichen Psalmen, in donnernden Klängen
 Fall Himmel und Erde Dir, Jesu, zu Fuss!

[Nog is mij door een bevriende hand medegedeeld een gedeelte-
 lijke vertolking van Da Costa's zielvol lied aan Dr. Abraham Capa-
 dose (bl. 205 in het Engelsch. Vijf coupletten zijn er van overge-
 bracht, die hier volgen:]

CHRISTIAN FRIENDSHIP.

Nor for thee, nor for me, was earth's valley decree'd,
 Nor its visions of tasteless delight;
 For our pinions are spread, and our fetters are freed
 For a higher — a heav'nlier delight,

From the sorrowful scenes of this world and its woes,
 From the dungeons and glooms of to-day,
 To those regions of hope, whose resplendency throws
 O'er the future the past dearest ray.

O! my friend! wat a hope have I mused in this lay,
 Wat a joy round our being it throws.
 While the path of our hope, where we tranquilly stray,
 With the light of eternity glows!

In that path be thou near me and while I aspire
 Thou shalt calm all the thoughts that repine,
 One in blood, in belief, one in hope and desire,
 And the pinions that waft me are thine.

In the desert that leads to the grave and its rest,
 Is thy friendship a moistening shower,
 In the tempests which life's rugged pathway molest
 Is that friendship a sheltering bower.

[In the *Sketch of the Language and Literature of Holland, being a Sequel to the Batavian Anthology* van den bekenden Britschen letterkundige Dr. Bowering, vindt men mede een vertolking van een klein lied, behoorende tot de Paaschzangen (bl. 147). Zij volgt hieronder aldus:]

On the seventh day reposing, lo! the great Creator stood;
Saw the glorious work accomplished — saw and felt that it was good.
Heaven, earth, man and beast have being, day and night their
[courses run,
First creation — infant manhood — earliest Sabbath — it is done.

On the seventh day reposing, Jesus filled his sainted tomb,
From his spirit's toil retreating, while he broke man's fatal doom;
't Was a new creation bursting, brighter than the primal one, —
't Is fulfilment — reconciliation — 't is redemption — it is done.

[Wij achten ons gelukkig, hier thans nog te laten volgen twee proeven van vertaling van zangen van Da Costa in het Hooduitsch. Wij zijn die verschuldigd aan de pen van Mevrouw Lina Schneider, geboren W. Berg, woonachtig te Rotterdam, die, ofschoon in den vreemde geboren, zich, na hare vestiging hier te lande, op de beoefening ook van onze letterkunde met liefde bevljigt heeft, waardoor zij in staat is, althans voor een deel, de verbreidster van onzen nationalen dichtroem in het buitenland te zijn.

Het eerste dichtstuk is een vertaling van Da Costa's heerlijke ode: Parijs (bl. 90.) Zij werd het eerst gedrukt in de *Berlinische Nachrichten von Staats- und gelehrten Sachen* n°. 628, 17 November 1870, en wordt daaruit hier overgekomen:]

PARIS.

Die Stadt, wo prächt'ge Ruhmeszeichen
Stolz ragen bis zum Firmament,
Und deren Abglanz fernen Reichen
Die Fülle ihres Prunkes nennt,
Die Stadt, wo Künste Heimath haben
Der Gipfelpunkt von vielem Ruhm,
Scheinbar so reich an Glückes Gaben,
Der grössten Städte schönste Blum':

Die Stadt, in Wollust gross geworden,
Die Stadt, die Mord und Krieg erhält,

Die wilde Jacobinerhorden
 Und ein gewissenloser Held
 Zur Städtékönigin erhoben,
 Der auf der Welt an Macht Nichts gleicht:
 Sie fürchtet selbst nicht Gott da droben,
 Eh Schwefelregen sie erreicht.

Die Stadt, gleich Babel anzuschauen,
 Gleich Babel fällt sie auch in Staub,
 Der Erdball trägt sie voller Grauen,
 Des Himmels Zorn wird sie zum Raub.
 Die Stadt, Gomorrha unsrer Tage,
 Verthiertes Sodom unsrer Zeit,
 Ahnt nicht, trotz lauter Donnersprache,
 Dass Gott mit Untergang ihr dräut.

Wer gründete die Stadt der Sünden,
 Die Festen, ihren Eisenthron,
 Wo Bosheit sich und Laster künden
 Als irdsche Götter, wie zum Hohn?
 Wess war die Hand, die im Vereine
 Mit Lucifer erstehen liess,
 (Bethörte Welt, o schandre, weine),
 Dies herzbertückende Paris?

Wer pflanzte Dich, den Baum der Schande?
 Nur zum Verderben wuchsest Du
 Für die zu leicht verführten Lande;
 Du brachtest sie der Sünde zu!
 Und welcher Grund hält Dich umschlossen?
 Welch Gift giebt Deinen Wurzeln Saft?
 Welch Pesteswolk' begiesst die Sprossen?
 Welch Höllenfeuer reißt die Kraft?

Untreue wohnt in Deinen Zweigen!
 Nur dem, der Gott abtrünnig ist,
 Der sich der Wahrheit feind wird zeigen:
 Nur dem Du falsche Labung bist.
 Verbotne Lust, das ist Dein Blühen.
 Vor dem die Tugend schnell verdorrt,
 Und zwischen Deinen Blättern glühen
 Nur Heiligschändung, Königsmord.

Und doch, — o des Verstandes Schändung
 Des Wahnes, drauf Gott's Zürnen fällt! —
 Dir huldigen noch in Verblendung
 Die feigen Völker deiner Welt.
 Sie saugen lüstern, voll Verlangen,
 Aus Deiner Frucht der Seele Tod,
 Denn Satans Stacheln brennend hangen,
 Wo scheinbar sich Erquickung bot.

Schon wühlt in Deutschlands Eingeweiden
 Des Todestropfens Folterpein,
 Er schuf Italien's tiefes Leiden,
 Gift saugte es, statt Labung ein;
 Schon hat er dem entnervten Spanien
 Bisinnung und Verstand geraubt,
 Und selbst dem kräftigen Brittanien
 Steigt er betäubend nach dem Haupt.

Stamm der Versuchung, der Verleitung!
 Dein Gipfel strebet allzu hoch.
 Erbeb' vor weiterer Verbreitung,
 Wie üppiggrün dein Laub auch flog.
 Denn, Stolze Ceder, ungesehen
 Zu Füßen liegt die Axt Dir schon,
 Ein Wink! — Des Racheherolds Wehen
 Zerschmettert Deine stolze Kron'.

Ein Donnerwort aus Himmelshöhen —
 Du Stadt der Städte bist nicht mehr!
 Mit deinen Wundern wird vergehen
 Die Eitelkeit und blutige Ehr!
 Vor aller Welt, vor allem Volke
 Verkündet sich der Fall der Stadt,
 Die mit dem Haupt in hoher Wolke,
 Den Namen Gottes frevelnd trat.

Erwache aus dem Schlaf der Sünde!
 Verführerin, erwach, erwach!
 Eh sich der Schreckenston verkunde
 Der endlich losgebrochnen Rach'.
 Auf! Werde wach aus deinen Träumen!
 Wirf ab dein eingebildet Glück!

Willst du in Todesnoth noch säumen?
Gefahr wächst mit dem Augenblick.

Die Gottesleugner sind Dir Götzen;
Fürstenverräther Fürsten sind,
Die göttliches Gebot verletzen,
Und deren Wort von Pflicht entbind't.
So stürzt, Staatsmänner ohne Ehre!
Weg mit der Gottesleugnerbrut!
Erhebt verwüstete Altäre,
Und kehrt in eures Königs Hut!

Vernichte eitle Siegstrophäen,
Mit denen sich dein Hochmuth bläht!
Sie sind geboren aus den Wehen,
Aus deinem Schooss der Welt gesät.
Vor ihrem Glanz lass Thoren beugen,
Denn ihnen fremd ist Herz und Pflicht;
Laut werden gegen dich sie zeugen
Am Tag vom nahenden Gericht.

Bekehre beuge Dich zum Flehen!
Die Zeit ist kurz, die Wahl ist leicht!
Die Welt will angstvoll harrend sehen,
Welch traurig Schicksal Dich erreicht.
Wie wird die Zukunft Dich erkennen?
Dich, böser Geister Paradies?
Wird sie ein Ninive Dich nennen?
Nennt sie Dich: fluchgeweiht Paris?

[Het tweede gedicht van de reeds genoemde Vertaalster is eene vertolking van Da Costa's slotzang van de Vijf en twintig jaren en luidt als volgt:]

SCHLUSSHYMNE

AUS

FUNF UND ZWANZIG JAHRE, EIN LIED AUS DEM JAHRE 1840.

Auf Himmelswolken wird er kommen,
Der unsrem Leid ein Ende macht,
Der, in den Himmel aufgenommen,
Das Trostwort aussprach: Harret, wacht!

Er kommt, nach dem Erschaffne schmachten,
 Nach dem die Ewigkeiten trachten,
 Er kommt herab zum zweiten Mal!
 Das Lamm, dess Blut hier einst geflossen,
 Des Leu, aus Isai entsprossen,
 Der Gott der Welt, der mann der Qual.

Prophetenworte hallend tönen
 Aus alten Zeiten zu uns her,
 Des Erdreichs Fluch wir sich versöhnen
 Er trinkt den Leidensbecher leer.
 Ist Gott ein Mensch, der ons kann lügen?
 Kann jenes Opfer uns betrügen,
 Auf Golgotha dem Tod geweiht?
 Prophetenwort der Sühnerwerbung,
 Prophetenwort der Reichsbeürbung,
 In göttlicher Untheilbarkeit!

Das Wort giag aus des Herren Munde,
 Und wurde durch die Welt gebracht.
 Nie kehr' zurück des Heiles Kunde,
 Sie sei erfüllt denn und volbracht:
 „Mein König kommt mit seinen Heeren,
 Ihn werden alle Völker ehren,
 Ihm alle Fürsten huldgend knien.
 Und Alle, die sein Kreuz getragen,
 Die um Erhaltung, Gnade fragen,
 Die sehn in höchster Schönheit ihn.“

Und Frieden thaut aus seinen Tagen,
 Die Welt in seinem Schutz lobsingt,
 Die Thiere selbst ihr Preislied sagen,
 Weil Edens sanft Gesetz erklingt.
 Ein Kindlein wird den Löwen leiten,
 Der Wolf spielt mit dem Lamm voll Freuden,
 Und Engel mit dem Menschensohn.
 O Segen den erharren Tagen,
 Dem langgelobten Wohlbehagen,
 Und allen frommen Wünschen Lohn!

Ist's Wunder, dass die Hügel flammen,
 Der Berg im heiligen Schreck erbangt?

Des Abgrunds Lohe schlägt zusammen,
 Weil sie nach jenem Tag verlangt,
 Wen von den Heiligen umgeben,
 Die seine Stimme rief ins Leben,
 Mein König nahet gross und schön,
 Um dort für alle Ewigkeiten
 Der Schlange übers Haupt zu schreiten
 Bei himmlischem Triumphgetön.

Von Padmos hörtet ihr ihn dringen,
 Den Jubelruf zu Gottes Thron,
 Gleich wie der Wasser Stimmen singen,
 Lobrauschend dem gesalbten Sohn.
 Die Macht von allen Königreichen
 Muss dem Geopferten jetzt weichen,
 Und Alle dienen seinem Ruhm.
 Die letzten Schranken sind gefallen,
 Und tausend, tausend Streiter wallen
 In ihres Meisters Eigenthum.

Lobt ihn, vereinte Nationen,
 Ihr Alle, die nun reicher Art,
 Die überall die Welt bewohnen,
 Die unter Jesse's Fahn' geschaart.
 Und ihr, Jahrtausend schon Verlorne,
 Nun wieder Glaubens Auserkorne:
 Zu Davids Heer! Zu Davids Thron!
 Aus seinem Herz, von uns gebrochen,
 Aus seiner Seit', von uns durchstoichen,
 Strömt seine ew'ge Gnade schon.

Bringt diesem König auf den Knieen,
 Ihr Fürsten, eure Herrlichkeit!
 Zu seinem Schemel hinzuziehen,
 Seid Geister, ehrfurchtsvoll bereit.
 Ihr Wissenschaften und ihr Kräfte,
 Ihr Künste, Gaben und Geschäfte,
 Die Gottes Athem in uns weckt, —
 Weg mit dem Dienst der falschen Lehre;
 Ihr seid des Goëls. dessen Lehre
 Mit Segen diese Welt bedeckt.

Und Ihr, vereinte Sängerschaaren,
 Wenn Euch Begeistrung aufwärts zieht,
 Zum Opferlied an Hochaltaren
 Beut sich ein unvergleichlich Lied.
 Lasst, wenn Euch in den flüchtigen Jahren
 Viel Streite, Kämpfe und Gefahren,
 Verführung auch entgegen waren —
 Trotz Zeitgeist und Abgötterei. —
 Lasst Euren Sang es offenbaren,
 Sich mit des Ew'gen Losung paaren,
 Lobpreisend auf gen Himmel fahren,
 „Komm, König Jesus! Komm herbei!“

[Behalve de reeds medegedeelde vertalingen van Da Costa's poëzy, bestaan er waarschijnlijk ook nog meer andere soortgelijke proeven van vertolking, waarvan er ons zelfs enkele zijn aangeduid. Het is ons echter niet gelukt, daarvan een afdruk onder de oogen te krijgen. Aangenaam is het ons deze uitgave te mogen besluiten met de bezielde uitboezeming van de talentvolle jonge Dichteres, die zich onder den naam van *Geka* verbergt, — welke van hare Gezangen, in het licht gegeven door Nicolaas Beets, te Utrecht bij J. Bijleveld, 1871, een der voornaamste sieraden uitmaakt:]

DA COSTA'S DICHTWERKEN,

IN VOLKSUITGAVE AANGEKONDIGD.

Vermenigvuldig u,
 Koninklijk lied!
 Nederland huldig u!
 Heersch en gebied!
 Blaas gij de geesten aan,
 Doe gij de harten slaan,
 Juichend ten hemel gaan!
 Heersch en beziel!
 Neerland, mijn Vaderland,
 Hoor dien profeet!
 Eer dat gij hand voor hand
 Wegzinkt in leed.
 Ook waar ge uw God vergat,
 Snood zijn gebod vertradt,
 Heeft hij u liefgehad,
 Vurig en trouw.

Luister, gij Kerke Gods,
Luister naar hem!
„Christus, de Sterke Rots,”
Predikt zijn stem.
Israël hoor hem toch!
Na zijn dood spreekt hij nog!
Hij was uw Broeder. Och,
Luister naar hem!

Strooide iemand de oude dag
Sneeuw om het hoofd,
Heeft hij met kouden lach
’t Vuur hem gedooft:
Wat gloed in asch vergaat,
Grijzen! ’t is niet te laat:
Isaac Da Costa slaat
Vonken uit ijs.

U wien nog moed ontbreekt,
Jonger geslacht,
Dat in geen gloed ontsteekt
Godlijk in kracht!
O waar Da Costa zingt,
’t Volk tot verrukking dwingt,
Daar, op zijn beurt ontspringt
Bruisend uw zang!

Vermenigvuldig u,
Heersch en gebied!
Oud en jong huldig u,
Koninklijk lied!
Blaas onze dichtkunst aan
Tot zij, van ’t stof ontdaan,
Bloeïend zij opgestaan,
Machtig als gij

W
De
16
Aa
Aa
De
Zi
U
Ju
R
R
R
E
A
A
U
T

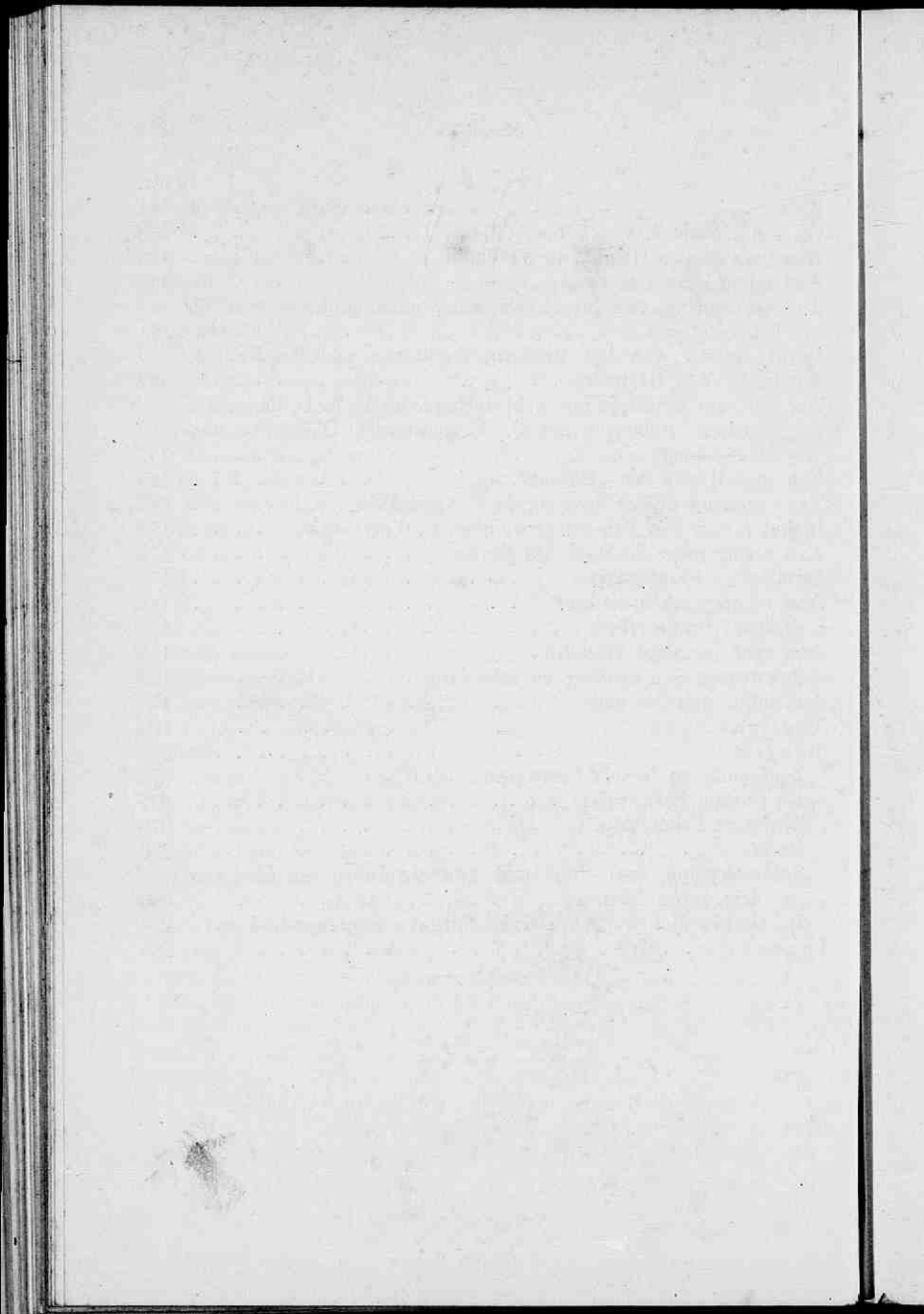
F
F
F
F
T
A
Z

INHOUD.

	Bladz.
Wachter! wat is er van den nacht?	1
De stem des Heeren	15
1648 en 1848	18
Aan Royer	30
Aan mijn zoon Abraham.	30
De leeuw uit Juda. Kruislied.	31
Zit aan mijne rechterhand. Hymne.	32
Uit Palestina	44
Jubelfeestviering	50
Roem der hope	52
Rouw en trouw.	53
Elisabeth.	57
Aan mijne egade, op haar verjaarsfeest 2 April 1849.	62
Aan Margaretha Elizabeth De Clercq	64
Uit Portugal	64
Ter zilveren bruiloft van den weleerw. heer J. B. H. Bruinier en vrouwe Bonebakker	73
Feestzang aan Mr. D. J. Van Lennep	73
Bidden	77
Bij een afbeelding van het graf van Voltaire.	78
„Men roept van Groenlands bergen.”.	79
Feestwensch aan mijne dierbare vrouw, 2 April 1850	80
Ter nagedachtenis van mijn jongen vriend Herm. Gildemeester.	81
Aan Israëls verstrooiden.	81
Aan een vriend mijns zoons.	82
Zendelingslied.	82
Aan onze vrienden Gregory Pierson-Oyens.	83
Ter gedachtenis van Prins Maurits der Nederlanden	84

	Bladz.
Aan jonkvrouwe Esther Capadose	85
Bede	85
Het woord tot Tyrus	86
Uit Miltons Verloren Paradijs. Aanhef van het dichtstuk . . .	88
Uit Miltons Verloren Paradijs. Des Engels verhaal van de schepping.	88
Uit Homerus' Ilias	100
Uit Goethes Torquato Tasso.	102
Uit Goethes Iphigenia in Tauris.	106
Uit Tassoos Verlost Jerusalem.	108
De Chaos en het Licht	110
Aan Dr. K. Gutzlaff.	123
Aan een gedoopten Israëliet.	124
Op een afbeeldsel van Bilderdijk	124
Gelukwensch aan onze hoog geschatte vrienden, den heer J. Bosboom en mejonkvrouw A. L. G. Toussaint	125
David.	126
Stilte.	138
De barre rots.	140
De hulk van staat.	141
Aan jonkvrouwe E. H. Luden.	144
Aan Ds. O. G. Heldring.	145
Ezechiël	145
Ecce Homo.	150
Aan den weleerwaarden heer P. J. J. Mounier	152
Voor Ierland.	152
Slotlied achter de „Hesperiden”.	153
Aan eene jeugdige vriendin	154
Ter bruiloftsfeest van G. E. baron Van Asbeck en jonkvrouwe C. Van Hogendorp	155
Den heer J. A. Van Eyken	156
In den Bijbel van een jeugdig echtpaar	157
In het album der bewaarschool „Sophia” te Voorburg.	157
Luthers Psalmlied.	157
Naar Schotland	158
Heimwee	159
Bij het afleggen van uiterlijken rouw over onze onvergetelijke Hanna	160
Miltons klinkdicht	161

adz.		Bladz.
85	Iona	161
85	Op een afbeeldsel van Prins Willem.	162
86	Aan jonkvrouwe Hooft Van Vreeland	162
88	Aan mijne lieve Francisca.	163
88	Ter echtviering van Mr. I. Capadose en mejonkvrouw A. G. Van Hoytema.	163
100	In het album van het tienjarig dochttertje van Mr. F. J. J. baron Van Heemstra	167
102	Ter vijf en twintigjarige echtviering van C. J. F. baron De Constant Rebecque en J. F. baronesse D'Ablaing van Giessenburg.	167
106	Een gebed voor den „Heraut".	169
108	Ter verjaring mijner lieve egade 2 April 1858	171
110	In het album van den weleerw. heer A. Versteegh.	172
23	Aan mejufvrouw E. D. C. De Bordes	172
24	De slag by Nieuwpoort.	173
24	Aan mijne jongste dochter.	193
25	Een aloud Pinksterlied	194
26	Aan eene jeugdige vriendin	195
38	Gelukwensch aan meester en arbeiders.	196
40	Aan mijne geliefde gade	198
41	Toelichtingen.	199
44	Toegift.	273
45	Zueignung an Israels Zerstreute	276
50	Da Costa's Bekentniss.	277
52	Christian Friendship.	279
52	Paris.	280
53	Schlussymne aus: Fünf und zwanzig Jahre, ein Lied aus dem Jahre 1840.	283
54	Da Costa's dichtwerken, in volksuitgave aangekondigd	286
55	Inhoud.	288

IN DE VIJFTIG-CENTS-EDITIE ZIJN VERSCHENEN:

No.

1. Mr. J. Van Lennep, De Pleegzoon.
2. — Ferdinand Huyck.
3. — De Roos van Dekama.
4. — Elizabeth Musch.
5. — Novellen en Vertellingen.
- 6—8. — Onze Voorouders.
- 9—11. — De lotgevallen van Klaasje Zevenster.
78. — Vertellingen van vroeger en later tijd.
12. J. J. Cremer, Dokter Helmond en zijn Vrouw.
13. — Daniëls Sils.
14. — Tooneelspelers.
15. — Hanna de Freule.
- 16—17. — Anna Rooze.
18. — Overbetuwsche Novellen.
- 19—20. — Novellen en Vertellingen.
21. — Betuwsche Novellen en een Reisgezelschap.
22. — De Lelie van 's-Gravenhage.
23. — Emma Berthold. — Boer en Edelman.
24. J. J. L. Ten Kate, Stichtelijk Huisboek.
- 42^r J. Van den Vondel, 1605—1616. Het Pascha. —
Den Gulden Winckel. — De Vaderen.
- 43* — 1617. Vorstelycke Warande der Dieren.
- 44* — 1618—1620. Hierusalem verwoest. — De Heerlyck-
heyd van Salomon. — Helden Godes.
- 45* — 1621—1625. De Amsteldamsche Hecuba — Pala-
medea.
- 46* — 1626—1629. Hippolytus.
- 47* — 1630—1636. Sofompaneas.

- 48* J. Van den Vondel, 1637—1639. Gysbr. v. Aemstel. — Elektra. — Maeghden.
- 49* — 1639—1640. Gebroeders. — Joseph in Dothan. — Joseph in Egypten.
- 50* — 1641—1642. Peter en Pauwels. — Heldinnebrieven
- 51* — 1642—1645. Brieven der Heilige Maeghden. — Grotius' Testament.
- 52* — 1645. Altaergeheimenissen.
- 53—54* — 1646. Publius Virgilius Maroos Wercken.
- 55* — 1646—1647. — Maria Stuart. — De Leeuwendalers.
- 56* — 1648—1651. Salomon.
- 57* — 1652—1653. Horatius' Lierzangen.
- 58* — 1654—1655. Lucifer. — Inwydinge van 't Stadthuis t' Amsterdam.
- 59* — 1656—1657. Salmoneus. — Koning Davids Harpzangen.
- 60* — 1657. Koning Davids Harpzangen.
- 61* — 1657—1660. Koning Davids Harpzangen. — Jephtha.
- 62—63* — 1660. Publius Virgilius Maroos Wercken in Nederduitsch dicht vertaelt.
- 64* — 1660. Koning Edipus. — Koning David in Ballingschap. — Koning David Herstelt.
- 65* — 1660—1662. Samson. Adonias. — Bespiegelingen.
- 66* — 1662. Bespiegelingen II. — Joannes de Boetgezant.
- 67* — 1663. Batavische Gebroeders. — De Heerlyckheid der Kercke. — Faëton.
- 68* — 1664—1667. Adam in Ballingschap. — Ifigenie. — Zungchin.
- 69* — 1667—1671. Noah: — Feniciaensche. — Herkules in Trachin. — Ovidius' Herscheppinge I.
- 70* — Ovidius' Herscheppinge II.
- 71* — 1671. Ovidius III.
- 72—75. Nicolaas Beets' Dichtwerken.
- 76—77. Bernard Ter Haar, Dichtwerken.

- 106* **Mr. J. Van Lennep**, De vermakelijke Spraakkunst.
opgehelderd door een aantal Ill. van **ALFRED
RONNER**.
- 107* — De vermakelijke Latijnsche Spraakkunst, opge-
helderd door een aantal Illustratiën van **ALFRED
RONNER**.
- 108—110. **Da Costa's Complete Dichtwerken**.
- 111* **A. G. L. Westenberg**, Nationaal Kookboek, samen-
gesteld door Nederlandsche Vrouwen. 2e druk.
- 112—113. **Dr. Jan Ten Brink**, De Schoonzoon van Mevrouw
de Roggeveen.
114. — Het vuur, dat niet wordt uitgebluscht.
- 115—116. — Oost-Indische Heeren en Dames.
117. — Nederlandsche Dames en Heeren.
118. — Drie Reisschetsen. Op de grenzen der Preanger. —
Drie dagen in Egypte. — Van den Haag naar Parijs
119. — Jeannette en Juanito.
120. — Het verloren Kind.
121. — De familie Muller Belmonte.
122. — Eene „schitterende Carrière”.
- 123—124. **G. Keller**, Van Huis.
- 125—126. — Novellen.
127. — Gederailleerd.
- 128—129. — Novellen.
130. — Het Testament van Mevrouw De Tonnelle.
131. — Novellen (Overcompleet).
132. — Het Huisgezin van den Praeceptor.

**Geïllustreerde boeken, met * geteekend, kosten
60 Cents ingenaaid en 90 Cents gebonden.**

